

othek
sburg

Theol. syst. 462



EDWARD LILLIE
DEPUTY
PRESIDENT
DOCT. OF THE
UNIVERSITY OF CHICAGO



LUDOVICUS ELLIES
DU - PIN

Presbyt. Facult. Theol. Paris.
Doct. et Profess. Regius: natus
Parisius 17 Junii 1657. Obiit 6. Junii 1719.

LUDOVICI ELLIES
DU PIN,

PRESBYTERI FACULTATIS
Theologiæ Parisiensis Doctoris, ac
Professoris Regii.

TRACTATUS
PHILOSOPHICO-THEOLOGICUS

DE

VERITATE.

Nunc primum prodit ex Gallico in
Latinum Idioma conversus.

Cum **INDICIBUS CAPITUM &**
MATERIARUM.

Ad Convenerunt Parisienses
S. S. (S. S.) S. S. Augustinianorum

COLONIÆ ALLOBROGUM,

Sumptib. MARCI-MICH. BOUSQUET
& Sociorum.

M. DCC. XXXVII.

LIBRARY
D U P L I C A T E

REPRINTED FROM THE
ORIGINAL MANUSCRIPT

TRACTATUS

PHILOSOPHICO-MATHEMATICUS

DE

VERITATE

IN QUODAMmodo ex Causis in
se ipsis consequens

et Indivisibile

(1773)

COLONIE ALLOBROGUM

Guillelmo Marci-Michi. Bouquet
& Sociis.

M D C C X X V I I I

W

Staatl. Bibliothek
Regensburg



BIBLIOPOLÆ
LECTORI.


 Ssertum Parenti suo Li-
 bellum huncce PRÆFA-
 TIONE Viri docti, qui
 è carcere eum in lucem,
 uti ab Auctore prodiit, curavit emit-
 ti, cur Latine nunc exhibeamus lo-
 quentem, vix opus est dictu. Gra-
 tiam enimverò Doctorum omnium,
 queis familiaris non est Lingua Gal-
 lica, nos hoc officio ambire intelli-
 get quivis, tam certa spes est, fore,
 ut avidè Scriptoris celeberrimi exci-
 piant Lucubrationes argumenti longè
 momentosissimi, Quibus Philosopho-
 rum, Ecclesiæ Patrum, ac Theolo-
 gorum

gorum Sententiæ proferuntur, excutiunturque, pro Viri in omni antiquitate versatissimi eruditione. Eò autem magis acceptum futurum opus meritò censemus, quòd paucioribus hætenùs visum fuerit. Scilicet, ne, quas fatorum ejus rationes attulit Præfationis Auctor, hîc repetamus, ibi legendas, certum est Parisinam Editionem, nemini præterquam Regiis Censoribus visam, eodem ac si nunquam facta fuisset loco habendam esse, nedum ut vulgarem fecerit Librum. Altera verò ad hujus formam expressa, parem ferè fortunam ex accidenti experta, latiùs opus non sparsit, distractis dumtaxat Exemplaribus paucissimis: ut novum planè dici possit eruditæ Gallicæ etiam Lingua. Exteris itaque ignotum prorsus sit necesse est. Quod cum cogitarem, operæ pretium nobis visum est curare, ut eo ipsis uti fruique tandem liceret. Quamobrem in Linguam Doctis communem ut verteretur effecimus, Viro Literato
rerum.

verumque Philosophicarum & Theologicarum perito, studium hac in re suum comiter nobis impertiente. Et ne quid accuratæ Versioni deesset, Rerum Indicem, quo Parisina Editio carebat, adjecimus nostræ.





PRÆFA-



PRÆFATIO
EDITORIS.



UOD Autori suo simul
& Publico restituitur,
Opus insolitæ prorsus
atque singularis omni-
nò naturæ Posthumum est. In
lucem editum, dùm Genitori suo
vita suppeteret, sed in ipso suæ
nativitatis articulo suffocatum,
post annum à morte sua deci-
mum octavum ad vitam revoca-
tur. Cujus ænigmatis expedire
nodum mihi potissimùm incum-
bit & Fætui huic eam asserere
statûs conditionem, quæ sinistrae
opinionis locum nullum relin-
quat, cùm alioquin ipse venire
possem subditii partûs criminis
† 4 arguen-

arguendus , in Tractatu publicando , qui totus est in severis adeò legibus de reverentiâ Veritatis debitâ constituendis ; quæ secum invicem sic pugnarent , ut vel etiam inde posset nescio quid pessimi ominis in ipsummet Opus recidere.

Si Parisiorum limites nunquàm esset Opus istud excessurum , mihi fanè locus foret à referendis iis , quæ confirmant ipsius originem , penitus abstinendi ; Quippe quæ Litteratis Viris , quibus Urbs illa Princeps plurimùm decoratur , prorsus explorata sint. Scilicet norunt illi , typis ibidem impressum fuisse *Tractatum de Veritate Theologicum atque Philosophicum* , quem Clarissimus Vir sapientissimusque Magister Du PIN , fato postmodum functus , conscripserat , & cui comprobationes accesserant duorum Regionum Censorum necnon Sorbonicorum Doctorum , quibus ab illustrissi-
mo

mo Cancellario , Honoratissimo-
que Viro Domino D'ARGENSON
provincia fuerat Manuscriptorum
Auctoris Codicum diligenter ex-
cutiendorum demandata. Ad illos
Censores , cùm primùm subjectæ
prelo fuerant , Chartæ singulæ
protinùs deferebantur ; atque
ejusmodi Chartæ apud eorundem
alterum relictæ , tandem in pro-
prias manus devenerunt. Solâ
carent inscriptione Tituli, eâque
de causa nec possum Typogra-
phi nomen indicare , nec annum
istius editionis , quam tamen post
exactum annum 1712. confectam
fuisse certissimum est. Ejusdem
Editionis prædictæ Chartæ in
Opere præsentī sic expressæ sunt ,
ut ne verbum quidem unum aut
prætermissum fuerit , aut ullate-
nùs immutatum.

Hoc sanè pluribus esset potis-
simùm in votis , ut causam ad-
discerent , ob quam Opus Appro-
batione & Privilegio donatum ,
typis

typisque postea impressum , atque Autorem sibi vindicans tantâ famæ celebritate commendatum , ut vel ex solo ipsius Nominis pretii quàm plurimum acciperet , non tantum emissum nunquam fuerit , sed nequidem relatum in aliquem ex Indicibus Operum ejusdem Excellentissimi Viri , qui post ipsius mortem divulgati passim fuere. Quo fortuito casu contigit , ut Editor *Bibliothecæ Autorum Ecclesiasticorum XVII. Sæculi* in laudibus ejusdem celebrandis , nullum de laudato Opere verbum ne levissimum etiam attigerit ? Quorsum R. P. NICERON , quem profectò latere non potuit quidquid est eâ de re Viris quotquot Parisiorum extant , Litteratis notum , ut asseritur , atque pervulgatum , nihil ejusdem habuit mentionis in suis Memorialibus * , in quibus Historiam tum Vitæ , tum Operum Cele-

* Tom. II. p. 25. & seqq.

Celeberrimi Du PIN fusè latè-
que perscribit?

Cujus rei causam Ipse non ag-
grediar ex certis conjecturis in-
nuere, quæ cadere possent in
quoddam Hominum vel Socie-
tatum genus, quibuscum pru-
dentia jubet agi quàm confide-
ratissimè. Sufficiet istud, cujus
fides est certissima, factum alle-
gavisse; nempè priùs in Editio-
nem TRACTATÛS DE VERITATE
fuisse manum injectam, quàm
ejusdem Exemplum vel etiam
unum distractum fuisset. Quos
juvabit facti rationes ab ipsis ri-
mari radicibus, iis in ipsomet
Opere satis superque occurret,
undè liceat plurima conjecturis
augurari; Indèque futurum opi-
nor, ut possint & quidem omni-
nò probabiliter subodorari; quas
ob causas siluerint Auctores am-
bo superiùs laudati, quibus ex-
pedire nequaquàm visum est,
ut Libri qui sic fuerat suppres-
sus,

fus, curiositas cuiquam injiceretur.

Verùm enimverò, quanquàm penitus lateret quidquid Opus istud fortunæ subiit, profectò non hæsitaturus est quisquam qui vel etiam aliqua Opera Doctissimi Du PIN tantillùm evolverit, ipsum, de quo hîc agitur, eidem tanquàm genuinum ac proprium fætum adscribere: In eo sese legentibus produnt statim ejus & judicium exquisitissimum, & propria rerum tractandarum methodus, & scribendi genus prorsùs idem; Accedit etiam, quòd Autor & *Bibliothecam Autorum Ecclesiasticorum*, & *Tractatum de Doctrinâ Christianâ*, & quæ legitur in eâ, quam dedit, OPTATI Editione *Donatistarum Historiam* ipsemet citet tanquàm propria sua Opera. Denique, quod est omni tergiversatione superius, sese hujus Operis Patrem ipse Vir Eximius Du PIN agnovit atque decla-

declaravit in alio certo quodam eorum, quæ sub ejus Nomine palàm evulgantur; Nimirum in ipsius *Compendiosâ de rebus in Ecclesiâ gestis Historiâ*. Scilicet ibidem hæc leguntur Tom. IV. p. 484. Ipse Ego plurima adhuc conscripsi de variis rerum argumentis Opera, atque non ita pridem *Tractatus de Amore Dei; de Excommunicationibus; & DE VERITATE*; adeò ut quotquot operam dedi scriptis producendis, eadem efficere possint *Voluminum diversæ magnitudinis numerum centenarium*. Istud autem *Historiæ Ecclesiasticæ Compendium* anno 1712. pro prima vice typis mandatum est.

Post solemnem adeò verbis conceptissimis subministratam ab ipsissimo Doctissimo Viro Domino Du PIN declarationem, ne tenuissimus quidem poterat scrupulus mihi restare, quo deterrerer ab ipsius nomine apponendo ad primam frontem hujus *Tractatus*, cujus laudem totumque de-

cus æquitas ipsa poscebat in eum
redundare, quemque, utpotè cæ-
teris suis Fratribus nequaquam
imparem, animus certissime præ-
sagit, fore cum iisdem omnium
applausibus excipiendum.



TRACTATUS

THEOLOGICUS

ET

PHILOSOPHICUS

DE

VERITATE.

CAPUT I.

De VERITATIS existentia, contra PHI-
LOSOPHOS ACADEMICOS &
PYRRHONIOS.



INTER Homines, quotquot
sunt, ne unus quidem oc-
currit, qui pro suo perci-
piendi modo vera quædam
existere non agnoscat. At-
tamen quod patet ipsis etiam Imperi-
tioribus atque Idiotis, hoc idem reperias
A ab

2 TRACTATUS

ab aliquibus, qui quondam extiterunt, insignis notæ Philosophis adductum in controversiam : Cujus rei, quanquam non Paradoxum modò sapiat, sed etiam videatur Fabulam referre, fides est prorsus indubitata. Verum aliquid esse aut posse percipi negavêre, non unum dicam aliquem ignoti nominis Philosophum, sed plurimæ Scholæ celebratorum Philosophorum, qui conceptam animis opinionem ejusmodi pro viribus asseruerunt, & eandem suos edocuerunt Auditores.

Hujus erroris labe consperguntur primariae seu vetustioris Græcorum Philosophorum Academiae Principes Socrâtes & Plato : Sed omininò perperam; Siquidem ambo veritati detegendæ non tantùm sese dederint, sed & plurima tradiderint tanquàm vera, & nedùm omnia vocaverint in dubium, quin immò proposuerint certissimas veritates. Socrates equidem confessus est, se scire nihil, sed eo potissimùm animo, ut retunderet fastum ac tumorem plurium Sophistarum, qui proprias opiniones justo nimium efferebant, & velut ex Tripode de obscuris vel etiam incertis superbiùs pronuntiabant. Quam Præceptoris sui methodum secutus Plato, ut sese eorum, quæ nesciebat, ignarum apertè professus est, sic pro aris & focis defendit quæ

quæ noverat, ut certum proponens quod sibi videbatur certum, & ut probabile aut verisimile quod existimabat intrâ cancellos probabilitatis aut verisimilitudinis consistere. Prima hæc Academia de eo prorsus immeritò incusatur, quasi dubia omnia habuerit, & affirmaverit omnimodam veritatem longè longiùs à Mortalibus exulare.

Quæ Coryphæum sibi vindicavit Arcefilaum, Academia secunda constitutos à priore limites in eo prætergressa est, quòd Magistri sui vestigiis insistens propugnauerit, non modò sciri nihil, sed ne quidem hoc ipsum affirmari posse, quòd nihil sciretur; Ac tandem abstinendum ab omni de re quâcumque iudicio; Omnia tenebris esse circumfusa, humanæque menti impervia, & proinde nihil omninò esse asseverandum.

Aliam inivit novi Systematis rationem Carneades Cyrenæus: Verum aliquid esse fatebatur, sed negabat, istud aliquid percipi posse, adeoque inferebat, ab omni penitus iudicio procul esse recedendum; *Verè esse aliquid non negamus*, aiebat, *percipi autem posse negamus*. Cujus Philosophi ejusque Discipulorum sententiam Cicero sic exhibet: *Non enim sumus ii, quibus nihil verum esse videatur; Sed qui omnibus veris falsa quædam adjuncta esse dicamus tantâ similitudine, ut nulla in-*

Cicer.
Acad.
Quæst.
Idem,
ibid.

sit certa judicandi & discernendi nota. Arcesilaus, licet nixus strictioribus principiis, non diffitebatur, apparenti veritati præberi posse consensum.

Ulterius progressi sunt Pyrrhonii; Re-
jectis namque superiorum distinctionum
ambagibus negabant, ullam dari verita-
tem, & contendebant, eâdem prorsus
ratione posse vel affirmari, vel negari,
eandem rem veram esse aut falsam, jus-
tam aut injustam statuebant Academici,
nihil posse nec animo comprehendi, nec
decretorio judicio decidi: Addebant
Pyrrhonii, nequidem esse, undè posset
dici, nihil asseri posse.

Quorum Philosophorum opiniones re-
censenti subit exclamare, *mentita est ini-
quitas sibi.* Ecquid enimverò Philosophi,
quorum proprium nomen sonat veritatis
Inquisitores, ab ipsâ veritatis ignorantia
faciunt initium! Ab ipso philosophandi
limine profitentur, nullam in Terris da-
ri veritatem, aut si quid existat veri, es-
se humanæ perspicacitati penitus imper-
vium! Quod quidem systema totum in-
nititur incerto futilium argumentationum
fundamento, quas facillimum esset fun-
ditus evertere; Verum, ut nihil de Re-
ligione dicam, vel ipsâ suæ opinionis
nudâ expositione, generalique in animis
omnium Hominum informatâ notione
veritatis, erroris intolerandi manifesti
deteguntur. Sit

Sit hujus nostræ dissertationis Exordium sola veritatis existentia , de quâ potissimum agere in hoc Capite animo destinatum est. Entia vel existunt, vel non existunt. Proposita quæstio nihil prorsus habet difficultatis. Existere Entia nullus Hominum negabit; Existunt ergò objecta vera atque realia. Dantur rerum quarumdam, quæ sub sensus omninò non cadunt, claræ distinctæque notiones. Alteram hanc propositionem quis in dubium vocet? Percipio, judico, discuro: me ipsum sic afficiunt propriæ perceptiones, propriâ judiciâ, propriæ conclusiones, ut volenti nolenti consensum abripiant; Animus ipse meus iis totus movetur atque percellitur. Undè quæso tanta vis, quæ me quasi invitum etiam cogat, ut cedam, nisi ab ipsâ veritate? Datur ergo veritas una: Veritas in ipsis rebus, veritas in ipsis ideis; Utraque perindè realis ac certissima. Deum existere certissimum est, veritatemque importat, quæ est omni omninò cavillatione superior: Certissimum quoque est, mihi notam esse atque exploratam existentiam Dei; Veritas est, quæ mecum, ut ita loquar, identificatur, hoc est, sic mihi constat de existentia Dei, ut ipsa mihi sit persuasissima, atque in animo altissimè insculpta.

Aggrediamur Academicos & Pyrrhonios in ipsis argumentorum propugnaculis, quibus amant communem causam corroborare. Alii dicunt, nihil nec veri, nec realis existere in totâ rerum Universitate. Se se-metipsos in consilium adhibeant; Numquid non existunt ipsi? Nonne quod contendimus ipsi negant, nimirum unam existere veritatem? Existunt scilicet; Consequenter eos existere verum est. Rem totam dirimat testimonium ipsorum conscientiae, quam judicem appello, & cui ut adversentur ausim eos provocare. Enimverò velint nolint existunt, neque vel minimum ipsis eâ de re potest dubium suboriri. Aliundè verò occurrunt plurima eaque propèmodum infinita, quorum nec veritatem, nec existentiam poterunt ullâ ratione inficiari. Quid eis supererit perfugii? Arguent nempè, licèt quædam videantur vera, de iis tamen veritatem affirmari nullatenus posse; Agendum equidem esse, quasi reipsâ vera sint, quippè quæ habeant veri similitudinem, sed cautiùs abstinendum ab omni, qui possit ad eadem pertinere, consensu, propterea quòd verum ac falsum adeo consimilia sint, ut nullo queant certo discerni criterio; Hærendum in bivio quoad istud alterutrum, quòd affirmetur, aut negetur, esse nihil ex inditâ suâ naturâ turpe, justum, vel injustum:

injustum; Sed ex Legibus Principum, aut ex receptâ consuetudine pronuntiandum de justo, vel injusto. Sic sese habebant istorum Philosophorum Placita, quibus Pyrrhonii pro suo, quo pollent, ingenii acumine mirum hoc addebant, scilicet ignorare sese, an esset vera, necne, ista quam causabantur, animi fluctuatio.

Est hoc veritati peculiare, sic volente Deo Optimo Maximo, quòd adversarios experiatur nonnisi ridiculos atque imbelles, (neque verò potest ab aliis, quàm ab ejusmodi hominibus impugnari;) Sed ipsi potuissent Adversarii sibi cautiùs consulere, causæque, cui patrocinantur, ita contegere quod infirmum inest, ut sese non dedissent propriis verbis propriæque confessione jugulandos. Dubiam habere veritatem, rerumque externarum existentiam ac proindè suam summum est insipientiæ. Asserere, quanquàm vera dentur, non posse tamen ad eorum notitiam perveniri, mendacium est intimo conscientiæ sensui repugnans; sentimus enim ipsi, nobis inesse ejusmodi facultatem. Denique, eò usque devenire, ut dùm omnia vocantur in dubium, dicatur nequidem posse dubium istud affirmari, implicat in ipsis verbis manifestam repugnantiam.

Prædictis erroribus unum opponere sufficiet, ut quibus de nullâ veritate con-

stat pudor inculciatur, iidemque cogantur ad se redire & ejuratâ suâ pertinaciâ palinodiam cantare. Nonne cogitatis interrogabo? Sanè cogitamus inquit. Quibus reponam, ergo existitis, quod inficiari non poterunt: Undè inferam, unam igitur dari veritatem, quæ nullâ possit eludi tergiversatione. Deindè rem urgens ulterius sequentia proponam: Numquid animis vestris non insunt plurimæ eæque claræ ac distinctæ notiones; Exempli causâ, nonne persuasum vobis est, ex duplicato numero binario quaternarium exurgere? Eos iterùm eo loci voco ad inficiationem. En igitur veritates adsunt certæ, quas non potestis, quæcumque vestra sit in severiori Scepticismo pertinacia, non admittere. Aliam aggredior eosdem impugnandi rationem ductam ex sensationibus. Ego vos ictibus percutio repetitis: Negabitis sentire? Nihil puto. Istud ergo vobis incumbit, ut agnoscat, existere Entia, quæ dolorem possunt vobis commovere; Quod idem futurum est, si juvet aliquandò sensum experiri delectationis. Quodnam igitur quæso est illud, ad quod devenimus extremum? Habere in dubium omnia & pro certo quædam, duo sunt, quæ medium admittunt nullum; Singularem etenim quæcumque sit assertionem generalis excludit dubitatio.

Quid-

Quidquid effugii tentetur, ad ipsam denique veritatem redeundum est, ac tandem aliquandò fatendum, re quidem ipsam unam existere. Quæ veritas non tantum occurrit in Entibus, quæ subsistunt, quæque utpotè realia, vera sunt, sed in ipsis etiam nostris perceptionibus, quæ propriæ suæ veritatis intimam afferunt animis nostris probationem.

Si sic fuisset Homo conditus, ut sua cum natura in errorem semper daret præcipitem, neque ullâ posset ratione veritatem assequi; 1. Deus ipse (quod nefandum absit) sese prodidisset injustitiæ manifestum in eo, quòd Homini subministrasset intellectum & voluntatem, quæ eum etsi passivè sese habentem, ad falsum & ad malum induxissent. 2. Quantum ad aliqua veritas ita clara est tantoque fulgore collucet, ut sese volentibus nolentibus spontè dedat agnoscendam. Omnem quantum juvabit dicendi vim excutias, ut suadeas etiam rudiori Rustico, ex repetitis duobus quatuor non confici, quidquid ponderis apud eum habeas, surdis auribus profectò canes. 3. Hæc veritas non modò perspecta est uni homini, uni cuidam Provinciæ, uni Nationi, neque unius aut alterius Temporis propria, sed communis omnium Temporum, omnium humani generis Individuorum, omniumque Nationum. Quoad

principia veritatis primitiva consentiunt cum Europæis Hiroquæus, Tartarus & Sinensis, veritatemque si primâ fronte non apprehendunt, hoc indè venit, quòd vocum, quibus illa significatur, sint minus intelligentes.

Extat ergò generalis in istâ rerum Universitate veritas, quam habent omnes omninò Homines penitùs exploratam: Possunt equidem peculiare quædam occurrere, quæ sint abstrusiores atque à communi Hominum captu magis remotæ; At vel etiam istæ sese sic produnt attendentibus, ut eorundem animis altius infigant notas evidentiae suæ indubitatas.

Huc usque cognitionem veritatis attingimus sub eo tantùm respectu, qui propius spectat ad immediatas animi perceptiones; Attamen pergendum ulterius. Vera sunt, alia quidem humanæ intelligentiæ prorsus impervia: Alia verò, quæ eidem dubia videntur; Alia denique, quæ etiam falsis aliquando confunduntur. Quantum ad priora, veritas ipsa suadet; iisdem esse cedendum; Neque eis fides ob aliam rationem adhibetur, quàm quia certissimis argumentis constat esse vera. Quod pertinet ad dubia, propemodùm infinita sunt: Sed stante dubio, non est undè credere necesse sit; Id sibi solummodò proponendum est quantum ad praxim, ut potissimum seligantur

gantur ea, quæ certitudini viciniora sunt atque probabiliora. Si eò usque in errorem impingitur, ut pro vero falsum accipiat, hoc vel cognitionis est defectus, vel advertentiæ: Si prius, locus potest excusationi subesse, modò sit invincibilis ignorantia; Si posterius, error est profectò, quæ culpâ minimè vacat.

Memetipsum sentio paulò longiùs à proposito digredi, & ea suscepto de veritatis existentia Tractatui connectere, quæ demonstrant ejusdem proseguendæ necessitatem. Resecanda igitur materia posterior, ut ex professò atque juxtà methodum Geometricam de priori differatur.

AXIOMA I.

Existunt Entia, quâ de re ne minimum quidem potest dubium suboriri.

COROLLARIUM.

Potest ergò de istis Entibus illud affirmari, quòd existant.

AXIOMA II.

Istæc Entia suis attributis vel proprietatibus donantur, quæ cognosci possunt.

COROLLARIUM.

Potest ergò de istis Entibus affirmari, quidquid reperitur in eorundem ideâ contineri, verbi gratiâ, Deum esse infinitum, Materiam esse extensam, &c.

AXIOMA III.

Noscimus non tantùm Entia existentia
pro-

proprietatesque ad eadem pertinentes, sed prætereà nobis inest notio generalium quorundam principiorum, quæ non possumus inficias ire, & in quibus idem est omnium Hominum consensus, exempli causâ, ex duplicato binario numero confici quaternarium.

COROLLARIUM.

Dantur ergò veritates, quæ nobis solâ Naturâ duce innotescunt, quæ nostris animis inhærent, quæ sensibus nullâ ratione subjiciuntur, quasque pro veritatibus non agnoscere volentes nolentes non possumus.

AXIOMA IV.

In eo potissimè dubium innititur, quòd aliquid verum non sit satis exploratum, vel quòd duæ opiniones sic probabiles videantur, ut dignosci nequeat, utra vera sit.

COROLLARIUM.

Veritas est sollicitè quærenda; Si reperiri possit, sinu complexuque recipienda; Si verò nequeat detegi, opinio tenenda, quæ videtur tutior, veritatisque magis consentanea.

Nunc ad ea transeundum est, quæ opponuntur ab Academicis & Pyrrhoniis. Sanè viri sunt imbelles & rationum momentis prorsus inanes, qui impugnant veritatem: Ab ipso, quod faciunt aggreddiendæ veritatis exordio, coguntur
unam

unam supponere sibi faventem, asserendo nimirum, nullam dari, quæ perspecta sit; Et hoc ingenuè fatentur Academici. At subtiliores Pyrrhonii, quoniam futurum cernebant, ut ex unius veritatis admissione cæteris eodem jure pateret aditus, nequidem concedebant, id affirmari posse, quòd daretur ulla veritas, quæ cognosceretur. Quorum antiquorum Academicorum Pyrrhonorumque Systema principiis duobus totum innitebatur: Sic sese prius habebat, nihil nimirum posse animo ullatenus percipi; Sic alterum, tantis suffundi tenebris tot etiam erroribus obscurari veritatem, ut ipsa nullâ ratione posset penitus discerni; Quibus ex duobus inferebant, esse standum probabili vel verisimili, eidemque quantum ad praxim inhærendum.

Hujus utriusque principii falsitas facili negotio comprobatur. Falsum est, animo percipi nihil posse. Vera eaque plurima clarè ac distinctè tum cogitatione tum mente complectimur, & hoc ultrò fatebitur quisquis non cæcutit: Quem enim reperire est, qui contendat, posse rem eandem esse simul & non esse? Quis inficias ierit, totum esse suâ parte majus; Ex tribus duobus additis quinque confici; Ex numero pari cum impare conjuncto nonnisi posse semper imparem remanere, &c. En vera, quæ non concipiuntur

piuntur modò, sed quæ nec possunt ne levissimum quidem in dubium adduci; Est ergò falsum, animo percipi nihil quidquam posse.

Quoad obscura, quibus Academici veritatem involvi contendebant vel ob tenebras nostris offusas mentibus, vel propterea quòd earumdem errores tanta similitudine sese veritati misceant, ut illa discerni nequeat, profectò negari non potest, veritates equidem dari, quæ spectatâ plurimorum animi tenuitate, revera sint obscuræ, & falsa quædam occurrere, quæ possint aliquandò vel cognitionis, vel advertentiæ defectu pro veris accipi: At inficietur nemo, veritates ex alterâ parte reperiri, quæ in ipsos, si sic loqui fas est, oculos incurrunt, quæque nullâ ratione possunt neque in negantiam, neque vel etiam in dubitationem venire. Illud sanè negotium sub manus non succedit semper, ut à falso verum distinguatur: Omnis quisquis Homo est in falsum impegit, & est errandi periculo obnoxius; At penès unumquemque est iudicium de iis retinere, quæ nec clara videntur nec distincta, sicut è contrario non potest illis assensus denegari, quæ clarè distinctèque percipiuntur.

Alterum, quod Sceptici proponunt Argumentum sic se habet, omnes nimirum perceptiones nostras sensibus inniti; Sensus

sus esse fallaces, neque ullam inesse nobis notam certā discernendi, nūm nobis incutiant errorem, necne. Quæ propositio conflatur ex duabus partibus, quibus propria est responsio seorsūm opponenda. Quod ad priorem partem attinet, falsissimum est, omnes perceptiones nostras ex sensibus pendere: Ab ipsā idearum animi evidentiā, quæ sensibus nihil subjicitur, cognitionem haurimus veritatum numero plurimarum, quas nullā ratione sensus repræsentant; Cujus generis sunt prima principia, rerum essentiæ, propria nostra existentia, unius existentis Dei notio, propositiones metaphysicæ, mathematicæque demonstrationes, quæ quidem cunctæ, multæque aliæ perceptiones non aliundè desumuntur, quàm ex solā nostrarum idearum evidentiā. Hæc est evidentiā, quam habemus regulam omnium de variis Scientiarum objectis judiciorum: Nullius huic evidentiæ opus est probationis, quam aliundè necesse sit accersere; Sola sibi metipsi sufficit, neque ullā ratione cogitur operæ quidquam vel à sensibus, vel ab experiētiā mutuari. Non ope sensuum, sed rei ipsius evidentiā nobis compertum est, ex tribus duobus superadditis confici quinque, partem esse toto minorem, repugnare, rem eandem simul esse & non esse, &c. Possunt equidem sensus id efficere, ut quædam sentiantur

tur vel cognoscantur; Sed quod pertinet ad veritates generales atque æternas, ita proprii sunt juris ipsius animi nostri perceptionum evidentiae, ut nonnisi eadem agente omnem evadant aleam dubitationis. Non idem apud omnes sensuum est usus, & quot Capita, tot reperiās eidem inesse tū extensionis, tū intensiōis graduum diversitates: At verò evidentia eorum est omnium communis, qui norunt animum intendere; propria est omnium & Temporum & Regionum, uno verbo sese ubique prodit eandem.

Jam veniamus ad alteram argumenti, partem, quam ut Achillæam extollunt Sceptici & undè sibi plurimū plaudendi sumunt occasionem. Exempla cumulant exemplis, ut probent, sensus esse aliquandò causas erroris occasionales, atque inter alia subjiciunt istud, scilicet baculum ad dimidiam usque sui partem in aquā demersum apparere incurvatum; Turrim quadratam, cū eminūs conspicitur, videri rotundam, & plurima ejusdem generis, quæ facilè occurrunt; Indè concludunt, nullam posse cognitionem certam ex sensibus hauriri. Qui sic argumentantur sanè non attendunt, propriam existentiam ex testimonio sensuum nobis innotescere Sensationes in nobis veræ sunt atque reales, quanquā contingere possit, objecta, quæ repræsentant,

tant, longè longiùs ab eo quod apparet, esse diversa. Mihimetipsi videor ad aliquam distantiam lumen videre: Attamen hujus meæ sensationis causa non alia est, quàm oculi mei certa quædam motio, ejusdemque retinæ concussus; Numquid indè futurum est, ut ejusmodi sensatio fiat & minùs vera & minùs realis? Si fallimur, erroris culpa non in sensus, sed in nostram præproperè judicandi pruriginem refundenda est: Sensus eo, quo debent, modo nobis objecta repræsentant ratione habitâ circumstantiarum, in quibus reperiuntur, neque possunt ad summum esse nostrorum errorum causæ nisi tantùm occasionales, quod vel etiam sub eo respectu non ita frequenter accidit; Spectato namque consueto rerum cursu, nisi subsit aliqua nostris organis inordinata dispositio, paulò longiùs objecta distent, occurrat intermediorum luminis radiorum refraction, aut alia ejusmodi sensuum actioni obstant, id est, impressiones immutent, quas à Corporibus externis recipiunt, rerum imagines nobis exhibent perfectiùs, quàm potest desiderari, eoque modo quo easdem esse proprio nobis constat experimento.

Visus nos efficit certiores, colores & lumen existere, Corporaque lucida vel colorata esse viciniore, vel remotiora, majora, vel minora, ad Orientem spec-

B

tare,

tare, vel ad Occidentem, atque ita de aliis. Auditus nos admonet sonorum diversitates; Odoratus varias renuntiat odorum dissimilitudines; Gustus infinita propè saporum discrimina, & Tactus diversas tum Caloris, tum Frigoris impressiones, quæ quidem omnia tutiori longèque perfectiori modo perficiuntur, quàm eo, quo visus indicat longitudines, latitudines & quas habent inter se, proportionales.

En objectio recens excusa quam nec Academici, nec Sceptici excogitaverant, quæque ad extremum usque pertingit, quò tendere possit dubium etiam pertinacissimum. Nihil neque ratio, neque sensus mihi quidquam possunt conferre ad cognitionem veritatis, si is ego sim, quem eo fine natura formaverit, ut perpetuis deluderer erroribus; Si juvisset malum aliquem Genium mihi eam ingenii venam infundere, quâ in iis etiam fallerer, quæ clarè distinctèque percipio & quæ omnimodam habere mihi videntur veri rationem.

Hic recurrere locus esset ad existentiam Dei qui me ipsum procreavit, qui ut falli nequit sic nec fallere, cujusque veracitas constituit ejus naturæ proprium &, ut Philosophi loqui amant, essentialè attributum. Equidem ipsius Dei voluntas primaria est mearum idearum Causa, ejusque

que veracitatis fundamento nituntur quæ mihi sunt Divinitus revelata; At quantum ad veritates, quæ sunt ipsâ meridianâ luce clariores, sola sufficit evidentia, nec me necessarium est ad Dei veracitatem attendere, ut mihi sint persuasissimæ. Me suppono propriæ meæ originis & cujus sim juris penitus inscium: Ignoro, num unus Deus existat, necne: Sed me cogitare tandem certiùs novi; Decipiar, non decipiar, cogito & existo. Inter plurimas, quæ occurrunt animo, cogitationes, quædam reperiuntur mihi met ipsi à naturâ inditæ, claræ atque distinctæ; Idque mihi non potest ex inani suppositione, quæ fundamento caret, esse omninò dubium. Nihil opus est, oraculum posci divinæ veracitatis, ut mihi sit compertum, totum esse suâ parte majus. Imponat malus, qui fingitur genius, quantum ad alia quæcumque, numquam eò deveniet, ut in iis fucum faciat, quæ mihi perspecta sunt atque penitus explorata.

Est quidem fatendum, plurimum ponderis ex illâ Dei veracitate derivari, multumque inde adjici tum roboris, tum certitudinis iis, quæ clarè distinctèque percipio esse vera, quippe qui, cum sit Ens optimum & sapientissimum, nullâ ratione potuerit intelligenti Creaturæ parare perpetuas insidias, neque eandem conti-

nuis addicere præstigiis : Sed ista etiam non perpendenti suprema mihi ratio est evidentia , eaque plurimum sufficiens, ut intimam animo veritatis afferat persuasionem ; Ipsi volens nolens cedere cogor , nihilque me movere potest quæ proponitur hypothesis commentitia non adjunctam habens ne levissimam quidem umbram probationis.

Obtinet omninò locum hæc evidentia quoad veritates , quæ naturali lumine nobis innotescunt : At præter istas possunt occurrere & reverà quidem occurrunt diversi generis aliæ , quarum cognitionem naturâ duce non adipiscimur. Suis limitibus circumscribuntur intelligentiæ nostræ , atque adeò non capiunt omnes veritates : Inordinatis animi motibus sæpè sæpiùs obscurantur , aut obruuntur præjudiciis. Deus pro summâ , quâ plurimum inclinatur in Homines , misericordiâ veritate iisdem absconditas suâ Revelatione notas effecit : Divini sui verbi lumine dispulit tenebras , quibus iis ad veritatis cognitionem iter occludebatur , & reformatis atque recoctis eorum ingeniis & cordibus ad eandem ipsos convertit.

Quo quidem auxilio necesse erat , adjuvari Hominem ignorantia atque infirmitate circumdatum : In eo etenim , in quo reperitur , præsentī statu , propriis abreptus cupiditatibus & infinitis falsarum

rum opinionum obcæcatus tenebris facile laberetur in errorem, nisi divinum ei lumen præluceret. Quod auxilium Deus ministerio Moyſis cæterorumque Prophetarum olim præſtitit tempore Veteris Legis huic Populo, quem ſibi præ aliis Gentibus elegerat, & poſteà confirmavit ſub novo Fœdere per Unigenitum ſuum Jeſum Chriſtum. Quot quantasque veritates reſeravit, quas Homines vel penitus ignorabant, vel nullatenus attendebant? Quo nomine non Myſteria ſolummodò, ſed & Veritates Morales innuere potiffimum animo eſt. Ab eo ſumus in Divinis ejus Scripturis edocti, omnem comprimendam eſſe vindictam, Inimicos eſſe diligendos, pro malo bonum eſſe refundendum, &c. Verum equidem eſt, veritatibus ejus generis ineſſe cum naturali Lege convenientiam, & ad eas uſque poſſe ratiocinationis ope perveniri. Sed quis fuiſſet optatum adeò finem aſſecutus? Indomiti animi motus, morum perversitates pravæque conſuetudinis abusus Hominum pleroſque dejiciunt in præcipitium, omnesque forſitan peſſumdediſſent, niſi Deus iſdem auxiliarem dextram porrexiffet.

Verbo Dei non ex nimia credulitate fidem adhibemus. Ducem ſequimur rationem, quâ nobis de duplici veritate certiffimâ conſtat, Deum ſcilicet, cum

fit infinitè bonus ac summè perfectus ; nec posse falli nec fallere. Media, quibus perspectum fit, an fuerit locutus, consuetaria sunt Argumentorum, quibus de veritate unius Religionis judicatur. Jamverò tot occurrunt rationum momenta eaque evidentissima, quibus demonstratur veritas Christianæ Religionis, ut nemini, qui sit sanæ mentis, dubium esse queat, quin eadem Autorem Deum habeat, & sint verissima quæcumque ab eâ proponuntur.

Jam superiùs ostensum est, ex sensibus hauriri quarundam veritatum cognitionem : Dicendum superest de Autoritate humanâ, quâ possunt facti veritates innotescere. Habet & ipsa propriam quoque certitudinem, quanquàm ejusdem evidentia non nisi in ejus causâ resideat, id est in hypothesi, quâ supponitur, esse prorsus impossibile, quòd multi paribus animis eâdemque voluntate conspirent ad fingendum aliquid commentitium, conflandumque eo fine mendacium, ut cæteris fucum faciant. Atque indè est potissimùm, quòd, nisi quis insaniat, non possit haberi pro dubio, nùm existant una Roma unaque Constantinopolis, licèt ejusmodi veritas neque rationi, neque sensibus eorum evidenter perspecta sit, qui sese nunquàm in eas Urbes contulerunt.

Neque

Neque verò humanum hoc testimonium minori valet & auctoritate & fide, quàm ipsa principia metaphysica, seu Mathematicæ demonstrationes, cùm Facta nota sunt atque pervulgata & generalis accedit Testium consensus eâdem ratione, quâ reperitur in allatis exemplis,

Eundem autoritatis gradum non fortitur unius aut alterius personæ spectata integritatis testimonium, cui nemo contradicit, quanquàm nec etiam debeant in dubium vocari Facta, quæ testificantur, maximè cùm asserunt, eorundem sese fuisse testes oculatos. Ex ejusmodi certitudinis moralis fundamento non tantùm ea peraguntur, quæ spectant ad commercium vitæ civilis, sed ipsa etiam Hominum tùm vita, tùm bona dijudicantur; *In ore duorum, vel trium, stabit omne verbum.*

Nec etiam omninò rejicienda sunt quæ ex alienâ fide proferuntur; sed hærendum in bivio, neque iisdem antea credendum est, quàm fuerint aut proprio testimonio, aut publicâ voce plenius comprobata; Non potest ex ejus generis auctoritate deduci nisi verisimilitudo, vel probabilitas. Quodcumque testimonium humanum adsit, cedere debet evidentiae, seu certitudini, quâ nobismet ipsis illud constat, quod eidem adversatur. Impossibilitas sive physica, sive

moralis iis omnino superior est, quæ ab Hominibus narrantur. Solius est auctoritatis divinæ id efficere, ut pro veris accipiamus, quæ aliundè habemus tanquam impossibilia, Illa sola est, quæ possit captivare intellectum nostrum in obsequium fidei, juxta illud Apostoli; *Captivantes omnem intellectum in obsequium fidei.*

Restant Historica Facta, quæ non audimus ex vivâ referentium voce, sed discimus ex Autorum testimonio, quod nobis scripto transmittitur. Quæ quidem in re tria veniunt omnino perpendenda: 1. Scriptorum auctoritas; 2. Num scripta genuina sint, an spuria, quæ iisdem adscribuntur; 3. Utrum quæ referunt, facta sic nota fuerint atque pervulgata, ut ex eorumdem ignorantia nec ipsi falli potuerint neque nos fallere. Postremum istud aggrediamur: Occurrit profectò sapiens nullus, qui negare possit, unum olim extitisse Cæsarem unumque Alexandrum; Maximam hujus Universi partem fuisse Romanorum Imperio subjectam; Gallias à Francis occupatas. Est prorsus indubitata Factorum istorum fides, quoniam erant manifesta, & sese ridiculum fecisset scriptor, qui eadem ausus esset confingere; Adeoque Autor, à quo referuntur, nequivit esse Factorum inscius, quæ tantoperè pervulgabantur, nec proindè de iisdem nobis subdititii
quid-

quidquam obtrudere. Narrat Moyſes
 Iſraelitarum ab Ægyptiacâ Servitute libe-
 rationem, tranſitum eorundem per Mare
 Rubrum, delapſum è Cælo Manna, in-
 numeraque alia Miracula, quæ fuerunt
 in Deſertis in ore atque oculis Populi
 perpetrata; Quæ facta ſi fuiſſet ipſe com-
 mentitus, ſeſe propinaſſet univerſæ huic
 Genti proſectò deridendum. Vitam J. C.
 conſcripſerunt Evangelistæ. Quod pro-
 priis oculis conſpexerant referunt duo,
 cæteri duo quod ab incorruptis Teſtibus
 audierant, nimirum in Judæâ Regnanti-
 bus Auguſto ac Tiberio, fuiſſe diſſe-
 minatas ab Unigenito Dei Filio facto
 Homine, cui nomen erat JESUS-
 CHRISTUS, magnas egregiaſque ve-
 ritates, quas ipſi faciunt iis omnibus no-
 tas, qui ſunt earundem diſcendarum cu-
 pidi: Quæ palam edidit, miracula ſim-
 pliciter commemorant; Eundem à Judæis
 crucifixum non diſſimulant; Teſtes ſunt
 ipſius & Reſurrectionis & Aſcenſionis.
 Duodecim Homines nec ejus acuminis
 ingenii, quo ejuſmodi Facta conflarent,
 nec ejus autoritatis atque ponderis, ut
 eadem ſuaderent, iſtas annuntiant non
 in ipſâ tantum Judæâ, ſed ubique Ter-
 rarum veritates; Seſe præſtant etiam ad
 effuſionem uſque proprii ſanguinis ea-
 rundem propugnatores acerrimos, ne
 quidem eorum uno neque ſibi, neque

aliis injiciente conspirati mandacii ex-
probationem; Trahunt in suam senten-
tiam ingentem Hominum multitudinem;
Isti Homines vocantur Christiani, & isti
Christiani semper steterunt. Nihil in ma-
teriâ Factorum Historicorum desiderari
potest quidquam, quod sit certius, fir-
mioribus confirmatum argumentis, & in-
concussioribus fundamentis innixum. Si
nihil nisi commentitium habuisset eorum
Historia, numquid eos falsi non statim
arguissent Judæi, qui sic eis opposuis-
sent, Christum istum nos nec vidimus,
nec audivimus : De miraculis ejus nec
visus nec auditus renuntiavêre nobis
quidquam; Nusquàm eò devenimus in-
justitiæ, ut morti addiceremus innocen-
tem. Neque verò faciliorem adhibuis-
sent fidem cæteræ Nationes, nisi con-
stitisset eis de veritate Historiæ J. C.
saltem quoad graviora capita, eandem-
que Apostoli confirmavissent. Existen-
tia perpetua nec interrupta unius Chri-
stianorum Sectæ, quæ propria Doctri-
næ suæ Dogmata vindicavit semper at-
que toto pectore defendit, argumentum
est invictissimum, unum extitisse in Ju-
dæâ J. C. quo tempore refertur ab Evan-
gelistis, & verissima esse quæcumque de
eodem ab iis enarrantur, quemadmodum
ex Sectis diversorum Philosophorum,
quæ existunt, earundem innotescunt
tùm

tum opinionum Placita, tum Autores.

Me mei non poenitet fusioris in re tanti momenti sermonis, qui plurimum eò conducit, ut aperta fiat aberratio, ne dicam insaniam Impiorum, Irreligiosorum, Judæorum, & omnium generatim quotquot sunt, Christianæ Religionis Adversariorum. Cætera quæ supersunt, in animo est paucioribus verbis comprehendere.

In eo quod pertinet ad Historica Facta, primum potissimumque certitudinis gradum obtinet Scriptorum autoritas, qui ea produnt, vel quorum fuerunt oculati Testes, vel quibus ipsimet ex aliquâ parte fuerunt immisti: Quod tamen extendendum non est ad singula rerum adjuncta, secretiores animi motus, atque descriptiones, quibus sibi proponunt Reges, Principes & alios quoslibet propriis reddere coloribus; Contigit enim sæpè sæpius, veritatem ex odio, adulatione atque invidiâ vel totam fuisse silentio suppressam, vel in plurimis adulteratam. Est autem ab iis maximè cavendum, qui fuere partium aliquarum studio abrepti, quique res gestas non alio animo literis quandòque mandant, quàm ut propriam commendent causam, studiaque sua & præjudicatas animi opiniones Posteris transferant. Accedit secundo loco eorum autoritas, qui Factis Histori-

cis

cis coævi fuerunt, & quibus potuere quæ referunt esse perspectissima; Quo quidem in casu sunt eadem præcavenda, quæ monuimus in præcedente. Tertium autoritatis ac ponderis gradum efficiunt qui Rerum gestarum temporibus paulò posteriores potuerunt vel cum iis habere sermonem qui ejusdem erant ætatis, vel quæ narrant ex traditione certissimâ accipere. Quorum testimonium licet sit certitudine superioribus impar, æquitate reperitur aliquandò longè longius præstare. Hic liceat ob oculos illud ponere, quod Tacitus ait, scilicet, ab Historicorum plerisque, qui florentibus adhuc Principibus scripserunt, plurima falsa fuisse vel ob metum, vel ex assentandi libidine producta, iis autem, qui paulò post eorundem interitum, rerum Historiæ condendæ vacarunt, excidisse multa publicis, quibus viventes laboraverant, odiis composita. Sic loquitur laudatus Scriptor; *Tiberii, Caiique, & Claudii ac Neronis res, florentibus ipsis, ob metum falsæ, postquam occiderant, recentibus odiis compositiæ sunt. Veritas infracta libidine assentandi, aut rursus odio apud Dominantes: sed ambitionem Scriptoris facile adverteris; Obtrectatio & livor pronis auribus audiuntur, quippè adulationi fædum crimen servitutis, malignitati falsa species libertatis inest.* Affirmat deindè Vir Celeberrimus,

Annal.
l. i.

berrimus, sese sic in eo rerum statu reperiri, ut sit ab utrâque scribendi scopulosâ prurigine quàm remotissimus, quippè, inquit, *mibi Galba, Otho & Vitellius nec beneficio, nec injuriâ cogniti*, profiteturque, siquidem procul sit ab omni de iis conquestu, futurum, ut conscribat *Caii, Claudiique ac Tiberii principatum & cætera sine irâ & studio, quorum*, ait, *causas procul habeo.* Hist. l. i. Annal. l. i.

Observat Cicero, Scriptori Factorum Historicorum occurrere duo potissimùm advertenda: 1. *Ne quid falsi audeat*; 2. *Ne quid veri non audeat.* Rarò fit, ut Scriptores coævi, vel qui rerum eventibus proximè succedunt, suas Historias falsis aspergant, maximè cùm Facta percrebrescunt atque pervulgantur; Eos etenim mendacii publica vox protinùs argueret. Sed occurrunt, qui vel ex præviâ quâdam opinione, adulandique animo, vel ex ignoratione possunt de Factis, quæ sunt etiam graviora, filere, quâ quidem in re quod fidi Scriptoris est officio prorsùs defunt. At quoad publica Facta, quæ commemorant, si in eadem sit unus duorum vel trium ejusdem temporis Historicorum consensus, aut vel etiam ab uno juratissimo locupletissimoque referantur, nullum potest de veritate ipsius eventûs dubium suboriri, quanquàm superesse queat aliquid circa

circà circumstantias , quod sit ad fidem aliquatenùs difficile. Quisnam est mentis compos, qui possit habere pro dubio gesta in Galliis à Cæsare bella, bellumque civile inter eum & Pompeium, prout ab ipsomet Cæsare narrantur in ejus Commentariis? Indè inferre est, dari veritates historica, quæ sint omninò certissimæ, quasque nequeat sapiens ullus in dubium revocare. Constituuntur in quarto gradu Scriptores, qui licèt ab ipsis rerum gestarum temporibus remoti, ex selectis locupletissimisque Commentariis, qui ad eos usque pervenerunt & postea defecerunt, condunt Historiam: Nollem ipse dubitare de iis, quæ ab Autoribus ejusmodi fuère conscripta; Sed quoad ejus generis Anecdota non rarò subest locus diffidentiae, maxime cum nihil præ se ferunt Historiæ Veteres, quod Factis conveniat, quæ allegantur. Quinto loco Poëtæ veniunt, qui Facta ut orarent, vera miscuère fictis, qualia sunt Homeri Virgiliique Poëmata; In ejusmodi legendis operibus continua adhibenda cautio est, ut quæ sunt historica ab iis secernantur, quæ fabulosa sunt. Obsidium Trojæ &, quidquid aliqui sentiant in contrarium, ipsius, Ænææ in Italiam adventus nemini possunt afferre dubitationem: Est in confesso apud omnes, obsessam fuisse Trojam, unumque
extitisse

extitisse Agamemnonem, unum Achillem, unum Ulflem, unum Ajacem; Iftæc nomina nufquàm fuerunt ab Homero conficta, nec ipfa Græcorum claffis variis conftans ex Nationibus unum eft ejufdem Homeri commentitium. At verò iftorum, qui velut Heroes exhibentur, eventus mirifici factaque egregia magnam injiciunt falſi fufpicionem, & plæraque meræ fabulæ funt. Nihil eò loci mentionis eft de fabuloſis iſtis narrationibus, quæ gallicè dicuntur *Romans*, & quibus ejufmodi venenum inſitum eft, quod excogitari potuit unquàm veritati magis pernicioſum: Indignum fanè eft, Homines Hominibus nt imponant, ex profeſſo ſeſe torquere, iisdem infidias diſponere, atque dictum iſtud inſufurrare, *Expediſ vobis, ut fallamini*. Ejufmodi verò Narrationum lectio multò magis infeſtior eft, quibus inſcribuntur vera nomina, quanquàm aliundè meræ fabulæ ſint. Nihil addam neque de jacturâ temporis, quod in iisdem evolvendis inſumitur, neque de corruptelâ morum, quam certiffimè ut plurimùm inducunt.

Quibus fabuloſis Narrationibus, ſi contagionem excipias, quam moribus inferunt, eodem prorfus jure poſſunt annumerari pleræque falſarum atque de induſtriâ excogitatarum Legendarum; Fabularum etenim ſpiritualium rationem omnino

ninò habent, quas quidem adinvenêre animo non malo ad id potissimùm adducti, ut Fidelibus præberent exempla pietatis; Sed nec finit nunquàm ulla quæcumque possit esse causa, parari aliis erroris occasionem. Satis superque suppetere debent Actus antiquorum Martyrum, Historiæque Sanctorum, quæ sunt à locupletissimis Autoribus conscripta, nec quidquam opus est, auxilium implorari mendacii.

Illud tandem ut certissimum & pro generali Regulâ potest constitui, quæcumque referuntur ab Autore notæ recentioris, neque reperiuntur ullo veteri monumento suffulta, rejicienda prorsus esse atque nullo loco habenda. Objiciet fortasse aliquis, quædam Traditione transmitti. Absit à me hoc scelus, quod me efficiat omnis cujuscumque Traditionis impugnatores. Toto reveor corde Universalis Ecclesiæ Traditionem, ipsamque habeo tanquàm Fidei Regulam Infallibilem, quippè J. C. Ecclesiæ suæ promiserit, futurum numquàm, ut *Portæ Inferi adversus eam prævalerent*. Quod Argumentum possem fusiùs prosequi, nisi illud esset à me alibi fusiùs tractatum. Quod autem pertinet ad peculiare Ecclesiarum Traditiones, modò nullam patiantur intermissionem, auctoritatemque suam mutuentur à publico cultu, qui jam-

jam-dudum obtineat ad eundem non accedunt gradum infallibilitatis, sed propriam habent verisimilitudinem & quandoque etiam suam certitudinem. Animus non est attingere quæ spectant ad spurias Reliquias, in quibus occurrit aliud genus sycophantiæ, quippe de materiâ istâ doctissimè differuerint Viri clarissimi Launoïus & Pater Mabillonius, quorum Opera invisitantur.

Launoïus,
Mabillonius.

Fluit in Historiam tertius errorum fons, qui derivatur potissimum ex subdititiis Libris, qui sub nominibus Virorum Excellentissimorum falsò circumferuntur: Plurimum inserviunt ejusmodi detegendæ thecnæ regulæ quædam, quæ omnibus præstò sunt. Nihil eorum eò loci repetito sermone subjiciam, quæ eâ de re abundè scripta reperiuntur in Præfatione, quæ legitur ad frontem meæ scriptorum Ecclesiasticorum Bibliothecæ: Benevolum Lectorem rogabo, ut ipsam velit adire, futurumque præfagit animus, ut ejusdem ei lectio non omninò displiceat, quidquid adversus eam effuderit recentissimus Autor, à quo duplex jam editum fuit ingens volumen, in quo impetuntur eruditiores quotquot sunt tum apud Catholicos, tum apud Protestantes, scriptores, & omnia tentantur, ut quæ rejiciuntur omnium unanimi Doctiorum consensu, quædam opera & re-

lationes è tenebris ad lucem revocari possint.

CAPUT II.

De existentia, natura & proprietatibus veritatis.

Veritas una est æterna Lex, quæ debet ad sui normam dirigere nostras tum cogitationes, tum operationes; Est hæc veritas ipse Deus in propria substantia, particula verò quædam Divinitatis in quantum ejusdem efficimur participes. Quocumque modo veritas nobis innotescat five per ideas innatas, five per immediatam ipsius in Deo visionem, (neque enim animo est quæstionem istam metaphisicam attingere, quam tantâ cum ingenii subtilitate, quin etiam dici potest cum aliquâ contentione duo magnæ prorsus eruditionis Viri hâc nostra ætate inter se agitaverunt,) ipsam à Deo nobis impertiri certissimum est.

Clariss.
vir
Arnaldus
& Pater
Male-
bran-
chius.

Greg.
Naz. Or.
36. p.
591.

Aliquid unum est hæc veritas, neque enim affirmari possunt vera duo, quæ secum pugnant. *Veritas*, inquit S. Gregorius Nazianzenus, *ut naturâ suâ unum est, non multa; Verum quippe unum est, mendacium multiplex.* Cujus rei supponamus unum exemplum: *Amabilis virtus & cuivis alteri rei præponenda est;* En adest una

una veritas, cui subjungimus varia mendacia tùm secum invicem, tùm cum ipsâ prædictâ veritate pugnantia. 1. Non existit virtus. 2. Quanquàm virtus existeret, nullatenus amabilis est. 3. Virtute voluptas potior est. 4. Debet honorum divitiarumque cupido virtutis studio esse flagrantior. 5. Omnia sunt virtuti posthabenda, famâ vitâque exceptis. Quæ quidem omnia mendacia ut inter se diversa, ita ex æquo normam offendunt veritatis.

Est hæc veritas omnium omnino communis hominum, quippe qui, si proprias attenderint ideas, nequeant in eadem verba sensusque eosdem non convenire. Provoco quemcumque, modò pectore velit esse candidus, ut inficietur, ex duobus tribus superadditis effici quinque; Ex conjunctisque duobus numeris paribus numerum parem exurgere. Ejusmodi notio ab experienciâ sanè non deducitur. Neque enimverò numerorum omnium usquàm enumeratio facta est, ut perveniretur ad istam veritatem; Eam igitur hauriri necesse est ex illo veritatis intimiori sensu qui unicuique Hominum à natura insitus est.

Et hæc veritas immutabilis, neque potest ulli vicissitudini subjacere, Quod egregiè admodum exprimit S. Augustinus sequentibus verbis. *Quapropter*, ait

S. Aug.
l. 2. c. 12.
n. 33.
tom. 1.
op. p.
599. &
600.

laudatus Doctor, nullo modo negaveris, incommutabilem veritatem, hæc omnia quæ incommutabiliter vera sunt continentem, quam non possis dicere tuam, vel meam, vel cujuscumque hominis, sed omnibus incommutabiliter vera cernentibus, tanquàm puris modis secretum & publicum lucrum. Omne autem quod ratiocinantibus atque intelligentibus præstò est, ad nullius eorum naturam pertinere quis dixerit.

Idem
Confess.
l. 12.
c. 25.
n. 34.
t. 1. op.
p. 221. a.

Sic autem familiare erat S. Augustino magnum hoc principium, quo tanquàm fundamento nititur quidquid habemus exploratum, ut illud idem ab eo plurimis in locis passim adductum reperiatur. Amo, inquit, quod dicunt, quando verum dicunt, non quia ipsorum est, sed quia verum est. Et ideò nec ipsorum est, quia verum est. Si autem ideò ament illud, quia verum est, jam & ipsorum meum est, quoniam in commune est omnium veritatis Amatorum.

Id. l. 10.
de Civit.
Dei, C.
23. n. 37.
t. 5. pag.
182. E. F.

Amabilis est veritas, falsum autem mendaciumque non nisi digna sunt odio. Quod usque adeò verum est, ut quibus nulla subest notio veritatis, acerrimum eos ineat ejusdem cognoscendæ studium, & quos mendacia thecnæque juvant, ut fallant alios, iidem ægrè admodum ferrent, sese falli. Atque ita fuit à S. Augustino summo cum judicio observatum; Multos, inquit, expertus sum qui vellent fallere,

fallere, qui autem falli, neminem.

Veritas homines beatos efficit, nec nisi præsente veritate ulla felicitas iisdem adesse potest: Pascatur animus commentitiis, fabulis inanibusque chimæris; Quidquid possint delectationis afferre, nihil ad beatitudinem hominis conducunt, quod etiam advertit S. Augustinus. Nam *quæro ab omnibus, inquit, utrum malint de veritate, quàm de falsitate gaudere: Tàm non dubitant dicere, de veritate se velle gaudere, quàm non dubitant dicere, se velle beatos esse. Beata quippe vita est gaudium de veritate Hanc vitam beatam omnes volunt gerere, cùm de veritate omnes volunt.* In alio verò loco sic habet; *Veritate cognoscitur & tenetur summum bonum.* Et iterùm alibi; *Nec secundùm rationem vivit, nec beatus est omnino quisquis errat.*

Idem
ibid.

Id. I. 2. de
lib. Arbitr. c. 3.
n. 36. t. I.
o. p. 306.
Id. I. contra
Academic.

C A P U T III.

Variarum, quæ veritati subsunt, specierum distinctiones.

Quanquàm veritas ratione sui sit quid unum, quoad nos considerata mutiplex est, seu potius diversæ sunt ejusdem cognoscendæ rationes. Occurrunt veritates generales omnibus omnino hominibus manifestæ; Qualia sunt

principia, quibus veluti fundamentis innituntur cæteræ nostræ cognitiones, quemadmodum istud, quod in Metaphysicis adhibetur, *impossibile est, idem esse & non esse*; In Physicis, *materia est extensa*; In Mathematicis, *Ab omni puncto dato linea recta, eaque tantum una duci potest*; In Moralibus, *Alteri ne feceris quod tibi fieri non vis*; In Logicis, *Quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se*. Quæ veritates aliæque generis ejusdem plurimæ ut percipiantur, nihil indigent nec ope sensuum, nec experimenti subsidio, neque testimonio humanæ auctoritatis, sed cuilibet intelligenti propositionum voces, ad easdemque attendenti spontè sese offerunt atque innotescunt. Veritates aliæ sunt, quarum notitia vel ex sensibus accipitur, vel ex auctoritate: De iis satis abundè dictum est in Capite primo, ut palàm fieret, quâ ratione perveniretur ad earumdem notitiam, & varii, qui possunt iisdem subesse certitudinis aut verisimilitudinis gradus indicarentur. Quod spectat ad veritates naturali lumine notas, ex iis efficiuntur consequentiæ quædam, quæ si sint consequentes, totidem evadunt veritates. Quas inter reperire est numero plures, quæ sunt evidentes & omninò perspicuæ & de quibus nullum potest suboriri dubium: Sunt quædam aliæ, quæ, quoniam

quoniam remotæ, non nisi cum attentione & aliquâ contentione animi deteguntur, & pro falsis quandoque accipiuntur, aut etiam nullatenus apprehenduntur; Nihilominus ejusmodi veritatum ignorantia haberi nequaquam potest invincibilis, quippe sit semper in culpâ, qui easdem non percipit.

Philosophus celeberrimi prorsus nominis, qui vixit postremis istis temporibus & inquirendæ veritati plurimum incubuerat, aliam multarum diversi generis veritatum proponit distinctionem, quæ fere recidit in eandem nostram. Veritates in duas classes distribuit, unam quæ est veritatum *necessariarum*, & alteram *contingentium*. Veritates necessarias appellat eas, quæ sunt propriâ suâ naturâ incommutabiles, & eas, quæ ita sunt constitutæ voluntate Divinâ, quæ nulli mutationi obnoxia est: Iterum namque dividit istas veritates necessarias in eas, quæ ex inditâ sibi naturâ atque per se ipsas sunt immutabiles, ut ex duobus repetitis efficiuntur quatuor, & in eas, quæ non aliam ob causam necessariæ sunt atque incommutabiles, quàm quia fuerunt sic determinatæ voluntate Dei, cui nihil potest subesse vicissitudinis, verbi gratiâ quòd globus in tali tempore talique conflictu globum alterum moveat. Quanquàm Carthesius asseruerit,

P. Malebranch.
De Inquisit. verit.
t. I. l. I.
c. 2. n. 5.
& in Præfatione 2.
Tomo præfixâ.

à Divinâ voluntate quascunque pendere veritates, & contenderit, nihil esse verum, quàm propterea quòd Deus voluerit esse verum, Pater Malebranchius fatetur, veritates quasdam esse ab æterno, quæ Divinæ voluntati prorsus non subijciuntur, & ait, non videri sibi credibile, quòd Deus efficere possit, ut simul vera sint duo, quæ secum invicem pugnant. At veritates aliæ sunt eodem autore, quæ non aliundè habent, quòd sint veritates, quàm quia sic eas esse Deus voluit, quales sunt Leges motûs Corporum, quas Deus juxtâ suam voluntatem constituit atque determinavit, quoniam ipse supremus est Motor. Possent istæ veritates Deo volente mutari & reipsâ mutantur ut accidit in Miraculis; Sed, quoniam animo præsumendum non est, futurum, ut Deus qui eas pro infinitâ suâ sapientiâ ordinavit, velit easdem absque gravi causâ evertere, ideò veritates ejusmodi sunt etiam necessariae. Veritates *contingentes* eæ sunt, quæ causas habent mutabiles, ut Historia, Grammatica, Jus particulare, Consuetudines & alia plurima, quæ pendent ex mutabili Hominum voluntate; Nituntur equidem istæ veritates ipsâ Lege æternâ, quæ jubet ordinem servari, eundemque perturbari vetat.

Possunt quoque revelatæ veritates ad
triplicem

triplicem classem revocari; Veritates incommutabiles atque per semetipsas necessariae, ut Trinitatis Mysterium: Necessario sunt tres in Deo Personae, Pater gignit Filium, & Spiritus sanctus à Patre Filioque necessario procedit; Hæ tres Personae unius ejusdemque sunt essentialiter Naturae unusque Deus. Aliæ sunt veritates revelatae, quæ pendent è voluntate Dei, quanquam eas ab æterno voluerit prædeterminare atque prædefinire ratione, quæ fixa sit & constans neque ulli obnoxia mutationi, ut Creatio Mundi & Verbi Incarnatio. Aliæ denique sunt, quæ mutationem possunt experiri: Licet namque Divina voluntas, è quâ potissimum pendent, sit prorsus immutabilis, tamen ipsa progressu temporis sese convertit ad objecta, quæ diversa sunt. Qualis est Lex, quæ Judæis data est, & postmodum antiquata fuit quantum ad præcepta Cærimonialia, quorum Deus iisdem custodiam præceperat.

CAPUT IV.

Definitio Veritatis.

QUædam adeò simplicia sunt atque pervulgata, ut quâ possint ratione definiri, vix reperiatur: Est in eorum numerum veritas reponenda. Ipsa perci-

pitur, quin etiam sentitur; Cum verò definienda est, verba vocesque deficiunt. Et reverà quidem ita se res habet de *veritate* quomodò de *Ente*: Ens ideò non potest definiri, quoniam genere caret atque differentiâ; Utrumque etiam veritati deest. Genus quidem, quippè nihil sit suprà veritatem; Differentia verò, quia veritates omnes consentiunt in genere veritatis. Ne ergò benevolus Lector futurum speret, ut veritatis adducam definitionem, quæ redigatur ad strictiores Logicorum apices; Hoc unum, quod possunt præstare, efficiam, nimirum ut quibusdam verborum circuitionibus enitar aliquam ipsius afferre notionem.

Veritas est essentialiter scientia Dei ejusque Lex æterna : Quod congruit huic æternæ veritati in quantum Homi- nibus innotescit, habet rationem veri; Consequentia, quæ ritè deducuntur ex primariis istis principiis, sunt veritates; Quod sensus renuntiant reale atque sensibile, veritas quoque est si minùs quoad objectum repræsentatum, quod non contingit semper, at saltem in nobis, quantum ad impressiones, quas in animâ nostrâ quasi insculpunt; Fides, quam adhibemus asserenti, rem aliquam esse veram, id quoque præstat, ut quod asseritur teneat quantum ad nos locum veritatis.

Potest

Potest ex dictis colligi veritatem esse convenientiam cum æternâ Lege rerumque infimarum existentia: Cujus definitionis utrumque membrum complectitur veritates tum generales, tum particulares, easque, quæ vel innotescunt naturali lumine, vel ex sensibus hauriuntur, vel sibi vindicant fundamentum autoritatis.

Ut autem prædicta definitio omnibus suis partibus & numeris explicetur, observandum, veritatem posse in duplici sensu accipi, vel pro ipsâ rerum, ut sic loquar, realitate, vel pro earumdem cognitione. In priori sensu nihil est nisi veri. In posteriori verò, ut veritatis nomen nostræ cognitioni possit competere, necesse est, totum quidquid inest objecto, ab eâdem ex omni parte & nativis suis coloribus repræsentari. Falsitas non est ens reale, nihil est nihilumque realitatis, Indè est, quòd apud Hebræos obtinuerit, ut Idolis non aliud nomen inderent, quàm inanitatum rerumque inanium, hoc est, rerum commentitiarum, nec existentium eâ saltem ratione, quâ eadem Ethnici cogitatione depingebant. Quorum Hebræorum vestigiis insistent S. Paulus ait, *scimus, quia Idolum nihil est.* Falsitas prorsus nequit esse aliquid reale. Verum inter & reale nihil intercedit discriminis: Potest equidem inesse aliqua realitas objectis, quæ falsò con-

conciipiuntur; At falsum non potest aliud esse, quàm nihilum, neque ex aliâ ratione falsum est, quàm quia non existit.

Veritas quoad nos considerata, & prout sese habet in animis nostris, est cognitio rei alicujus existentis, ipsius tùm naturæ, tùm proprietatibus omninò consentanea. Falsitas est judicium, quo pronuntiatur, aliquid verè existere, quàm reipsà nullatenùs existat, aut de eodem quædam proprietates asseruntur, quibus omninò caret.

Inest principiis iisque quæ vera sunt, certa quædam realitas, Si cum eâdem judicia nostra concordent, veritatem apprehendimus; Si verò dissentiant, errore decipimur. Sanctum Augustinum non fugerat ista prædictarum duarum veritatum distinctio, unius scilicet, quæ ad ipsam rerum naturam, & alterius, quæ ad nostras perceptiones refertur, At propositam sibi in suis soliloquiis difficultatem non videtur Sanctus Doctor expedivisse *Defini ergò verum*, ait: Et propositâ definitione, quæ sequitur, *Verum est quod ita se habet ut cognitori videtur, si velit possitque cognoscere*, sic arguit; *Non erit igitur verum quod nemo potest agnoscere? Deindè si falsum est quod aliter, quàm est, videtur.... eadem res & vera & falsa erit.* Quâ verborum ambiguitate non perspectâ, veritatis alia definitio protinùs

S. Aug.
Solil. l.
12. c. 5.
12. n. 18.
t. 1. op. p.
372. B.

nus subjungitur iis verbis, *verum est id quod est*: Eam verò definitionem S. Augustinus sic rursùm impugnat; *Nihil ergò erit falsum, quia quidquid est, verum est*. Jamverò nemo non videt, istas difficultates evanescere ope nostræ distinctionis, quâ veritatem asserimus unam objecti & alteram perceptionum nostrarum. Quæ autem postremo loco objectio proponitur, planè ruit ex observatione præmissâ, quâ probavimus, falsitati nullam inesse entis rationem.

Veritatem attigimus huc usque sub iis tantummodò respectibus, quibus sese habet tùm quoad res ipsas, tùm quoad animum nostrum: Est nunc agendum de eâdem quatenus exterius enuntiatur sive verbis, sive aliis quibuscumque indiciis; Et illud est quod *veracitas* dicitur, cui repugnat *mendacium*. Est alicui perspecta veritas una, quod sentit interiùs, eidem vel verbis, vel aliis externis signis totus repugnat: Ejusmodi mendax est; Quidquid veri possit illius dictis subesse, si cogitatione eadem apprehendat ut falsa, peccat adversus veracitatem, quæ potissimùm exigit, ut exprimatur quod sentitur verum, non autem semper quod verum est, cùm non ut verum percipitur. Jamverò culpæ multò gravioris sese constituit reum, si veritatem, quæ dictis adversatur, intùs habuerit exploratissimam.

mam. In eo igitur veracitas consistit, non præcisè quòd verum semper proferatur, sed quòd nihil significetur nisi quod verum esse creditur. Potest quisquis falli, atque adeò juxtà, quem animo imbibit, errorem alios fallere; quo quidem in casu contrà *veracitatem* nihil quidquàm peccat, licèt in eum culpa fortassè cadat, quòd in ferendo judicio fuerit nimium præceps, omnemque, quâ opus erat, attentionem animi non adhibuerit, & tandem quòd, quanquàm verax fuerit, tamen recesserit à partibus veritatis. Solus est Deus, cujus veracitas reperitur errori numquam obnoxia. *Omnis homo mendax* adeòque sicut falli potest, ita et fallere. Recurret in istâ Dissertatione locus eandem materiam iterum assumendi & copiosiori stilo de eâ differendi.

Subjicitur etiam alia notio *veracitatis* quantum ad tempus futurum, hoc est quatenus ordinem, dicit ad fidem, quæ promissis facta est, exolvendam. Tria verò potissimum obstant, ne pollicita efficiantur, vel quia eadem impleri nullâ ratione possunt, vel quòd, licèt possint, desit voluntas, vel tandem propterea quòd, cum contrà, quàm fas est, fuerit promissum, fides nequeat sine crimine exhiberi. Præbent legitimæ locum excusationi impossibilitas quidem in primo casu, & in postremo ratio æquitatis; At
nihil

nihil causæ quidquam casui secundo subest, cur promissa non debeant esse & Christianis & quibuscumque viris honestis sacrosanctissima. Solius Dei promissa id habent, ut sint semper iusta & infallibilia, suoque numquam defraudentur effectu. Veracitas Dei in exequendis promissis ipsius attributum est, quod sæpissimè verbisque expressissimis laudatur in veteri Testamento & in Novo ab ipso Christo Jesu confirmatur, quod ita norunt omnes, ut nihil necesse sit eò loci tam aperte veritatis adungere probationes.

CAPUT V.

De vi veritatis.

Tanta cognitæ veritati vis inest, ut non possit eidem intùs non assentiri. Equidem illa negari potest extrinsecùs atque dissimulari, at sentitur in ipsis præcordiis estque in intimiori sinu persuasissima. Mendacium & dissimulatio tam vividis conscientiae stimulis relinquunt locum, ut quidquid è contratiò fuerit animo destinatum, ipsi quasi invito veritas excidat. Undè Autor tertii Libri Esdræ, qui quanquàm in Canonorum Indicem non referatur, est tamen alicujus ponderis, ait. *Magna est veritas, præ-*
valet;

3. Esdras.

W. 14.

2. Co-
rinth. 13.
v. 6.
Hilar.
lib. de.
Trinit.
n. 52.
p. 914.
Aug. lib.
ad Dona-
tist. præ-
collat. c.
25. n. 43.
op. t. 9. p.
606. F.
Id. Epist.
118. Id.
Ep. nunc
258. Op.
t. p. 863.
A.

valet; & S. Paulus sic habet, Non enim possumus aliquid adversus veritatem, sed pro veritate. S. Hilarius vim veritatis & fidei commendat his verbis, Tanta ratio veritatis & tanta vis fidei est, ut vincat voluntatem veri necessitas. Quæ S. Augustinus eâ de re habet, sunt multò luculentiora; O violentia veritatis, inquit, quolibet equuleo, quibuslibet ungulis fortior ad exprimendam confessionem Suos non in carne, sed in corde torquet inimicos, ut eam confiteantur inimici. Et alibi S. Doctor ait. Agnitio veritatis omnia falsa, si modò præferantur, etiam quæ prius inaudita erant dijudicare & subvertere idonea. Laudatus Pater homines hortatur, ut spontè sese finant vinci à veritate, quoniam subjicit, Bonum est homini, ut eum veritas vincat volentem : Quia malum est homini, ut eum vincat invitum; Nam ipsa vincat necesse est sive negantem, sive confitentem.

Cujus sententiæ veritatem quotidie videmus eorum deplorabundo nimis exemplo satis superque comprobata, qui vera, licet cognita, aut inficiantur, aut falsis involvunt; Quod vel etiam advertere est in ipsis fontibus, qui, cum arguuntur, vix ac ne vix quidem possunt suum scelus non confiteri. Quibus conscientiae stimulis ii non exagitantur, qui propter captandam Hominum gratiam, prælucente necquicquàm in intimis pectoribus

toribus lumine veritatis, ipsam produnt veritatem? Nùm vivere quieto animo potest Vir Ecclesiasticus, cùm sibi conficius est, quæ docet, propugnat, è sacris pulpitis fundit, atque conscribit: abhor- rere à christianis veritatibus? Judex, cui vel innocentia Rei alicujus, vel bona Causa litigatoris licèt manifestæ sint & exploratæ, vel intuitu lucri, vel artibus occultis atque sollicitationibus, vel hu- manis quibuscumque rationibus eò adduci- tur, ut condemnet innocentem aut con- trà jus decernat, nonne sibi parat, un- dè, quamdiù vita superfuturâ est cons- cientiâ, torqueatur iniquitatis? Quin etiam mendaciuncula, quæ nemini nihil offi- ciunt, ipsos suos angunt atque sollici- tant autores qui sese tùm vultu tùm tre- pidatione sæpè sæpius produnt menda- ces.

At verò, inquiet aliquis, aliquandò la- tet veritas atque opprimitur, error autem prævalet etiam plurimis temporibus, nonne veritas tunc vincitur? Huic ob- jectioni ut fiat satis, opponenda tantum- modò sunt aliquorum Patrum verba; Præibit autem Tertullianus, qui propo- sitam difficultatem planè rescindit. *Verita-* Tertull.
ti, ait, *Nemo præscribere potest, non spa-* de ve-
tium temporum, non patrocinia personarum, land.
non privilegium regionum . . . Dominus noster Virginib.
J. C. veritatem, se non consuetudinem co- n. 3.
D *gnomina-*

gnominavit, veritatem, quæ prorsus antiquissima est. Hæreses non tam novitas, quam veritas revincit.

Sequuntur deindè S. Cyprianus, Episcopi Africae & Firmilianus, qui eidem Tertulliani principio toti inhærent, quòd scilicet J. C. veritatem se, non consuetudinem cognominaverit, cujus quidem principii veritas est potius perpendenda, quàm eò spectandum, quò illud idem detorquent. *Si solus Christus audiendus est, non debemus attendere, quid alius ante nos faciendum putaverit, sed quid, qui antè omnes est Christus puer fecerit; Neque enim hominis consuetudinem sequi oportet, sed Dei veritatem.*

S. Cyp.
Ep. 63.

In Con-
cil. Car-
thag. sub
Cypriano
anno
256.
Firmil.
apud
Cypr.
Epist. 25.
S. Aug.
Enarrat.
in Psal.
61. Op.
rom. 4. p.
599. F.
Autor de
Reg. Mo-
nach.
apud
Hieron.

Nemo, inquiunt Episcopi Africae, consuetudinem rationi & veritati præponat: Quia consuetudinem ratio & veritas semper excludit. Quibus consentit Firmilianus, cum ait; Quis tam vanus sit, ut veritati consuetudinem præferat. Consuetudo sine veritate vetustas erroris est.

Tertio loco venit S. Augustinus qui sic habet; *Occultari potest veritas ad tempus, vinci non potest. Cui sententiæ suffragatur, eamque reddit ipsissimis verbis Autor Regulæ Monachorum, quæ S. Hieronymo tribuitur; Veritas quidem, ait, claudi & ligari potest, vinci non potest. Quæ & suorum paucitate contenta est, & multitudine Hostium non terretur.*

Eodem

Eodem in argumento non minùs disertus est S. Isidorus Pelusiota : *Potens*, inquit, *omninò est res veritas* ; *Est tempus*, *cùm silentio premi potest*, & *è contrario quæ secreta sunt celare volentes*, *ipsa vultûs tristitia gemitûsque involuntarii produnt*. Ab eodem verò Patre in alio loco principium illud statuitur, quòd scilicet *Qui sermonum artificio veritatem obnubunt*, multò . . . *misericiores iis esse videantur*, *qui eam minime perceperunt*. *Nam qui ob ingenii tarditatem eam haud quaquàm affecuti sunt*, *iis fortassè venia tribui possit*. *Qui autem ob mentis acumen eam indagarunt*, *malitioso autem ac veteratorio animo ex hominum oculis subduxerunt*, *graviùs peccant*, *quàm ut ipsis ignosci debeat*.

Occurrunt exempla eaque funestissima ac numero nimis plurima veritatis in ipsâmet Ecclesiâ quibusdam temporibus oppressæ vel delusorum autoritate Principum, vel à summis Pontificibus, vel à majori Episcoporum multitudine, vel à Sophistis subtilioribus, vel multarum Ecclesiarum tacito aut expresse consensu, vel tandem à numerosis etiam Conciliis: Pauciores verò Episcopi, Clerici atque Laici latitantes & vexati persecutionibus, eandem aliquandiù licèt obnubilatam restituerunt comprobaveruntque illud promissum J. Christi, futurum nempe numquàm, ut *Portæ Inferi prævalerent adversus ip-*

Isidor.
Pelus.
l. 5.
Ep. 566.

Idem
l. 3.
Ep. 215.

sius Ecclesiam; Et istud S. Augustini effatum, quòd scilicet occultari potest ad tempus veritas, vinci non potest.

Lib. de
Verit.
Relig.
Christ. n.
II. & de
Bapt.
contra
Donat.

S. Augustinus sermonem faciens de injustis Excommunicationibus, quibus Innocentes à visibili Ecclesiae Communionem repelluntur, sic ait, *Rarum hoc videtur genus, sed tamen exempla non desunt, immò plura sunt, quam credi potest.* Utinam nostris his temporibus ejusmodi possint exempla rariora dici quantum ad veritatem ignotam aut oppressam.

CAPUT VI.

De Verisimilitudine & Probabilitate.

NUmero propè-modùm infinita sunt, quæ cognitione certâ non apprehenduntur neque ex evidentiâ, neque ex autoritate, quæ speciem veri nihilominus præ se ferunt, quæque tanquàm vera probabile est admitti posse: Hoc autem genus cognitionis minùs certæ in scientiis speculativis, aut etiam practicis *verisimilitudo* dicitur, in rebus verò moralibus *probabilitas*.

A veritate verisimilitudo & probabilitas in eo differunt, quòd veritas sit una, & multiplices reperiantur probabilitates atque verisimilitudines; Quòd cognitioni veritatis annexa sit omnimoda certitudo,

tudo, insit verò probabilitati ac verisimilitudini incerti aliquid, undè dubium suboriatur; Quòd denique veritatis clara cognitio reddat animum fixum, probabilitas autem atque verisimilitudo eundem detineant suspensum. Veritatis cognitio, quæ certa est atque explorata, *Scientiæ* sortitur nomen; Quæ potest ex verisimilitudine probabilitateque hauriri, *Opinionis* nunc retinet appellationem, licet vocabulum istud antiquitus idem sonaret, quod affirmatio rei alicujus incertæ, quasi certissimæ, quo postremo sensu Cicero sese dicebat *Magnum Opinatore*. Quanquàm quidquid est mera verisimilitudo, omnisque probabilitas ex inditâ sibi notione rationem innuant dubii, tamen opiniones aliæ sunt, quæ plus habent verisimilitudinis ac probabilitatis, aliæ verò, quæ minùs, pro diversitate rationum, argumentorum & autoritatum, quibus animus distrahitur. Potest, quod rarò contingit, aliquibus opinionibus verisimilitudinis & probabilitatis inesse ratio adeò similis, ut animus hæreat in æquilibrio, neque ei quidquam ex propriis cognitionibus sese offerat, undè queat in unam potius, quàm in aliam partem inclinare.

Jam videamus quis prædictarum verisimilitudinum ac probabilitatum rectus aut malus usus esse possit.

Cicero in
Lucull.

Primus ac crassissimus, qui fuit hâc in Materiâ conceptus, Error Accademicorum est atque Pyrrhonorum, qui statuebant, nullam omninò posse certò certius innotescere veritatem, & quidquid cognitione apprehenditur, consistere in merrâ veritatis specie, neque prætergredi limites verisimilitudinum ac probabilitatum, quibus moveri sufficienter animum aiebant, ad descendendum in unam sententiam potius quàm in aliam, atque licèt incertum nullâque momentorum ratione persuasum eundem ad agendum satis superque determinari.

Pyrrhonii verò longè longiùs progrediebantur contendebantque, nihil prorsùs existere, quod posset haberi tanquàm verum aut falsum, tanquàm justum aut injustum, adeò ut ex duobus contrariis neutrum foret justius atque verius: Sic etiam eò usque dubitare eos juvabat, ut nequidem auderent istam propositionem affirmare, eamque in dubio relinquerent, cum è-contrario absque ullâ tergiversatione Academici assererent, nihil quidquam posse cognitione certâ atque exploratâ attingi.

Sic sese habebat istud quod Academicis erat loco familiaris ac generalis Principii: *Turpe est, inquiebant, errare, & ideo nulli rei consentire debemus. Sed tamen cum agit quisque quod ei videtur probabile*
nec

nec peccat, nec errat. S. Augustinus, qui August. contra Academi-
totam Academicorum Doctrinam in præ-
dicto Principio complectitur, paucis of-
fendit, quantum sit eadem perniciofa;
Indè sequitur, ait, crimina omnia excusari
posse per hæc verba: Ego non consensi, nihil
mali feci; Quomodò autem non facerem. Mi-
hi probabile. cos.

Indè duplex scaturit Fons funestissimus
everfionis Imperiorum, civilis societatis
atque Religionis. Ipse crimen admittam
atrox, occidam, latrocinabor: Ejusmodi
factis criminis nihil inesse probabile pu-
to; Aliquid licèt atrocitatis haberent ad-
mixtum, non peccavi, quoniam agendo,
ejusmodi atrocitati non consensi, hoc est
non putavi, quæ faciebam, cum Regulis
veritatis ac justitiæ congruere, aut iis-
dem adversari. Attamen indè habeo le-
gitimam excusationem, quòd istæc fieri
posse probabile mihi visum fuerit.

Possset alter error occurrere in materiâ
verisimilitudinum ac Probabilitatum, in
eo nempè quòd aliquis contenderet,
easdem esse planè rejiciendas, neque ne
minimè quidem attendendas aut adhi-
bendas sive quantum ad instituendam vi-
vendi rationem, sive quantum ad inqui-
rendam veritatem.

Si quis auderet errorem ejusmodi pro-
pugnare, facili negotio confutaretur &
ratione & ipsius experientiae quotidianæ

exemplis : Est hoc in more positum , ut in Rebus Moralibus & Politicis in Arte Medicâ cæterisque scientiis practicis quæcumque sint , plerumque sit impossibile assurgere ultrâ metas probabilitatis atque verisimilitudinis , & necessitas incumbat ad easdem conformandi praxim , non quia hoc iis inest , ut animum expleant , sed propterea quòd in morâ periculum adsit , & , si res protraheretur , usque dum præstaretur ex omni parte successus , sæpè sæpiùs effugeret occasio ; Bonum aliquod opus procrastinaretur ; Immineret jactura magni lucri , quod sperari potest ; ægrum , quem spes est è faucibus mortis eripiendi , extrema præoccuparent , &c.

Prætereà verò non ita rarò fit , ut ex concursu plurium verisimilitudinum plurimumque probabilitatum , quæ sese invicem juvent , eadem ad persuadendum vis derivetur , quam habere possent evidentissimæ demonstrationes , cujus rei frequentia passim occurrunt exempla tum in Factis historicis , tum in Phisicis & in Moralibus , adeò ut animum esse totum oporteat in ejusmodi verisimilitudinibus atque probabilitatibus conquirendis quantum sufficit , maximè quoad argumenta , quæ nequeunt aliâ ratione demonstrari , quò possit detegi veritas , ad quam aliundè nullus pateret accessus. Inter

Inter verisimilitudines atque probabilitates, species duæ distinguuntur: Aliæ sunt, quæ propriis nostris cognitionibus, ratiociniis, quæ in utramque partem efficimus, conscientiaque nostræ motibus ac propensionibus innituntur; Aliæ verò, quæ pro fundamento sibi vindicant auctoritatem aliorum qui vel etiamnum vivunt, vel jam ceciderunt, aut eorum qui vel præsentibus sunt, vel absentes. Ut possunt prædictæ duæ verisimilitudinum ac probabilitatum species secum invicem consentire, sic etiam inter se omnino differre: Contingere namque potest, ex quibusdam rationum momentis rem aliquam videri mihi verisimiliorem aut probabiliorem, quæ juxta communem opinionem minus verisimilis & minus probabilis videatur iis, vel qui habent apud me aliquid auctoritatis, vel quos intelligentiâ mihi superiores merito existimem. Prætereà observandum est, licet nihil certitudinis insit verisimilitudini & probabilitati, nihilominus occurrere opiniones, quæ quanquam probabiles sint ac verisimiles, plus minus-ve verisimilitudinis habeant atque probabilitatis sive ex ipso rationis fonte, sive ex auctoritatis testimonio. Quas distinctiones necesse erat præmittere ad faciliorem, quæ sequuntur, quæstionum enodationem.

Inter ejusmodi quæstiones hæc primo

loco se-se offert, nimirum an liceat cuilibet verisimilitudini & cuivis adhærere probabilitati etiam levissimæ ac minutissimæ, ne ullâ quidem ratione habitâ, nûm dari possit opinio, quæ probabilior sit ac verisimilior? Ita senserunt qui ausi sunt asserere, posse teneri quamlibet opinionem, quæ vel videtur probabilis, vel innititur testimonio superiorum, aut peritorum, aut etiam solâ autoritate aliquorum, qui vel docti supponuntur vel bonæ atque ingenuæ fidei.

Quo semel posito ejus generis systemate, nulla est opinio quantumcumque absurda sit, cui non possit fides adhiberi, nullum facinus ut-ut horrendum ac detestabile, quod perpetrari rectâ etiam conscientiâ nequeat. In animum inducat aliquis, opinionem quandam ideò verisimilem esse, quòd futili rationis momento fulciatur, etiamsi opinionis contrariæ prorsus sit inscius; Imò verò quocumque deficiente rationis argumento, sola Philosophi unius aut Philosophorum aliquorum sufficeret autoritas, evidens est, ejusmodi sese spontè erroris periculo subjicere. Alius in iis, quæ mores propriùs attinent, probabilem utcumque judicet aliquam opinionem, juxtâ quam aliquid possit etiam adversùs Legem tentari: Et quoniam quod Cicero de quibusdam Philosophis affirmavit, hoc idem meritò

meritò potest ad laxiores Casuistas extendi, *nihil scilicet tam absurdum, quod non fuerit dictum ab aliquo Philosophorum*, probabilitati consentientem habeat auctoritatem alicujus Casuistæ, licet ejusmodi auctoritatis non omninò indigeat, propriâ cupiditate, cui favet opinio, in malum certissimè trahetur & totus dabit princeps in perversitatem, conscientia fide nihil tamen commotus; Usque adeò verum est, eâ ratione quotquot sunt leges everti divinas perindè atque humanas, societatem perturbari, januam aperiri quibusvis erroribus, & præberi peccatis quibuslibet locum ansamque excusationis.

In eo quod ad Religionem spectat, nonne ex detestando hoc principio derivarunt vetustissimæ hæreses, indèque potissimum fundamentum sibi vindicant Anabaptistæ, Kaqueriani qui gallicè dicuntur *Trembleurs*, & quotquot sunt ejusdem farinae alii Fanatici?

Secunda quæstio est, utrùm possit ac debeat ea teneri opinio, quæ majori verisimilitudine graviorique probabilitate suffulciatur? Quæ quæstio ut solvatur, redeundum est ad prædictas verisimilitudinis probabilitatisque distinctiones, ad illudque maximè attendendum, quod observavimus, scilicet majorem probabilitatem posse legi consentire perindè ac dissentire, indèque rursus fluunt aliæ quæstiones.

Quæ-

Quæritur I. nùm aliquis, si quandam opinionem, quæ minùs tuta sit habuerit probabiliorem, possit eam, quæ tutior est, sequi, quanquàm ei videatur minùs probabilis? Ejusmodi quæstio, si id excipiat, quod ad Religionem spectat, locum ut plurimùm, obtinere non deprehenditur nisi in iis, quæ Morum Disciplinam attingunt. Jamverò sic intellectâ quæstione, absque negotio respondetur, quantumcumque sit probabilis opinio, quæ dissentit Legi, & quæcumque sit probabilitas, Legem in tali casu non obligare, relinqui non posse majorem probabilitatem, ut Legi tutiorique parti debitum obsequium adhibeatur. In eo nihil prorsùs occurrit discriminis: Si namque probabilior fuerit opinio, quæ minùs tuta est, cùm nulla certitudo veritatis adsit, eo ipso quòd quis adhæret opinioni, quæ tendit ad illud, quod perfectius est, multò plus efficit, quàm quod veritate exigitur. Exempli gratiâ, probabilius habeo, mihi non incumbere, quòd in talibus rerum circumstantiis subveniam alicui pauperi, minùsque probabile mihi videtur, ad memetipsum necessariò pertinere ejusmodi officium: Pauperi nihilominùs succurro; Quis ausit eum reprehendere, qui sic affectus pium ejus generis opus exequitur?

Tertia quæstio, est nùm ex duabus opinionibus,

nionibus, quæ videntur æqualiter verisimiles aut probabiles five propter rationum momenta, quibus innituntur, five propter autoritatem, ex quâ vim defumunt necessitas incumbat adhærendi ei, quæ verisimilior est & eam sequendi quæ juxta propriam conscientiam apprehenditur ut probabilior. Mirum sanè est, inter Christianos reperiri, qui non erubuerint illud asserere, quod ab ipsis Philosophis fuit improbatum, à quibus nec ipsos velim eximios haberi Academicos, qui quanquàm in dubium vocarent omnia, nihilominus spontè fatebantur, quoad ea, quæ pertinent ad Civilem vitam, prorsus adhærendum esse parti, quæ videretur & verisimilior & probabilior. Non audebant equidem verbis expressis affirmare, aliquid verum esse, sed tantum sibi videri verisimilius atque probabilius; Et hæc ipsis erat ratio suprema, quâ potissimum movebantur ad cogitandum atque ad agendum, adeò ut sese gravioris culpæ proximos habuissent, si cogitationes vel actus ad ejusmodi principium non accommodavissent.

Ut detestabilis ista propositio suis ab ipsis fundamentis subvertatur, nimirum *posse interius assentiri alicui rei, quamvis eandem non esse veram sit verisimilius, & licere quantum ad praxim sequi opinionem, quæ putatur minus probabilis, quando mores*

con-

conducit ad mollitiem, mihi satis est hoc unum ejus generis hominibus proponere: Veritatem amatis, inquam, an odio prosequimini? Procul dubio respondunt, illam toto corde diligimus, neque enim aliud est, quod ipsi reponere audeant; Prosequar deinde vultis salvari, an verò de salute vestrà estis parùm solliciti? Absit, inquier, salutem nostram sincerè volumus, imò solum bonum est, ad quod contendimus. Postea subjiciam, quid est verisimilitudo? Verisimilitudo, inquier, illud est, quod nobis videtur verum, quanquàm non sit certum. Nunquid potestis habere aliquid ut verum, quando vobis compertum est contrarium ad speciem veri magis accedere. Veritas est quid unum, at possunt verisimilitudines sibi invicem adversari; In ejusmodi casu quam potissimùm partem sequi debet vir sapiens & prudens nisi eam, quæ plus habet verisimilitudinis, veritatemque quam appetit, si minùs attingere potest, ad eam saltem pro virili parte debet propiùs accedere, illudque amplecti, quod verum esse probabiliùs animo præsumit; Jamverò quod quisque putat verisimilius, hoc ipsum est, quod pro ejus concipiendi modo limites veritatis propiùs contingit.

In iis, quæ spectant ad Morum Disciplinam, Nemo potest consequi vitam æter-

æternam, nisi sese Legum Præceptorum-
 que reddat observantissimum. Nescio,
 inquiet Sectator probabilitatis, nùm in
 tali casu hæc Lex hocque Præceptum
 urgeat, mihi quidem probabilius videtur
 urgere; Attamen memetipsum puto rec-
 tâ conscientiâ posse ejusdem immunem
 efficere. O egregia sanè ratiocinandi sub-
 tilitas! Hoc est, animo est eam inire viam,
 quæ probabilius conducit ad mortem.
 Ecquid ergò sonat istud Ecclesiastici?
Qui amat periculum, in illo peribit: Et il-
 lud Apostoli Pauli, *ab omni specie malâ
 abstinete vos*; Et istud aliud J. C. *Si cæ-
 cus cæco ducatum præstet, ambo in foveam
 cadent Prudentiores sunt in generatio-
 ne sua Filii tenebrarum Filiis lucis*. Spirat
 aliquis quoddam officium, cujus incerta
 est impetratio: Amicus ei dicit, proba-
 bile est equidem, quòd possis assequi
 propositum prosequendo eâ, quâ cœpisti
 ratione, at multò probabilius est, futu-
 rum, ut ex voto res succedat, si talem
 viam aggrediaris. Nonnè virum ejusmo-
 di deficere mente prorsùs oporteret, si
 rationum adhiberet eam, quam ei dicitur
 & ipse sentit ad propositum finem minùs
 probabiliter collimare? Numquid igitur
 eodem animo eâdemque prudentiâ non
 agemus in iis, quæ ad salutem æternam
 attinent, quibus ut plurimùm utuntur
 sapientiores, ut caduca momentaneaque
 bona sibi comparent.

Nunc alia succedat quæstio : Posito, quòd opiniones duæ eundem prorsus habere videantur verisimilitudinis ac probabilitatis gradum; Utri standum? Hujusmodi quæstio nihil prorsus habet, quod animum debeat suspensum diù detinere : Obtinet hæc Juris Regula Legi tùm Divinæ, tùm naturali consentiens, quòd fit *in dubiis pars tutior eligenda*. Fit sponso, cujus exitus à merâ aleâ totus pendet, hoc est ab ejusmodi conditione, quæ neutri favet pignore contendentium : At ex unâ parte sese aliquis offert, qui mihi gratis præstat partem pecuniæ, quam ipse amittere possum, quamque fortis periculo permissam probabile est posse ex alterâ parte totam amittit : Quisquis est mentis compos, absque dubio ad oblatam descendet conditionem, quâ certum fit, nonnisi mediam pecuniæ partem perdi posse, totumque lucrum posse vinci, cùm è contrariò in altero casu totam pecuniam forti committens, eandem possit integram amittere. Exemplum istud accommodemus ad præsentem quæstionem : En occurrunt opiniones duæ, quæ, quantum videtur, sunt perindè probabiles. Falli possum aleam omnium subeo, si partem eam amplectar, quæ me legis observandæ efficiat immunem, nihil verò periclitor, si legem adimplevero. Actum est de omnibus, si
vel

vel illudam mihi metipſi, vel fallar quantum ad æquilibrium duarum iſtarum opinionum: At verò certiffimum eſt lucrum, ſi tenuerim oppoſitam partem, quæ tota eſt legi congruens. Quid autem in eo poſteriori caſu amittendum occurrit? Carendum aliquibus bonis temporalibus, renuncian- dum delectamenti quibusdam, abſtinen- dum à certis vitæ commodis: Nùm iſtæc omnia poſſunt ad æternam ſalutem, quæ in extremum adducitur, æquiparari.

Verùm, inquires, ab omni me abſtinebo ſponſione, hærensque in bivio nihil agam: Sed ponimus neceſſitatem incumbere & faciendæ ſponſionis, & agen- di. A te poſcitur reſtitutio, ad quam perſolvendam utrùm tenearis, nec-ne tibi videtur prorsùs ambiguum: æqualia rationum argumenta eademque autorita- tis gravitates in partem utramque tibi ſuccurrunt: Aut rependenda eſt, aut planè deneganda; ſi prius, aliquantulùm fortunam imminuis, ſi poſterius, cujus quantæque iniquitatis discrimini teme- tipſum objicis.

En tertia quæſtio, quæ nondùm inſti- tuta fuit in præſenti, de quo diſſerimus ſubjecto. Superiùs diſtinximus duas ſpe- cies verifiſimilitudinum ac probabilitatum, quarum aliæ noſtris perceptionibus & cognitionibus innituntur, aliæ verò au- toritatis fundamento: Utri prædictarum

specierum partes sunt deferendæ priores? Si rem aliquam verisimiliorem ac probabiliorem pronuntiamus ex propriis cognitionibus, & aliundè adsit autoritas si-ve superior, si-ve paris ponderis, quæ judicet, oppositum esse probabilius; Num de propriâ sententiâ desistemus, ut sequamur autoritatem? An verò sic in eo casu nos gerere rectâ conscientiâ possumus?

Scopulosa est atque difficilis ejusmodi quæstio, ideòque non nisi summâ cum attentione omnique quantum adhiberi potest, cautione tractanda. Dubium nulum est, si de autoritate infallibili agatur, exuendas esse nostras quotquot habemus perceptiones atque cognitiones, ut id credatur, quod autoritas ista docet, & quod præcipit, executioni mandetur: Neque enim in eo casu, quod autoritate fulcitur, intrâ limites verisimilitudinis ac probabilitatis consistit, sed veritatem importat indubitata atque certissimam, cui nefas est obsistere.

Sed de ejusmodi autoritate omninò non agitur: Quæstio non attingit nisi ejus generis opiniones verisimiles & probabiles, quarum una juxtâ proprias, quas habeo cognitiones, est verisimilior ac probabilior, & altera judicatur verisimilior atque probabilior si-ve ex communi Hominum opinione, si-ve à meis superiori-
bus.

bus, five ab iis, quos meritò existimo mihi metipsi intelligentiâ doctrinâque longè longius excellere.

In Metaphisicis hoc loco Regulæ generalis habetur, ut, si detegere non possimus veritatem, debeamus huic adhærere quod ipsius veritatis magis videtur speciem referre. In moralibus verò obtinet illud Apostoli, nimirum *quidquid non est ex fide, peccatum est*, hoc est quidquid non est ex conscientia, (in eo namque loco vocabulum *fides* juxtâ omnes quotquot sunt inter antiquos atque hodiernos excellentioris notæ Interpretes, pro conscientia accipitur:) Jamverò quæro, nûm aliquis qui credit, aut sese fingit credere propriis reluctantibus perceptionibus, cui in intimis sensibus persuasum est, oppositum esse verisimilius, possit intimam istam exuere persuasionem, ut cedat sententiæ alterius quicumque sit, quem habet ut fallibilem? Quæro, utrùm quem rationum momenta movent ad credendum, probabilius esse, quòd nequeat secundum conscientiam & absque peccato rem aliquam efficere, is possit instar cœci & sine ullâ exceptione assentiri oppositæ sententiæ, quæ ei proponitur ab aliquo superiore; Esto, versentur in errore ii, de quibus instituo hypothesim, nihil refert, sed determinandum est, an stante errore, &

antequàm dubitandi rationes removeantur, animi ad pleniorè intelligentiam reducantur, scrupulique evellantur conscientiaë, intimæ ejusmodi cognitiones interioresque ejus generis conscientiaë motus potiores esse non debeant omni quâcumque autoritate, quam constat nullâ gaudere prærogativâ infallibilitatis?

Id negari posse absque dubio est, quando controversitur de eorum sententiâ, qui nullius sunt autoritatis: At verò, cum de iis agitur, qui præfunt & superiorum partes sustinent, quidam Autores sentiunt, in eo casu præstandam omnimodam &, ut aiunt, cœcam obedientiam, abjiciendasque proprias cognitiones, ut eorum sententiæ præstentur obsequium & assensus. Quod quidem dictu facile rectè se haberet, si res eâdem posset cum facilitate succedere; Sed *fides non imperatur*. Ipse non possum credere, quamdiù mihi subest dubitandi locus, sufficiensque dubii ratio restat, quamdiù dubitandi rationes non removentur: Nihil autoritas confert ad excutiendas ejusmodi dubitationes, occasionem tantum præbet, undè debeam mihi diffidere, atque in memetipsum diligenter inquirere, nùm proprius me non fallat animus; At quamdiù sola imperat autoritas, nec valet mihi veritatis asserere persuasionem nec religione animum exolvere, neque verba

ba suggerere, quæ diversum quid sonent ab eo, quod interiùs cogito atque sentio. Verùm enimverò nisi sese res ita haberet, indè plurima eaque christianis auri- bus horrenda incommoda sequerentur. Primum, quòd sæpè sæpiùs occurreret necessitas ab intimis abstinendi cog- nitionibus, & propriæ mentiendæ cons- cientiæ, ad obediendum Superioribus qui res exigent evidenter malas atque in- justas: Secundum, quòd sese daret oc- casio frequens de sententiâ discedendi & semetipsum sinendi circumferri omni vento doctrinæ, quod verbis disertis Apostolus vetat, *Nolite circumferri omni vento doctrinæ*. Cujus rei en Argumen- tum, quod est omni tergiversatione supe- rius: In certo loco quodam me-me sup- pono commorari, ubi Superior mihi le- gem imponit rem aliquam credendi, quæ mihi videtur aut planè falsa, aut saltem minùs probabilis; attamen, si principiis cœcæ obedientiæ insistitur, non est un- dè possim eidem fidem denegare, imò & ejusdem rei docendæ necessitas incum- bit. Aliò deindè me contingit immigra- re, ibique superior occurrit, qui pristinæ meæ sententiæ totus accedit, ad quam proindè me revocare necesse erit, adeo ut quot succedent locorum immutatio- nes, tot occasiones immutandæ senten- tiæ futuræ sint, quod si juvet materiam

præsentem ad dictum S. Athanasii ut-
cumque accommodare, non immerito
posset appellari *fides Temporum & non*
Evangeliorum.

Obedientia verò ista cœca quæ exigi-
tur, in paginis tùm Veteris, tùm Novi Te-
stamenti, vitio vertitur atque improbatur
sic legitur in libro Ecclesiastici, *qui citò*
credit, levis est corde.

Jamverò nonnè præproperæ fidei jure
argueretur quisquis reluctante nequic-
quam intimiori sensu fidem deferret au-
toritati humanæ, quam constat nullâ ra-
tione esse infallibilem. Oportet adsint ra-
tionum momenta ducta vel ex ipsâ evi-
dentiâ, vel ex autoritate, & ejusmodi ge-
neris, quæ animis afferant persuasionem,
alioquin removeri nullatenus poterit ista
levis cordis exprobratio, hoc est animi qui
fidem adhibet absque fundamento, absque
ullâ momenti rationis umbrâ & absque
persuasionem, *qui citò credit, levis est cor-*
de.

Ecclef.
19.

Quantâcumque autoritate præpolleret
ipse J. C. ejusmodi cœcam obedientiam
neque à Judæis, neque à propriis Dis-
cipulis unquàm expoposcit. Sic Judæos
alloquitur opponens proprium de se ipso
testimonium ei, quod perhibuerat S.
Joannes-Baptista qui in Evangelio appel-
latur *lucerna ardens & lucens: Ego autem*
habeo testimonium majus Joanne; Opera
enim,

enim, quæ dedit mihi Pater, ut perficiam, ipsa opera, quæ ego facio, testimonium perhibent de me.

Alterius testimonii loco erant Prophetiæ: Si enim, inquit Christus, *credere-
retis Moysi, crederetis forsitan & mihi, quia
de me scripsit.* Imò verò ipse ibidem loci
non dedignatur fateri, futurum, ut suo
testimonio, nisi operibus & antiquis Pro-
phetiis fulciri reperiretur, fides denegari
posset; *Si Ego testimonium perhibeo de me
ipso, testimonium meum non est verum.*

Ex Miraculis & Prophetiis volebat
propriam suam confirmari auctoritatem,
undè sic ait in alio loco: *Si opera non
fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, pecca-
tum non haberent.* Atque indè est potis-
simùm, quòd Apostolus S. Paulus qui
vult, intellectum nostrum captivari in obse-
quium fidei, sic etiam præcipiat, *rationa-
bile sit obsequium vestrum,* plurimùmque
insistat, ne facilè credatur omni spiritui,
sed probetur, utrùm ex Deo sint.

Verum equidem est, J. C. dùm ser-
monem haberet de Doctoribus Legis &
Pharisæis, sic declaravisse, *super Cathe-
dram Moysis sederunt Scribæ & Pharisei,
omnia ergò quæcumque vobis dixerint, faci-
te, secundùm opera verò eorum nolite face-
re;* Eundemque, cùm suos Discipulos
prædicaturos misit, iis dixisse, *Qui vos*
audit, me audit. At Nemo non videt,

Joan. 1.
5.

Matth.
23. V. 2.
& 3.

Luc. 10.
X. 16.

ibidem conditionem istam subintelligi, modò nimirum iis, quibuscum rem haberent & Legis Doctores & Discipuli, nihil legitimæ suspicionis subesset, à prioribus quidem Legem Moyfis adulterari, & à posterioribus suddititiam humanamque protrudi pro genuinâ divinâque J. C. doctrinâ traditionum adinventarum farraginem. Ipse namque J. C. & Apostoli reprehenderunt Phariseos, quando non docuerunt Legem Moyfis, & primævi Christiani fidem nullatenus præstiterunt iis, quæ Discipuli J. C. ut Nicolaus unus ex septem Diaconis, tradiderunt, cum eadem probaverunt ab ipsâ Doctrinâ J. C. esse aliena. Deus in Veteri Testamento monuit Israelitas, ne eorum verba audirent qui sunt *Prophetantes de corde suo* & docent mendacium. Occurrerunt Prophetæ, Doctoresque Legis qui errorem & edocuerunt & prædicaverunt; Israelitæ, quibus hoc præsens erat monitum, ejusmodi pseudoprophetis nullam esse fidem adhibendam, propriis innixi sensibus atque interioribus adjuti luminibus, ab eorum errorum contagio sese fecerunt incolumes.

Denique, ut ex scripturâ fiat apertum, Deum nequaquam à nobis exigere cœcam obedientiam quantum ad Superiores nostros qui præciperent res Evangelio prorsus oppositas, nihil luculentius

tius disertiusque laudari ac desiderari potest hoc duplici Divi Pauli Mandato. Primum in sequentibus verbis continetur: *Omnia probate, quod bonum est tenete, & ab omni specie mali abstinete.* Alterum fert, nequidem autotitate ipsorum Angelorum moveri nos ullatenus debere, si quid nos doceant, quod Evangelio dissentiat; *Etiam si nos ipsi, aut Angelus de Cælo vobis annuntiaverit Evangelium diversum ab eo, quod accepistis, Anathema sit.* Quæ sententia Apostolica sese extendit ad omnes Fideles, quibus incumbit necessitas sedulius attendendi, ne eorum Pastor qui eis Angeli loco est, alienam ipsis ab eâ, quam J. C. tradidit, doctrinam propinet: Si causa legitima adsit, cur eum ut Lupum, non ut Pastorem habeant, nusquam debent propriam exuere conscientiam, ut ipsâ conscientiam reluctante, dictis ipsius & aliorum ejusdem generis Superiorum adhibeant fidem.

Prædictis principiis, quæ inconcussa sunt atque certissima, S. Hilarius insistent, sic habet: *Deus cognitionem sui docuit potius, quam exigit, & operationum cœlestium admiratione præceptis suis concilians auctoritatem, coactam confitendi se aspernatus est voluntatem.*

Hil. ad
Const. l. I.

Ne verò diutius immorer in proferendis pluribus eâ de re Patrum aliorum

testimoniis, unus omnium loco mihi erit S. Bernardus qui materiam istam plenius tractavit in tribus operum suorum locis: Primus occurrit in Epistolâ septimâ, quam inscribit uni cuidam Monacho, qui sese putabat ex conscientia teneri ad obediendum suo Abbati, licet quod præcipiebat Abbas, à ratione foret prorsus alienum. Ibi ponit S. Doctor tanquam primum principium sententiam istam, quam generalem appellat, quæque educitur ex Psalmo 124. v. 5. *Declinantes autem in obligationes* (seu in *perversas vias*, ut fert textus hebraïcus, aut *in vias erroneas & obliquas*, juxta septuaginta Interpretes & vulgatæ Interpretationis Autorem) *adducet Dominus cum operantibus iniquitatem.* Cujus occasione textus, abs re non erit observare, in Vulgatâ scripturarum interpretatione legi *obligationis*. Existimant *De Muis* & cum eo plurimi alii Interpretes, ab initio extitisse *obligationes*, & perperam ejus verbi loco subreptum *obligationis*. Bellarminus retinens in integrum vulgatum textum, vocabulum istud intelligit non de *obligationibus*, sed de *funalibus nodis*, Aquila vocem hebraïcam reddit de *impedimentis*. Symmacus de *suffugiis*; Quæ omnes interpretationes ad idem redeunt. Post brevem istam digressionem, ad S. Bernardum revertimur & ipsissima ejus subji-

DE VERITATE. Cap. VI. 75
subjicimus verba. *Alioquin*, inquit, ge- Ps. 124.
neralis de hujusmodi illa sententia est: De- W. 5.
clinantes autem in obligationes adducet
Dominus cum operantibus iniquitatem.
At ne forte quis Abbatum etiam in malo
obedientiam ab hoc maledicto liberam esse
contendat, audi alibi apertius: Filius non Ezech.
portabit iniquitatem Patris, & Pater non 18. 20.
portabit iniquitatem filii. Ex his ergo li-
quidò apparet, mala imperantibus non esse
parendum, præsertim dùm pravis obtempe-
rans imperiis, in quo homini videris obediens,
Deo planè, qui omne quod perperàm agitur
interdixit, inobedientem te exhibes. Valdè
autem perversum est, profiteri te obedientem,
in quo nosceris superiorem propter inferio-
rem, id est divinam propter humanam sol-
vere obedientiam. Quid enim? Quod jubet
homo, prohibet Deus: Ego audiam hominem
surdus Deo? Non sic Apostoli; Clamant
quippe dicentes, melius est obedire Deo,
quàm hominibus. Hinc Dominus in Evan-
gelio Pharisæos increpans: Quare & vos,
inquit transgredimini mandatum Dei pro-
pter traditiones vestras? Et per Isaïam: si-
ne causâ autem, ait, colunt me, manda-
ta & doctrinas hominum tenentes. Et
item ad Protoplastum: Pro eo quòd obe-
disti voci uxoris tuæ plusquàm meæ,
maledicta terra in opere tuo. Igitur fa-
cere malum, quolibet etiam jubente, constat,
non esse obedientiam, sed potius obedi-
tiam. Quam

Quam sententiam vult S. Doctor etiam ad summum usque Pontificem extendi : Sed quoniam, inquit, his posset ambobus opponi & anteponi Romani Pontificis tantum gravior autoritas, cuius quippe vos aiunt præmunitos fuisse licentiâ, (quæ & ipsa licentia suo quidem loco erit discutienda;) talis potius proferatur, cuius omnino fas non sit autoritati contradicere. Certè summus ille Pontifex, qui per sanguinem proprium solus & semel introivit in sancta, æternâ redemptione inventâ, terrificâ voce denuntiat in Evangelio, ne quis unum de pusillis ejus audeat scandalizare. Vobis autem unius donetur scandalum, si non ultra processit malum. Facilis sequatur venia culpam, ex quâ grave damnum non oritur. Nunc verò quod dubium non est, pluribus scandalizatis, quis aperte non videat, quàm inhumanè humanam jussionem divinæ prætuleritis? Quod quidem audere, quis nisi amens dicere audeat, bonum esse, aut bonum fieri posse, quantalibet dignitatis homine præcipiente? Quod autem nec bonum est, nec bene fieri potest, procul dubio purum malum est. Undè consequenter advertitur, quod iter vestrum in multorum usurpatum scandalum, ac per hoc & contra Dei mandatum; non purum bonum aut medium, sed purum omnino fuerit malum: Quoniam quidem & purum bonum semper bonum est, & medium bene fieri potest.

Quis

Quis verò malum esse neget, assensum præbere molo? Quod tamen summum fecisse Pontificem nequaquam crediderim, nisi aut circumventum mendacio aut importunitate victum.

Causas deindè S. Bernardus confutat excusationis, quas ut plurimum ii prætendunt, qui superioribus suis cæcam præstant obedientiam. *Sed qui ad me? Inquis. Ille viderit, cui contradicere fas mihi non erat. Non est Discipulus super Magistrum. Docendus, non docturus, ejus lateri adhærebam. Sequi debui, non præire Præceptorem auditor.... Non attendit quale sit quod præcipitur, hoc solo contentus, quia præcipitur. Et hæc est obedientia sine mora. Si ita oportet, sine causâ legitur in Ecclesiâ: Omnia probate, quod bonum est tenete. Si ita oportet, deleamus jam de libro Evangelii: Estote prudentes sicut serpentes, sufficiente quippè quod sequitur, & simplices sicut columbæ. Nec dico à subditis mandata præpositorum esse dijudicanda, ubi nil juberi deprehenditur divinis contrarium institutis: Sed necessariam assero & prudentiam, quâ advertatur, si quid adversatur; & libertatem, quâ & ingenuè contemnatur. Cæterum, iste, nihil, inquit, habeo interrogare: Viderit ille quid jusserit? Dic quæso, si dato in manus gladio, suum te armari jussisset in jugulum, acquievisses? Aut si se tuo voluisset impulsu in aquam vel in ignem*

ignem præcipitem dari, obtemperasses? Nonne etiam ab his non prohibere cum possis, in crimen tibi reputatur homicidii? Age ergo, vide ne forte sub prætextu obedientiæ, in quippiam ei gravius inservieris. Non ignoras certe quis dixerit, (nam mihi hinc fortasse non crederes) expedire scandala facientibus demergi potiùs in profundum maris.

Eadem principia S. Doctor statuit tum in suo libro de præceptis & dispensationibus, tum in plurimis aliis locis suorum operum. En iterum fragmentum aliud eductum ex ipsius sermone 41. *de Diversis*, quod fragmentum totum obedientiam attingit: Quanquam autem ibidem virtutis istius omninò commendetur excellentia, hoc tamem valdè considerandum occurrit, nimirum, si is, quem nobis Deus dedit superiorem, doceat vel præcipiat aliquid, quod aut veritati dissentiat, aut sit à divinâ Lege alienum, audacter refutandum esse præcipientis imperium, liberâque voce opponendum, *Obedire oportet magis Deo, quam Homini-bus.* Hæc ipsissima sunt laudati Patris verba: *Fortissima res est, inquit, obedientia vera. & quæ in animum descendere non potest, nisi à mundi hujus aspergine purè pressèque detersum. Ut autem via ejus evidentius elucescat, ostendamus quantum possumus, quæ sit obedientia specialis ad Deum, propria ad hominem, communis in-*
ter

ter Deum & hominem Si ergò homo ille, quem imposuit Deus super capita nostra, aliter sentire voluerit, ponens tenebras lucem & lucem tenebras, ut & præcipiat prædicta bona relinquere, vel malis præfatis adhærere; Audaciter refutandum est præcipientis imperium, & liberâ voce dicendum: Obedire oportet magis Deo, quàm hominibus. Hæc est specialis obedientia ad Deum, quæ nequaquam est hominis arbitrio temperanda, sed immutabili conservanda proposito. Subjicit postea S. Pater regulam summâ constitutam sapientiâ, & præfatis principiis nihil prorsus disconvenientem, quâ ea potissimum indicantur, in quibus absque ullo peccandi periculo Prælati atque superioribus omnimoda obedientia exhibenda sit. Certam igitur, inquit, regulam tene, ut nec imperio Prælatorum prædicta bona relinquas, vel facias mala. Inter summa verò mala & summa bona quedam media sunt, quæ ad alterutrum se habentia, boni malique nomen assument. Media sunt ambulare, sedere, loqui, tacere, comedere, jejunare, vigilare, dormire, & si qua sunt similia, quæ si Pastoris licentiâ fiant, summam expectant retributionem. In his igitur mediis subditi esse & obedire debemus ad nutum præpositorum, nihil interrogantes propter conscientiam, quia in his nullum præfixit opus Deus, sed Prælatorum dereliquit imperio disponenda. Non autem

te

te moveat Magister imperitus, indiscreta potestas: Sed momento, quia non est potestas nisi à Deo, & qui resistit potestati, resistit Dei ordinationi. Hæc est propria hominis obedientia, quam homini debemus, qui homini subditi sumus. Communis est etiam ista inter Deum & hominem: Quia quidquid obedientiæ Prælati exhibetur, ei exhibetur qui dicit: Qui vos audit, me audit.

Quamobrem longè diversa est eorum conditio, quæ pertinent tantum ad praxim rerum indifferentium, quas inter & doctrinam institutaque divina nihil intercedit connexionis. Obtinet in certo loco, ubi commoror, quidam cærimonialis ritus: Eundem à me convenit observari, licet ad oppositum propensione quâdam propriæ voluntatis memæ sententiam magis propendere. Atque illud est, quod S. Ambrosius innuebat sequentibus verbis Matri S. Augustini: *Quando hæc sum, inquiebat, non jejuno sabbato; Quando Romæ sum, jejuno sabbato: & ad quamcumque Ecclesiam veneritis, ejus morem servate, si pati scandalum non vultis aut facere.* Quod non modò constat esse verum quantum ad quasdam, quæ in Ecclesiâ obtinent, cæremonias indifferentes, sed principii veritatisque generalis loco habendum est quantum ad ea, quæ vitam civilem moresque propius con-

Ambros.
apud
Aug. Ep.
num. 36.
ad Casu-
lanum.

contingunt : Quocumque in Imperio consistas, ad ejusdem mores & usus te necesse est accommodes, si nihil habeant, quod sit vel à naturali Lege, vel à Religione, quam profiteris, alienum ; Et ejus generis casus soli sunt, quibus peculiaris possit exceptio competere.

Quod principium S. Augustinus luculenter non minùs, quam fusè prosequitur in Epist. 54. *Alia verò, inquit, quæ per loca terrarum regionesque variantur, sicuti est quòd alii jejunant sabbato, alii non : Alii quotidie communicant corpori & sanguini Domini, aliis certis diebus accipiunt : Alibi nullus dies prætermittitur, quo non offeratur, alibi sabbato tantùm & dominico : Et si quid aliud hujusmodi animadverti potest, totum hoc genus rerum liberas habet observationes ; Nec disciplina ulla est in his melior gravi prudentique Christiano, quàm ut eo modo agat, quo agere viderit Ecclesiam, ad quam fortè devenerit. Quod enim neque contrà fidem, neque contrà bonos mores esse convincitur, indifferenter est habendum, & propter eorum, inter quos vivitur, societatem servandum est.*

Ut autem manifestum fiat, à S. Augustino regulam istam ulteriùs extendi, quàm ad usus merè cærimoniales, opus est, ista tantummodò verba perpendi, *Quod neque contrà fidem, neque contrà bonos mores esse convincitur ; Ipse verò sequenti-*

F

quentibus verbis propriam mentem disertius adhuc atque multò clariùs exprimit: *Sensi enim sæpè, inquit, dolens & gemens multas infirmorum perturbationes fieri per quorundam Fratrum contentiosam obstinationem, vel superstitiosam timiditatem, qui in rebus huiusmodi, quæ neque Scripturæ sanctæ auctoritate, neque universalis Ecclesiæ traditione, neque vitæ corrigendæ utilitate, ad certum possunt terminum pervenire, tantùm quia subest qualiscumque ratiocinatio cogitantis, aut quia in suâ patriâ sic ipse consuevit, aut quia ibi vidit, ubi peregrinationem suam, quò remotiorem à suis, eò doctiorem factam putat; Tam litigiosas excitant quæstiones, ut nisi quod nisi faciunt, nihil rectum existiment.*

Memet ipsum pudet, quòd mihi necessitas incumbat earum discutiendarum quæstionum, quibus ortum dedit aut malitia, aut industria hominum, ut humanis faverent cupiditatibus, animisque falsam injicerent persuasionem, easdem posse conscientiam nihil indè læsâ prorsus expleri.

In infirmioribus verisimilitudinum ac probabilitatum fundamentis ruinosa caducaque extructa est ædificiorum moles, quibus non aliundè venit adminiculi aliquid quàm ex ipsâ cordis humani depravatione. Quod adminiculum quàm miserandum sit atque futile quis non videt?

det? Assertum est verbi gratiâ, licere Magistro suos Discipulos opinionem docere, quam existimat minùs probabilem; Judici dicere sententiam pro causâ probabili adversùs probabiliorem; à Confessore absolvi posse imò & deberi poenitentem qui probabilem opinionem sequitur, quanquàm oppositam teneat probabiliorem. Soli sunt Medici, de quibus nondùm dictum sit, quòd possent remedium adhibere, quod existimarent curando ægroto minùs idoneum alio, ex quo probabiliùs ejus sanatio sequeretur; Usque adeò verum est, vitâ spirituali corpoream haberi longè longiùs potiorrem. *O monstra, ô portenta in ultimas terras deportenda*, exclamaret honestus aliquis Ethnicus! Ecquid enimverò, te ipsum adeo, Doctor, ut me doceas veritatem, eam à te expecto, tu verò fallis expectationem, & pro veritate mihi protrudis quod tibi probabiliùs videtur ad errorem accedere, nonne hoc ipsum est mihi facere insidias, meque deducere in viam perversam? Non secùs ac si viator aliquis obviam habens aliquem indigenam, ab eo sciscitaretur iter, quod conducit ad locum, ad quem properat, & iste dubius rectioris itineris, sed tamen sufficienter instructus, rectius unum alio occurrere, nihilominùs illud indicaret, quod judicaret minùs rectum ac mi-

nus securum. Nunquàm continget, à Judicibus, qui sint alicujus vitæ integritatis, pro minùs probabili Causâ dici sententiam; Officio suo defuisse certò certius sese infimularent. Potest equidem Advocatus defendendam suscipere causam probabilem, quæ sibi videtur cum Imperii Legibus atque Constitutis non pugnare; At judicem nullum reperias, qui velit fidem facere, futurum ut pro eo pronunciet, qui causam habet minùs probabilem, etiamsi non sit manifestæ iniquitatis. In eo autem hujusce detestendæ opinionis horror se potissimum prodit, quòd ad ipsam sese etiam extendat Religionem. Volunt ejus Sectatores, à Confessore non solum posse, sed etiam deberi hominem absolvi qui agit secundum opinionem, quæ Confessori videtur minùs probabilis; Casuistam, à quo consilium sumitur, posse Consultori respondere juxtà opinionem, quam existimat minùs probabilem: A Prædicatore & Doctore posse è sacris pulpitis fundi atque proferri doctrinam de Religione & Moribus, quam ut minùs probabilem habeant: Quod vel etiam in civili commercio viri honestiores facere erubescerent; Sibi namque ipsi viderentur illudere amico, si rem aliquam ei persuaderent, quæ plus ei præjudicii posset, quàm commodi afferre.

Ad

Ad tot tantasque aberrationes cumulus ut accederet, restabat, probabilitatem ipsam sic, ut ita loquar, extenuari, quòd ad nihilum ferè indigeretur: Quod reipsà contingit. Nihil jam opus est, nec rationum momenta conquiri, nec auctoritatem ponderari superiorum, ut quis ad agendum determinetur; Unius aut alterius sufficit placitum, quod etiam dari potest contrà propriam sententiam. Si unus ad sententiam minùs responderit, ab aliis sume consilium usque dùm ad eum pervenias, qui rem ex voto dirimat & quem fortassè conveneris cum verbis istis; *Responde nobis dulcia, responde nobis placentia.* Otium appetis, ipsi pulvinaria capiti cubitoque tibi supparantes submitunt. Infelices prorsùs qui vias ejusmodi calcant, sed multò infeliciores qui easdem edocent & auctoritate suâ comprobant. *Si cæcus cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadent.*

Quidquid probabilitatis sectatores rationationis conficiunt, ad sequentem redit syllogismus, quem solent variis in modis proponere. Qui agit ex probabilitate, agit prudenter: Atqui qui prudenter agit, non peccat; Ergo qui agit ex probabilitate, non peccat. Vitiiosa argumentatio, merumque sophisma, quod vel uno ictu facile est totum elidere. Agentem ex probabilitate constat

stat non agere prudenter, quando suggerit prudentia, rationem aliam dari, quæ securior est atque probabilior. Numquid virum prudentem dixeris eum, qui monitus, viam equidem illam iniri posse, sed periculum esse, ne fortè grassatores occurrant, aliam verò tentari posse non adeò infestam, iter periculis plenum præponit ei, quod non adeò periculosum est.

S. Chri-
soft. ho-
mil. 44.
in Matth.

Ejusdem generis exemplum S. Chrysostomus adhibet: *Si vestimentum empturus, unum giras negotiatorem & alterum, & ubi meliores vestes inveneris & pretio viliori, ab illo comparas; An non oportet populum circuire omnes Doctores, & inquirere, ubi sincera Christi veritas venundatur, & ubi corrupta, & veriores eligere plusquam vestimentum.*

Probabilitati prudentia quidem adhæret, quando certitudo deficit; Verum dictat eadem prudentia, tenendum esse quod est verisimilius atque probabilius, imò & occurrente æqualitatis casu, quod certius est.

Talem prudentiam S. Bernardus requirit, ut simplicem efficiat oculum fidelis. „Existimo, inquit S. Doctor, duo potissimum requiri, ut oculus sit simplex, „nimirum charitatem in intentione, & „in electione veritatem. Si bonum diligitur, sed non cognoscitur, zelus „qui-

„ quidem habetur at scientiâ omninò
 „ destitutus. Nusquàm possum intellige-
 „ re, si regulis veritatis insistatur, affir-
 „ mari posse, veram inveniri simplicita-
 „ tem, quæ comitem habeat falsitatem.
 „ J. C. cùm vellet suos Discipulos ratio-
 „ nem docere, quâ sese potissimùm ef-
 „ sent gesturi, illis ait : *Estote prudentes*
 „ *sicut serpentes & simplices sicut Columbæ.*
 „ Prudentiam primo loco posuit, sine quâ
 „ sciebat, nemini competere posse veram
 „ simplicitatem. Si veritatem ignoras,
 „ nùm vera dici potest ejusmodi simpli-
 „ citas, quam simplex veritas non no-
 „ vit? Patet ergò, laudabilem il-
 „ lam simplicitatem, quam Dominus
 „ commendavit, non posse nisi cum duo-
 „ bus consistere, scilicet bonâ voluntate
 „ & prudentiâ, ut oculus cordis non tan-
 „ tùm eò usque religiosus sit, quòd fal-
 „ lere nolit, sed etiam præcaveat, ne et
 „ ipse falli possit. „ Deindè sic subjicit S.
 „ Doctor : *Oculum simplicem duo ista faciunt*
 „ *bona, amor boni & cognitio veri; sic ne-*
 „ *quam oculum duo è regione mala constituunt*
 „ *cæcitas, quâ fit, ut veritatem non agnos-*
 „ *cat, & perversitas, quâ fit, ut diligat ini-*
 „ *quitatem. Porro inter hæc duo bona, quæ*
 „ *nec fallere, nec falli sinunt, & duo illa ma-*
 „ *la, quæ tam falli, quàm fallere faciunt, duo*
 „ *sunt media: Unum quidem bonum, per*
 „ *quod oculus interior, etsi falli queat igno-*
 „ *rantiâ*

rantiâ veri, zelo tamen boni fallere penitus non consentit: Alerum verò malum, quod licet veri notitiam non impediat, amorem tamen boni præ malitiâ minimè sentit. In istis verbis ob oculos rectè omninò ponitur Quæstio probabilitatis: Quâ autem ratione S. Bernardus respondeat, quæ sequuntur demonstrant.

1. *Qui bonum deligit, inquit S. Doctor, & malum nescius agit: Hujus quidem bonus est oculus, quia pius; Non tamen simplex, quia cæcus.*

2. *Est qui bonum minimè diligens, ex malitiâ quidem perversus est; Sed sapiens, ut faciat malum, per ignorantiam cæcus non est.*

3. *Est qui bonum forte nescius quod non diligit, agit; Cui profectò non incongruè id quod dicitur nequam assignaverim, eo quòd neutro careat malo, nec cæcitate scilicet, nec perversitate.*

Osée 7.
N. II.

4. *Alius est pius oculus non quidem fallere promptus, sed tamen, ut dictum est falli pronus, de quo Propheta, Ephraïm, inquit, quasi Columba seducta, non habens cor. (Et ejusmodi, propriè loquendo, eos repræsentat, qui sequuntur opinionem minùs probabilem, quique proprios sensus exuunt, ut debiliori autoritati cedant.) Alius is, quem Dominus simplicem dicit, tam nec fallere facilis, quàm nec falli, de quo & Apostoli docentur, cùm eis dicitur:*

ur : Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut Columbæ.

5. *Et item alius est oculus simpliciter malus, fallens utique libenter, sed non facile falsus; Qualem profectò habent illi qui ore Dominico adstruuntur prudentiores esse Filiis lucis in generatione suâ. (Et ibidem illi exhibentur Doctores, qui consilium dant juxtà eam opinionem, quam existimant minùs probabilem, aut etiam falsam.*

Concludit denique S Bernardus, sive bonum fiat aut ex malitiâ, aut ex ignorantia, perindè peccari. *Quod à nesciente fit, & bonum prorsùs condemnat intentio prava, & malum non penitus excusat recta: Sive itaque malum putes bonum, quod fortè agit, sive bonum malum, quod operaris, utrumque peccatum est, quia neutrum ex fide: Licèt sanè leviùs admodùm peccetur, ubi sanâ intentione sola reprehensibilis actio foris apparet, quàm ubi maligna latet etiam in non malâ actione intentio.*

Hæ Regulæ redeunt ad duo principia certissima, quæ statuit S. Thomas qui sibi proponit quæstionem probabilitatis istis verbis: *An quando sunt diversæ opiniones de aliquo factò, ille qui sequitur minùs tutam, peccet?* En quâ ratione propositam solvit quæstionem, principiis insistent omninò diversis ab iis, quæ sequi amant recentiores Casuistæ. *Duobus*

S. Thom.
quodlib.
8. art. 13.

modis, inquit, obligatur aliquis ad peccandum: Uno modo faciendo contra Legem, ut cum aliquis fornicatur; Alio modo faciendo contra Conscientiam, etsi non sit contra Legem, ut si conscientia dicat alicui, quod levare festucam de terra sit peccatum. Ex conscientia enim obligatur aliquis ad peccatum, seu habeat certam fidem de contrario ejus, quod agit, sive etiam habeat opinionem cum aliqua dubitatione. Illud autem quod agitur contra Legem, semper est malum, nec excusatur per hoc, quod est secundum conscientiam: Similiter, quod est contra conscientiam, est malum, quamvis non sit contra Legem; Quod autem non est contra Legem, nec contra Conscientiam, non potest esse peccatum. In alia vero quaestione, quam sic idem S. Doctor instituit. an sit peccatum mortale habere plures praebendas? Respondet. Omnis quaestio, ubi de peccato mortali agitur, nisi expressa veritas habeatur, periculosè determinatur; Quia error, quo non creditur esse peccatum mortale, quod est peccatum mortale, conscientiam non excusat à toto, licet forte à tanto: Praecipue autem periculosum est, ubi veritas ambigua est, quod in hac quaestione accidit, quia Theologi Theologis, & Juristae Juristis inveniuntur contraria sentire. Conscientiam recentiores Casuistae praestant tutam atque securam, modò quis agat juxta sententiam unius alterius-ve Docto-

Idem
quodlib
9. Art.
15.

Doctoris : S. Thomas nequidem vult tute agi posse, cum occurrit in utramque partem opinionum discessio. in eoque casu exigit, ei potissimum insiliri, quæ sit securior.

CAPUT VII.

*De Inquisitione VERITATIS & mediis,
quibus ad eam pervenitur.*

IIs, quæ fusè admodum scripsimus in Capitibus 2. & 5. de veritatis excellentiâ, de ejus summâ vi, & de plurimâ, quæ præsentiam ejus comitatur, utilitate, nihil fere jam superest addendum, ut demonstretur, eandem esse cum omni studio quærendam : Præterea indicavimus in Capite 1. tum media quorum ope ipsa detegi posset, tum regulas, quibus ab errore dignosceretur. Operæ pretium nihilominus facturum me crediderim, si speciales rationes ex professo prosequar, quæ ejusdem inquirendæ hominibus imponunt necessitatem. Primò, Homo conditus est ad ipsam cognoscendam veritatem : Proprium ipsius animi alimentum ea est, non secus ac cibaria corpori ejus alendo inserviunt : Nec minus necessaria est ad sustentandum animum, quàm quod comeditur, est necessarium ad corporis sustentationem.

tentationem ; Ejus reperiendæ debet idem ardor tenere, quo victus comparatur corporis, eâdemque voluptate animus veritate reficiendus, quâ corpus pascitur lautissimis ferculis. Unumquemque igitur propriæ suæ utilitatis causâ necesse est veritatis quærendæ fieri studiosissimum, atque in eâdem reperiendâ quidquid animo virium inest adhibere.

Secundò, Veritatum quarumdam cognitio ad æternam salutem consequendam est prorsus necessaria. Nullus est non tantum inter Christianos, sed nequidem inter homines, qui, cum aliquid de Religione audierit, non debeat inquirendis veritatibus, quæ ad eam spectant, totus incumbere. Si Terras Mariaque Ethnici Philosophi percurrerunt, si fuerint in remotissimas Nationes peregrinati, velut apud Indos, Brachmannas atque Ægyptios, ut quasdam assequerentur philosophicas veritates ; Nullus profectò homo est, qui non debeat omni ope atque operâ eniti, quò possit veram Religionem & detegere & amplecti, & quæ propria ei sunt Dogmata addiscere. Hoc nimirum salutis studio plurimum accensi Judæique Gentilesque, priores docenti J. C. posteriores prædicantibus Apostolis avidas aures patefecerunt. Eodem etiamnùm ten-

mentur consequendæ salutis ardore, eo-
que mirum in modum moventur Gentes
magis barbaræ ad suscipiendos & beni-
gnè audiendos sacros Evangelii Præco-
nes; Quanquàm fide certissimum sit, Pa-
ganos atque Infideles verbo Dei, quod
eis annuntiatur, tandiù surdos manere,
quandiù vox Divinæ Gratiæ in interio-
ribus eorum cordibus non sonuerit, jux-
tà egregia S. Prosperi verba, quæ se-
quuntur.

..... Percurrat Apostolus orbem;
Prædicet, hortetur, plantet, riget,
increpet, instet.
Quâque viam verbo reseratan inve-
nerit, intret:
Ut tamen his studiis auditor promo-
veatur.
Non Doct̃or, neque Discipulus, sed
gratia sola
Efficit, inque graves adolet plantarum
fructus.

Licet fides prima sit gratia, quâ quod
necessarium est ad justificationem impe-
tretur, supponit nihilominus Evangelii
prædicationem: *Fides ex audita*, inquit Rom. 10.
S. Paulus, *auditus autem per verbum Dei.* 17. ibid.
Sed, antea dixerat idem Apostolus, non W. 16.
omnes obediunt Evangelio; Isaias enim di-
cit: Domine, quis credidit auditui nostro.
Ubi

Ubi primum S. Apostolus ad Areopagum prædicaturus accessisset, Philosophi Magistratusque Athenienses sese præbuerunt, quam annunciabat, novæ Doctrinæ omninò curiosos, eique dixerunt ;

Act. 17.
v. 20.
Ibid. v.
21.

Nova enim infers auribus nostris : Volumus ergò scire quidnam velint hæc esse. Postulatum ejusmodi sanè dictabat novi aliquid addiscendi cupido : Sic enim subsequitur ;

Athenienses autem omnes, & advenæ hospites ad nihil aliud vacabant, nisi aut dicere, aut audire aliquid novi. S. Paulus multâ cum eloquentiâ differens in Areopago, omnium attentionem in se convertit, usquè dùm incoepisset de Mortuo-

Ibid. v.
32.

rum resurrectione loqui : Sed *cùm audissent resurrectionem Mortuorum*, inquit sacer textus, *quidam quidem irridebant, quidam verò dixerunt : Audiemus te de hoc iterum ;* & isti posteriores possunt ut dociliores haberi. Quas iis primum annuncia-
verat S. Paulus, veritates eos affecerunt ; Veritatem ergò sincerè quære-
bant.

Resurrectio quidem Deique judicium eos exterruere, undè quidam irriferunt, quidam autem aliis sapientiores ab eo petierunt, ut eos ejusmodi materiæ vellet iterum facere participes. Quòd verò ali-

Ibid. v.
34.

quorum Corda Deus moverit, patet ex sequentibus : *Quidam verò viri adherentes ei, crediderunt : in quibus Dionysius Areopagita, & Mulier nomine Damaris, & alii*

cum

cum eis. Quod idem contigit Antiochiæ Pisidiæ: Judæi enim, postquam noluisse prædicationem Evangelii suscipere, Paulus & Barnabas ad Gentes sese converterunt; *Audientes autem Gentes gavise sunt, & glorificabant verbum Domini; Et crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam.* En eo loci tria occurrunt verbis expressissimis significata: 1. Ardens veritatis studium, quo ipsa requiritur; 2. Prædicatio, quâ audientibus ejusdem affertur cognitio; 3. Eorum intellectus quos Deus elegit, captivatus in obsequium fidei.

Ex his inferre est, necessariam esse omnibus Hominibus veritatis inquisitionem ut consequi possint salutem æternam.

Tertiò, Christiani cuicumque sectæ addicantur, etiam obligantur, quantum ad propriam salutem, ad vacandum inquisitioni veritatis. *Unus Christus, una fides, unum baptisma.* Extrà veram Ecclesiam non est salus: Adeòque cuilibet incumbit Christiano quamcumque sequatur sectam, vel in sacris Paginis, vel in Traditione, vel in ipsius universalis Ecclesiæ consensu scrutari veritatem. Quibus scriptura sacra locum tenet solius Regulæ fidei, ii debent in eadem inquirere veritatem, sed etiam convenit ab ipsis rem quoque perpendi diligenter, nùm ipsa

Tertull.
lib. de
Præscrip.

ipsa veritas non occurrere possit in Traditione. Falli qui potest in iis, quæ ad fidem pertinent; Sed nulla potest intervenire in inquirendâ veritate negligentia nisi cum periculo salutis. Quam constituit J. C. fidei Regula una est, nec in aliquâ reformanda, inquit Tertullianus: *Hæc Regula à Christo instituta, nullas habet apud nos quæstiones, nisi quas Hereses inferunt, & quæ Hæreticos faciunt. Cæterum manentes formâ ejus in suo ordine, quantumlibet quæras & tractes, & omnem libidinem curiositatis effundas, si quid tibi videtur vel ambiguitate pendere, vel obscuritate obumbrari; Est utique frater aliquis Doctor gratiâ scientiæ donatus: Et aliquis inter exercitatos conversatus, aliquis tecum curiosus, tecum tamen quærens. Novissimè ignorare melius est, ne quod non debeas noris, quia quod debeas nosti. Fides, inquit, tua te salvum fecit, non exercitatio scripturarum; Fides in regulâ posita est.*

Aug. l. i.
contra
Julian. C.
6.

Verum equidem est, in quæstionibus quæ nihil cum fide habent connexionis & circâ quas tanta obscuritas occurrit tum in Scripturâ, tum in Traditione, ut juxtâ propria verba S. Augustini, *venialiter ibi quisque fallatur*, cognitionem veritatis non esse de necessitate salutis: At optandum semper est, ne vel levissimus error prævaleat, ideòque vacandum in-

qui-

quirendæ veritati; Quæ si sese evidentem non omninò faciat, adhærendum majori verisimilitudini, tenendaque quæ sese magis prodit, probabilitatis opinio. Atque sic necesse est, animo cordeque Christianos omnes præpari & affici, quò salutem adipiscantur, ut aliquandò ostendamus.

Quartò, Cognitio veritatis etiam necessaria est ad sustinendum usum vitæ Civilis. Sublatâ de medio veritate, nulla societas inter homines reperiretur: Ipsa veritas Homines Hominibus adjungit, subditos facit Principum imperiis obedientissimos, Principibus dictat leges tum æquitati, tum regimini subditorum convenientes, efficit, ut in negotiis bona fides obtineat, quascumque coercet violentias, amicos reddit sincerâ concordia conjunctissimos.

Quintò, Ipsa veritas adminiculo est saniori Morum Disciplinæ, ne prolabatur: Nisi eidem inquirendæ sese animus conferat, eum undèquaque circumveniunt periculosi iique propèmodum infiniti errores, ad quos si effrænata indomitaque animi cupiditas, vel etiam quandòque falsus zelus accesserit, indè sequi potest & Ecclesiæ & Imperii perturbatio, atque etiam eorum excidium, qui sese caligine tenebrarum obcoecari permiserunt, quòd ad lumen veritatis re-

currere neglexerint. Atque ejusmodi coecitas poena est, quam Deus ut plurimum iis infligit, qui propriis suis cupiditatibus obtemperant, juxta dictum illud S. Augustini, *spargens poenales coecitates super illicitas cupiditates.*

Sextò, Quaecumque tum Scientiæ, tum Artes, quæ vitæ afferunt aliquid utilitatis, ipsâ quoque innituntur cognitione veritatis: Tolle veritatem, evanescent Mathematica, Physica, atque Mechanica, nullaque subsistit earum Artium, quæ ab istis Scientiis dependent. Confici nequidem ullum ratiocinium potest, nisi positâ veritate. Quin etiam ipsa Facta Historica tam antiquiorum Temporum, quàm recentiorum, pro fundamento necessario supponunt veritatis cognitionem.

Septimò, In exquirendâ veritate, in eâdem inveniendâ & defendendâ is experitur delectationis sensus qui superat omnes quæ possunt animo concipi, vitæ suavitates. Nihil æquiparatur ad eam voluptatem, quam ille habet qui indulget sibi, nec stimuli quidquam conscientiae eorum affert, qui nihil aliud in inquirendâ veritate sibi proponunt, quam ejusdem studium amoremque veritatis.

Fatendum tamen est, non omnibus hominibus eandem incumbere necessitatem, omnium quotquot sunt, indistin-

ctè

etè quærendarum veritatum : At neces-
sariò obligantur ad earum inquisitionem,
quæ Religionem, Moresque attingunt,
& quibus potissimùm indigent, tum ut
conditionum suarum officiis faciant satis,
tum ut habeant majores progressus in
studiis, quibus ex proprio vitæ suæ in-
stituto sese dedere coguntur.

Aurum, Argentum & divitias homi-
nes terrâ marique quærunt. Istis omni-
bus veritas multò pretiosior est : Ipsa
potest minori cum labore comparari,
nec tot occurrunt subeunda discrimina;
Cum autem inventa est, habet, undè
homo sit longè longiùs beatior, quàm
si plurimos paravisset thesauros. *Da aman-
tem & sentit quod dico, Da desiderantem
& sentit quod dico.*

Quod spectat ad media, quæ condu-
cunt ad cognitionem veritatis, duo sunt,
ut jam monuimus, nimirum evidentia
atque autoritas, de quibus disseruimus in
hujusce Operis Capitibus 2. & 3. Agen-
dum nunc de ratione & methodo, quæ
sunt potissimùm adhibendæ, ut possit ad
eandem perveniri. Sermone nihil jam
animo est viam attingere cognoscendæ
veritatis, quæ ducitur ex autoritate sive
divinâ, sive humanâ, quoniam de ejus-
modi viâ satis superque diximus. Adde-
mus tantummodò quasdam consideratio-
nes excerptas ex libro celeberrimi Car-

thesii circa rationem, quâ sese geren-
dum est in inquirendâ veritate, & cir-
câ methodum, quâ in ejusmodi inqui-
sitione opus est, mentem dirigi. Hoc
primum iste magni nominis Philosophus
statuit principii loco. „ Inter naturales
„ Dotes id sanæ menti potissimum com-
„ petere, ut unicuique tum æquius, tum
„ largius distribuatur; Eâdem quippè se-
„ se ita instructos putant omnes, ut qui-
„ bus etiam videatur sua fors quantum
„ ad alia iniquior, ii nullatenus deside-
„ rare soleant, aliquid portioni suæ sa-
„ næ mentis superaddi. Quâ quidem in
„ re omnes omninò decipi nequaquam
„ verisimile est: Sed è contrariò indè
„ potest hoc indicium deduci, faculta-
„ tem verum à falso discernendi, in quâ
„ totum illud est prorsus positum quod
„ sub appellatione sanæ mentis vel ra-
„ tionis circumfertur, ab ipsâ Naturâ
„ fuisse omnibus æqualiter inditam;
„ Adeò ut opinionum diversitas ex eo
„ non proveniat, quòd sint alii aliis ra-
„ tionis magis compotes, sed indè po-
„ tissimum, quòd finamus animi ideas in
„ varias partes vagari, nec eadem atten-
„ tione fixâ consideremus. Neque enim
„ fatis est, quòd habeatur sana mens,
„ sed requiritur potissimum ut sciatur quâ
„ ratione sit eadem adhibenda. En om-
„ nes omninò homines in eâ naturali
„ dispo-

„dispositione positos, quâ præsuman-
 „tur veritatis cognoscendæ capaces. Ut
 „autem eum optatissimum finem confe-
 „quantur, eos necesse est eidem toto
 „animo incumbere; Quippè quâcum-
 „que sanæ mentis prærogativâ donen-
 „tur, nisi tutioribus quibusdam regulis
 „insistant, sint pluribus erroribus ob-
 „noxii. En præcepta, quæ deindè pro-
 „ponit laudatus excellentioris omninò
 „notæ Philosophus, ut possit ipsa veri-
 „ritas detegi.

„Primum est, ut nihil unquàm ad-
 „mittatur, tanquàm verum, nisi quod
 „verum esse evidenter cognoscitur :
 „Hoc est, summâ cum cautione viten-
 „tur & præjudicata omnis opinio &
 „animus in iudicio ferendo nimium præ-
 „ceps, nihilque iudicium complectatur,
 „quàm quod ita clarè atque distinctè
 „animo objicitur, ut de eo nihil quid-
 „quam possit superesse dubitationis.

„Secundum, ut in considerandis tot
 „classes distribuuntur, quantum possibile
 „ac necesse est, quò faciliùs dissolvantur.

„Tertium, ut ejusmodi cum ordine
 „ideæ dirigantur, ut fiat initium à sim-
 „plicioribus & facilioribus objectis, af-
 „cendendo paulatim & quasi per gradus
 „ad eorum cognitionem, quæ sunt ma-
 „gis composita, adeò ut quidam ordo

„ concipiatur ac ponatur inter ea etiam
„ objecta , quæ secum invicem minus
„ naturaliter cohererent.

„ Postremum denique, ut fiant ubi-
„ que enumerationes adeò integræ &
„ recensiones ita generales, ut sit cer-
„ tum, nihil penitus omitti.

Quæ quidem Regulæ sunt ingentis omninò utilitatis iis, quibus satis otii suppetit, quò queant cognitioni diversarum veritatum animum intendere & scientiarum studio vacare. At quoad Hominum vulgus, sufficit lex in eorum animo à Naturâ insculpta, ut possint primas veritates simul & semel attingere, quod in iis adeò intimum est, ut nunquàm contingat, ab iis easdem rejici, cum attento sunt animo. Nemo verbi gratiâ negabit, sese cogitare, adeoque existere; Impossibile, rem eandem simul esse & non esse; Totum esse suâ parte majus; Non aliis faciendum, quod nobis fieri nollemus, eoque principio & homicidium & adulterium prosùs interdici. Uno verbo cuilibet attendenti innotescunt & primaria naturalis Legis principia & eorundem immediatae consecutiones. Quæ ratio est omninò potissima, quâ veritates majores & inquirantur & detegantur. Ejusmodi inquisitio tota in nostris manibus posita est, nihil ferè laboris habet, estque ad omnium
nium

DE VERITATE. *Cap. VIII.* 103
nium captum accommodata; At necesse est, eos veritatis studio teneri, & animum nec cupiditatibus abripi, nec corrumpi vitiis.

C A P U T VIII.

De eo, quod Hominibus incumbit, defendendæ VERITATIS officio atque pro ejusdem deffensione quidvis perferendi.

INter cætera, quæ propria sunt hominibus officia, hoc potissimum atque primarium est, ut tueantur veritatem: Eandem nec dissimulare possunt, nec derelinquere, cum locus ejusdem defendendæ sese dat, quin proprius eos honor, propriaque conscientia arguant. Suppetunt ex ipsâmet Historiâ prophanâ infinita propemodum exempla constantiæ animique firmitudinis, quibus non tantum Philosophi, sed etiam omnis cujuslibet ordinis atque conditionis Homines veritatem tuiti sunt ac defenderunt, adeo ut acerbiora supplicia Mortemque ipsam perpeti maluerint, quam ut eandem vel absconderent, vel desererent. Ejusdem constantiæ exempla numero plurima passim occurrunt in Veteri Testamento, & inter alia, quæ de Eleazaro ac de Machabæis enarrantur, quibus

bus mori præstitit, quàm suæ Legi vel etiam in aliquâ re deesse. Sed prætermis-
sis istis exemplis, satis erit eo loci attigisse quod eâ de re invenitur ab ipso J. C. Christianis præscriptum, quod-
que ab Apostolis & deindè ab innume-
râ Fidelium multitudine summâ cum Re-
ligione fuit observatum.

Præviderat J. C. futurum, ut quam in
mundum attulerat, veritas impugnaretur,
& ejusdem Defensores omni genere ve-
xationum exagitarentur: Ipse suis Apo-
stolis ac Discipulis istud prænunciavit,
eosque simul hortatus est, ut nihilomi-
nùs eandem tuerentur. *Absque synagogis*

Joann.

16. v. 26.

facient vos: inquit, *Sed venit hora, ut*
omnis qui interficiet vos, arbitretur, obse-
quium se præstare Deo. Eos adversùs hu-
juscemodi casus confirmat istis verbis:

Luc. 9.

v. 26.

In Mundo pressuram habebitis; Sed confidi-
te, Ego vici mundum. Iisdem verò mi-
nas intendit alibi: *Nam qui me erubue-*
rit & meos sermones, inquit, *hunc Filius*
hominis erubescet, cum venerit in majestate
suâ, & Patris, & sanctorum Angelorum.

Luc. 12.

v. 4. & 5.

Eos denique monet, quid sit eis potissi-
mum horrendum; *Dico autem vobis ami-*
cis meis: Ne terreamini ab his qui occi-
dunt corpus, & post hæc non habent am-
plius quid faciant. Ostendam autem vobis
quem timeatis: Timete eum, qui, postquam
occi derit, habet potestatem mittere in geken-
nam;

nam; Ita dico vobis, hunc timete. Quibus præceptis Apostoli infistentes nec Evangelium promulgare, nec pro defensione ipsius fundere sanguinem erubuerunt. Paulò post mortem J. C. S. Petrus alii- que Apostoli prædicantes in Templo, apprehensi sunt atque in vincula detru- si: Solemnem Fidei professionem edide- runt coram Pontifice & Consilio Judæo- rum; Virgis cæsi sunt, ac deindè iis interdictum est, ne quidquam in nomi- ne Jesu deinceps loquerentur. Sic au- tem referunt Acta: *Et convocantes Apostolos, cæsis denuntiaverunt, ne omninò lo- querentur in nomine Jesu, & demiserunt eos. Et illi quidem ibant gaudentes à conspectu Concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati. Omni autem die non cessabant in Templo & circa domos docentes & Evangelizantes Christum Jesum.* Quod quidem initium constantiæ stetit ad finem usque vitæ Apostolorum, adeò ut omnes & S. Paulus qui fuit in eorumdem Collegium cooptatus, multa perpeffi sint pro veritate Evangelii, quod annunciabant, & plerique morte fuerint affecti, nihil ex cruciatibus mortisque subeundæ aspectu eorum magno forti- que animo sibi non constante. Quod fortitudinis exemplar primitivæ Ecclesiæ Christianis animi roborisque plurimum addidit: Indèque tot veritatis Martyres

Act. c. 5.
v. 40. 41.
& 42.

deinceps visi sunt, quibus potius fuit immanioribus vexari cruciatibus ipsamque perferre mortem, quàm veritatem sive dictis sive factis abnegare. Hoc in Ecclesiâ ut atrocissimum crimen fuit semper habitum, quod vel erat Idololatria, vel poterat aliquam cum eâdem habere convenientiam. Quotquot verò ipsa Ecclesia tanquàm Martyres venerata est, magno constantique animo palàm ac publicè professi sunt, sese in J. C. credere, nihil obstantibus acerbioribus suppliciis, quibus toti dilacerabantur.

Nusquàm licitum est proprios dissimulare aut mentiri sensus in Materiâ Religionis, nec agere quidquam aut loqui quod oppositorum errorum innuat approbationem. Indè est, quòd Ecclesia pristinis temporibus condemnaverit Libellaticos, hoc est eos, qui licèt in honorem Idolorum nihil perpetravissent sacrificii, libellos à Magistratibus vel recipiebant, vel requirebant, quibus certum fiebat, eos cultui falsorum Numinum satisfecisse; Atque ii potissimùm sunt, qui veniunt sub propriâ Libellaticorum appellatione circumferendi, quemadmodùm Clerus Romanus in suâ ad S. Cyprianum Epistolâ interpretatur istis verbis: *Hoc nos non falsò dicere superiores nostræ literæ probaverunt, in quibus vobis sententiam nostram dilucidâ expositione protulimus*

Ep. Cler.
Rom. ad
S. Cyp. in-
ter Cy-
prianicas
30.

tulimus adversus eos, qui se ipsos infideles illicitâ nefariorum libellorum professione prodiderant, quasi evasuri irretientes illos Diaboli laqueos viderentur, quo non minùs quàm si ad nefarias areas accessissent, hoc ipso quòd ipsum contestati fuerant, tenerentur; Sed etiam adversus illos qui accepta fecissent, licet præsentes cum fierent, non affuissent, cum præsentiam suam utique ut sic scriberentur, mandando fecissent. Non est enim immunis à scelere, qui ut fieret imperavit; Nec est alienus à crimine, cujus consensu, licet non à se admissum crimen, tamen publicè legitur; & cum totum fidei sacramentum in Confessione Christi nominis intelligatur esse digestum, qui fallaces in excusatione præstigias quærit, negavit, & qui vult videri propositis adversus Evangelium vel Edictis, vel Legibus satisfecisse, hoc ipso jam paruit, quòd videri paruisse se voluit. Quanquàm verò Clerus iste videatur eorum crimen, qui libellos recipiebant, exæquare cum eo, quo sese ii constringebant, qui idolis vel tura ingerebant, vel deferebant cultum adorationis supremum, observat S. Cyprianus, crimen priorum non esse tantæ atrocitatis. Ne existimaveris, inquit S. Doctor in Epistolâ ad Antonianum, quemadmodum putant aliqui, Libellaticos in eorum numerum esse reponendos, qui sacrificarunt, quippè sæpè sæpius fit diversitas

diversitas etiam inter posteriores admit-
tenda. Neque enim qui sese protinùs ac
spontè obtulit ad aras falsis Diis sacrifi-
caturus, ad eum accedere dici potest, qui
postquàm diù reluctatus est ac restitit,
tandem cessit, nec ulla instituenda venit
comparatio inter eum qui tùm sese, tùm
suos nefariis sacrificiis prostituit, & il-
lum qui seipsum periculo objiciens, mu-
lierem, liberos totamque domum salvos
præstitit atque incolumes, nec denique
potest ullâ ratione is qui amicos & hos-
pites impulit in apostasiam, comparari
cum eo qui eosdem ab ejus generis im-
pietate alienos effecit, quique vel etiam
apud se recepit plurimos è suis Fratri-
bus qui propter suam in Fide constan-
tiam aut fugerant, aut fuerant acti in
exilium, sic efficiens, ut eo modo offer-
ret Deo tot animas viventes & sanas,
quæ pro unicâ ægrotâ atque faucîâ de-
precarentur. Concludit tandem S. Do-
ctor istis verbis: *Cùm ergò inter ipsos qui
sacrificarint, multa sit diversitas, quæ in-
clementia est, & quàm acerba duritia Li-
bellaticos cum iis qui sacrificarint jungere?
Quandò is cui Libellus acceptus est, dicat:
Ego priùs legeram, & Episcopo tractante co-
gnoveram non sacrificandum idolis, nec simu-
lachra servum Dei adorare debere; Et id-
circo ne hoc facerem, quod non licebat, (cùm
occasio libelli fuisset oblata, quem nec ipsum
accipe-*

Ep. Cyp.
ad Anto-
nian. 55.

acciperem, nisi ostensa fuisset occasio) ad Magistratum vel veni, vel alio eunte mandavi, Christianum me esse, sacrificare mihi non licere, ad aras Diaboli me venire non posse, dare me ob hoc præmium, ne quod non licet faciam. Nunc tamen etiam iste qui libello maculatus est, posteaquam nobis admonentibus didicit, nec hoc se facere debuisse, & si manus pura sit, & os ejus feralis cibi contagia nulla polluerint, conscientiam tamen ejus esse pollutam; flet auditis nobis, & lamentatur, & quod deliquerit nunc admonetur, & non tam crimine, quàm errore deceptus, quod jam de cætero instructus, & paratus sit, contestatur. Quorum si pœnitentiam respiciamus habentium aliquam fiduciam tolerabilis conscientia, statim cum uxore, cum liberis quos incolumes reservaverant, in hæresim vel schisma Diabolo invitante rapiuntur: Et adscribetur nobis in die Judicii, nec ovem sauciam curasse, & propter unam sauciam multas integras perdidisse.

Quidam Autores sunt qui duas Libellaticorum classes distinguunt, qui prorsus ab iis sunt diversi, de quibus habuimus modò sermonem, unam scilicet eorum, qui Magistratibus Paganis dabant libellos, quibus profitebantur, falsis Numinibus à sese fuisse sacrificatum, quànquàm non sacrificavissent; Et alteram eorum qui Jovis, Martis, aliorumque falsorum

Luc. 18
v. 4.

falsorum Deorum imagines deferabant;
At prædictæ neutrius classis ne vel le-
vissimum vestigium occurrit in Antiqui-
tate. Hoc solum ex vetustioribus Monu-
mentis habetur, nimirum à quibusdam
oblatam fuisse pecuniam vel pro acci-
piendis libellis, vel ut sese venationibus
eximerent. Atque illud omninò est, quod
S. Cyprianus testatur, cum dicit, *Cum
occasio libelli fuisset oblata, datum fuisse
præmium, ne quod non licet fieret, hoc
est, ut ejusmodi ratione nefariorum sa-
crificiorum immunitas acciperetur. Et
hoc ipsum condemnat Tertullianus vir
summæ austeritatis in libro, quem scri-
psit de Fugâ tempore sævientis perse-
cutionis. Ultrò igitur & de hoc tibi sugge-
ram, definiens persecutionem, quam constas
non esse fugiendam, proinde nec redimen-
dam. Cæterum sicut fuga redemptio gratui-
ta est; Ita redemptio nummaria fuga est.
Certè & hujus timiditatis consilium est. Quod
times, redimis; Ergò fugis. Pedibus stetisti,
curristi nummis. Hoc ipsum quod stetisti ex
redemptione, fugisti. Ut autem redimas ho-
minem tuum nummis, quem sanguine suo
redemit Christus quàm indignum Deo &
dispositione ejus, qui Filio suo non pepercit
pro te, ut fieret maledictum pro nobis Tu
autem pro eo pacisceris cum delatore, vel
milite, vel furunculo aliquo præside, sub
tunicâ & sinu (quod aiunt) ut furtivo,
quem*

quem coram toto mundo Christus emit, immò & manumisit. Hunc ergò liberum pretio aestimabis, & pretio possidebis, nisi eadem; Quanto (ut diximus) Domino constitit, sanguine suo scilicet? Ut quid ergò de homine Christum redimis in homine, in quo Christus est? Non aliter & SIMON facere tentavit, cum pecuniam Apostolis obtulit pro spiritu Christi Paulus quidem, cum Felix Praeses pecunias accepturum se pro eo à Discipulis sperasset, de quo & ipse in secreto tractaverit cum ipso, neque ipse pro se, neque Discipuli pro eo numerarunt. Illi utique discipuli, qui flentes quòd Hierosolymam tendere perseveraret, & persecutiones praedicatas illic non praecaveret, postremò inquirunt, Fiat voluntas Dei.

De Libellaticis habito sermone, est etiam de iis aliquid subjiciendum, qui sub appellatione *Traditorum* solebant circumferri: Quod vocabulum eos potissimum innuit, qui sacros Codices trahebant comburendos. Ejus verò persecutionis genus imperante ac saeviente Diocletiano adinventum est. Advertentibus scilicet Paganis, Christianos ejusmodi sacris Codicibus roborari atque impelli ad Religionem suam cum magno fortique animo vindicandam atque defendendam, in mentem venit, sese pretium operis esse facturos, si codices istos ab iisdem auferrent, eoque animo
sancitum

fancitum fuit, ut ipsi deponerentur apud Magistratus, quò deindè comburerentur, ita ferebatur in Edictis Dioletiani & Maximiliani. Ac primò quidem cæpit res executioni demandari aditu facto apud Episcopos, Presbyteros, Diaconos & Lectores, qui apud sese codices istos retinebant. Qui tradere detrahebant, mittebantur in carcerem, & vel gravioribus pœnis, vel etiam morti addicebantur. Christianorum domos Milites atque Accensi percurrerant, secretiora perscrutabantur, indèque auferabant non solos codices, sed etiam sacra vasa tam aurea, quàm argentea, calices, lampades, aliaque ecclesiastica ornamenta, nequidem habitibus exceptis qui usui Egenorum reservabantur.

Hoc genus persecutionis extrà Africam non videtur ita latè sese extendisse, at in eâ Orbis parte sæviit ut plurimùm. Multi non Christiani modò laïci, sed & Ecclesiastici atque Episcopi eò usque sese molles ac timidos exhibuerunt, quemadmodùm Optatus ait, ut & sacros Codices & sacra vasa traderent: Et ejusmodi indita fuit *Traditorum* appellatio. Alii verò eo zelo impulsæ, qui non est secundùm scientiam, ultrò neque expectatâ ullâ interpellatione, accedebant ad Magistratus audacterque declarabant, apud se quidem existere sacros Codices, sed

sed sese nolle eosdem tradere : Sapientiores autem & qui spiritum Religionis propiùs sequebantur, Codices quidem & vasa sacra tradere detrectabant, cum vocabantur atque interrogabantur; Sed abstinebant omninò ab agendi ratione priorum, nec eò usque sibi sumebant, ut spontè irent declaraturi, apud sese reperiri ejusmodi Codices. Animus non est singula dicendo persequi, quæ pertinent ad Donatistarum Historiam, quam alibi fusioribus verbis tractavi quantum ad dissidium, quod eos inter & Catholicos interveniebat, circa quæstionem istam, nimirum in quos potissimum ex eis caderet ejusmodi criminis ratio; Illud observasse sufficiet, inter utrosque convenisse, in eo admitti crimen prorsus atrocissimum. Verum enimverò, cum eò potissimum Lex collimaret, ut Religioni Christianæ vel detrimentum afferretur vel etiam excidium ex combustione sacrorum Codicum, vasorum atque ornamentorum, quæ poterant ipsius cultui deservire; Manifestum est, eorundem sive spontaneâ sive coactâ traditione Paganorum proposito fuisse penitus faustum, indèque plurimum detrimenti Religioni illatum.

Denique tanto studio primitivi Christiani tenebantur Christianæ veritatis defendendæ, adcòque horrebant quidquid

H

eidem

eidem poterat aliquatenus obtrectare, ut omninò ea interdicare soliti essent, quæ vel minimè videbantur ab eâ aliena esse, qualia erant spectacula Paganorum, quæ suam originem ab idololatriâ ducebant, & in quibus mos erat falsis Numinibus sacrificare, præsens adesse cæremoniis, quæ in Templis usurpabantur, atque aliquid peragere, quod vel umbram posset referre commercii cum Paganis quantum ad ea, quæ cultum eorum attinebant Eodemque fundamento innixus summus Pontifex Clemens XI. novissimis istis temporibus solemni Bullâ omnibus & singulis Christianis interdixit, ne Sinensium Ritus observarent, neque eorum interessent cærmoeniis.

Nusquàm ergò licet veritates Religionis abjicere neque verbis, neque factis, nec etiam alio quolibet exteriori signo, ex quo detur conjici, teneri partem eidem oppositam.

Ut autem discutiamus quæstionem, quibusnam in casibus necessitas urgeat defendendæ veritatis? Primo quidem loco ponimus illud cum S. Cypriano cæterisque antiquis Patribus, licere nunquàm intempestivè atque sine causâ sese periculo committere. Quidam inter primitivos Christianos inconsideratæ pietatis studio abrepti neque ullâ eos urgente peculiaris necessitatis causâ, profiliebant
ad

DE VERITATE Cap. VIII. 115
 ad Tribunalia sese professuri Christianos.
 Ejus generis fervor omninò improbatur
 in Epistola Smyrnenſis Eccleſiæ de Mar-
 tyrio S. Polycarpi, ibidemque narratur,
 quemdam nomine Quintum & aliquos
 alios in eo perperam prorsùs egisse &
 periculo sese præcipiti nimis audaciâ ob-
 jecisse, quòd Judices spontè adiverint
 sese declaraturi Christianos: *Quintus qui-*
dam natione Phryx, qui nuper ex Phrygiâ
advenerat, cum feras & quæ prætereà in-
tentabantur, tormenta vidisset, fracto animo
expavit, tandemque vitæ retinendæ studio
cessit. Hic porro Quintus, ut in eâdem Epi-
stolâ docetur, temeritate quâdam ac levitate
ductus, non cum pio ac religioso metu, unâ
cum aliquot aliis ad Tribunal profiluerat:
Sed continuò captus, illustre documentum
omnibus præbuit, ne præcipiti audaciâ sine
nullo infirmitatis suæ respectu hujusmodi pe-
riculis sese objicerent. S. Cyprianus Chri-
stianæ prudentiæ regulis insistens, quo-
rumdam Fidelium inconsultum fervorem
repressit, qui pro suo studio ergà Con-
fessores in vinculis detentos, volabant
magno cum concursu ad carceres, ut
eosdem inviserent: Sic autem eâ de re S.
Martyr mentem exprimit: Peto quo-
que ad procurandam quietem solertia & sol-
licitudo vestra non desinat. Nam etsi Fratres
pro dilectione suâ cupidi sunt ad convenien-
dum & visitandum Confessores bonos, quos

Ex Euseb.
 lib. 4.
 Hist. Ec-
 cleſ. c. 15.

Epist. 5.

illustravit jam gloriosis initiis divina dignatio, tamen cautè hoc, & non glomeratim, nec per multitudinem simul junctam puto esse faciendum, Ne ex hoc ipso invidia concitetur & introeundi aditus denegetur, & dum insatiabiles multum volumus, totum perdamus. Consulite ergò & providete, ut cum temperamento hoc agi tutius possit, ita ut Presbyteri quoque qui illic apud Confessores offerunt, singuli cum singulis Diaconis per vices alternent: Quia & mutatio personarum & vicissitudo convenientium minuit invidiam. Circà omnia enim mites & humiles, ut servis Dei congruit, temporibus servire & quieti prospicere, & plebi providere debemus.

Secundò dicimus, cùm imminet in aliquo loco persecutionis furor, neque ullum urget officium ibidem consistendi, fugiendo posse vitari persecutionem: Quod consilium ipse J. C. suis Apostolis dedit verbis istis; *Cùm autem persequentur vos in Civitate istà, fugite in aliam.* Addunt quidam Manuscripti Codices vetustiores Græci; *Si verò vos iterùm in istà secundà Civitate persecuti fuerint, fugite iterùm in aliam.* Adeoque generalis persecutionis fuga nullà ratione prohibetur. Quin etiam J. C. & ipsius Apostoli fugam ceperunt, ut sese persecutionibus subriperent: Atque in primis Ecclesiæ sæculis infinita propè leguntur exempla Christia-

Matth.
c. 10.
v. 23.

Christianorum, qui sævientis persecutionis temporibus aut latitarunt, aut confederunt in solitudinibus, quibus tamen proditæ Religionis crimen numquàm injectum est. Nihilominus librum ex professo scripsit Tertullianus, ut probaret, non debere Christianos fugere tempore persecutionis, materiamque istam fuit pro solitâ suâ nimia animi asperitate, prosecutus: S. Cyprianus, quanquàm ipsius Discipulus sed multò moderatior, fugam nedùm improbaverit sæviante persecutione, quin immò in eandem sese ipsemet convertit atque sese submovit à Civitate Persecutorum, ne suam Ecclesiam persecutioni generali exponeret; Et nunquàm in Ecclesiâ dubium fuit, quin liceret fugiendo se à persecutione facere eximium. Verùm agnoscendum est istam fugiendi libertatem non omnibus omninò fidelibus perindè relictam esse. Incumbit Episcopis atque Pastoribus tempore persecutionis audacter perstare, quò Gregi suo subvenire possint, nisi ex eorum commoratione locus daretur aut sæviendi, aut etiam accrescendi sævitiae furorem, neque aliundè posset consuli Dominico Gregi, relinquendo apud eum numerum quemdam Pastorum, à quibus supplerentur vices absentium, qui redirent in idem munus successuri, cùm contigisset, priores Martyrium fuisse pepes-

fos: Neque enim Christiana patientia finit, omnes exponi simul Ecclesiæ Pastores, ne iisdem extinctis, Dominicus Grex orphanus planè derelinquatur. Atque in eo casu potest esse locus inter Pastores mutui cujusdam charitatis certaminis circà quæstionem qui sint ex eis remanfuri, qui verò discessuri.

S. Aug. in
Joann. ^{Evangel.}
Evang. c.
10. tr. 46.

Regulas tradidit S. Augustinus ut sapientissimas, sic etiam certissimas de eâ, quam in ejusmodi casibus sequi convenit agendi ratione. Primò quidem tanquàm generale principium statuit, juxtà factam ab ipso J. C. licentiam sæviente persecutione posse fugi absque ullâ Mercenarii animi exprobatone, modò nihil in eo attendatur, quod habeat aut humanæ gratiæ respectum, aut redditum lucris temporalis: Principium autem istud comprobatur atque suffulcit exemplo J. C. & Apostolorum; Sed illud imprimis monet, nequaquàm eo animo fugiendum, ut fides desereretur, si sese daret respondendi necessitas. Secundò non consilium modò asserit, verùm & præceptum esse fugiendi, quandò is qui se in alium locum recipit, præcipuum est objectum persecutionis. Tertiò putat, expedire prorsus, ut una pars Clericorum fugiat, cùm adest, undè timeatur, ne totus Clerus persecutione pereat, modò tamen ab iis qui commorantur Ministerium perfici possit. Quartò,

Idem Ep.
ad Honorat.
nunc
228.

Quartò, si necessitas urgeat, obligari Ministros ad remanendum, atque ad administranda sacramenta. Quintò, Laicos posse & seipsos & suos Episcopos abscondere. Sextò, nunquàm licere, ut Episcopi cæterique Pastores suum Clerum derelinquant, cùm nullus superest, à quo subsidium possit recipere. Septimò, contingente casu, quo videatur ipsius Ecclesiæ causæ plurimùm interesse, ut quidam discedant, quò postmodùm revertantur plebi Christianæ subventuri, aut si accidat, eos qui remanent, esse peremptos, vel in eo statu positos qui jam non permittat, eos posse Gregi adesse, & ex charitatis animo decertetur volentibus omnibus remanere, tunc forti commitendum, ut disceptatio decideretur & definiretur quinam remanerent, quinam verò abirent. Octavò, in nullâ quâcumque occasione oportere, ut propter fugam Pastoris cesset Ministerium, quod Ecclesiæ necessarium est, neque debere ullum quemquam cujuscumque sit ordinis, ab istâ regulâ sese efficere eximium. Nonò, non esse, undè in ejusmodi occasione metuatur, ne populus decipiatur & fugiendi non capiat consilium, propterea quòd videat Episcopos atque Clericos remanere, sed sic ei dicant opus est, non Nostri sed Vestri gratiâ commoramur, nimirum ut vobis ea administremus quæ

necessaria sunt ad salutem : Si vultis & vos discedere , jam vinculum , quo ligabamur , solvitis. Decimò , à Clericis nequidem istud esse declarandum , nisi cùm vident expedire , ut in alium tutiorem locum discedatur , Pastoribusque necessitatem incumbere remanendi apud Gregem , quandò Laïcis obfirmatum est commorari. Undecimò , Laïcis autem sese aliò recipientibus , Clericos jam non obligari ad remanendum , quippè qui non nisi Laïcorum causâ commorarentur. En quas eâ in materiâ S. Augustinus regulas præscribit in suâ ad Honoratum epistolâ.

Indè patet , eò usque Pastores teneantur officio defendendæ veritatis & quibusnam in casibus fugæ sese mandare possint. Neque verò solos Pastores urget necessitas vindicandæ atque tuendæ veritatis , quin etiam ad omnes omninò Fideles sese generatim extendit ; Ubicumque enim manifestum est , impugnari fidem in iis Articulis , quorum explicita cognitio necessaria est ad salutem , tunc *omnis homo miles*. Occurrunt autem in antiquis Monumentis exempla plurima laudabilis constantiæ Laïcorum qui in ejusmodi casibus audacter ac firmo animo restiterunt : Unum attulisse sufficiet quod exemplum est Cleri populi que Constantinopolitani qui insurrexerunt in Nesto-

Nestorium ejusdem Ecclesiæ Patriarcham, quòd concionem habendo negavisset Virginem esse Deiparam; Quorum zelum summus Pontifex Celestinus multùm laudavit sic exclamans, *Beatus Grex qui novit de pascuis judicare.* Verùm ut juxtà ordinem procedat ejusmodi Clericorum Laïcorumve renisus adversùs decreta suorum Præpositorum atque ipsius etiam Romani Pontificis, primum omnium opus est, agi de materiâ, quæ Fidei Ecclesiæ manifestè prorsùs adverfetur; Neque enim ad Clerum, nec ad populum ullâ ratione spectat, ut judicet de perversis moribus, qui possent Pastori cuidam exprobari. Est toleranda veritas, inquit Gothfridus Vindociensis scribens ad Pontificem Paschalem III., perferendus autem Pastor, si sit vir moribus depravatis: At, si contigerit, eum errare in fide, jam definit esse verus Gregis Pastor, eidemque fit infensissimus hostis, & in eo casu postremus inter Fideles, etiamsi peccator publicus, jure potest in eum insurgere; *Licet enim secundùm sanctorum decreta Romanorum Pontificum, etiam metrici, communem Ecclesiæ fidem, quam suam credit & confitetur, defendere.*

Quintum Concilium, quod sub SYMMACO sedem Apostolicam occupante eodemque Præsidente Romæ habitum est, & aliud Concilium actum Aquisgrani an-

no 816. statuunt etiam, jus ovibus competere arguendi Pastorem, quandò errantem in fide reperiunt.

S. Bernard. Ep.
7.

2. Præscriptis humanis, quæ Legi Divinæ dissentiant, nihil est adhibendum obedientiæ. *Sanè hoc advertendum*, inquit S. Bernardus, *quòd quædam sunt pura bona, quædam pura mala, & in his nullam deberi hominibus obedientiam; Quoniam nec illa omittenda sunt, etiam cùm prohibentur, nec ista, vel cùm jubentur, committenda. Porro inter hæc sunt media quædam, quæ pro modo, loco, tempore vel personâ, & mala possunt esse, & bona; Et in his lex posita est obedientiæ tanquàm in ligno scientiæ boni & mali, quod erat in medio Paradisi. In his profectò fas non est nostrum sensum sententiæ præscribere Magistrorum; In his omninò Prælatorum nec jussio, nec prohibitio contemnenda. Quam sententiam S. Doctor vult extendi non solum ad decreta præceptaque Abbatum & Episcoporum, sed etiam ad ipsa sancita Romani Pontificis, eâque de causâ addit; Quomodò ergò vel Abbatis jussio, vel Papæ permissio licitum facere valet, quod malum fuit.*

3. Cùm jam constet, veritatem nec oportere prodere nec dissimulare, neque etiam ulli præcepto obediendum, quod à verbo Dei alienum sit, est nunc discutiendum, quandònam possit adhiberi silentium, quandò autem necessitas incumbat

bat è silentio prorumpendi ad loquendum, & quos potissimum urgeat ista palàm & apertè manifestandi sensûs interioris necessitas. Circà quam quæstionem dicimus, futurum, ut Canonici, Presbyteri, cæterique Clerici obligarentur, ad voces ad æthera effundendas, si eorum Episcopus aliquid falsi doceret, quod esset à Fide devium, & Episcopi, quibus ex proprio caractere competit esse judices Doctrinæ, tenerentur etiam ad impugnandas summi Pontificis constitutiones, quæ à Fide atque à veritate abhorrerent, & quas in Ecclesiâ recipi juberetur: In istis casibus ex silentio conjici posset, ejusmodi Decreti præberi consensum & approbationem; *In his causis non caret suspicionem taciturnitas*, inquit Celestinus Papa. Cui sententiæ consonant Juris Regulæ, quæ sequuntur: *Consentire & non contradicere paria sunt. Tacens & dissimulans habetur pro consentiente; Taciturnitas æquipollet consensui*. Ejus generis silentium non tamen est pro positivo consensu semper accipiendum, indè etenim alterius erroris occasio daretur: At legitimè infertur ex prædictis Regulis, eos qui tacent, cùm ad loquendum tenentur, & graviori constringi culpâ, & in suspicionem venire non omninò rejiciendam.

4. Quanquàm Laïcorum non sit de veritatibus fidei judicare, nihilominus
cùm

cùm eam apertè sentiunt impugnari quoad Articulos, quorum cognitio est necessaria ad salutem, cùm eorundem doctos atque intelligentes esse necesse sit sub interminatione suppliciorum æternorum, de eo conqueri atque expostulare jus eorum & arbitrium est, nec dissimulare possunt, quin sese culpæ gravioris conscios efficiant.

5. Agendum ex præscripto Juri adversus Decreta Episcoporum seu Romanorum Pontificum, quæ fidei vel veritati dissentirent : Ea autem est norma Juris, ut primùm à dissuasionibus initium fiat, 2. si nolint iisdem deferre, res agatur apud superius Tribunal, Universalem Ecclesiam & apud generale Concilium eandem repræsentans. Non quòd Homini privato relicta sit provocandi facultas, quandò Ecclesia Universalis supremo judicio definiit, aut suorum Præpositorum resistendi Constitutis; At, si pluribus Episcopis ejusmodi provocatio videretur expeditior, in eamque iidem descenderent, absque dubio Clero Populisque omninò liceret iis provocantibus adhærere.

Huc usque necessitatem defendendæ veritatis non attigimus, nisi quatenus ordinem seu respectum habet ad Religionem. Existimaverit forsitan aliquis, ita rem sese non habere quantum ad alias
diversi

diversi generis veritates, esseque prorsus indifferens, quòd quælibet pars teneatur sive vera, sive falsa in iis, quæ pertinent vel ad scientias, vel ad Historiam. Contrà quam ejusmodi opinionem respondeo, veritati non minùs, quàm cuivis alii virtuti licere remittere nuntium; veritati apertæ contradicere, eamdemque negare, unum idemque ferè esse genus criminis, venireque prorsus improbandos coram Deo & Hominibus eos, qui docerent vel proferrent aliquid, quod putarent veritati nullatenus esse consonum. Quoad Scientias, quibus officium concreditum est earundem docendarum, eos convenit veritatis sic esse tenaces, ut ab eadem ne quidem in levioribus nunquam desciscant: Si verò Discipuli adverterent, sibi à Magistro erroris aliquid propinari, verbis ejusdem nihil fidei debent adhibere, sed amplecti veritatem, quæ iis adeò foeliciter elucet, præsertim cùm nihil inde metuendum est, perturbationis in Imperium redundare. Historiæ scriptori incumbit nihil nisi veri tradere non modò, sed & omnes proferre veritates, cùm omnium interest, easdem pervulgari. Nec oportet, ab ipso vel propter autoritatem, vel ex assentatorio obsequio quidquam aut silentio prætermitti, aut dissimulari; Si verò quid falsi insinuaverit, prævaricationis omninò damnandæ venit arguendus.

us. Ita pronunciandum est de cæteris quotquot sunt vitæ Institutis, nisi fortè se dederint occasiones quædam, in quibus velit prudentia, taceri veritatem. At nusquàm licet ulla mendacia proferre, ut in operis decursu demonstrabimus.

Non possum ibidem non referre jusjurandum, quo nos Doctores Facultatis Theologiæ Parisiensis adstringimus in ipso Altari Martyrum apud Metropolitanam Ecclesiam Parisiensem, scilicet, *nos fore veritatem defensuros ad effusionem usque nostri sanguinis*: Quod jusjurandum omnium quotquot sumus, ob oculos ità semper observari debet, ut nec metu, nec spe sinamus nos abripi in sententias, quæ veritati adversentur, nec ab iis dimoveri, quas post diligentem inquisitionem absque ullâ præjudicatâ animi opinione & pro virili parte factam, eidem veritati consentire jure censemus.

C A P U T IX.

Eorum exempla qui vel defenderunt VERITATEM, vel eidem defuerunt.

PRimus omnium in terris, qui veritatem abscondit & introduxit mendacium, Diabolus est versus in formam serpentis, qui quidem plurima falsa commentus Evam seduxit, primo loco mentiendo,

tiendo, Deum interdixisse Adamo atque Evæ, ne comederent ex omni ligno Paradisi: Quem protinùs Eva falsi convicit reponendo, sibi ipsi suoque Marito libertatem relictam fuisse de fructu lignorum, quæ erant in Paradiso, vescendi, excepto fructu ligni, quod attollebatur in medio Paradisi, quodque tangere fuerat sibi interdictum, ne fortè mortem obirent. Indè serpens occasionem capiens, *Genes. 3.* plurima alia falsa addidit, Mulierique omni asseveratione affirmavit, nequaquam futurum, ut propterea moreretur, quòd de ejusmodi ligno comedisset: Quin etiam ausus est dicere, Deum scire, futurum è contrariò, ut in quocumque die ex eo comedissent, eorum aperirentur oculi, atque evaderent sicut Dii scientes bonum & malum: Quod est omnium, quæ possunt consari, insignissima fycophantia, cujus autor fuit Diabolus. Neque verò mirum videri debet, quòd veritati inimicissimus hostis, *mendax ab initio*, falsa ista insinuaverit, ut Evam deciperet, & ejusdem postmodum vestigiis alii Dæmones institerint, ut suis mendaciis homines inducerent in perniciem.

Non potuit Adam ejusmodi perferre mendacium, Deoque exprobranti, quòd fructum Arboris manducavisset, quem prohibuerat, ne comederet, culpam bonâ

nâ fide confessus est, eam tamen sic rejiciens in Evam: *Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno & comedi.* Ipsa quoque Eva confessa est culpam, quam in Dæmonem transtulit: Interrogantique Domino, quare hoc fecisset, ita respondit, *Serpens decepit me & comedi.*

Abraham egressus est de terrâ & cognitione suâ, ut fidem veritatemque defenderet, quas palàm amplecti prohibebatur in Civitate Ur Chaldæorum, in quâ commorabatur ipsius Pater qui sicut cæteri Pagani, cultui falsorum Numinum totus addicebatur.

Nullus esset scribendi finis, si vellemus tum ex Veteri, tum ex Novo Testamento eorum exempla colligere, qui vel veritatis tenuerunt partes, vel eandem objecerunt: Quantum ad priores, omnium loco unum erit exemplum Machabæorum & celeberrimi Elazari, qui debent omnibus esse documento, quantâ cum animi constantiâ defendenda sit vindicandaque veritas. Septem Fratres, qui sub appellatione Machabæorum pervulgantur, in ipso suæ ætatis flore tormenta mortemque maluerunt perferre, quàm ut aliquid agerent adversus suam Legem, ad quam rem eos vel ipsorum Mater fuit validioribus verbis exhortata: Eorum verò verba ita commovendis animis idonea

nea sunt, adeoque faciunt ad propositum nostrum, ut eadem omittenda nequaquam existimemus. Primus eorum, omniumque natus Maximus in ipsis mediis positus tormentis sic Antiochum affatus est; *Quid Machab. 2. Cap. 7. quæris, & quid vis discere à nobis? Parati sumus mori, magis quam patrias Dei Leges prævaricari.* Quem quandiu Tortores cruciabant, cæteri unà cum Matre sese invicem hortabantur, ad mortem forticum animo subeundam, dicentes: *Dominus Deus aspiciet veritatem & consolabitur in nobis, quemadmodum in protestatione Cantici declaravit Moyses; Et in servis suis consolabitur.* Secundus, quem interrogabant, num nollet carnes sibi appositas manducare, potius quam in toto corpore per singula membra dilacerari, audacter respondit, Non faciam, & idem tormentum, quod primus, pertulit: *Et in ultimo spiritu constitutus, sic ait Regi; Tu quidem scelestissime, in præsentī vita nos perdis: Sed Rex mundi defunctos nos pro suis legibus in æternæ vitæ resurrectionem suscitabit.* Tertius cum fiduciâ sic locutus est: *E cælo ista possideo, sed propter Dei leges nunc hæc ipsa despicio, quoniam ab ipso me ea recepturum spero.* Quartus altissimâ voce dixit; *Potius est ab Hominibus morti datos spem expectare à Deo, iterum ab ipso resuscitandos: Tibi enim resurrectio ad vitam non erit.* Quintus iisdem, quibus cæteri, tormentis ex-

torfus istis verbis compellatus est Regem: *Potestatem habens, cum sis corruptibilis, facis quod vis; noli autem putare genus nostrum à Deo esse derelictum. Tu autem sustine patienter, & videbis magnam potestatem ipsius, qualiter te & semen tuum torquebitur.* Sextus sermonem istum propemodum habuit: *Noli frustra errare, ait Regi; Nos enim propter nosmetipsos hæc patimur, peccantes in Deum nostrum, & digna admiratione facta sunt in nobis. Tu autem ne existimes tibi impune futurum, quod contra Deum pugnare tentaveris.* „ Suprà modum „ autem Mater mirabilis, & bonorum memoria digna, quæ pereuntes septem filios sub unius diei tempore conspiciens, „ bono animo ferebat propter spem, quam „ in Deum habebat, singulos illorum „ hortabatur voce patriâ fortiter, repleta „ sapientiâ & fæmineæ cogitationi masculinæ animum inferens dicit ad eos: *Nescio qualiter in utero meo apparuistis, neque enim Ego spiritum & animam donavi vobis & vitam, & singulorum membra non ego ipsa compegi; Sed enim mundi Creator, qui formavit hominis nativitatem, quique omnium invenit originem, & spiritum vobis iterum cum misericordiâ reddet & vitam, sicut nunc vosmetipsos despicitis propter leges ejus. Ipsa respuit promissa Regis, qui eam multis verbis hortabatur, ut natum minimum induceret ad discedendum de* pro-

proposito, atque eidem è contrariò animum addens sic ait; *Fili mi miserere mei, quæ te in utero novem mensibus portavi & lac triennio dedi & alui & in ætatem istam perduxi. Peto, Nate, ut aspicias ad cælum & terram & ad omnia, quæ in eis sunt & intelligas, quia ex nihilo fecit illa Deus. Ita fiet, ut non timeas carnificem istum; Sed dignus fratribus tuis effectus particeps, suscipe mortem, ut in illâ miseratione cum fratribus tuis te recipiam.* Cum hæc illa adhuc diceret, exclamavit adolescens: *Quem sustinetis? Non obedio præcepto Regis, sed præcepto legis, quæ data est nobis per Moysen Ego autem animam & corpus meum trado pro patriis Legibus, invocans Deum matris genti nostræ propitium fieri, teque cum tormentis & verberibus confiteri, quod ipse est Deus solus.*

Alterum, quod quantum ad Vetus Testamentum pertinet, satis erit addidisse, exemplum est Eleazari, qui primum locum tenebat inter legis Doctores, atque, ut loquitur scriptura, *unus erat de primoribus scribarum*: Cum autem Antiocho destinatum fuisset, quidlibet tentare, ut Judæi inducerentur, ad abjiciendam suam Religionem, vis etiam adhibita est, ut venerandus admodum senex ad manducandam porcinam carnem cogeretur: *At Machab. ille gloriosissimam mortem, magis quàm odibilem vitam complectens, voluntariè præibat*

ad supplicium. Intuens autem quemadmodum
oporteret accedere, patienter sustinens, desti-
navit non admittere illicita propter vitæ a-
morem: Hi autem qui astabant, iniquâ mi-
seratione commoti propter antiquam viri ami-
citiam, tollentes eum secreto, rogabant affer-
ri carnes, quibus vesci ei licebat, ut simu-
laretur manducasse, sicut Rex imperaverat,
de sacrificii carnibus. Ut hoc factò à morte li-
beraretur, & propter veterem viri amici-
tiam, hanc in eo faciebant humanitatem. At
ille cogitare cœpit ætatis ac senectutis suæ emi-
nentiam dignam, & ingenitæ nobilitatis ca-
nitiam, atque à puero optimæ conversationis
actus, & secundum sanctæ & à Deo condi-
tæ legis constituta, respondit citò dicens: Non
enim ætatis nostræ dignum est, inquit, fin-
gere, ut multi Adolescentium arbitantes,
Eleazarum nonaginta annorum, transisse ad
vitam alienigenarum, & ipsi propter meam
simulationem, & propter modicum corrupti-
bilis vitæ tempus decipiantur & per hoc ma-
culam atque execrationem meæ senectuti con-
quiram. Nam, etsi in præsentī tempore sup-
pliciiis Hominum eripiar, sed manum Omni-
potentis nec vivus, nec defunctus effugiam:
Quamobrem fortiter vitâ excedendo, senectu-
te quidem dignus apparebo, adolescentibus
autem exemplum fortè relinquam, si prompto
animo ac fortiter pro gravissimis legibus hone-
stâ morte perfungar; His dictis confestim ad
supplicium trahebatur.

Si desideraremus eorum exempla, qui Religioni defuerunt veteris Legis temporibus, profectò plurima sese offerrent: Mathan, Manelaius, Jason, aliique multi ad Caïpham usque defectionis ejusmodi totidem exemplaria sunt; At juvat potius, quantum possumus funestos ejus generis lapsus oblivione Hominum ac taciturnitate tegi, ut animus in iis totus esse possit, quæ habebunt bonorum exemplarium rationem, & manifestissimam efficiant eam animi constantiam, quâ multi in defendendâ veritate ut plurimum inclaruerunt.

Cujus animi constantiae documentum est eximium J. C. Magister noster, cujus vestigiis omnis Christianus debet incedere: Neque enim aliam ob rationem fuit per totum vitæ suæ tempus passus ac tandem affixus cruci, quàm propter causam veritatis. Apostoli, quos miserat ad disseminandam terrarum ubique divinam suam Doctrinam, quæ tota erat ipsissima veritas, omnimodis patuere persecutionibus & ipsam etiam mortem sunt perpeffi, ut eandem annunciarent: Eorum nullus Evangelium erubuit, & quibus præluxerunt, excellentioribus exemplis plurimi Discipuli suam postmodum conformaverunt agendi rationem. Tandem primæva Ecclesiæ tempora offerunt infinitam Martyrum multitudinem, qui se-

se dirioribus tormentis cruciari, ipsâque morte affici maluerunt, quàm ut agerent aut loquerentur aliquid, quod posset suam Religionem ac fidem vel etiam in levioris umbram discriminis adducere. Quandò interrogabantur: *Estisne & vos Christiani?* Reponebant, *Etiam, Christianus sum.* Cùm ab iis quærebatur, *quid esset Christiana Religio*, audacter loquebantur & quod interiùs credebant, omnibus sine fuce aperiebant. Si in eos accusatio conflaretur, quasi forent Imperio inimicissimi, criminationem repellebant ac sese profitebantur Principi obedientissimos, adeòque perperàm prorsùs objici sibi crimen Imperii contendebant. Sic consueverant Martyrum plerique interrogantibus respondere ac declarare quod intùs animo gerebant: Si quis eos rogaret, ut suam Religionem non modò defererent, sed vel etiam dissimularent, aut quibusdam signis innuerent, se sacrificavisse; Si verbis adhibitâ vi cogerentur ad incensum falsis Numinibus offerendum, vocibus ad æthera effusis palàm ac publicè denuntiabant, sese ejusmodi sacrificiorum nullatenùs esse participes, quidquid violentiæ sibi fuisset illatum, ut iis immiscerentur. Quibus in casibus ad eos non incongruè potest accommodari quod quidam Antiquus observabat, *Manum quidem crimine fœdari, sed animum voluntatemque*

que longè longius esse ab omni ratione criminis.

Ab illis miserrimis Christianis animum & cogitationem avocemus, qui vel ex metu poenarum, vel temporalium bonorum intuitu abjecere veritatem: Quorum quidem exempla nimis frequentiora occurrunt in Historiâ Ecclesiasticâ, quæ convenit æterno silentio opprimi, & ex quibus arguitur, quanta sit Hominis infirmitas, quandò cessat auxilio divino sustentari. Victrix J. C. gratia Martyres effecit, hæc eadem Apostatis, quanquam Christianæ Religionis affeclis, defuit. Gratiis equidem quibusdam adjuti fuerant, quas iis Deus largitus erat; At perseverantiæ finalis donum non adfuerat. Neque tamen, quòd lapsi sint, minùs damnandi sunt coràm Deo, quippè sibi ipsis imputare debeant, quòd ceciderint. En sequitur exemplum prorsùs insigne constantiæ, lapsûs, ac poenitentiæ plurimum Christianorum, quod refertur à Scriptoribus Ecclesiasticis in Historiæ fragmento quod subjicitur. „ Porro Ty-

Theodor.
1.3. Hist.
Eccles. c.
16. & 17.

„ rannus (Julianus), inquit Theodore-
„ tus, aliud prætereà adversùs pietatem
„ excogitavit: Nam, cùm ex veteri mo-
„ re aurum militaribus turmis divideret,
„ ipse quidem in regali solio residebat;
„ Sed præter morem, aram cum foculo
„ & thus super mensâ juxtâ aram apponi

„curavit, jussitque, ut singuli, priùsquàm
„aurum acciperent, thus aræ impone-
„rent, aurum deindè ex manu ipsius su-
„merent, Militibus innuebatur, in eo
„nihil aliud esse quàm veteris cujusdam
„consuetudinis instaurationem, quan-
„tùmque conjicere est, nullum Idolum
„videtur altari superpositum fuisse. At-
„que hanc fraudem plerique haud ani-
„madverterunt; Sed qui eam præsense-
„rant, morbo simulato, diros illos la-
„queos effugerunt. Quidam tamen, præ-
„nimia auri cupiditate, salutem suam ne-
„glexerunt; Nonnulli pavore atque
„ignaviâ pietatem prodiderunt.

„Atque ita, inquit S. Gregorius, Exer-
„citus qui totum orbem Imperio Roma-
„no subjecerat, exiguo foculo auro at-
„que incenso paucissimis diebus totus fe-
„rè prostratus est, & miserrimi isti milites
„osculando manum Imperatoris, ipsam
„propriarum animarum Tortoris atque
„interfectoris manum deosculati sunt.
„Quod quidem artificium eò usque fuit
„eis funestum, ut plerique in malum se-
„mel inducti, suam imprudentiam ha-
„buerint tanquàm legem, à quâ vel mi-
„nimùm recedere nefas ducebant, ma-
„luerintque sese perniciiei dedere, quàm
„ut ad salubrem poenitentiae pudorem
„reverterentur. Paucissimi, juxtâ Sozo-
„menum, agnitâ fraude quæ suis ani-
„ma-

„ mabus intentabatur, adeò proprii sui
 „ commodi obliti fuerunt, ut & incen-
 „ sum aræ imponere & aurum de manu
 „ Principis accipere detrectaverint.

„ Alii quidam nihil in eo subodoran-
 „ tes mali, quod à sese fuit exactum om-
 „ ninò fuerunt executi. Post funestam
 „ hanc pecuniæ divisionem, quidam ex
 „ istis postremis qui aurum acceperant, in
 „ convivio quodam simul discumbebant :
 „ Horum unus sumpto in manu poculo,
 „ non priùs bibit, quàm salutari signo po-
 „ culum signasset, & invocasset nomen
 „ J. C. Cùmque unus ex convivis eum
 „ objurgasset, dixissetque, id contrarium
 „ esse ei, quod paulò antè ab ipso fac-
 „ tum fuisset, quæsit ille quid ab ipso
 „ gestum esset, quod is contrarium ap-
 „ pellaret; Ille aram, thus & abnega-
 „ tionem fidei commemoravit, hæc enim
 „ Christianæ Religioni contraria esse.
 „ Quibus auditis, complures ex convivis
 „ ejulare ac lamentari cœperunt, avulsis-
 „ que ex capite capillis, statim è convi-
 „ vio surrexerunt, & per forum discur-
 „ rentes, altissimâ voce clamaverunt :
 „ *Christiani sumus, talesque nos esse toto corde*
 „ *profitemur : Quam professionem nostram vo-*
 „ *lumus ab omnibus audiri, eamque potissimum*
 „ *dignetur acceptam habere ille Deus, pro quo*
 „ *toti vivimus & parati sumus mori. Profectò*
 „ *non ejuravimus beatam illam confessionem,*

quam egimus in Baptismo. Si quid peccavimus manus nostra, voluntas nihil omnino consensit. Ipsius Imperatoris fraude decepti sumus, neque nos eò usque præstrinxit auri cupido atque nos offendit, ut induxerit ad tantum nefas. Procul à nobis abjicimus horrendam adeò impietatem, quam expiare sumus parati proprioque sanguine etiam abstergere.

Eos longiùs abripuit acerrimus, quo meritò tenebantur, communis lapsus dolor: Prorumpentes etenim ad Julianum projicientesque ad ejus pedes cum generoso fastidio aurum, quod ab eo sumpserant, hæc vociferati sunt: *Quod dedisti nobis, Imperator, donum non est, sed sententia, quæ morti nos addicit: Retine munera tua liberalitatesque tuas pro tuis militibus, nosque jube sacrificari atque devoveri J. C. quem unicum nostrum Regem habere volumus. Serva tuum aurum iis, quos non pœniteat de manu tuâ illud sumpsisse. Nobis unus sufficit J. C. omniumque loco solus nobis est.*

„ Sic palinodiam canentes & pugnam, in
„ quâ per imprudentiam victi fuerant,
„ redintegrare postulantes, rogabant, se in
„ ignem conjici, ut per ignem polluti,
„ alio igne purgarentur; „ Intereaque socios suos hortabantur, ad agnoscendam fraudem, quâ fuerat illis illusum, ad redeundum ad semetipsos, & quod à se peccatum fuerat, proprii sanguinis effusione corrigendum.

Aggredi

Aggredi non ausim immensam prope-
modum materiam de Episcopis, qui post-
modum aut sustinuerunt, aut deseruerunt
partes veritatis, quippe necesse foret to-
tam pervolvi Historiam Ecclesiasticam :
Verum, ut aliqua saltem indicentur eâ
de re exempla, occurrunt quidem ex unâ
parte Athanasii Hilariiue, ex aliâ verò
plurimi prorsus sine animo Episcopi qui
prodiderunt veritatem, ut Imperatoribus
obsecundarent, quales inter alios fuere
Eusebius Nicomediensis, Episcopi Con-
ciliorum Riminensis atque Seleuciensis,
& alii ejusdem farinae plurimi, à quibus
nequidem volo, summum Pontificem Li-
berium eximium haberi, qui quidem pri-
mum cum sese exhibuisset veritatis asser-
torem, tædio postea captus exilii, quo
efficiebatur, eandem ignavè deseruit, ac
promeruit, quamobrem à S. Hilario repe-
titis anathematibus proscinderetur : *Ana-* S. Hilar.
thema tibi à me dictum Liberi & Sociis tuis; in fragm.
Iterum tibi anathema & tertio prævaricator
Liberi.

Neque verò temporibus, quæ succeffe-
runt, minus visum est & constantis animi
in plurimis Episcopis qui veritatem vin-
dicaverunt etiam adversus multitudinem
Episcoporum qui eandem abjiciebant &
abjecti animi in iis qui vel ex adulatoris
obsequio, vel ex metu sententias appro-
babant, quas nullatenus putabant omnino
con-

consentire veritati. Quod ulteriùs urgere non juvat: Verùm si contingeret, in ejusmodi casibus Papam velle aut à suâ, aut etiam à Communione totius Ecclesiæ eos alienos facere qui partes suscipiunt veritatis atque Justitiæ, absque dubio est, futuram prorsùs nullam ejusmodi excommunicationem, nihil ex eâ secuturum effectûs, neque ad veritatem detrimenti quidquam indè fore accessurum, quippe veritatem istam nullâ ratione possit vincere nec etiam lædere multitudo Episcoporum aut quarumlibet aliarum personarum in gratiam erroris conspirantium, quemadmodum ab ipso Tractatûs hujus limine monuimus.

Ut ab Ecclesiasticâ ad prophanam Historiam faciamus transitum, diversa leguntur exempla Philosophorum, atque generosorum Ducum tùm inter Græcos, tùm inter Romanos, ut nihil dicam de aliis Nationibus, quibus præstitit tormentis morteque affici, sese in pericula inferre, vitamque exponere certissimæ morti, quàm vel proprio deesse officio, vel quidquam facere contrà veritatem, cùm ex aliâ parte reperiantur omninò plurimi, qui aut honorum & gloriæ cupidine, aut proprii commodi causâ, aut metu abrepti ab eâdem turpiter defece-
runt: Quos numero superiores fuisse certissimum est; (Pauciora namque inter
Paga-

DE VERITATE. Cap. X. 141
Paganos quàm inter Christianos, sese
offerunt exempla constantis firmique ani-
mi pro veritate defendendâ.)

C A P U T X.

*De causis inanibus ac futilibus, quæ præ-
tenduntur, ut onus excutiat VERI-
TATIS forti cum animo sustinendæ,
ejusdemque palàm annuntiandæ.*

TOtam consuevit homo ingenii sui
dexteritatem in eo impendere, ut
causas & prætextus undequaque sibi con-
quirat, quibus à sese depellat defendendæ
veritatis officium. Neque verò id mirum
videbitur, si quâ potissimum ratione sit
affectus parumper attendatur. Sic nam-
que animo dispositus est, ut propriâ na-
turâ totus feratur ad otium, nec ab eo-
dem se sinat avelli nisi vel propriæ utili-
tatis gratiâ, vel ut suis cupiditatibus ob-
sequatur. Vividissimus quidam naturæ
sensus eum impellit, ad removendum
quidquid sibi potest vel etiam tantillum
obesse, totamque & voluptatem & utili-
tatem suam reponit in aliorum existima-
tione benevolentiaque sibi colligendis.
Quomodò qui sic affectus est, sese liben-
ter ferret ad suscipiendas partes veritatis,
quâ ut plurimum exponitur periculo id
amittendi quod plus diligit, quæque sæ-
pius

pius ei non adducit, nisi quod habet ut summum malum?

Terent.
And. Act.
I. Sc. I.

Illud sanè magis inferuit commodis hominum, quod sese servant ab omni parte integros & indifferentes, quidquid inde detrimenti redundet in veritates, quæ sunt sanctissimæ ac sine exceptione momenti gravissimi. Eos sensus libentissimè juvat ipsos inducere, quos eleganter expressit quidam Poeta in reddendâ alicujus Adolescentuli propriâ consimilique personâ: En, inquit, qualem se exhibebat;

..... *Facile omnes perferre ac pati,
Cum quibus erat cumque unâ, iis se dedere,*

Eorum obsequi studiis, adversus nemini.

..... *Ita facillimè
Sine invidiâ invenias laudem, & amicos pares.*

Sapienter vitam instituit. Namque hoc tempore

Obsequium amicos, veritas odium parit.

Cap. I.

Verùm enimverò nedùm conscientia probentur instituta ejusmodi, quæ ab officiis nostris aded discrepant, quin immò ipsa eadem penitus explodit: Ipse etiam proprius honor nostram arguit indifferentiam in defendendâ veritate; Sed sic novit privatus amor amabili infania ludere

ludere animum, ut eò usque perveniat, quòd & conscientiam eâ de re in tranquillo sistat, & comprimat quotquot honor aptus est indere sensus. Objicit mille validiorum causarum probabilitates, ut suadeat, nos esse immunes ejus generis adimplendi officii, cujus quidem tota nobis innotescit necessitas, sed quod observare nimis arduum est ac periculosum.

Sed referunt Historiæ tùm Veteris, tùm Novi Testamenti, nec viros etiam Sanctissimos ab ejus generis erroribus sese semper præstitisse incolumes. Cùm Deus dixit Moyfi: *Veni & mittam te ad Pharaonem*; Moyfes statim usus est excusatione propriæ suæ vel indignitatis, vel infirmitatis. *Quis sum ego*, ait, *ut vadam ad Pharaonem & educam Filios Israel de Ægipto*: Cui Deus respondit, *Ego ero tecum*. Sed nec ipsum dominici adjutorii promissum Moyfis animum confirmavit: Allegat ille & rei suscipiendæ inutilitatem, & vel parvum, vel nullum qui sit expectandus è suâ missione exitum; *Non credent mihi*, inquit, *neque audient vocem meam, sed dicent: Non apparuit tibi Dominus*. Paulò post causatur, quam experiebatur, fandi difficultatem: *Obsecro Domine*, ait, *non sum eloquens ab heri & nudius tertius, & ex quo locutus es ad servum tuum, impeditioris & tardioris lingua ego sum*. Novas addit excusationum causas,

Exod. 3.

Ibid. 4.

fas, & repræsentat, futurum, ut ab aliis, quàm à se ipso, munus ejusmodi melius executioni demandetur : *Obsecro, Domine, reposuit ille, mitte quem missurus es. Iratus Dominus in Moysen.*

Lib. 35.
Mor. 10.
in Isay.
cap. 6.

Posset equidem in eo Moyses excusari, quin etiam laudibus ipsius humilitas atque modestia extolli, exemplo sanctorum Gregorii & Basilii: At quod legitur, *Deum iratum esse in Moysen*, arguit, eum culpâ non vocasse in resistendo.

Jerem. 1.

Quandò Deus Jeremiam constituit Prophetam super Gentes atque Regna ille remansit perterritus tanti muneris difficultate ac eminentiâ, neque enim excelserrat annum nativitatis suæ quintum decimum, ut observat S. Hieronymus, statimque causam affert nimiae suæ adolescentiæ : *A, a, a, Domine Deus, ait, ecce nescio loqui, quia puer ego sum.*

Jonas 1.

Nemo non novit, quid egerit Jonas antiquissimus Prophetarum, ut excuteret munus prædicandi Ninivitis, quidquid Sacerdos Ananias Deo responderit jubenti sibi, ut accederet ad Saulum : Discipulus ille, quem persecutionis terror totum protinùs invasit, sic dixit; *Domine, audiavi à multis de viro hoc, quanta mala fecerit sanctis tuis in Jerusalem, & hic habet potestatem à Principibus sacerdotum, alligandi omnes qui invocant nomen tuum.*

Act. 9.
W. 13.

Ex prædictis omnibus exemplis habetur,

tur, quàm sit res ipsi naturæ difficilis & ardua in seipsum suscipere manus Homi- nibus, ac Principibus præsertim annun- ciandi veritates ingratas ac displicentes, quàmque ferax ingenium sit excusatio- num de industriâ excogitatarum, quibus à sese procul amoveat defendendæ ve- ritatis officium. Quoniam tamen & ip- sum Religionis studium & ipsius verita- tis honor pluribus in occasionibus nobis imponunt ejusmodi officii necessitatem, operæ pretium est omnes & singulos si- gillatim expendere inanes prætextus, propter quos ab eodem adimplendo ut plurimum abstinetur, quò iidem possint impugnari.

Inter alios prætextus qui afferuntur, I. Prætex-
 solet ille frequentius opponi, qui dedu-
 citur ex amore pacis: Qui quidem eò
 magis videtur plausibilis, quòd & ratio
 & ipsa Religio simul conspirent, ut ejus-
 dem paucis conservandæ studium nobis
 suadeant. Ratio quidem, quæ dictat,
 ut beata vita ducatur & ab omnibus
 molestiis vacua, sciendum maximè quo-
 modò sibi ab omnibus amor ac benevo-
 lentia concilietur, aliis potissimum obse-
 cundando, iisque in omnibus, quantum
 potest, suffragando; Ex prurigne proca-
 citer aliis adversandi animos ut pluri-
 mum commoveri, sibi quàm plu-
 rimas parari molestias atque acerbitates;

Cum nihil affulgeat spei, futurum ut omnia vitia corrigantur, reformentur quaecumque pravae consuetudines, & omnes errores rescindantur, expedire saepius, ut cum sapientiâ atque charitate dissimulatio adhibeatur, quam ut apertè ac sine ullo fructu malo obsistatur.

Religio suis praeceptis in illum amorem paucis cum omnibus habendae nos etiam inducit multò vehementiùs, quam Philosophicae considerationes J. C. in fundamento pacis ac mansuetudinis collocat duas ex octo Beatitudinibus, quas nobis in Evangelio proponit: S. Paulus verbis expressis jubendo, cum omnibus pacem haberi, quantum fieri potest, apertè innuit non consilium esse, sed legem, quae sit omninò observanda. Omnem interdicit contendendi atque vitiligandi animum, mansuetudinem in omnes ac patientiam commendat: *Servum Dei*, inquit, *non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes*; Tandem declarat, ejusmodi litigandi animum totum prorsus ab Ecclesiae spiritu discrepare: *Si quis*, ait, *videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei.*

Ex quibus excellentioribus principiis consueverunt plerique Hominum tum suae timiditati ac ignaviae, tum suo pro veritate defendendâ animo indifferenti velamenta quærere. Equidem hæc principia,

cipia, si in sese spectentur, verissima sunt: Sed ex iis eruuntur falsissimæ consecutiones, quandò, suscipiuntur partes ipsius pacis, quidquid indè damni derivetur in veritates etiam magis necessarias. Pax quidem debet nobis esse pretiosissima, ipsaque, quantum potest, & quærenda est & summâ cum attentione servanda: Et illud tantummodò prædicta principia demonstrant. At, quòd etiam ipsa veritas sit paci posthabenda, error est manifestissimus.

Ut autem funditus evertatur, sufficit, utriusque præcepti, de quo agitur, naturam propiùs considerari. Prius, ex quo nobis necessitas adducitur defendendæ atque conservandæ veritatis, præceptum absolutum est, ab altero præcepto nullatenus pendens, & à quo præceptum illud alterum totum dependens est: Præceptum est, quod Dei gloriam proximè respicit. Posterius, quòd pacem servandam jubet, conditionale præceptum est, ita priori subjectum, ut sine istius observatione, possit nequaquam adimpleri; Uno verbo præceptum est, quod ordinem tantummodò dicit ad homines, quibuscum habemus consuetudinem.

Indè sequitur, cùm concurrunt simul duo istæc officia, si nequeant ambo simul adimpleri, (ut optandum semper esset,) tunc Divinæ veritati priores par-

tes esse necessariò deferendas, debereque ipsam studio servandæ pacis absque ullâ hæsitazione prævalere.

Quæcumque Pax non habens veritatis fundamentum, Pax falsa est, quæ Deo nullâ ratione potest probari, quæ diuturni temporis esse nequit, quæque non potest nisi iis esse damnosa, qui eisdem student paci quærendæ, partes deferendo veritatis, & iis qui decepti speciosâ falsâque pacis iniquioris specie, versantur in errore.

Atpue indè est, quòd scriptura præci-
piendo, servari pacem, non aliam pacem intelligat, quàm eam, quæ solidior est & fundamento veritatis innititur: Quod ut innuat, solet sæpè sæpiùs utrumque pacis ac veritatis præceptum simul conjungere; *Veritatem tantùm & pacem diligite*, inquit Dominus per Zachariam Prophetam. Sanctissimus Rex Ezechias neutrum vult separari à votis, quibus vitam prosperam sibi adprecatur: *Sit, inquit, pax & veritas in diebus meis.*

Zach. 81.
19.

4. Reg.
20. 19.

Rom. 12.
18.

Cùm S. Paulus nos admonet, pacem cum omnibus habendam esse, conditionem apponit, *si fieri potest, quod ex vobis est*: Hoc est, secundùm Interpretes, modò jura veritatis integra præstentur, nihilque peragatur, quod pietati atque justitiæ adversetur.

Permúltùm interest, vocabulum illud
Pax

Pax in verum suum sensum accipi. Est tamen pax, inquit Petrus Blesensis, quæ nec est præmium, nec mericum: Pax, quam Dominus odit, de quâ Dominus dicit; Non veni pacem mittere, sed gladium. Pax enim quæ in deliciis carnis exercetur, pessima est, teste Prophetâ, qui dicit: Zelavi super iniquos pacem peccatorum videns: Pax, pax, & non est pax; Hanc enim pacem momentaneam sequitur amaritudo æterna. De quâ falsâ pace loquitur ad Thessalonicenses Apostolus. Nam, cùm dixerint Pax & securitas, repentinus superveniet interitus & dolor sicut in utero habens, & non effugiet.

Petr. Blesensis. Sermones 48.

Ad quæ optima instituta Viri justî & sancti ab omnibus retrò temporibus suam finxerunt atque accommodaverunt agendi rationem. S. Paulus qui pacem tantoperè commendavit ac præcepit, & aded vituperavit dissensiones, ipse multis in casibus ostendit, amorem veritatis debere studio pacis cum hominibus servandæ semper esse potiore: Ipse non dubitavit etiam S. Petro in faciem resistere, quoniam, cùm Antiochiæ degeret, aliter agebat, quàm fuerat constitutum autoritate Jerosolimitani Concilii, quo declaratum erat, Gentiles à iugo Legis esse penitus exemptos; Cùm autem, ait Apostolus Gentium, venisset Cephas Antiochiam, in faciem ei resisti, quia repre-

Galat. 2.
17.12.14.

hensibilis erat. Prius enim quam venirent quidam à Jacobo, cum Gentibus edebat: Cum autem venissent, subtrahebat & segregabat se, timens eos qui ex Circumcisione erant: Et simulationi ejus consenserunt cæteri Judæi; Ità ut & Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem. Sed cum vidissem, quòd non rectè ambulant ad veritatem Evangelii, dixi Cephæ coram omnibus, &c

S. Greg.
Nazianz.
Orat. 12.

S. Gregorius Nazianzenus in sermone quodam, quem ad ejusdem Civitatis solitarios habuit, principia, quæ modò posuimus, luculentioribus verbis statuit: Postquàm enim præfatos solitarios plurimum hortatus est, ad conservandam pacem, sic profequitur: Ubi aperte se prodit impietas, tùm verò nobis faciendum esse statuo, ut adversus ignem & ferrum, & tempora & Principes, ac denique adversus omnia cominus feramur, quàm ut mali fermenti participes efficiamur & malè affectis assentiamur. Necquicquam perinde metuendum est, quàm ne quid magis, quàm Deum, timeamus, ac propterea Fidei & Veritatis, cum Veritati serviamus, doctrinam perfidè deseramus.

Addit deindè S. Doctor, Neque verò quispiam suspicetur, quòd pacem omnem amandam esse & amplectendam existimem: Nam ut optimam quandam dissentionem, ita perniciosissimam quandam concordiam esse perspectum

perspectum habeo; Melior est enim contentio pietatis causâ suscepta, quàm vitiosa concordia.

Idem Sanctus omnem quamcumque culpæ rationem longè repellit à Solitariis, qui sese vividiores exhibuerant in veritate post habitum Concilium Riminense vindicandâ: „ Quancquàm, inquit, „ sint aliundè & modesti & amantes pacis, sed nequeunt in præsentì circumstantiâ nec animum suum in tranquillo sistere, nec se sinere ullâ ratione flecti; „ Sibi namque ipsi viderentur causam deferere Divinam, si animo tranquillo „ consisterent.

Quæ eadem Instituta sub oculis Solitariorum Monasterii Saccudionis Sanctus Abbas Theodorus Studita ponebat:

Quandiu tempus fuit dissimulandi, fecimus id, Filii ac Fratres: Nos retinuit non ignava timiditas, sed obsequii cujusdam sapientissima Lex; At, quoniam, Deo sic permittente, res ista (hoc est error Iconoclastarum) exteriùs erupit, Nunc verò tempus confessionis, tempus resistentiæ, tempus certaminum, &c. In aliâ verò occasione ait, „ Usque modò dubium aliquatenùs extitit, an cum Prævaricatoribus omne Communionis vinculum „ omninò dissolvendum esset: At post-

Apud Sir-
mundum
tom. 5.
lib. 1.
Ep. 31.

Id. ibid. 1.
Ep. 39.

quàm impietas hæretica per Synodum in apertum prorupit, Religionem tuam unâ

cum cæteris Orthodoxis oportet liberè agere.

Supervacaneum est, plura eâ de re accumulari exempla atque autoritatum testimonia: Satis erit observavisse, quidquid Martyres atque Confessores Christi Tyrannorum immanitate unquàm pertulerunt; Quidquid sancti Doctores & fecerunt & aggressi sunt adversùs Hæreticos, indè potissimùm ortum habuisse, quòd iis esset persuasissimum, propter pacis cupidinem defensionem veritatum Religionis numquàm deferendam esse. Si in id tantummodò voluissent descendere, ut easdem vel abjecissent vel aliquatenùs immutavissent, vel ad minimum tacuissent, profectò pacem habuissent cum hominibus; At pax emta pretio veritatis, iis videbatur ipsâ vel etiam morte magis timenda.

II. Prætextus.

Secundus prætextus qui nec minùs frequenter affertur, nec est minùs speciosus, deducitur à metu scandalì. Habet equidem ejusmodi metus æquitatis plurimùm, nec est ab omni fundamento vacuus. „ J. C. in Evangelio anathema indicit ei, per quem scandalum venit : „ Expediret ei, ut ipsius collo suspenderetur mola asinaria & in profundum Maris demergeretur. At ex aliâ parte nos „ docuit ipse J. C. Pharisaïcum scandalum „ quoddam distingui, quod omninò con- „ temnendum

Matth.

18. 6. 7.

temnendum est. Cum Judæis veritates salutis annuntiabat, inde Pharisei sumebant scandalum: Sinite illos, inquit salvator, cæci sunt & duces cæcorum. Ex quibus patet, vitandum aliquandò scandalum, & aliquandò non esse, cur propter metum scandali ab agendo abstineatur; Quod jam fusiùs exponendum est.

Ibid. 15.
12.

Est igitur observandum cum S. Thomâ, 1. Esse scandalum activum, & illud est, quod datur vel verbo, vel aliquo actu minùs recto; Adeoque ejus generis scandalum culpâ nunquàm omninò vacat. *Cum scandalum activum sit dictum, vel factum minùs rectum, nihil est cum scandalo activo faciendum.* De ejusmodi scandalo potissimùm intelligendi veniunt textus Evangelii qui modò adducti sunt. 2. Esse scandalum passivum ac Pharisaicum, & illud est, quod accipitur occasione veritatis alicujus, quæ annuntiatur, vel boni cujusdam operis, quod peragitur, adeoque scandalum ejusmodi prorsùs iniquum est, nulloque legitimo fundamento innixum; vitium in eo arguens à quo sumitur, & ut plurimùm culpâ carens in eo à quo ejusdem occasio præbetur: Dico, *ut plurimùm culpâ carens*; Ut autem cognoscatur quibus potissimùm in casibus omni prorsùs careat culpâ, iterùm cum S. Thomâ distinguendum est. „ Aut bo-

S. Thom.
2. 2.
quæst. 43.
art. 7. &
in 4. dist.
38. art. 4.
quæst.
tunc. 1.
& 2.

„ num opus , ex quo accipitur occasio
 „ scandali , necessarium est de necessitate
 „ salutis , aut non necessarium. Si neces-
 „ sarium fuerit , nec potest , nec debet
 „ prætermitti sub prætextu , quòd scan-
 „ dalum impediatur , aut si fuerit jam su-
 „ bortum , conquiescat , quoniam in ejus-
 „ modi omissione occurreret lethale pec-
 „ catum , quod nusquam licitum est quic-
 „ quid causæ subesse possit , quippè uni-
 „ cuique magis incumbat propriæ suæ
 „ salutis consulere , quàm alienæ.

Si verò bonum opus , de quo quæstio
 est , necessarium non sit de necessitate sa-
 lutis , adhuc subdistingendum est cum
 eodem S. Thomà , ut certa atque defini-
 ta maneat officiorum nostrorum ratio.

„ Scandalum , cui bonum posterioris ge-
 „ neris opus ansam præbet , aut ex eo-
 „ rum malitiâ suboritur , qui illud idem
 „ de industriâ sumunt atque eo animo ,
 „ ut bonum impedian , quod potest ex
 „ illo bono opere sequi , in eoque casu
 „ nequaquam ad ejusmodi scandalum at-
 „ tendendum est ; Sed parvi pendendum
 „ est , nec ab incæpto bono opere desis-
 „ tendum. Et in istis ne lato quidem un-
 „ gue ab ipsissimâ laudati S. Doctoris Do-
 „ ctrinâ discedimus.

„ Potest etiam scandalum istud proce-
 „ dere vel ex ignorantia vel ex infirmi-
 „ mitate animi eorum , qui illud perpe-
 „ ram

ram accipiunt; In eo autem casu, quandoque expedit, ut bonum opus vel abscondatur, vel etiam differatur, cum ita fieri potest absque periculo, donec infirmis subjectæ fuerint æquitatis rationes, ob quas tale opus bonum peragitur. *Si autem, ait S. Doctor, post redditam rationem scandalum duret, jam videtur ex malitiâ esse; & sic propter ipsum non sunt hujusmodi spiritualia bona dimittenda.*

Quæ Doctrina S. Thomæ tota innitur autoritate sacrarum scripturarum, & testimoniis sanctorum Patrum, qui eisdem tempore præcesserunt.

S. Augustinus confitetur, ex metu scandalali aliqua bona opera esse quidem quandoque dimittenda, sed non semper: Debet metus ille retinere uxorem, ne abundantiores eroget eleemosynas, quæ ei ipsius virum inconciliant; Quo quidem in casu temporalem angustiam pauperis, cui potest aliundè subveniri, debet ipsa salutis æternæ sui mariti posthabere. *An cujusquam tibi temporalis salus carior esse debuerat, quàm hujus æterna.*

S. Aug.
Epist. ad
Ecdiciam
262. Edit.

Quod non dico, addit S. Augustinus, ut innuere velim, praxim bonorum operum esse objiciendam, quando indè alii offenduntur; Sed ad eam, in quâ reperitur unusquisque, præsentis statûs conditionem potissimum attendendum est.

S. Gre-

S. Greg.
Homil. 7.
in Ezech.

S. Gregorius Magnus in eandem materiam sic habet : *In quantum sine peccato possumus, vitare proximorum scandalum debemus; Si autem de veritate scandalum sumitur, utiliùs permittitur nasci scandalum, quàm veritas relinquatur.*

Epist. 34.
ad Drogonem.
Et Apolog. ad
Guill. c. 7.

Quod idem verbis expressissimis tribusque in locis diversis statuit S. Bernardus: Addit in Epistolâ ad Drogonem; „ Mineris illius qui natus est in ruinam & „ in resurrectionem multorum, nec mirum tibi videatur, si tu ipse quandoque sis in odorem vitæ quantum ad „ aliquos & in odorem mortis quantum ad „ ad alios.

Epist. 78.

„ Quando vitia reprehenduntur, inquit „ idem S. Doctor in Epistolâ ad Abbatem Sugerum, & indè scandalum nascitur, ille censendus causa scandali, „ non qui reprehendit, sed qui quod reprehendum est, committit. Non metipsum puto debere esse nec attentionem in loquendo, nec considerationem eo qui sic dixit : Utiliùs permittitur nasci scandalum, quàm veritas „ relinquatur.

Epist. 91.
n. 4.

Idem Sanctus scribens ad quemdam Abbatum Cætum, qui Sueffionum habebatur, sic eos commonet: „ Respicite ad „ salutem parvulorum, non ad malignas „ malè-animatorum conquestiones. Non „ debetis multum solliciti esse de eorum „ offen-

offensione, qui non possunt nisi de ver-
 strâ imminutione gaudere : Nequaquam
 sperandum est, futurum, ut omnibus
 arrideatur; Alioquin aut numquam,
 aut certè ferè nunquam ullum bonum
 opus perageretur. *Satiùs verò ipsorum
 profectibus, quàm voluntatibus providetis,
 fideliusque invitos trahitis ad Deum, quàm
 desideriis cordis eorum relinquitis.*

Tandem S. Bernardus in excellentiori
 opere, quod scripsit de præcepto & dis-
 pensatione, his nos erudit monitis : *Sed
 non omnium scandala æquâ sunt lance pen-
 sanda; Aliter namque accipienda sunt scan-
 dala pusillorum, aliter Phariseorum Il-
 lorum quippe scandalum venit de ignorantia,
 istorum de malitia : Illi scandalizantur, quia
 veritatem nesciunt; Isti quia oderunt.*
 Scandalum priorum curam nostram exi-
 git; Scilicet docendi sunt: Scandalum
 posteriorum non nisi contemptum nos-
 trum promeretur. Et hæc sunt tutissi-
 ma prorsus Instituta, quibus sapiens at-
 que Christiana vivendi ratio dirigenda
 est.

Tertium eo loci paucis attingemus præ-
 textum, quo non ita rarò juvat uti, ut
 officium defendendæ veritatis procùl re-
 pellatur; Et ille est qui sumitur ex obe-
 dientia, quæ præstanda est superioribus.
 Quocumque in honore habenda sint eo-
 rum imperia ac placita, nusquam licet
 cogni-

III. Præ-
 textus.
 Obedien-
 tia Supe-
 rioribus
 præstan-
 da.

cognitam veritatem aut lædere, aut abjicere, cùm dissentire Legi Divinæ manifestè reperiuntur: Oportet nos infallibili autoritate moveri in ejusmodi casibus, ut partem possimus amplecti, cui toti reniuntur naturales animi nostri sensus; Quæ pertinent ad eam rem fusioribus verbis jam tractata sunt, consulique ea possunt, quæ reperiuntur in 6. Capite.

IV. Prætextus.

Quod contra iri non possit sententiæ multitudinis.

Circumfertur alius etiam prætextus, ut defensio veritatis declinetur, petiturque ex minimâ, quæ affulget, spe deducendi rem ad bonum exitum adversante Multitudine. Cui bono, inquiet aliquis, metipsum pro vindicandâ veritate juvat exponere, cùm non est, undè queat manifesta fieri? Potestates, Qui animi firmitudinem ementiuntur, Plebs ipsa, omnes omnium ordinum atque conditionum Homines sese in eandem veritatem intendunt adversarios; Est moraliter impossibile, à me solo vinci auctoritatem Multitudinis atque præjudicatas, quas altè imbibit, opiniones. Quasi verò rationes istæ ejus momenti sint, quæ memetipsum retinere possint, ne quidquid valeo, quantum ad me spectat, totum pro virili parte ponam in defendendam veritatem? Forsitan veritatis ipsius lumen prælucebit animis hominum, eique causæ, erit cur de pristinâ sententiâ discedant; Forsitan exemplum meum multorum

rum animum relevabit qui rectè sentientes, non audent animi sensus palàm efferre: Cæterùm, quidquid indè futurum sit, & proprio meo officio fecero satis & conscientiae dictamini; Atque hoc ipsissimum est, quod quilibet religiosus vir ac sanæ mentis sibimetipsi dicere deberet. At plerique hominum aliter sentiunt, aliterque sunt prorsus affecti.

Mirum est, quantum in animos valeat opinio dissentientis multitudinis, ut eos à defensione veritatis deterreat: Neque verò ex solâ timoris atque cujusdam imbecillitatis impressione comprimitur voluntas resistendi multitudini; Quin etiam sensus interior diffidentiae atque dubii quidquid vividius evidentiam repræsentatur, obscurat paulatim, atque animum tandem movet ad agendum etiam adversus intimam suam persuasionem. Eorum multitudo qui favent errori, efficit pondus autoritatis, quod plurimis loco est, & demonstrationis & evidentiae: Primò quidem illud pavorem incutit, quòd aliquis sese solum cernat, vel saltem cum paucissimis, tali ratione sentire: Ex oculis aufugiunt principia, quæ persuasionem induerant animo, eique veritatem aliquam effecerant perfectissimam; Et nihil jam attentè consideratur, quàm multitudinis autoritas, cui tanquàm supremæ legi coeco quodam animo penitus defertur.

Ad-

Pater
Garnier è
Societ.
Jesu ,
Auctuarii
Theodore-
ti pag.
690. B.
S. Theo-
dor. stu-
dit. Ep.
48. sup.
fin.

Adversus infestissimos ejusmodi pavores, quos infert multitudinis autoritas, animum potest omninò confirmare quod ait S. Theodorus studita omnium, quos Ecclesia habuit 80. atque 90. Sæculis, vindex veritatis acerrimus. Quæ adversus argumentum deductum ex majori numero opponit, excerpuntur, ut censet ille, ex Operibus S. Basilii Magni, à quibusdam verò tribuuntur Theodoreto, & ab aliis Eutherio Episcopo Thyranensi. Ut ut sit, in ipsissima verba relata à S. Theodoro, prout eadem reddit Pater Sirmondus, qui publici juris fecit & Editionem & versionem latinam Operum laudati S. Abbatis. *Attende itaque, Frater, quid Divinus Basilius dicat in eos, qui veritatem metiuntur ex multitudine. Qui de positâ quæstione, ait, rationem reddere non audet, & cui non suppetit demonstratio, ideòque perfugium habet in multitudine, is se victum fatetur, ut qui nullum habeat fiducia adjumentum.* „ Aliquis, etsi unicus „ fit, ostendat mihi decorem veritatis, in „ ipso temporis articulo me persuadet. *Multitudo autem sine demonstratione auctoritatem sibi vindicans, terrere quidem potest, persuadere non potest.* „ Numquid, si cons- „ piraverint Hominum millia, id efficient, „ ut persuasum mihi sit, lucente sole, te- „ nebras esse? Ut pro aureo nummo „ ærarium accipiam? Ut sumam poculum, „ quod

quod venenum esse certissimè novi? Ergò terrenarum quidem rerum causâ, multitudinem nihil verebor, si mentiatur; In cœlestibus autem Decretis simplicem absque demonstratione nutum sequar, ab iis recedens, quæ jam olim magno consensu ex Divinorum scriptorum testimonio tradita fuerunt?

„ Quis sanæ mentis est qui non malit iis „ paucioribus adjungi, qui per januam „ angustam transeunt, ad vitam ingre- „ diuntur, quàm eorum ingenti numero „ qui per viam latam ambulantes, ad „ exitum videntur semetipsos miserrimè „ præcipitare. *Pluris est unus Deo placens, quàm myriades sese arroganter jactantium.*

„ Habemus ex Sacris Monumentis Ve- Numer.
„ teris Testamenti, cum Divina Justitia 25. 7.
„ plurima millia hominum de Populo pla- Psalm.
„ gâ percussisset, in impietatem solum 105. 30.
„ Phinéen insurrexisse, Divinam iracun-
„ diam fuisse placatam : *Quòd si dixisset*
ille (Phinée), qui ausim Ego adversus ea,
quæ tam multi uno consensu faciunt? Quis
refrager iis, qui sic vivere decreverunt? Nec
præclarum facinus edidisset, „ quod immor-
„ talibus laudibus dignum est, nec Deum
„ Populo reconciliavisset. Expedit ergò,
„ ita quidem expedit, hominibus quan-
„ quàm solus sit, stare ac semetipsum fir-
„ mare contrà Torrentem; Et optimè fa-
„ cit in eo, quòd obsistendo, iniquam
„ confringat multitudinis unanimi-
„ tatem:

L

„ Tu,

„ Tu, si sic juvaverit, totam illam Homi-
 „ num multitudinem aquis Diluvii sub-
 „mersam, potiolem haberas ipso Noé qui
 „ salvatus est; At sine, me eum paucio-
 „ ri numero ad illam Arcam recurrere,
 „ in quâ fuit ille consecutus salutem. Aut,
 „ si ita volueris, per me licet, te eorum
 „ multitudinis adjungas, quæ Sodomæ
 „ flammis tota absumpta est; Mihi verò
 „ propositum est, memetipsum fugienti
 „ Loth addere comitem, quanquam sit
 „ ille solus, qui sese ex turbâ perditissi-
 „ morum Hominum expediat. *Enimverò*
mibi etiam reverenda multitudo, non inqui-
sitionem fugiens, sed demonstrationem præ-
bens; Non amarè ulciscens, sed paternè casti-
gans; Non novitate gaudens, sed paternam
retinens hæreditatem. Quamnam verò multi-
tudinem mihi prædicas? Blanditiis & mune-
ribus conductam? Imperitiâ & ignorantia
captam? Metu & terrore prostratam? Quæ
brevem peccati usuram æternæ vitæ prætulit?
Quod multi apertè confessi sunt. Multitudine
mendacium defendis? Hic mali vim decla-
raſti: Quò enim ad plures malum pertingit,
eò major est calamitas.

V. Præ-
textus.

Ex ipsis
vitæ statu
ac condi-
tione
prætenta
immuni-
tas.

Adhuc superessent plurimi alii impu-
 gnandi prætextus; Proprium etenim so-
 let unusquisque pro suâ cupiditate, aut
 præjudicatis, quibus tenetur, opinionibus,
 prætextum sibi fingere. Unicum ab-
 solvemus, quem plurimi desumere vellent
 ex

ex ipso fonte naturâque suæ conditionis. Laïci, quos nullum movet studium Religionis, contendunt ex suâ conditione sibi nullo modo incumbere defensionem veritatum Fidei, etiam cum easdem impeti manifestum est, totumque ejusmodi negotium iis permittunt, qui sese Ministeriis Ecclesiasticis devovêre. Quâ de re consulantur ea, quæ de Fidelium Laïcorum Officiis diximus Capite 8.

Quin etiam occurrunt Pastores atque Ministri secundi Ordinis qui vellent negotium, de quo quæstio est, committere curæ Episcoporum: Ii abundè habent, undè officia sua addiscant nimirum ex plurimis Operibus, quæ nequeunt eosdem prorsus latere.

Tandem plurimi Religiosi atque Monachi sibi licere arbitrantur, ut planè derelinquant veritatum Religionis defensionem, sub eo nimirum prætextu, quòd ex vitæ genere, quod profitentur, nihil ad aliud, quàm ad solitudinem atque silentium adstringantur; Et hoc est eò loci, quantum fieri poterit, breviter discutendum.

Neque verò ab hodiernis nostris temporibus inventus est à multis Solitariis ejusmodi prætextus, quò legitimam assererent suam desidiâ in iis casibus, in quibus eorundem Ministerii opus Ecclesiæ fuit. Extiterunt, vivente etiam-

Epist. lib.
2. Epist.
2. tom. 5.
Sirmo-
di.

nùm sancto Abbate Theodoro, de quo fecimus jam sermonem, quidam timidi Superiores, qui suis Religiosis suadebant, ne sese rebus Religionis ullatenus immiscerent: *Et dicunt, ut fama est, Domini Præpositi, Quinam sumus nos?* Quibus laudatus S. Abbas tres responsiones opponit, quæ totidem principia complectuntur attentione dignissima: In iis autem circumstantiis, quas subintelligit S. Theodorus, agebatur de Hæresi Iconoclastarum; *Primum*, inquit, *Christiani* (estis) *qui nunc prorsus loqui debeant*: Deinde *Monachi*, quos re nullâ abripi par sit, tanquam *Mundo minimè adstrictos*, minimèque obnoxios; Denique *Præpositi*, qui & aliorum scandala tollere, & in nullo dare offendiculum debent.

Cod.
MSS.
Colleg.
Claro-
mont. cui
titulus,

Sanè non est undè Religiosi conqueri jure possint, quasi nobis animo sit eos premere oneribus ab eo, quod agunt, vitæ genere prorsus alienis, cum ipsi sibi eadem videant imponi ex principiis, quæ adhibentur à Viro sancto, qui obstrictiorem, quam in Claustro habuit, Disciplinæ Regularis observantiam, & summos quos Fidei causâ suscepit, labores, meritus est, cur appellaretur simul & *Monachorum Exemplar*, & *Orator Ecclesiæ*, *Column Religionis*, *Lumen* & *Dux Fidei*. Quibus gloriosissimis atque honorandis titulis S. Theodorus insignitur in vetustiori Manuscripto

nuscripto Codice, qui servatur in Bibliothecâ Collegii Claromontani.

Occurrerent multa prorsus de eâ, in quâ versamur, materiâ dicenda : At forsitan expediet, stare nos solummodò & auctoritati & rationum momentis sancti Abbatis, cujus jam-jam verba retulimus.

In Epistolâ, quam de suo carcere scribit ad Abbatem Theophilum, omnes exhortatur Monachos ad testimonium veritati perhibendum, his causis potissimum impulsî, nempe ut aliis exemplo bono sint, atque ne apud eosdem eorum silentium habeat multam offensionem. *Nisi Ordo Monasticus, ait, omnia arbitretur ut stercora, Monasteria dico & cuncta quæ in eis sunt; Quomodò Laïcus, eò usque per-*
, venire credetur, ut Religionis causâ
, contemnat & uxorem & filios & quæ-
, cumque cætera possidet? Omnes igi-
, tur, quotquot estis, nequidem illo ex-
, cepto, qui tenet inter Fratres locum
, novissimum, commoneo, ne in præsen-
, ti occasione taceatis, ne silentium no-
, strum consimile fiat sodomitico clamo-
, ri. Nihili temporalia bona faciamus,
, ne amittamus æterna. Non simus Ec-
, clesiæ Dei malo exemplo. Deindè ad-
dit: Monachi autem munus est, ut nec tan-
tillum in Evangelio innovari sinat, ne exem-
plum Laïcis, hæreseos atque hæreticæ commu-
nionis præbentes, rationem reddant de illorum
perditione.

Breve
Synaxas
rium 20^{to}
tius anni
II. No-
vemb.

lib. 1.
Ep. 28.

Eadem verba S. Theodorus habet in Epistolâ ad Monachum Basilium: „ Ad „ nos ipsos redeamus, ait S. Abbas, at- „ que ex ipso lumine veritatis sacrorum „ Canonum judicemus, quâ ratione *incumbimus in eorumdem praxim sustinendam nos potissimum qui Monachi sumus, & aliquid esse existimamur*: „ Si namque sal eva- „ nuerit, quod, quæso, adhibebitur an- „ tidotum, quo Laïci à corruptione de- „ fendantur.

Sozo-
men. lib.
6. Cap. 2.

Hæc ratio boni exempli præbendi Po- pulis debet apud Religiosos esse maximi momenti, quò sese ferant ad loquendum manifestè, Ubi sic exigit honor ipsius ve- ritatis: Si tacerent ex animo tempori ser- viendi atque ob humanum aliquem res- pectum, veritati detraherent quidquid posset ipsi redire utilitatis ex sanctitate suæ vitæ professionis, eamque privarent fructibus bonæ famæ, quam sibi regulari suâ observantiâ comparaverunt. Refert Sozomenus, Populum Alexandriæ peni- tūs inscium disputationum, quæ circa Fidem agebantur, libenti animo propen- disse in sententiam Religiosorum, prop- terea quòd, ait laudatus Autor, *penès il- los veritatem esse crederet, qui veritatem fa- ctis ipsis profitebantur*. Quantum ei damni inferrent, si tacere animo obfirmarent sub eo prætextu, quòd peculiaribus statûs sui constitutis ad solitudinem adstringan- tur?

tur? Numquid ejusmodi Leges praevalere debent obligationibus, quibus sese addixerunt ut Christiani in Baptismo ac postmodum in Sacramento Confirmationis, cujus hæc est gratia specialis, ut nos efficiat firmos ac stabiles in Fide defendenda? Num potiores esse debent ipsis commodis Ecclesiæ, cujus Membra sunt? Aliundè verò Religiosorum plerique his hodiernis temporibus Sacerdotio insigniuntur: Iis ergò animo præsens esse semper debet, quod illis, cæterisque Presbyteris in ipsâ Ordinatione fuit dictum, nimirum iis potissimum incumbere, quòd sint *Episcoporum Cooperatores & Medici spirituales Populi Dei, & quod ad alendam suam fidem dedicerunt, totum convertant in fidem Fratrum suorum formandam atque sustinendam.*

IX. Pontif. Rom. exhort. ad Ordinandos.

Denique, ut finis fiat penitus evertendi inanem illum prætextum humilitatis ac vitæ absconditæ, ex quo Solitarii quidam vellent desidiæ suæ quærere velamentum, ad eam agendi rationem potissimum attendatur, quam ab initio babuere qui inter Monachos priores ac sanctiores extiterunt. Sacro-sanctum illud studium, quo toti devovebantur Claustralibus officiis, nihil obstaculo fuit, cur eorum fervor non eruperit exterius, ubi sentiebant, periclitari veritatem. Quot & quanta non occurrerent vel etiam ex ipsis exemplis

Lib. 2.
Ep. 16.

domesticis iisdem proponenda? *O quot rerum præclarè gestarum apud vos monimenta extant!* inquiebat S. Abbas Theodorus Monachis qui tunc temporis florebant.

Omnes Solitarii primævorum sæculorum, qui celebrantur in Ecclesiasticis Annalibus, ut poenitentiâ suâ ac vitâ absconditâ, quam duxerunt, ita & suo Religionis studio & Martyrio, quod pro ejusdem amore perpeffi sunt nobis commendantur. Non commemorabo Sanctum Cyrum, neque S. Appollonium, neque Coprem Inferioris-Thebaïdis Eremitam. Quam S. Athanasius conscripsit, sancti Antonii Historia, ut magis cognita, sic etiam indubitatio est. „ Sæviente Imperatore

S. Athanas. Vit.
S. Anton.
cap. 15.

„ Maximiliano, ipse S. Antonius atque
„ ejus Fratres egressi Monasterio, sese
„ transtulerunt Alexandriam, ad confir-
„ mandos Martyres, qui eò ex diversis
„ Imperiis partibus conducebantur: Eos-
„ dem apud Magistratum sistentes horta-
„ turus profiliebat ad Tribunalia; Iis
„ sese comitem addebat ad locum usque
„ supplicii. Cùm Magistratus indixisset,
„ ne Monachorum ullus in Civitate re-
„ maneret, plurimi delituerunt: Anto-
„ nius vestimentum suum supernum la-
„ vit, atque, ut ab omnibus conspicere-
„ tur, locum ascendit eminentiorem.

Ibid. Vit.
S. Anton.
pag. 491.

„ Paulò post, mentientibus Ariani An-
„ tonium de Divinitate Verbi ita, ut se,
„ credere,

„ credere, ipse de eorum audaciâ totus
 „ stupens, rogantibus Episcopis atque om-
 „ nibus suis Fratribus, rursùm Alexan-
 „ driam descendit, ibique Ariomanitas
 „ publico sermone condemnavit.

Legantur ea, quæ refert Theodoretus
 de Sanctis Monachis Flaviano & Dio-
 doro, de Aphraate atque de aliis pluri-
 mis. *Ovium namque salutem quieti ante-*
ponens (Postremus iste,) *Monastico tugu-*
rio relicto, sudores Pastorales amplexus est.
 Voluit Imperator Valens ipsius compri-
 mere fervorem : Quid ei vir sanctus res-
 ponderit, norunt omnes. „ O Impera-
 „ tor, si Puella essem intrâ limites pater-
 „ næ domûs inclusa, ipsamque domum
 „ conspicerem totam ignescentem, quid
 „ facto opus esset? Nùm silentem rema-
 „ nere me interiùs oporteret? Nonnè
 „ potiùs incumberet ad aquam occurrere
 „ & ab omnibus quærere, undè posset
 „ restingui incendium? En, Imperator,
 „ quod in præsentī casu facio. „ Omitto
 infinita propèmodùm alia exempla. Ne-
 que verò ejusmodi facta propria sunt ali-
 quorum privatorum hominum, quæ Ec-
 clesia deindè reprehenderit : Iisdem prin-
 cipiis integra Cænobia institerunt, eo-
 rumque fervor atque studium plurimis
 laudibus comprobata sunt à Sacro-sanctis
 Conciliis, à primis Ecclesiæ Patribus &
 ab ipsis summis Pontificibus. Quod ut

Tom. 3.
Concil. c.
28. pag.
421.
Joann.
Garn. in
Præfat. in
2. p.
Merca-
tor. p. 39.
S. Leon.
Ep. 47.
Edit.
Paschal.
Quesnel.
Ep
Simpl.
tom. 4.
Concil. p.
1077.
Tom. 4.
Conc. p.
1086.

extrà omnem dubii aleam ponatur, ipsa
consulatur Epistola S. Cyrilli ad Mona-
chos Alexandriæ; Ea legatur, quam ad
Abbatem Sanctum Dalmacium Conci-
lium Ephesinum scripsit, illa, quam S.
Leo Papa misit ad Constantinopolitanos
Abbates, & quam Summus Pontifex Sim-
plicius inscripsit ad ejusdem Civitatis Ar-
chimandritas. Satis erit, finem iis impo-
nendo, quæ eo de argumento diximus,
illud referre, quod Papa Felix III. scri-
bebat ad Monachos Constantinopolis ac
Bithyniæ: Ad tempus devenimus, ait
ille, in quo totam experimur fallaciarum
satanæ nequitiam: Sed Dominus qui pro-
tegit nos, impedit, ne succumbamus.
*Monentes dilectionem vestram, ut sicut sem-
per fecistis, pro custodiâ veritatis jugi obser-
vatione vigiletis.*

C A P U T XI.

De Mendacio, & de iis quæ illud sequuntur.

Definitio ac Divisio Mendacii.

VERITAS, ut observavimus, accipitur
duobus modis, aut pro ipsâ re-
rum in se ipsis existentia, seu realitate,
vel pro certâ cognitione, quam de istis
rebus habemus: In hoc utroque sensu
Mendacium non adversatur veritati; Quod
enim

enim exterius profertur, nihil immutat nec quoad veritatem rerum, nec quantum ad mentem illius qui loquitur. Immò verò mendacium in eo propriè consistit, quod aliquid dicatur adversus quod intus cognoscitur esse verum. Sed veracitati mendacium in eo adversatur, quòd mendax aliter loquatur, quàm sentit, atque eò potissimum collimet, ut aliis illudat.

Est hæc vulgaris mendaciorum divisio, ut tres eorumdem species communiter distinguantur, nempè *Mendacium perniciosum*, quod proximo damni aliquid infert; *Mendacium officiosum*, quod è contrariò utilitati ullius inservit; Et *Mendacium iocosum*, quod eo animo profertur, ut iis, quibuscum conferuntur colloquia, risus moveatur.

S. Augustinus adeò accuratè subdivisit tres istas Mendaciorum species, ut nihil addi possit iis, quæ eâ de re habet: Juxtà iteratam à S. Doctore divisionem, species octo mendaciorum rursùm distinguuntur.

S. Aug.
de Mend.

Primum capitale, inquit, *quod fit in doctrinâ Religionis; ad quod mendacium nullâ conditione quisquam debet adduci.*

Secundum, ut nulli profit, & obsit alicui.

Tertium, quod ita prodest alteri, ut obsit alteri.

Quartum, quod fiat solâ mentiendi fallendique libidine, quod purum mendacium est.

Quintum;

Quintum, quod fit placendi cupiditate de suaviloquio.

Sextum, quod nulli nocet, & prodest alicui.

Septimum, quod & nulli obest & prodest alicui, excepto si Judex interrogaret.

Octavum, quod & nullibi obest, & ad hoc prodest, ut ab immunditiâ corporali aliquem tueatur.

Aliam mendacii speciem S. Augustinus adhuc observat, quæ non comprehenditur in prædictâ generali divisione, & illud mendacium est, quod fit ex falsâ quâdam modestâ, nempe sese criminum infimulando, à quibus omninò vacatur, ut de conceptâ boni nominis opinione sibi detrahatur aliquid. „ Si eo animo „ mentiris, ut te ipsum deprimas, inquit, „ ex tuo mendacio te constituis peccato- „ rem; *Nam quomodò est humilitas, ubi regnat falsitas?*

Serm.
182. in I.
Joan. 7.
4. n. 5.

Non solum potest mendacium fieri proferendo verba, sed et signis quibusdam ad nutibus innuendo; Duobus namque modis istis homines consueverunt suos interiores sensus manifestare.

En, quæ possunt de mendacio haberi, ideæ atque generales notiones. Indè verò fluunt, quæ sequuntur, quæstiones.

1. Utrum mendacium in genere sit licitum? 2. Utrum mentiri liceat in aliquibus casibus? Utrum queat subesse mendacio

DE VERITATE. Cap. XI. 173
dacio locus excusationis, & in quem
peccati gradum possit ratione diversarum
circumstantiarum reponi?

PRIMA QUÆSTIO.

An mendacium possit esse licitum?

Extitère pristinis olim temporibus Hære-
tici atque inter alios Priscillianistæ &
Messalianitæ, quibus omnia omnium spe-
cierum mendacia ipsumque etiam perju-
rium aut probabantur, aut videbantur
legitimam suscipere causam excusationis.
Hoc ipsis erat quasi loco Dogmatis pro-
prij ac sacro-sancti: *Jura, perjura, secre-*
tum reddere noli. Cujus rei causam hanc
afferebant, nimirum in intimis pectori-
bus veritatem quasi in sanctuario quodam
à sese retineri, parvique interesse, ean-
dem exterius proferri, aut abscondi.

August.
lib. de
mend. ac
Conf.

Ejusmodi sententia, quam asserere nul-
lus inter Philosophos Paganos unquam
ausus est, sic repugnat rationi, societati
Civili ac Religioni, ut nemo non possit
ipsam detestari atque penitus horrescere.

A ratione quidem omninò aliena est
in eo, quòd permittat, quod interiùs sen-
titur atque habetur omninò exploratum,
non solum manifestari nunquam, sed &
oppositum affirmari. Societatem verò ci-
vilem funditus evertit, propterea quòd,
si li-

si liceat in quibusvis occasionibus mentiri, jam non est, unde cujusquam fidei confidi possit; Omnis ruit bonæ fidei spes; Omne commercium dilabatur, nihilque societas civilis offeret, nisi chaos quoddam hominum, quibus & animus & libertas impunè relinquentur sibi invicem imponendi. Religio verò, quæ nihil nobis potius ac necessarium est, penitus tollitur atque redigetur ad nihilum: Ipsa etenim tota innititur hoc principio S.

Rom. 10.
10.

Pauli; *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* En veræ Religionis fundamentum: Si namque quod nullatenus creditur, licitum fuerit confiteri, docere atque prædicare, jam Religio somnium est & insania; Martyres qui veritatis causâ passi sunt, haberi non possunt nisi ut infani. *Hæc detestabilis Doctrina*, ut ait S. Augustinus, *omnes dedecorat sanctos, Martyres, quin etiam omnibus Martyriis meritum aufert atque sanctitatem.*, Ip-

Aug. de
mend. ad
Conf.
ibid.

„ si etenim, addit S. Doctor, multò confultius & æquiùs egissent, si suis Persecutoribus non fuissent confessi, se esse Christianos, & ejusmodi confessione eos nos effecissent homicidas: Quin immò mentiendo ac pernegando se Christianos esse, & suppliciis se ipsos subripuissent, vitæque propriæ pepercissent, nihil indè intimis suis immutatis sensibus, & inimicos suos impedire, divis-

, divissent, ne nefarium, quod proposuerant, scelus consummarent.

Stabit semper illud eâ de re J. C. præceptum : *Qui me negaverit coram Hominibus, negabo & Ego eum coram Patre meo.* Hujus Legis observatione fundata est ac invaluit Ecclesia. Si suam Apostoli primæ-que Christiani negavissent Religionem, Christoque quanquam ore tenus renunciavissent, suos in intimis pectoribus absconditos sensus retinentes, profectò nedùm fecisset progressûs aliquid Religio Christiana, quin immò tota citò citiùs corruisset : Ex illâ constantia animi, quâcum diriora tormenta mortemque ipsam potius pertulerunt, quàm ut sese Christianos inficiarentur, Ecclesia potissimum cepit initium, & Christiana Religio stetit, crevit, atque terrarum ubique disseminata est, juxtâ illud Tertulliani ; *Sanguis Martyrum, semen Christianorum.*

Matth.
10. 33.

Tertull.
lib. ad
Mart.

In illud autem conspiravêre semper & perpetuum omnium omninò Christianorum suffragium & unanimis Patrum consensus, idque constanter habitum est ut Dogma Traditionis, nimirum nunquam licitum esse mendacium in materiâ Religionis. Quod usque adeò extrâ omnem aleam dubii positum est, ut ipsi Autores, quibus mendacium aliquam excusationem habere posse visum fuit, illud verbis expressissimis excipi voluerint, quod fit in causâ

causâ Religionis. Atque idem dicendum de juramentis, in quibus Divinum nomen invocatur in testimonium veritatis, & de contumeliosis atque injuriis verbis, quæ & in Deum & in Religionem possent, conscientiam necquicquam reluctantem, profundam. „ Qui mendacium asserunt per-
 „ mitti posse, inquit S. Augustinus, id
 „ saltem excipiunt, quod refertur ad cul-
 „ tum Divinum, agnoscuntque nefas pror-
 „ sus esse mentiri in ejusmodi causâ;
 „ Quod idem dicunt de perjuriis & de
 „ probrosis in Deum resque divinas ma-
 „ ledictis. Quando Divinum nomen im-
 „ ploratur, quando Deus appellatur testis,
 „ quando Sacramentum juratur, quando
 „ denique habetur de Religione sermo,
 „ certissimum est nefas esse mentiri: Nul-
 „ lus quisquam auderet in ejusmodi casi-
 „ bus docere, præcipere aut comprobare
 „ mendacium, neque illud justum asserere.
 „ Nusquam licet Doctrinæ Christianæ
 „ Doctore, ejusdem Præconi, ac Re-
 „ ligionis Defensori, nec mentiri, nec
 „ ullis involucris cujuscumque mendacii
 „ opprimere veritatem. Quod etiam idem
 „ S. Doctor, cujus ibi tota mens exprimi-
 „ tur, verbis luculentissimis asserit, cum in
 „ alio loco dicit, „ veniam quidem de iis
 „ fieri posse, quæ cum veritate non om-
 „ ninò concordant, modò non toleren-
 „ tur nec perjuria, nec contumeliosa in
 „ Deum

Aug. ibid.

„ Deum resque Religionis maleficta. Ex
 „ quo principio reprobanda quoque ve-
 „ niunt quotquot mendacia, quæ alicui
 „ iniquè obfunt; Neque enim ulli injuria
 „ vel levior inferenda est, ut à graviore
 „ possit alter defendi. Sed nec etiam pro-
 „ bari possunt mendacia, quæ licèt of-
 „ fendant nullum, nemini prodesse repe-
 „ riuntur, & in ejus damnum vertunt,
 „ qui sine ullâ causâ mentitur. Neque
 „ verò ejusmodi solummodò mendaces
 „ sunt; Quippè mendacium aliquandò
 „ dicatur ex necessitate. Sed ii potissi-
 „ mùm appellantur mendaces, quos men-
 „ tiri juvat, quique ex mentiendi libidi-
 „ dine faciunt mendacium.

Mirari subit acris ingenii perspicaciam,
 quâ S. Augustinus materiam adeò diffi-
 cilem atque intricatam dissolvit tantâ cum
 perspicuitate, ut certa sejunxerit ab in-
 certis & posuerit quæstionem decidendam
 omni, quæ desiderari potest, verborum
 præcisione. „ Cùm præcedentes errores,
 „ inquit, absque difficultate reprobati fue-
 „ rint, nunc quasi per gradus ascendendo
 „ ad verifimiliora, quæstio controverti-
 „ tur de novo alio mendacii genere, quod
 „ tribuitur quibusdam benevolis ac beni-
 „ gnis, nimirum an mentiri liceat, quan-
 „ dò mendacium non solum nulli obest,
 „ sed & reperitur alicui prodesse?

SECUNDA QUÆSTIO.

Utrum quibusdam in occasionibus liceat mentiri ?

Idem S. Augustinus apertè fatetur, magnam omninò esse istam quæstionem, quæ nobis affert in plurimis vitæ occasionibus multam perturbationem : Eandem agnoscit difficillimam & prorsùs obscuram, & hæc illa est, quæ nunc restat dissolvenda. Ait, futurum, ut facilè solveretur, si considerarentur tantummodò præcepta & exēpla negligerentur. Non diffitetur, exempla occurrere, quæ sententiæ adversantur, quam tenet juxtà quod præcepta commendant, nec tamen condemnare videtur eos qui sententiam amplectuntur oppositam. Fatetur, communioem prorsùs prævalere opinionem, scilicet nullam peccati rationem inesse mendaciis, quæ vel in favorem & utilitatem alicujus adhibentur, vel eo animo fiunt, ut ab eo aliqua injuria avertatur, quam certissimè reciperet, nisi mendacia obstarent ; Quin etiam ejusmodi mendacia bonis operibus annumeranda prædictâ opinione affirmari. Eò usque etiam descendit, ut duo mendaciorum genera esse concedat, in quibus non ita gravior occurrat culpæ ratio, quanquàm eadem contendat non
omni

omni omninò culpâ vacare, nimirum, quando oblectationis causâ aliquis mentitur, aut ut utilitati alienæ inserviat. Nihil prius habet perniciosi, quoniam eum non fallit, quocum colloquium conferitur, isteque potest conjicere, illud quod dicitur, ridendi jocandique causâ potissimum proferri. Posterius autem magis videtur dignum excusatione, quòd prætectum benevolentiae ac benignitatis prae se ferat. Tandem S. Augustinus in tractandâ propositâ quæstione moderatè se gerit, quantum potest desiderari. „ Prosequemur, inquit, quæstionem istam, ita ut cum quærentibus nos ipsi quæramus, & ex Opere Lector dijudicabit, utrum attigerimus veritatem, cum id sit nobis propositum nihil ausu temerario decidere.

Sententiæ plurimorum Patrum, quos adversari S. Augustino contenditur.

Rectè admodum observavit S. Augustinus, in quæstione, de quâ agitur, ex unâ parte occurrere Legem, quæ prohibet mendacium, ex aliâ verò exempla numero plurima, quæ videntur probare mendacia ac præsertim ea, quæ fiunt causâ alienæ utilitatis. Istis exemplis adjici potest autoritas plurium Patrum, qui non videntur in eâ re consentire cum S.

Augustino, quique etiam, ut creditur, scriptis suis asseruerunt, quibusdam in casibus ipsam ut plurimum urgere mentiendi necessitatem. Sic sensisse incusantur imprimis Patres Græci, atque inter Latinos Lactantius & S. Hieronymus qui dicuntur huic opinioni apertè favisse. Primò quidem referemus quâ ratione prædicti Patres fuerint locuti, deindè discutiemus quid sit de eorum mente judicandum.

Origen. l.
6. stromat. ex
Hieron.
Apol. I.

Origines, cujus Opus stromatum eâ in materiâ laudatur à S. Hieronymo, ait juxtâ Platonis principia, ad quæ veritates Evangelicas accommodat, „veritati „quantùm fieri potest, esse adhærendum; „Licet mendacium Deum dedeceat, illud hominibus aliquandò nihil inservire, aliquandò autem esse maximæ utilitatis; In eo casu, quo confert ipsis utilitatem aliquam, posse ab illis remedium loco vel per modum condimenti cujusdam adhiberi; Rem esse prorsus indubitatam, quòd penès Medicos sit uti remediis; At imprudentibus libertatem eorundem adhibendorum non esse relinquendam. Quod principium Platoni omninò probatur, qui addit, Principibus atque iis, ad quos spectat rerum Imperii administratio, quandòque incumbere necessitatem mentiendi, aut ut noceant Hostibus, aut ut Patriam

„triam atque Cives tueantur; At, quod
 „ad alios pertinet, qui nesciunt menda-
 „cio prudenter uti, eos ab eodem facien-
 „do planè esse removendos. Huc usque
 „sensus ipsius Platonis redduntur, prout
 „exprimuntur in ipsius libro 3. de Re-
 „publicâ. Origenes addit: Quod autem
 „ad nos spectat, ipsi ob oculos habeamus
 „illud Apostoli præceptum; *Loquimini* Ephes. 4.
 „*veritatem unusquisque cum proximo suo.*
 „Quærendum nobis non est, quis sit
 „proximus ille; Sed attento animo per-
 „pendenda hæc Philosophi verba: *Men-*
 „*dacium ipsi Deo indecorum est, Hominibus*
 „*verò modò utile, modò inutile.* Illud habe-
 „re debemus tanquàm certissimum, Deum
 „nequidẽ *ex dispensatione* mentiri posse, hoc
 „est, ut commodis hominum provideat;
 „Attamen, si sic exegerit Auditoris uti-
 „litas, Deus ambigua verba profert, atque
 „prout sibi visum fuerit, in ænigmate
 „loquitur; Adeò ut & sua veritati digni-
 „tas servetur, & quod posset populum
 „offendere, si palàm & apertè detegere-
 „tur, salutari quodam velamento conte-
 „gatur. Quod ad Hominem attinet, quem
 „necessitas urget mentiendi, summope-
 „rè debet attendere, ut aliquandò men-
 „dacium adhibeat *per modum remedii aut*
 „*condimenti cujusdam*, ac præscriptæ re-
 „gulæ potissimùm insistant, neque ultrà
 „limites prætergrediatur, in quibus Judith Judith. c.

„constitit adversus Holophernem, quem
 „prudenti vicit verborum dissimulatione.
 „Esse debet exemplo Ester, quæ de sentē-
 „tiâ propositâ dimovit Artaxerxem, suam
 „ei Nationem per multum diuturnumque
 „tempus abscondendo; Atque imprimis
 „Patriarcha Jacob proponendus est ad
 „imitandum, cui ex callido quodam men-
 „dacio largam legimus successisse Patris
 „Benedictionem; Undè manifestè patet,
 „si mentiti fuerimus absque ullius utili-
 „tatis intuitu, nos inimicos illius effici,
 „qui dixit: *Ego sum Veritas.*

Hier.
 Apol. I. I. S. Hieronymus, à quo referuntur hæc
 contra Ruff. Origenis verba, eum ridiculum facit,
 quanquàm ipse in suo Commentario in
 Epistolam ad Galatas Cap. 2. v. 4. ejus-
 dem sententiam fuerit secutus.

Clem.
 Alex. lib. 7. Strom. „S. Clemens Alexandrinus ait, menda-
 „cium fieri posse, seù, ut Philosophi lo-
 „qui amant, posse dici falsum, quemad-
 „modum Medici consueverunt quò ma-
 „lè habentibus afferant levationem. Apo-
 „stolus Timotheum voluit circumcidi
 „etiam quo tempore palàm annunciabat
 „atque scribebat, circumcisionem manu
 „Hominum factam nullius esse prorsus
 „utilitatis. Eâdem ratione egit, ne Hæ-
 „breos aurem ei dare jam incipientes,
 „necdùm Christianam Religionem om-
 „ninò persuasam habentes cogeret ad
 „suis Synagogis planè renunciandum,
 „ eos

„ eos nimirum de Lege ad circumcisionem
 „ cordis simul ac sine ullius ferè moræ
 „ intervallo transferens : Adeoque qui
 „ sese paulò remissiore præbet, ut con-
 „ sulat æternæ salutis sui proximi, atque
 „ eâ de causâ ad ipsius sensum descendit,
 „ argui dissimulantiae damnandæ nullo
 „ jure potest, propterea quod alioquin
 „ Justis immineret periculum ex malâ
 „ eorum voluntate, qui sunt illis male-
 „ voli.

S. Basilus, seu ille qui Regularum bre-
 vium Autor est à præcedentium senten-
 tiâ totus alienus est, quippè qui ad pro-
 positam istam quæstionem, *Numquid uti-*
litatis alicujus causâ consultò mentiendum
sit? Sic absque ullâ hæsitatione respon-
 deat : *Hoc sententia Domini non permittit*
alicui; Sic præcisè dictum est, mendacium
ex Diabolo esse.

S. Basil.
 Reg.
 brev. art.
 76.

At S. Chrysostomus videtur longè ali-
 ter sentire. Probat exemplo Medicorum,
 quibus uti fallaciis permittitur, ut afferant
 sanitatem, iis prorsus licere, qui anima-
 rum salutis invigilant, idem remedium
 [hoc est easdem fallacias] adhibere, at-
 que etiam apud eos obtinere, ut frequen-
 tius adhibeant. Addit, plurimam utilita-
 tem inesse fraudi, modò non accedat ani-
 mus fraudandi, nec etiam fraudis nomi-
 ne in ejusmodi circumstantiis esse appel-
 landam, sed potiùs quamdam agendi ra-

S. Chri-
 sost. l. 10.
 de Sacer-
 dot.

tionem œconomicam atque politicam, cui competere possit ipsa appellatio sapientiæ. Sic eâ de re habet in libro quem de Sacerdotio scriptis & in suo Commentario in Epistolam ad Galatas, cap. 12. & 27.

Cui sententiæ subscribit Cassianus ejus Discipulus: Docet, mendacium esse quasi quoddam Elleborum, aliquid habens quidem adjunctum periculi, sed quod fiat omninò salutare, cum alicui in extremis posito præbetur; In ejusmodi casibus adhibitum reperiri vel ab ipsis etiam Viris Sanctis & ab iis qui erant apud Deum acceptissimi; Quandò ex apertâ Veritatis confessione magnum aliquod imminet discrimen, posse recurri ad mendacium, quod alioquin prorsus evitandum est. Eò usque progreditur, ut aliquos etiam asserat ex mendacio justificari posse, quòd illud bono animo faciant, & Deus, qui Scrutator est atque Judex cordium, non ipsum sonum verborum, sed voluntatis atque intimi pectoris affectum considerans, eum justum habeat qui cum rectâ ejusmodi mente mentitur.

Synes. c.
104.

Iisdem vestigiis insequitur Synesius Episcopus Pelusiota: „ Philosophus, inquit, quanquàm veritatis amans, indulget aliquandò necessitati mentiendi.... „ Quemadmodum oculis malè affectis tenebræ necessariae sunt atque salutares, „ & plurimùm officit splendentis diei fulgor,

„gor, sic veritatem existimo iis obesse,
 „qui non eo animo valent, quo possint
 „lumen illius sustinere.

Theodoretus, S. Joannes Climacus
 & plurimi alii etiam adducuntur quasi
 propugnatores extiterint opinionis, quæ
 sententiæ S. Augustini tota opposita est.
 Quin etiam contenditur, in eandem des-
 cendisse recentiores aliquos Theologos.
 Hugo à S. Victore mendacia, quæ fiunt
 aut animo jocandi, aut ex modestiâ,
 equidem excusat; At non vult, illa fa-
 lutis alienæ nec temporalis nec æternæ
 posse ullatenus adhiberi, quanquam in
 ejusmodi casibus non diffiteatur silentio
 dissimulari posse. Eorum opinio, ut ait
 S. Augustinus, videtur suum sibi vindi-
 care fundamentum ex plurimis potissimum
 exemplis, quæ desumuntur ex scripturâ,
 & in quibus officiosa mendacia reperiun-
 tur non solum adhibita ab iis personis in
 iis circumstantiis, in quibus non est, un-
 de subesse queat locus excusationi, sed
 ipsis etiam præmiis decorata, adeò ut
 inferendum videatur, aliquandò posse
 mendacium non solum non dignum esse
 reprehensione, sed & laudibus efferen-
 dum. Primum, quod occurrit, menda-
 cium est Abrahæ, qui & ipse dixit &
 sic ab uxore voluit affirmari, ipsam esse
 suam sororem, ne pro suâ uxore habere-
 tur: Ipsius tamen soror in rei veritate

non erat, etiamfi poneretur, quòd potuisset eo nomine appellari, propterea quòd ipsi esset genere proxima; Vocem illam animo fallendi Abimelech adhibebat.

A mendacio vindicari nequaquam illud potest, quod Jacob ait suo Patri, se ipsius esse primogenitum Esau: Quod affirmat, omniaque componit ad illudendum Patri suo, pellibus tùm brachia, tùm manus circumvolvendo; Imponendo ei persuadet, sibi properanti ad venationem feram, quam quærebat, Divinâ voluntate protinùs occurrisse, licèt optimè nosceret à suâ Matre fraudis particeps hædum fuisse paratum atque conditum.

In eo autem multò validius est exemplum Ægyptiacarum Obstetricum, quæ suis mendaciis Hebræorum infantulos conservaverunt, quòd verbis expressis ibidem dicatur, à Deo fuisse remuneratas, *ædificavit eis domos*, ait sacer Textus.

Quod idem judicandum de Rahab Meretrice commorante in Civitate Jericho, quæ cùm abscondisset exploratores Israelitarum missos à Josue, asseruit, eosdem apud sese jam non extare, atque etiam viam indicavit, quam aiebat ab iis teneri, ut inquirentibus eos fucum faceret; Quam ipsius actionem legitur præmiis quoque fuisse donatam.

Neque verò solummodò proferuntur
Testa-

Testamenti Veteris exempla, quin etiam alia juvat ex Novo depromere, atque in id intenditur, ut ex ipso J. C. qui veritas est, mendacio superaddatur aliquid auctoritatis. Cui rei videntur dare locum duæ, quæ ex ejus vitâ allegantur actiones: Ac primò quidem, quòd paulò antè suam Passionem dixerit, nequaquam futurum, ut in Die Festo Jerosolymam ascenderet, & nihilominus ascenderit; Secundò, cum post suam Resurrectionem sese comitem adjunxisset duobus Discipulis, qui faciebant iter ad Emmaüs, & à quibus non agnoscebatur, & cum iidem eò pervenis-
sent, *ipse se finxit longius ire*, quanquam haberet animo destinatum cum iis remanere. Quibus actionibus adduntur duæ circumstantiæ ad eandem rem facientes, quanquam non ita manifestæ sint: Una quidem occasione Mulieris laborantis hæmorrhoidibus, cui cum ex contactu fimbriæ ipsius vestimenti sanitas allata fuisset, ille magnâ Hominum turbâ undequaque premente, quæsiuit quis istam fimbriam contigisset; Certò certiùs noverat; Utquid ergò sic interrogat, quasi fuisset istius rei prorsus nescius? Idem dicendum de interrogatione ab eo factâ, cum devenisset ad locum, ubi sepeliebatur Lazarus: *Ubi posuistis eum?* inquit. Noverat procul dubio; Ut quid igitur ignorare sese fingebat, & ubi jaceret quærebat?

Galat. v.
14.

S. Petrus, ut tempori aliquatenus serviret, volebat Gentiles ad Christianam Religionem, non ita pridem conversos adstringere ad judaïcos ritus: Ipse simulavit, eorundem comprobari sibi necessitatem, & S. Paulus ei restitit; Quidquid verò sit, manifestum est à S. Petro fuisse falsitati pondus additum. Videtur autem S. Hieronymo fraus ibidem occurrere duplex, supponendo nimirum sanctos Petrum & Paulum inter se omnino conspiravisse, & quæ inter eos orta est, altercationem ejusmodi fuisse commentitiam atque de industriâ prorsus excitam. Quam eandem fraudem S. Paulus adhibuit, jubendo circumcidi Timotheum, ut scilicet Judæis conversis innueret, necessarios sibi videri Judaïcos ritus.

Si consulantur Historiæ Ecclesiasticæ Monumenta, plurima referuntur exempla Virorum, qui cum fuerint, omni comparatione exceptâ, conspicui tum morum pietate atque sanctitate vitæ, tum factorum celebritate, videntur & suâ agendi ratione & aliquibus factis mendacium aut probavisse, aut etiam eodem usi fuisse.

Quibus omnibus autoritatum testimoniis adjiciuntur etiam speciosa ac plausibilia rationum argumenta non quidem ex ipsis visceribus Legis deducta, sed quæ fundamentum habent ex publicâ privatâque autoritate & ex prætextu charitatis, quâ

quâ debemus proximum complecti. Aliquis occidendus à sicariis inquiritur: Ille sese in domum meam recipit. A me quaeritur, nùm in domo meâ consistat: Possum equidem tacere, at vel ipsum silentium est indicium sufficiens, quo traditur. Indè conjicietur, illum existere domi; De eâdemque interficiendus extrahetur. Secretum aliquod mihi committitur: De eodem ipse interrogor; Secretum si proferam, absque dubio teneor in culpâ. Tacitum verò si premam, arguitur indicium, quod in perniciem illius vertit, qui mihi concredidit secretum: Numquid non rectè agam, si planè negavero, ab eo mihi quidquam tale dictum, quod detegere animo pertenditur? In manus datur aliquod depositum: Quoniam verò inter me & Depositorem noscitur societatem intercedere, apud me protinùs acceditur, petiturque nùm non habeam istud depositum. Si vel tantillùm videar perplexè atque cum ambagibus loqui, ipsa tota domus excutietur, reperiatur depositum & ecce Depositor totus perditus est atque etiam eradicatus. Suppono quidem injustam depositi inquisitionem, & inquirentibus nihil in deposito juris tribui, quippè qui aliter manifestæ faverem injustitiæ, quod nusquàm licitum est; Nonne in ejusmodi casu possum absque hallucinatione asserere, apud me

nequaquam existere istud depositum eo nimirum animo, ut Domino suo præstetur integrum?

Ægrum aliquem Medicus invisit: Si ei apertè dicat, futurum, ut ei tale remedium adhibeat, à quo ipse æger totus alienus est, profectò illud respuet, quamquam ad ipsius curationem sic appositum sit, ut illud omninò necessarium esse videatur; Numquid Medico non licet, ut illius saluti consulat, illud remedium sub alio e mentito nomine offerre? Continget virum aliquem ægrum jacentem, uxore suâ orbatum fuisse illiusque mortis esse penitus inscium: Absque dubio futurum est, ut ipse moriatur, si fuerit ei ista mors denunciata; Petit ille ab iis qui lecto assident, nùm sua uxor obierit, necne. Si filuerint isti, protinùs intelliget, eandem esse mortuam, & ipse ex summo, dolore animam efflabit: Si dictum è contrariò fuerit, licèt contrà rei veritatem, ipsam vivere, ille ex toto restituetur.

En alius occurrit subtilior casus, quem sibi proponit S. Augustinus: Offert se tibi Viator aliquis qui petit à te, an futurum sit, si certam quandam viam iniverit, ut obviam habeat grassatores. Est tibi persuasissimum, eidem te esse suspectum, & si responderis affirmativè, futurum, ut aliam viam ingrediatur, ne in ipsos grassatores incurrat: Nonnè quamquam

quàm falsò, sic potes affirmativè respondere, & licèt perspectum tibi sit in istà vià grassatores insidiari, ut nimirùm iste infortunatus sese servet ab iisdem sanum atque incolumen aliam viam ineundo, quæ grassatoribus non sit infesta.

Quæ huc usque attigimus, ad sola temporalia commoda vitamque Hominum spectant; Nunc ea prosequamur, quæ ad spiritualem utilitatem propiùs attingunt. Nonnè potest adhiberi mendacium, ut Hæretici occulti detegantur, quemadmodùm olim Flavianus egit, ut detegeret Messalianitas? Quemadmodùm quoque plurimi tùm Episcopi, tùm Evangelii præcones degentes apud Exteras Nationes fecerunt multis in occasionibus, ne venenum hæreseos latius spargeretur. Nonnè à fortiori mentiri licet, ut æternæ saluti consulatur? Quam difficultatem S. Augustinus dilucidiori, quæ desiderari potest, ratione sic exponit: „ Ipsum „ etiam nobis objicitur periculum salutis „ æternæ, cui alii exponuntur ex illâ „ nolendi mentiri obstinatione, quibus, „ cùm nonnisi mendacio succurri possit, „ mentiendo salus afferretur æterna; „ Exempli causâ, si baptisandus aliquis „ reperiatur apud Impios atque Infideles, „ nec ad eum usque possit perveniri, ut „ baptisetur, nisi mendaciis imponendo „ Persecutoribus. „ Qui quidem casus

videtur usum mendacii poscere atque omninò probare ejus necessitatem: Neque enim jam quæstio est, utrùm possit adhiberi mendacium pro futilibus atque transitoriis hujus seculi bonis atque honoribus, neque etiam pro temporali vitâ; Sed agitur de ipsâ æternâ alicujus salute. Possunt & alii casus occurrere, in quibus mentiendo multorum saluti æternæ consuletur. Missionarii petunt Japoniam, Sinam atque alias longinquas Regionem: Earumdem aditu prohibentur eo ipso, quòd ut Christiani, atque à fortiori, cùm Christianæ Religionis Præcones agnoscuntur: Sub ementito habitu gerunt alienam personam (quod nusquam interdicitur;) In ipso descensionis faciendæ momento interrogantur, nùm non Europæi sint & Christiani, iisque permissio quòd Christianam sectentur Religionem, ulterius urgetur, nùm Missionarii non sint, atque eandem disseminaturi non accedant? Si fateantur, protinùs propelluntur: In Regionem istam nequaquam recipientur, neque Messem facient, quæ ibidem est multa atque copiosissima. Quantum indè detrimenti derivatur in ipsam Religionem! Quæ futura est tot Hominum funestissima fors, quorum, si aures pertigisset ipsius Evangelii verbum, Cor divinâ gratiâ fuisset protinùs commotum, quique lumen veritatis

tis secuti potuissent æternam, consequi salutem.

Mendacium, quod eo fine efficitur, ut aliis sibi que volupe fiat, nihil culpæ prorsus habere videtur: Ejus generis autem plurimæ species distinguuntur. In aliis cum habetur sermo, innuitur vel ipsâ rei exprimendæ ratione, vel ipsius vocis sono, vel ipso gestu, illud quod dicitur nonnisi jocorum facetiarumque gratiâ proferri. Absque dubio est, atque de hoc ipso nulla est, teste S. Augustino, controvesia, ejusmodi loquendi formulas, quibus species mendacii videtur subesse. nequaquàm esse mendacia: *Exceptis jocos, inquit, quæ nunquàm sunt putata mendacia; Habent enim evidentissimam ex pronuntiationibus, atque ex ipso jocantis affectu significationem animi nequaquàm fallentis, et si non vera enuntiantis.* Quod idem dicendum est de fabulis, Poematibus, Commentis Poeticis, Comoediis, fabularibus historiis, & Narrationibus, quæ passim circumferuntur sub appellatione gallicâ *Romans*: Subintellectâ namque materiâ, quæ subjicitur, & rerum, quæ narrantur, ipsâ conditione, nec audientes in erroris periculum incurrunt, nec dicentibus animus inest fallendi; Adeoque nihil in iis occurrit prorsus mendacii. At in sequentibus, quæ videntur ad idem genus accedere, potest aliquatenus mendacium reperiri.

August.
lib. de
Mendac.

Ab aliquo refertur facinus, quod contigit, narratur aliquid novi, Casus aliquis profertur quasi reverà certissimè adven-rit, eo nimirum animo ut risus delectatioque moveatur adstantibus: Alius aliquid commentitur, ut alii lætitiā incutiat, vel timorem, propterea quòd res ad eundem pertinens agatur. Primus imponit adstantibus; Alter falsam lætitiā alicui privato affert, aut tristitiā, quæ est omni prorsus vacua fundamento. Error diuturnus non est: Ipsam citò citiùs detegunt rei veritatem, neque ex suo mendacio referunt aliud, quàm ipsum lætitiæ sensum, quòd gratum errorem aliis induxerint. Plurimus indè cachinnus concutitur, multumque indè sese adstantes oblectant, totus denique ridet indè sermo atque redintegratur: Nedum displiceat, qui sic errore alios circumvenit, quin immò magis amatur; Neminem ipsius mendacium offendit, è-contrario lætitiā effert. Nùm jure potest reprehendi?

Est & mendaciorum tertia species, quibus videtur aliquid subesse pietatis, & ea sunt, quæ ex modestiā animoque sese minuendi proferuntur. Sese peccatorem aliquis exaggerat omninò ingentem: Quin etiam sese peccatorum arguit atque reum profitetur, quæ nequaquam commisit, quanquam eisit persuasissimum, sese sanc-
tè

tè atque integrè & etiam juxtà præcepta christiana vitam degere, neque unquàm in ea peccata incidisse, quæ palàm confitetur. Religionis aliquis, qui de aliquâ culpâ à suo Præposito reprehenditur, quanquàm ab eâdem prorsus vacet, & ipsi Præposito sit perspectum, eum ab illa longè remotissimum esse, isteque Præpositus eum non-nisi deprimendi causâ de eâdem præsentè Communitate reprehendat, sese ejusdem reum agnoscit, corpus humi prosternit, veniam supplex deponit, poenam sibi impositam animo subie libenti : Quæ quidem agendi ratio ex promptâ obedientiâ magnâque humilitate tota procedit, ipsius est propriæ voluntatis despicientiæ excessus, ut totum sese subdat voluntati sui superioris. Ejusmodi animi dispositio nedùm Condemnanda, nonnè potiori jure habenda ut summa cumulataque virtus? Sic agere consueverant pristini Solitarii Orientales; Sic hodiernis temporibus obtinet in Monasteriis, quæ strictiorem Disciplinæ Monasticæ austerioremque sequuntur-observantiam.

En quæ plausibilia pro mendacio possunt afferri, animoque metus quidam subit, ne mihi veritas objiciat, quòd in Tractatu, in quo veritatis ipsius partes suscepi defendendas, nimio plus, quàm par erat, iisdem pretium addiderim : At

ipsa me veritas docet, nihil abscondendum esse, neque dissimulandum. Ipsa viribus sufficiens est, ut, quibus eam impugnare contenditur, difficultates omnes exorbeat, satis luminosa, ut fucatos rationum Humanarum splendores dispellat, satis potens, ut vel etiam possit in obscuriores tenebras penetrare. Ipsam igitur loquentem jam admittamus; Sed quoniam locus esse posset diffidendi nobismet ipsis, ducem fidelem secuturi sumus, qui nos ab omni erroris periculo servabit incolumes.

Dux ille S. Augustinus est, vir sine exceptione eximius ac magnus, qui materiam istam non per transcennam excussit, sed in duobus libris ex professo scriptis atque in plurimis aliis operum suorum locis quidquid ad eandem pertinebat, totum in eam tractandam contulit: En quod eâ de re habet eâ cum animi modestiâ, quâ plurimum pollebat, in primo libro retractationum suorum operum.

De mendacio conscripsi Tractatum, ad cuius intellectum licet opus sit aliquâ animi contentione, nihilominus non erit inutilis certa quædam attentio, quæ potest adhiberi, quin immò plurimum poterit ad mores in eo conducere, quod multum valeat, ad obfirmandum animum in proposito nunquam

à vero ne lato quidem ungue disce-
 dendi. Cogitaveram istum Tractatum
 è numero Librorum meorum expun-
 gere, quòd mihi videretur obscurus,
 intricatus atque Lectori nimium per-
 gravis: Eamque potissimum ob causam
 animo fuerat obfirmatum, ne eundem
 publici juris efficerem. Postmodum,
 cum alium scripsissem, cui titulus est
Contrà Mendacium, nova mihi causa
 accedere videbatur, cur eum juberem
 supprimi; At nequaquam suppressus
 fuit. Indè factum est, ut in retractan-
 dis operibus meis, cum illud occurre-
 rit integrum, operæ pretium esse du-
 xerim, eidem locum impertire inter
 Opera, quæ recognoscebam, ac potis-
 simum, quia quædam necessaria, quæ
 in priori tractatu non leguntur, expo-
 nebat. Primus ille Tractatus titulum
 habet *Contrà Mendacium*, & alter *De*
Mendacio. Jamverò causa istius diver-
 sitatis titulorum indè desumitur, quòd
 in priori mendacium apertè impugnem,
 in posteriori verò potissimum incum-
 bam in investigando quâ ratione quæ-
 stio solvatur. Cæterum idem est utrius-
 que Libri intentum, idemque finis.

In utroque autem allegato Libro to-
 tus est S. Augustinus, in contendendo
 & asserendo, numquam licere mentiri,
 quicumque prætextus afferri possit, quod-

cumque bonum indè sperari possit, quodcumque etiam malum ex ejusmodi veritatis dissimulatione animo habeatur impediri. En principia, quibus innititur.

Lex sententiæ meæ tota adstipulatur: Mendaciumque nullâ factâ exceptione ut cætera alia crimina prorsus interdicat: Nulla Legi subest exceptio, neque circumscriptio; Nec ullus uspiàm occurrit locus aut in Veteri, aut in Novo Testamento, undè possit demonstrari, mendacium in quibusdam permitti circumstantiis, quæcumque illæ possint aut reverà existere, aut animo concipi. Ratione verò extrà omnem dubitationis aleam positum est, mendacium omninò prohiberi; Ergò mentiri nusquàm licet.

Lex eâ de re in decalogo prorsus expressissima est: *Falsum testimonium non dices*. Quæ Lex non intelligenda tantummodò venit de testimonio, quod in Judicio fertur, sed de omni quocumque generatim testimonio, cujus perhibendi necessitas sese offert vel apud Magistratum, vel apud Amicos nostros, vel apud quemdam Conventum, vel tandem apud proximum; hoc est, juxtà saniores illius postremi vocabuli interpretationem, apud omnes Homines. Neque verò minùs diferti atque luculenti sunt alii sacrarum Paginarum Textus, iique loquuntur in genere de omni specie Mendacii, quæcumque

cumque sit. In Psalmo 15. v. 5. *Disperdet Deus omnes qui loquuntur mendacium.* In Proverbiis, enumeratur inter ea, quæ Deus magis odit, ille qui mendacium profert ibidemque vulgare mendacium à falso testimonio distinguitur. Sex sunt, quæ *Prov. 6. odit Dominus.... proferentem mendacia, testem fallacem, & eum qui seminat inter Fratres discordias.* Quæ eadem tum distinctio, tum condemnatio iterum repetuntur in eodem libro: *Falsus testis non erit impunitus; Quod imprimis spectat ad falsum testimonium, Deinde mendacium à falso testimonio secernitur his verbis: Falsus testis non erit impunitus, & qui loquitur mendacia, peribit.* Sic etiam habet Autor Libri Sapientiæ: *Os, quod mentitur, occidit animam.* *Sap. v. 18.*

In Novo Testamento J. C. hoc nobis pro sacro-sanctâ Lege posuit, scilicet juxtâ quod animo gerimus, adhibendas istas voces, affirmativas quidem, *est, est;* Negativas verò, *non, non.* Sit, inquit, *sermo vester, est, est, non, non.* *Matth. 4. v. 37.*

Apostolus S. Paulus cùm ait, exuendum esse veterem hominem, (quâ voce vult, quodcumque peccati genus intelligi) consequenter subjicit: *Quapropter deponentes mendacium, loquimini veritatem.* *S. Ephes. 4. v. 25.* Joannes omnia mendacia in genere reprobatur, utpotè quæ è veritate non procedant: *Quoniam omne mendacium ex ve-*

ritate non est. Apostolus Paulus non vult, Christianos in id incumbere, ut sibi invicem imponant: *Nolite mentiri invicem.*

Coloff.
v. 9.

Insigne verò ejus rei documentum est, quòd Ananias & Saphira poenam mortis eam ob causam fuerint perpeffi, quia dixere mendacium. Eos interrogat S. Petrus, nùm agrum suum pluris non vendidissent, quàm afferebant, & addit:

Act. 5-

Nonne tibi manens manebat, & venundatum in tuâ erat potestate? Attamen, quoniam mentiti sunt & affirmaverunt, suum agrum non pluris fuisse venundatum, quàm afferebant, mendacii poenam morte dederunt: *Non solum mentitus es Hominiibus,* inquit, S. Petrus, *sed & Deo.* Eorum mendacium ipsis hominibus imponebat, qui illud idem detegere nequivissent: At Deus, cui vel etiam innotescunt interiora cordium ipsam eorum fraudem perspectam habebat, eandemque eò severiùs punivit, quòd in ipsis nascentis Ecclesiæ incunabulis plurimùm referret, dari poenarum exempla, quibus animadvertebatur in Christianos qui deerant bonæ fidei atque probitati.

Nihil est neque in Veteri, neque in Novo Testamento, undè generales istas Leges aliquatenùs restringi videatur; Jam considerandum, nùm id exempla valeant, ut easdem aliquâ ratione coangustent.

Exemplis è veteri Testamento deduc-
tis

tis duas opponit S. Augustinus generales Responsiones, aut in iisdem nihil occurrere mendacii, aut si quid reperiatur, ea Regulæ loco minimè habenda esse, quanquàm à Viris Justis atque Sanctis exhibita fuerint, quoniam *constat, quòd non omnia, quæ à Sanctis, vel à Justis viris legimus facta, transferre debemus in mores*; Aut tandem in ejusmodi mendaciis obvelatam fuisse aliquam veritatem, quæ figuræ ac Mysterii alicujus rationem occultam gerebat, juxtà quam interpretanda sunt ipsa eorum mendacia. Nunc unumquodque est exemplum seorsim discutiendum.

S. Augustinus Abraham facit ab omni mendacio eximium, in eo quòd uxorem sororem suam mentitus sit, quoniam in ipsâ rei veritate sic erat ipsa ei genere proxima, ut eam posset sub appellatione suæ sororis circumferre, quemadmodum ipse declaravit, cùm rem ipsam postea necesse fuit manifestiùs aperiri. Non significaverat, eandem esse sibi uxorem, quanquàm reverà foret, eamque sororem esse suam declaravit, quòd eo nomine posset ipsa appellari: Nihil in eo aliud est, quàm reticentia omninò licita.

Habet Exemplum Jacob aliquid, quod difficilius est; Illud S. Augustinus mendacio vacuum non aliâ ratione contendit, quàm quia tipus ibidem occurrit Veteris & Novi Testamenti. At verifi-

mile non est, ipsum Jacob venisse in notitiam Mysterii; Adeoque non est, unde possit mendacii atque culpæ Jacob omnino immunis haberi, quanquam in eo, quod gesserit, figuram reperiri asseratur. Est ergo in ejusmodi exemplo recurrendum ad Regulam generalem, nempe, non omnia, quæ facta legimus à sanctis à Justis viris, in mores esse transferenda.

Nihil effici quidquam potest ex exemplis Obstetricum Ægyptiacarum & Meretricis Rahab, quippè quæ non fuerint ex Gente Hebræorum: Sic autem respondetur, ipsas non ob suam fraudem præmiis fuisse decoratas, sed propter misericordiam atque benevolentiam. Ipsæ & Ægyptiacæ obstetrices & Meretrix Rahab nihil nisi temporariam retulerunt mercedem non quidem ex suo mendacio, sed ex eo potissimum, quòd Hebræis benevolæ fuerint.

Quoad Exempla, quæ proferuntur ex Novo Testamento, multò facilius est, eadem veritati conciliare. Dominus noster qui ipsa Veritas erat, quique eam ob causam in Mundum venerat, ut eandem annuntiaret, atque perhiberet ei testimonium, non poterat aliquo modo mentiri; Neque quis unquam ausus est ei dicere, quòd fuerit mendax. Sic autem eâ de re S. Augustinus habet: *Mentitus est Christus, ubi dixit, Non ascendo ad diem*

Aug.
Serm.
133. de
verb.

diem festum *Dic mihi, quomodo non sit mentitus qui dixit; Non ascendo & ascendit? Dicam si potero Ipsa verba solvunt questionem. Multis diebus agebatur ille dies festus: Ad istud utique hodiernum, quando illi sperabant, non ascendit, sed quando ipse disponebat Hoc ille voluit, ut fratres ejus praecederent.* Aliundè verò J. C. secundum hominem loquens, omninò potuit dicere, futurum, ut Jerosolymam per totam festi solemnitatem non ascenderet, quoniam ita primùm sibi fuerat animo propositum, ac deindè potuit propositum immutare atque ad diem festum nihilominùs ascendere: Non quidem, quòd ignoraret, futurum, ut in rei veritate ascenderet, sed quia loquebatur *humano modo*, hoc est, nondùm animo destinaverat ascendere.

Evange^l
lic. n. 7.
op. t. 5. p.
561. &
562.

In istâ agendi ratione, quâ J. C. cùm Emmaiis pervenisset se finxit longiùs ire, nulla fallacia est, nullumque mendacium; Modus ibi reperitur quidam sese gerendi officiosus, atque reverà longiùs progressus fuisset, ni eum duo discipuli rogavissent, ut vellet cum eis remanere.

Interrogationes, quas adhibuit occasione Mulieris hoemorrhoidibus laborantis & Lazari in sepulchro jacentis, nihil aliud offerunt, quàm quod in ejusmodi casibus inquiri consuetum est. Procul dubio noverat J. C. quod quærebat: Sed quoniam

niam cæterorum Hominum more agebat; sic eum decebat interrogare; In eoque ne vel etiam umbra detegitur mendacii.

Gal. 2.
v. 14.

Sola jam supersunt, quæ opponuntur ex scripturâ, exempla S. Petri & S. Pauli. Est equidem fatendum, ab omni simulatione S. Petrum in eo non posse vindicari, quod attinet ad legales cærimonias: Eidem S. Paulus in faciem restitit, *quia cogebat Gentes judaizare*, hoc est, eas cæremoniarum Legis observationi addicebat. *Hoc error quorundam putabat*, inquit S. Augustinus, *hoc timor Petri simulabat*, hoc libertas Pauli redarguebat.

Somnium est atque Chimæra illud, quod S. Hieronymus finxit, nimirum SS. Apostolos Petrum & Paulum inter se omninò conspiravisse, & contentionem de ritibus Legalibus de industriâ excitavisse, quod S. Augustinus penitus evertit ut omni prorsus vacuum fundamento.

Sed nec simulationis aut fallaciæ S. Paulus indè arguatur, quòd jusserit Timotheum circumcidi? Neque *enim id fecit ex simulatione, sed ex libertate sententiæ suæ*, eo nimirum animo, ut ratione habitâ circumstantiarum, in quibus tunc reperiatur, Religioni magis consulere.

Nihil quidquam S. Augustinum commovent exempla neque testimoniorum auctoritates, quæ deducuntur ex Historicis Monumentis. Ipse solidiora atque incon-

cussa

causa pro veritate asserendâ ponit in ejusdem veritatis fundamento, quibus quodcumque mendacii genus aggreditur.

Hoc primum statuit, mendacium in se ipso spectatum esse peccatum: Aliquid est falsum, quod eo animo profertur, ut cæteris fucus fiat, atque aliter innuatur, quàm interiùs sentitur. Quod cùm sit à veritate, bonâ fide atque justitiâ prorsus alienum, manifestum est habere rationem peccati, quod æternâ Lege interdictum est, neque posse in bonum actum unquàm converti; Quod enim prohibet Lex, semper peccatum est. Præceptum non mentiendi est generis ejusdem, cujus illa, quæ prohibent, ne fiant idola, ne committatur adulterium, ne quis faciat furtum, aut occidat; Eâdem ratione absolutum, est, atque generale. *Quod isto præcepto absolute, Non mentimini; inquit S. Augustinus, sic etiam dictum est, Non facies tibi idolum, quod factum non potest aliquandò justum esse. Et quomodò dictum est, Non mæchaberis. Quis autem dicat mæchiam aliquandò justam esse? Et quomodò dictum est, Non furaberis. Secundùm illam furtivi definitionem injustum esse furtum nunquàm potest. Et non occides; Quoniam cùm homo justè occiditur, Lex eum occidit, non tu. Numquid dici ita potest, cum, homo juxtè mentitur, Lex mentitur?* Sic

Aug.
quæst. 68.
in Levi-
tic. Op. t.
4. pag.
520. 2.

Sic se habet, quod secundo loco S. Augustinus principium statuit, nempe non asseri posse, dari peccata, ut ita dicam, compensativa, hoc est, quæ peccata esse indè definant, quòd aliquid possint boni atque utilitatis afferre. Peccatum & actus bonus duo contradictoria sunt. *Qui dicit, aliqua iusta esse mendacia*, ait idem S. Doctor, *is judicandus est dicere, aliqua iusta esse peccata, ac per hoc aliqua iusta esse, quæ iniusta sunt, quo quid absurdius dici potest?* Dicantur ergò alia magna alia parva esse peccata, quia verum est: Nec auscultandum Stoicis, qui paria esse contendunt. Dicere autem, quædam iniusta, quædam iusta esse peccata, quid est aliud, quam dicere, quædam esse iniustas, quædam iustas iniquitates?

Idem.
pag. 466.
n. 30.

Non de solo itaque mendacio, pergit S. Augustinus, sed de omnibus operibus Hominum, in quibus existunt velut compensativa peccata, considerandum est quam sententiam proferre debeamus: Ne aperiamus aditum non tantum parvis quibusque peccatis, verum etiam sceleribus cunctis, nullumque remaneat facinus, flagitium, sacrilegium, in quo causa non possit existere quâ rectè videatur esse faciendum, universamque vitæ probitatem opinio ista subvertat.

Quod principium S. Augustinus multis exemplis comprobatur, ac potissimum exemplo castitatis. Unus est omnium consensus,

sus, nullum esse casum, in quo liceat eandem violare, quidquid indè possit boni sive spiritualis, sive temporalis sperari. Quidni de veritate, quæ castitatis fundamentum est, idem non dicamus? *Quid nos tantum promeruit castitas, & offendit veritas?* Omnis castitas originem à veritate deducit, quæ animæ, non corporis, castitas est; Quin etiam ipsa corporis castitas sibi pro principio vindicat animæ castitatem.

Tertium istud ponitur principium, eo ipso, quòd labefactatur obligatio veritatis semper enunciandæ, nihil jam certi superesse: *Si licitum est mentiri*, ait S. Augustinus, *tota auctoritas dicentis, aut prædicantis caderit, ne fortè putetur, hunc mentiri, cum præcipit, ut credamus.* Quidquid contendat vir aliquis spectatæ integritatis, ut affirmando persuadeat, rem ita sese habere, menti poterit occurrere, ab eo certis aliquibus ex causis illud proferri, quod ipsi veritati è diametro adversatur; Si semel percellitur aut immittitur autoritas ipsius veritatis, nil nisi dubium remanebit.

August.
de mendacio.

Quartum principium in eo consistit, quòd, si relinquatur hominibus libertas eo fine mentiendi, ut vitetur majus aliquod malum, ipsa jam veritas subdatur arbitrio eorundem hominum, qui pretiosissimis parva viliaque sæpè sæpiùs habent

Idem de
menda-
cio.

bent potiora. *In hoc errant homines, ait S. Augustinus, quòd subdunt pretiosa vilioribus; Cùm enim concesseris, admittendum esse aliquod malum, ne aliud gravius admittatur, non ex regulâ veritatis, sed ex suâ quisque cupiditate atque consuetudine metitur malum, & id putat gravius, quod ipse amplius exhorrescit, non quod amplius reverà fugiendum est. Hoc totum ab amoris perversitate nascitur vitium.* Sic continget, ut pro libitu mentiantur Homines, atque ex eâ opinione, nimirum suum mendacium multò levius esse peccatum ipsâ actione, quam eodem mendacio impediunt.

Ut autem subjectæ materiæ finis tandem imponatur, ipsa jam supersunt perpendenda testimonia SS. Patrum, quos sententiæ S. Augustini dissentire contenditur. Istam verò inquisitionem R. Pater Thomassin fusè admodum profecutus est in suis Tractatibus Historicis atque Dogmaticis: Quibusdam insitemus tantummodò adnotationibus, quæ nobis videntur eò satis superque conducere, ut de ejusmodi autoritatum testimoniis omnibus quodnam decretorium judicium ferendum sit, agnoscatur.

I. Fatendum est, ab Origene mendacium in quibusdam occasionibus fuisse Populorum Gubernatoribus ac publicarum Rerum administris permissum: Quam
opi-

opinionem ex nimio potissimum studio autoritatis Platonis, cujus ipsissima verba refert, amplexus est. Ille autem sese præbet ubique ferè totum ancillantem sensibus Philosophorum Paganorum & in eorum verba nimium serviliter jurantem. In eandem partem traxit plurimos alios Græcos Autores, & quidam etiam Sancti Monachi reperiuntur, qui ab ejusdem opinionibus non satis præcaverunt. Quòd verò ab illo recedatur in eo, quod de mendacio docuit, hoc non magis ægrè ferendum est, quàm quòd deferatur in plurimis aliis opinionibus, quas Ecclesia condemnavit.

2. Non videntur aliqui Patres Græci eam sibi finxisse de Mendacio notionem, quam habere par est, aut saltem suum eà de re sensum cum sufficienti perspicuitate atque præcisione verborum declaravisse: Illi *fraudem* atque *mendacium* aliquandò dicebant, quod apud nos sortitur *reticentiæ*, *œconomiæ*, atque *sapientis dispensationis* appellationem. In eà verò vocum ambiguitate potissimum innititur, quam aliquandò fecisse videntur adhibendorum officiosorum mendaciorum licentia. Sic ipse S. Chrysostomus intelligendus est, cum fraudem quamdam quam bono, ut ait, animo fecerat, sibi proponit ab omni culpâ vindicare: Jamverò ne fraudis quidem umbram attigerat. Oc-

Q

cultaverat

S. Chry.
sost. lib. i.
de Sa-
cerd.
cap. 3.

cultaverat scilicet Amico suo Basilio; quod destinatum erat, propositum eum in Episcopum eligendi: Quæ silentii secretique prudentia poterat in ejusmodi occasione Ecclesiæ plurimum utilitatis afferre; Eam tamen rationem agendi dicit esse dolum quemdam permissum ac fraudem, quam suscipit defendendam. Toto autem Cælo hæc duo distant, nimirum sic tacere atque falsum dicere: Quâ quidem observatione S. Chrysostomus totus adversus se ipsum vindicatur, quin etiam possunt eadem ratione plurimis in locis Origenes, S. Hieronymus atque vel etiam ipse Plato defendi. Istam verò observationem ab ipsomet S. Chrysostomo mutuamur: Ipse namque sermonem habens de S. Paulo, qui postquam circumcisionem reprobavisset, eandem nihilominus voluit deinde suo Discipulo Timotheo adhiberi, istam agendi rationem appellat piam fraudem, ex quâ plurima utilitas derivatur, modò malâ mente non fiat; *Fraudis quidem*, inquit, *magna vis, modò ne fraudulento eo animo fiat.* Postmodum vocabulum illud *Fraudis* quasi arguens, sic corrigit subjectis verbis, quæ sequuntur. *Quam ipsam tùm ne fraudem quidem nominandam, verùm œconomiam potiùs, ac sapientiam artemque, quâ possis è mediis iisque inperviis desperatarum rerum angustiis difficultatibusque, correctis emenda,*

Ibid. l. 1.
de Sa-
cerd. c. 5.
tom. 4.
p. 13.

Eâdem utendum etiam observatione, ut S. Clemens Alexandrinus ab omni erroris labe purgetur in loco, cujus sensus superius exhibitus est. Manifestum namque est, ab eo appellari *mendacium* ac *dictum falsum*, quod in rei veritate nihil aliud est, quàm prudens sapiensque dispensatio, neque verò voces illas adhibet, nisi postquàm observavit, sese easdem à Sophistis mutuari; *Mentietur*, inquit, *aut falsum dicet, ut aiunt Sophistæ.* Exemplum, quod laudat, S. Pauli circumcidentis Timotheum, satis declarat, ipsum non loqui nisi de œconomiâ atque prudentiâ, nequaquàm verò de eo, quod mendacii falsitatisque nominibus intelligimus.

3. Quòd Græci Latinique PP. officiosis mendaciis non faverint, ut contenditur, indè potissimùm apertum fit, quòd exceptis locis qui ex iisdem allegantur, ipsi reperiantur ubique ac passim in suis Operibus omni omninò mendaciorum falsitatumque generi prorsùs adversari atque reclamitare. | Textus ergò eorum subobscuri & difficiliore sunt ex aliis, qui mentem eorumdem apertiùs reddunt, interpretandi. Quantâ autem verborum vi Laudati sancti repugnaverint omni quodcumque sit, mendacio, testis esse potest ipse Liber P. Thomassin, O 2 quem

S. Clem. quem jam indigitavimus. S. Clemens
Strom. 1. Alexandrinus inter alios non vult, ius-
7. pag. tum, cujus imaginem personamque ex-
§24. hibet, neque mentiri unquam, neque da-
tæ fidei ne levissimè quidem deesse, *etiam-
si moriatur in tormentis.*

S. Aug.
Ep. 260.

4. Quod spectat ad auctoritatem S. Hie-
ronymi, respondendum est, visum equi-
dem fuisse sanctum Doctorem officioso
mendacio aliquatenus favere in eâ con-
tentione, quam habuit cum S. Augusti-
no circa reprehensionem, quam S. Petro
S. Paulus adhibuit, at postmodum ad
sententiam ipsius S. Augustini reversum
fuisse, ut postremus iste testatur in suâ
ad Oceanum Epistolâ: *Eandem de istâ re
dictisque Apostolis sententiam tenuit (præ-
dictus venerabilis Frater Hieronymus) quam
Beati Cypriani etiam nos secuti sumus.*

5. Sic ipse S. Hieronymus à suscipien-
dis mendacii partibus abhorrebat, ut ei-
dem indat appellationem etiam sacrilegii;
Eo nimirum nomine vocat mendacium
in Epistolâ, quam Lætæ inscribit. Illi
autor est, ut suam filiam tradat educan-
dam in Monasterio Virginum, in quo
inter cæteras vitæ benè instituendæ ra-
tiones hoc potissimum addiscat, *ut men-
tiri sacrilegium putet.*

Hoc legatur, quod scribit ad Celen-
tiam: *Mentiri, inquit, atque jurare lingua
tua prorsus ignoret? „Sic te teneat studium
veritæ*

veritatis, ut verbis tuis vis eadem in-
sit, quæ sacramentis, &c.

6. Est autem illud maximi omninò
momenti atque observatione dignissimum,
scilicet, cum SS. PP. defenderunt offi-
ciosa mendacia atque simulationes, quæ
ex principio charitatis fiebant, iis animo
nequaquam fuisse contendere, ejusmodi
mendacia simulationesque non esse pec-
cata contrà veritatem: Id tantummodò
voluerunt innuere, nempè eadem à gra-
viori culpâ excusari. Negant equidem,
ejusmodi peccatis rationem inesse atro-
citatæ, quæ reperitur in immanibus Cri-
minibus atque sceleribus, sed ea non ex-
cusant ab omni culpâ; Uno verbo men-
dacia simulationesque à tanto volunt,
non à toto excusari, ut loqui amant
Scolastici. Atque sic intelligendus est S.
Hilarius, cum hæc verba habet; *Ut cri-* In Psalms
men mendacii in incommodo haberetur alieno. 14.

Quæ quidem verba nequaquam innuunt,
mendacium eo ipso vacare ab omni cul-
pâ, quòd est officiosum atque utile; Sed
in eo præsertim reponi ejus atrocitatem
atque criminis immanis rationem, quòd
sit proximo damnosum.

Et hæc sufficiunt vindicandis ab om-
ni erroris labe SS. Patribus, atque inter-
pretandis illis, apud quos quidpiam oc-
currit, quod cum principiis S. Augustini
non omninò concordat. Est ergò cum

S. Greg.
Moral. in
Job. lib.
18. cap. 3.

eodem S. Doctore eâdem ratione concludendum, quâ concludit & ipse S. Gregorius Papa, nempe, quodcumque mendacii genus esse summoperè fugiendum, ipsaque etiam, quæ defendendæ corporalis vitæ proximi adhiberentur, culpâ vacua non esse, animæque mentientis nocere, quia scriptum est, *Os, quod mentitur, occidit animam*; Et iterum, *disperdes omnes qui loquuntur mendacia*. Est etiam cum iisdem SS. Doctoribus agnoscendum, in posterioribus ejusmodi circumstantiis culpam, quæ admittitur, veniâ dignam prorsus esse, & posse ipsâ caritate, quæ eam comitatur, facillimè cooperiri. *Hoc quoque mendacii genus, inquit laudatus S. Gregorius, perfecti viri summoperè fugiunt, ut nec vita cujuslibet per fallaciam defendatur, ne suæ animæ noceant, dum præstare vitam carni nituntur alienæ; Quanquàm hoc ipsum peccati genus facillimè credimus relaxari.*

C A P U T XII.

De verbis æquivocis, Restrictionibus Mentalibus atque quibusdam aliis vitiis, quæ adversantur Veritati.

DUas excogitaverunt Homines vias, quæ sunt veritati perstringendæ omninò aptissimæ, nimirum æquivoca verba mentales-

mentalesque restrictiones. Sibi scilicet persuadent, ex ejusmodi subtilitatibus mendacia quin etiam manifestissima perjuria à peccato vindicari. Possunt autem Priscillianistæ tanquàm primi Autores haberi, qui pessimam istam corruptelam in præcepta moralia J. Christi invexerint : *Eminebant inter eos doctrinâ præcellentiores aliqui, qui toti erant in regulis ausu temerario constituendis atque adinveniendis, quibus mendacium atque perjurium efficerent licita & omni culpâ quâcumque vacua; Sunt in eis docti, qui etiam regulas figant, finesque constituent, quando non debeat pejerari.*

De iis verò perniciosis inventionibus S. Augustinus verba habet, quæ totum produnt horrorem, quocum easdem execrabatur & debet quisque veri nominis Christianus animo toto detestari. *Ubi estis, inquit, fontes lacrymarum? Ubi nos occultabimus ab irâ Veritatis, si non solum negligimus cavere mendacium, sed audeamus insuper docere perjuriam?*

S. Aug.
contra
Mendac.
num. 36.
ibid.

Neque tamen ipse existimo, istam inconsiderantissimam Priscillianistarum temeritatem, quam tantoperè conqueritur S. Augustinus, eò usque progressam unquàm fuisse, ut Æquivocationum Mentaliumque Restrictionum Doctrinam tam longè latèque disseminarent, quàm novissimis istis temporibus est visa alto su-

percilio incedere atque celebrari. Laxiorum Casuistarum pessima miserrimaque lues perniciosam Cordis duplicis artem ad dignitatem usque venerandæ Scientiæ evexit Præceptis ac Regulis ipsi vias aperuerunt, quibus posset absque mendacio sibi invicem unusquisque imponere. Hoc primum unus ex eis pro certissimo principio statuit. „ Est hæc, inquit, „ prima Regula nempè, cum ambiguam „ habent verba significationem, & multiplex iisdem subest sensus, nullum mendacium occurrere, si eadem quis proferat in proprio suo sensu, prout vult „ & concipit, quanquàm in alium sensum qui prorsus diversus sit, ab audientibus, vel ab eo, apud quem adhibetur „ iusjurandum, accipiantur, atque vel „ etiam licet qui loquitur, nullam habeat „ iustam causam iisdem utendi verbis „ ambiguis.

Deficientibus autem verbis ambiguis atque æquivocis, quæ non occurrunt semper, permittunt iidem Casuistæ, mentalem succedere restrictionem. „ Possunt „ quoque, addit laudatus Autor, absque „ mendacii periculo adhiberi in propriâ „ suâ significatione verba, quæ nihil „ ambiguitatis habent, quibusque nullus „ verus sensus subjicitur neque ratione „ sui, neque naturâ circumstantiarum, sed „ quæ ex additione quâdam interiùs „ factâ

„ factâ determinantur ad aliquem verum
 „ sensum : Exempli causâ, si quis inter-
 „ roganti, aut quibuslibet aliis, vel spon-
 „ te, vel oblectationis gratiâ, vel prop-
 „ ter quamcumque aliam causam juret
 „ affirmetque, sese rem aliquam non fe-
 „ cisse, subintelligendo nimirum apud se
 „ aliquid ab eo diversum, de quo ipse
 „ interrogatur, aut alium diem quo non
 „ fecit rem, quæ inquiritur, aut quodli-
 „ bet aliud verum, quod interiùs addit
 „ suis verbis, absque dubio, est, eum
 „ nequaquâm mentiri, neque esse perju-
 „ rum. Quidquid agit, eo nempè con-
 „ ducit, ut non proferat certam determi-
 „ minatam veritatem, quam audientes
 „ animo concipiunt, quamque ejusdem
 „ verba exprimunt, sed veritatem asserat,
 „ quæ nihil ad rem facit.

Alia etiam subjiciunt istarum Restric-
 tionum exempla: „ Poterit Reus aliquis
 „ qui non interrogatur juxtâ strictas Juris
 „ formulas, respondere, à sese non
 „ fuisse Petrum interfectum, subintelligen-
 „ do nempè quemdam alium ejusdem
 „ nominis, aut etiam sic interiùs adden-
 „ do, non eum occidi, antequàm nas-
 „ ceretur.

Et hoc ejusmodi Casuistæ calliditatem
 dicunt *artemque utillimam*, quâ quod quis
 animo habet abscondere, prorsus latet.

Neque verò diffiteri quisquam potest,
 utillimam

utillimam omninò esse plurimis in casibus ejusmodi calliditatem : At numquid indè licitam & culpâ vacuam asseremus , quòd sit maximæ utilitatis ? Nùm istius generis artificium , quia multum inservit , minùs reprobatur Legibus ipsius Naturæ , & Humanæ Societatis & Religionis ? Quidquid pro virili parte contendatur , ut ejusmodi æquivocationes ac mentales Restrictiones ab omni culpâ eximantur , Vir animi sui compos numquàm eò usque adducetur , ut easdem non habeat tanquàm manifesta ac veri nominis mendacia. Quid namque Mendacium est ? *Mendacium est quippè* , inquit S. Augustinus , *falsa significatio cum voluntate fallendi*. Et in alio loco eandem S. Doctor tradit mendacii definitionem ; *Culpa verò mentientis*, ait , *est in enunciando animo suo fallendi cupiditas*. In eo nimirum animo fallendi tota , juxtà S. Thomam , reponitur atque completur malitia mendacii. Jamverò nonnè eò potissimum collimant æquivoca verba atque Restrictiones mentales , ut in errorem inducant ? Solo ergo nomine à mendacio differunt. Immò verò nec leviorum rationem habent mendaciorum , quippè quæ majorem animi requirant attentionem , & fallendi propositum includant , quod consultiùs cogitatum atque meditatatum est , neque ulli potest attribui aut improvise , qui se dedit ,
casui

S. Aug.
l. cont.
Mendacium n.
26.
Id. ibid.
c. 3.

DE VERITATE. Cap. XII. 219
casui loquendi, neque nimiae festina-
tioni.

Ipsi vel etiam Ethnici artificiosas ejus-
modi simulationes penitus horruerunt,
easdemque putaverunt tanquam apertis-
simae atque invidiosae perversitatis men-
dacia: Unum sufficiet eâ de re laudavisse
exemplum. Annibal, cum quibusdam ju-
re belli captis Militibus licentiam fecis-
set eundi Romam, ut de pretio suae re-
demptionis paciscerentur, ab iisdem ad-
hibito etiam jurejurando promitti sibi vo-
luit, futurum, ut reverterentur: Unus ex
eis sese suo jurejurando solutum inde
contendit, quod, postquam è Castris
Annibalis commeatu accepto exivisset,
eadem iterum repetiisset aliquid quæsi-
turus, cujus sese simulabat fuisse oblitum.
In odium Senatûs Romani hoc tam indi-
gnæ æquivocationis effugium venit,
eumque qui illud idem animo habebat
adhibere, Senatus ipse jussit catenis con-
stringi, atque reduci ad Annibalem. Ci-
cero qui plurimis laudibus extollit hoc
factum Senatûs, observationem istam ha-
bet in suis Officiis, „ nempè calliditatem
„ Civis Romani nihil aliud esse in ipsâ
„ rei veritate, quàm meram insaniam,
„ cum, nedùm quis possit fraude suum
„ sacramentum irritum facere, quin potius
„ ex ipsâ fraude magis odiosum evadat
„ ipsius perjurium: Vir ejusmodi suo ju-
„ rejurando

„ rejurando ex strictis literæ apicibus ;
 „ non in rei veritate solutus erat ; Por-
 „ rò non ex nativâ verborum significa-
 „ tione, sed ex ipso animi intento mo-
 „ dus agendi deducendus est.

Si egregiè adeò senserint Ethnici Phi-
 losophi, quibus solum naturale lumen
 affulgebat, mirum non debet esse, sanctos
 occurrere, qui, gratiâ novæ Legis inspi-
 rante, sensus eosdem manifestaverunt.

Lib. 3. c.
 10.

Pater Maffeus in historia vitæ S. Igna-
 tii, quam scripsit, inter alia, hæc de S.
 Patriarchâ refert : *Suspensa, vel ambigua,
 vel obscura verba, perplexum de industriâ
 incertumque sermonem, uti barbaras artes &
 subdola mendacii tegumenta, fideique ac so-
 cietatis humanæ perniciem semper est detes-
 tatus.*

DD. Bos-
 suet.

Unus eâ de re debet Fidelium omnium
 sensus atque consensus, maximè ex quo
 tempore Doctrina favens æquivocationi-
 bus atque mentalibus restrictionibus ab
 Innocentio Summo Pontifice, *toto*, ut lo-
 quitur doctissimus nec non celeberrimus
 Episcopus Meldensis, *plaudente Ordine
 Episcopali*, condemnata est. Datum est Sum-
 mi Pontificis Decretum 2. Martii 1679.
 Sic autem habet post condemnatas 65.
 Propositiones Morales, quarum 26. &
 27. asserebant ac defendebant Doctri-
 nam atque usum æquivocorum verborum
 ac Restrictionum mentalium. „ Quicum-
 que

que propugnabit, aut propalabit
 „prædictas Propositiones, aut aliquam
 „ex eis, & de iisdem aget in Disputa-
 „tionibus publicis, vel privatis, nisi for-
 „san impugnando, ipso facto incurrat in
 „Excommunicationem, à quâ, excepto
 „mortis articulo non poterit absolvi
 „nisi à summo Pontifice tunc temporis
 „extituro.

Est prorsus, undè mirum videatur, quòd
 post ejusmodi condemnationem quæ om-
 ninò justa est, quamque suam ipse totus
 Ordo Episcopalis haberi voluit, doctrina
 verborum æquivocorum & mentalium re-
 strictionum nacta sit his nostris tempori-
 bus Defensores, qui etiam voluerint ejus-
 dem usum ab ipso Cœlo repetere, & toti
 fuerint in persuadendo, Viris SS. qui
 sub Veteri ac Novo Testamento florie-
 runt, quin etiam Angelis, ipsique J. Chri-
 sto probatum fuisse atque consuetum.

Abstinebimus à referendis ac discutien-
 dis eo loci Sacræ Scripturæ textibus, ex
 quibus tentatum est argumenta efficere,
 ad demonstrandum ejusmodi paradoxum.
 Potest recurri ad Epistolas Patris Ale-
 xandri & Domini *Petit. Didier*, atque ad
 Opus Patris Thomassin, in quibus ista
 Materia adeò plenè ac fusè tractatur, ut
 quidquid ea in re desiderari potest, ibi-
 dem reperiat prorsus exhaustum. Id
 observavimus tantummodò, quosdam Pa-
 tronos

Joann.
Malderus
de Restrictionum
Mentalium abusu.

tronos æquivocationum atque Restrictionum mentalium eò pervenire nunquàm potuisse, ut iisdem aliquid autoritatis afferrent atque ponderis, licèt eorundem usum maximè voluerint summis muniri cautionibus. Antuerpiensis Episcopus in Tractatu, quem composuit de abusu qui potest subesse praxi æquivocationum & restrictionum mentalium, & post eum Autor Præfationis, quæ legitur ad frontem quinti Tomi Operum Patris Sirmundi, plures requirunt conditiones, ut usus earundem licitus sit atque omni omninò culpâ vacuus : Et hanc quidem primo loco ponunt, nempe, quòd æquivocationem aut restrictionem quædam comitentur circumstantiæ, quæ sumantur vel ex ipsâ naturâ rerum, de quibus agitur, vel ex ipsâ qualitate personarum, ad quas sermo dirigitur; Aut æquivocationi vel restrictioni quædam exteriora signa addantur, quibus illud suppleatur quod suppressitur, & sensus quis sit intelligendus aperiatur.

Equidem si quæ desiderantur eo loci, externa signa ejus generis forent, quæ possent quod suppressitur, in ipsâ rei veritate supplere; Aut si requisitæ circumstantiæ id valerent, ut propriâ suâ naturâ inditâque sibi evidentiâ intimum meum sensum aliis manifestarent, profectò locus non esset istius placiti tantâ cum

cum asperitate verborum excipiendi ; Ad id enim conducunt externi nutus signaque exteriora, ut vocum loco habeantur, quibus ab aliis possim audiri, & iisdem mens mea significari. Minimè refert, quâ ratione meos intimos sensus exterius prodam ; Modò mentem meam aperiam, neque me teneat aliis imponendi prurigo, non est, undè mendacii possim ullatenus argui.

At multum abest, ut externa signa circumstantiæque, quæ requiruntur à laudatis Autoribus, sensibus interioribus exprimendis sufficiant, meque à periculo aliis imponendi efficiant remotissimum : Quod demonstratur exemplo restrictionum, quas ex circumstantiis cujuscunque culpæ fieri immunes contenditur. „ Aliquis perpetrare cædem volens, à „ me gladium petit : Ipsi repono, *non habeo gladium*, & hæc subintelligendo „ verba, *tibi dandum* ; In ejusmodi casu nequaquam mentior, inquiunt prædicti Autores, quoniam quod in animo retinetur circumstantiæ sufficienter declarant.

Quidquid autem concedi potest Autoribus ejusmodi decisionis, quidquid etiam ipsi possunt ad summum contendere, ad id tantummodò reducitur, nimirum, à me verum dictum fuisse, cum sum demissâ voce locutus, at manifestum esse, me fuisse

fuisse mentitum, quandò facta est contentio vocis. Quantumvis contendatur, ex circumstantiâ furiosi hominis, quem alloquor, illud quod tacitum premo, declarari : Ejusmodi circumstantia nihil meam mutat responfionem, meque solummodò monet, ut petatum gladium planè denegem ; At nequaquàm finit, me conceptis verbis sic respondere, *non habeo gladium*. Absque dubio est, mihi animo fuisse eum, quem alloquor, fallere, quanquàm fraus ista tota in ipsius ac proximi salutem vertat, & memetipsum voluisse verbis istis, *non habeo gladium*, ei suadere, apud me nullum in ipsâ rei veritate reperiri ; Quin etiam grave mihi atque molestum omninò fuisset, eum sibi animo induxisse, gladium unum à me haberi. Ergò mea responsio ex aliquâ sui parte ipsi veritati repugnat, neque non nisi propter caritatem, ex cujus principio eadem procedit, potest excusationi locus subesse, quâ culpa mea levior habeatur.

Alia conditio, quæ exigitur, ut extrâ culpam usus constituatur æquivocorum atque restrictionum mentalium, est, quod non sit nimis frequens. Jamverò, quæ rationes rationibus cumulantur adversùs istorum æquivocorum usum nimis frequentem, probant eandem esse omninò atque ex toto refecandum. Ex illo frequen-

quentiori usu, inquiunt, parumper læduntur simplicitas illa Christiana candorque ille, quæ nusquam debent ab ipsis nostris sermonibus abesse: Indè plurimam nasci possunt incommoda etiam gravissima; fit enim, ut ex consuetudine ludendi æquivocis vir aliquis nullius autoritatis ac fidei habeatur, ipsamque totam confidentiam amittat, cui apud alios servandæ studere plurimum debet. Tandem nihil est, teste S. Chrysostomo, ex quo magis odia atque inimicitiae concitentur, quàm, cum sese quis advertit delusum fuisse atque errore circumventum. Atque hæc sunt, quæ plurimum urgentur ab illis Autoribus, quos appellavimus. Et illi quidem sese suo proprio gladio jugulant. Si namque ex usu æquivocorum atque restrictionum mentalium frequentiori istæc, quæ dicta sunt, omnia mala consequantur, id profectò contingit ex eo potissimè, quòd unumquodque ex istis æquivocis aliquatenus atque ex aliquâ sui parte ad ejusmodi pessimas consecutiones deducat. Quidquid concipitur discriminis inter culpam hominis alicujus qui frequenter utitur æquivocis atque restrictionibus mentalibus, & illius culpam qui iisdem uti minùs assuetus est, totum in graviore vel in leviori residet: Prior gravius peccat contra Christianam simplicitatem, magis excidit illâ fide, quàm

P

apud

Idem.
Præfat.
tom. 5.
Sirm.

Homil.
14. sup.
Epist. ad
Ephes.

apud Homines valebat, sese eorum, quibus imponit, odiis inimicitiisque magis exponit. Alter minùs equidem peccat, sed tandem peccat; Quod satis est, ut ipsius actus jure possit reprehendi. *Horum duorum*, inquit S. Augustinus, *non ideo est quisquam bonus, quia peior est unus.*

S. Aug.
l. cont.
Mend. n.
19.

Tertio loco hæc regula figitur, ut omnis culpa removeatur ab æquivocis atque à restrictionibus mentalibus, nempe iis utendum non esse, nisi quandò necessitas urget ad interrogata respondendi, quæ sunt maximi momenti, aut non nisi eo animo ut malum aliquod devitetur, vel aliquid ingentis boni promoveatur. Sed hæc nullam afferunt justam causam, cur peccatum admittatur, neque peccatum ipsum ponunt extrà rationem peccati. Nusquàm licet peccatum etiam levissimum committere, ut ea etiam rescindantur, quæ graviora sunt; multò minùs, ut removeatur incommodum aliquod temporale. Valet equidem intentio bona bonum illud efficere, quod est de se indifferens, non id, quod naturâ suâ malum est. *Nùm si propterea justa sunt (mendacia) quia hoc animo fiunt, ut occulti hæretici detegantur, poterunt isto modo, si eodem animo fiant, casta esse adulteria Ea quæ constat esse peccata, nullo bonæ causæ obtentu, nulla quasi bona fide, nullâ velut bonâ intentione facienda sunt.*

S. Aug.
lib. cont.
Mend.
n. 17.
& 18.

Quæ

Quæ modò diximus de æquivocis & de mentalibus restrictionibus, eâdem ratione sunt intelligenda de simulatione, quâ nimirum aliquid innuitur, quod oppositum est veritati, animo fallendi aliquem. Potest fieri mendacium, ut observat S. Augustinus & post eum S. Thomas, non tantum adhibendo verba, sed & certâ quâdam ratione componendo vultum, gestum, cæteraque exteriora corporis indicia. Interiori menti debent exteriora signa respondere. Quo quidem ex principio nequaquam inferendum, incumbere necessitatem eorum omnium detegendorum atque manifestandorum, quæ in intimis pectoribus latent, sed tantummodò corporis gestum, cæterosque nutus exteriores nusquam de industriâ accommodandos esse ad id, animo non geritur, ut aliis fucus fiat: Indè tanquam totidem mendacia habenda sunt, quot sæpè sæpiùs significantur indicia amicitiae, existimationis atque confidentiae iis, ergà quos nullâ propendetur inclinatione voluntatis. Virum honestum oportet ubique & in omnibus esse verum; Christiano autem illud Job est semper sub oculos habendum, *Simulatores & callidi provocant iram Dei.*

De quibusdam aliis vitiis, quæ opponuntur veritati. Simulatio. 2. 2. qu. III. art. I.

Job. 36. 13.

Plurima leguntur in Ecclesiasticis Monumentis simulationum exempla, quæ magnis tamen cum laudibus SS. PP. celebrant.

lebrant. Eusebius Martyr & Episcopus Venellenfis finxit, sese velle Doctrinæ Arianorum subscribere, ut nimirum expungeretur subscriptum nomen sui Discipuli Dionysii Episcopis Mediolanensis, quem isti Hæretici captaverant : Eam verò simulationem plurimum laudat S. Ambrosius. Sed neque ejusmodi exempla, neque præconia, quibus extolluntur, nihil efficiunt quidquam adversus principia, quæ passim reperiuntur tum in Scripturâ sacrâ, tum apud ipsum S. Augustinum : Hoc scilicet tantummodò evincunt, nequidem Viros Sanctissimos fuisse culparum leviorum immunes, & propter abundantem caritatem, quâ potissimum impellebantur, istas culpas ita deletas fuisse atque datas oblivioni, ut earumdem etiam principium & bonæ consecutiones laudarentur.

Hypocri-
fis.

Est etiam Hypocrisis annumeranda mendaciis, quæ fiunt exterioribus eorum demonstrationibus, quæ in animo nequaquam geruntur. Vitium reperitur nullum, in quod Salvator sese adversarium acerbiores intenderit, quàm in Hypocrisim : Hujus vitii labe toti conspergebantur Scribæ atque Pharisei, in ipsumque potissimum incidunt frequentiora maledicta atque Anathemata, quæ J. Christus in eosdem tot vicibus repetitis ingerit. Juxtà S. Thomam duo ve-
niunt

S. Thom.

niunt in Hypocrisis notanda; 1. *Defectus Sanctitatis*; 2. *Simulatio ipsius*. Si Hypocrita nihil curet sanctitatem neque ullâ cum teneat probitatis vitæque Christianæ cupido, atque in illud tantum intendat, quod sanctus aliis videatur, indè arguitur, ipsius hypocrisi subesse rationem culpæ lethalis. Si verò sanctitatem non habens despiciatui, speciem ejus solam simulaverit, tunc ipsius hypocrisis aliquandò non est nisi venialis culpa: Dico aliquandò, ut nihil à Doctrinâ laudati S. Thomæ recedere videar. Ut autem de naturâ & qualitate peccati, quo sese constringit hypocrita, feratur judicium, quò potissimum ejus cogitatio collimet attendendum est: Si quid intenderit, quod adversetur charitati, quam vel Deo, vel suo proximo debet, ut verbi gratiâ, si suâ hypocrisi contenderit introducere Doctrinam falsam sive quantum ad Fidem, sive quantum ad bonos Mores, aut consequi Dignitatem aliquam, aut aliquod Ecclesiasticum Beneficium, quo aliundè sit indignus, nullum omnino dubium est, quin peccatum ejus sit mortale. Poterit esse tantummodò veniale, addit S. Thomas, si nihil ipsius animo, subsit, quod neque amorì Dei neque caritati proximi opponatur. At quodcumque sit ejus peccatum, semper importat simulationem ac fraudem, quæ veritatem offendunt.

in 4. dist.
16. qu. 4.
art. 1.
quæst.
tiunc. 3.
in Corp.
Et 2. 2. q.
exi. 2. 4.
in Corp.

Est autem operæ pretium eo loci observare, sub appellatione atque condemnatione hypocritarum eos omnes nequaquam intelligendos esse, qui vitium quoddam, in quod naturâ propendent, ab oculis Hominum subripiunt, aut aliquam occultant culpam, in quam inciderunt modò, dùm student obvolvendæ ejusmodi culpæ, nihil agant nec loquantur, quod veritati dissentiat, nullumque finem nisi rectum sibi proponant. Vir aliquis Ecclesiasticus, aut Religiosus, Superior, vel Confessarius, sic erit exempli causâ à Naturâ factus, ut iræ indulgeat, & sese tamen ita componit exterius, ut animum in omnes mansuetum habere videatur; Ipse crimen aliquod admiserit, in quod sese præbet verbis acerbissimis declamantem, quodque in aliis celer est arguere. Numquid ideò hypocrisis crimen ei inferetur? Si crimen eo animo occultaret, ut ostentaret virtutem oppositam, quâ caret, quamque consequi minimè laborat, jam in eum hypocrisis accusatio meritò incideret; Sed hypocrita indè non potest dici, aut haberi, quòd eâ ratione loquatur atque agat, quæ non est accommodata ad præsentem animi atque voluntatis affectum, præsertim cùm animo ducitur adimplendi Leges Ecclesiæ, quæ volunt, eum ita agere & loqui. Ei necessitas incumbit servandi decorum, non
suis

suis Fratribus exemplo malo sit atque ut eosdem ad actus illius virtutis compellat, quâ ipse est equidem vacuus, sed quam debet pro parte virili commendare. Obligatur prætereà ad sese specie virtutis externâ involvendum, quò magis Homines provocet ad reverentiam & obsequium, quæ debentur sanctitati statûs, quem profitetur, atque eos in iisdem & reverentiâ & obsequio contineat. Habet equidem ejusmodi, undè coram Deo plurimo pudore suffundatur, quòd is in ipsâ rei veritate non sit, quem Homines existimant; At quoniam animus abest ab omni fraude, neque aliud intendit, quàm eam officii sui partem adimplere, quod pertinet ad exteriorem suam compositionem, non potest haberi ut mendax neque ut hypocrita, nec locus usquàm est novi superaddendi peccati iis, quibus in intimis pectoribus foedatur.

Omniū Contumeliarum, quibus potest ab Hominibus veritas vexari, ea est absque comparatione atrocissima atque odiosissima, quæ eidem fit calumniâ vel perjurio. De postremâ mendacii specie, quæ conjunctam habet horrendam sanctissimi Nominis Dei violationem, jamjam locus erit mentionis faciendæ.

Quotquot sunt Humanæ Societatis fundamenta, ea omnia Calumnia funditus evertit. Occurrunt autem diversæ

rationes ; quibus falsis criminationibus alii infamantur ; 1. Iis imputando culpam, quam non commiserunt, quamque nusquam ab iisdem admissam fuisse certò scitur. Quà quidem calumniatione nihil esse potest aut concipi, quod sit & horrendum magis & non tantum Christiano, sed & cuilibet honesto viro indecentius. 2. Calumniæ crimen admittitur, depravando aliorum facta, iisque malum animum supponendo, quo prorsus carent. Est etiam alia calumniæ species amplificatio defectum proximi : Culpam in eum reverà cadere pono, sed levem ; Eadem tanquam Crimen atrox exaggeratur, ne quidem veniâ dignam esse conceditur, indèque prætextus sumitur infamandi atque perdendi eum, cui ejusmodi culpa levis excidit, & qui non amatur. Obtinet inter Homines ejus generis Calumniatio, eademque sæpè sæpius apud eos recurrit.

Est sua Calumniatoribus poena condemnatioque Divinis atque Humanis Legibus constituta, prout eam merentur. S. Paulus conceptissimis verbis declarat, eos à Regno Dei fore excludendos : Eosdem à sacrâ Communione ad mortem usque removeri Concilium Arelatense I. præscribit ; Quod Concilii Decretum confirmatur Canone 24. II. Concilii in eâdem Urbe celebrati anno

Præcipit Episcopo Concilium Carthagi- Canon.
nense IV. ut Calumniatores à Fidelium 55.
Cætu removeat, & prohibet, ne post
ipforum poenitentiam in Clerum recipian-
tur.

Vult Concilium Matisconense I. de Canon.
suo gradu dejici Clericum qui crimen ad- 18.
miserit calummationis, Laicum verò
tamdiù à Communione repelli, donec
per poenitentiam publicam condignè sa-
tisfecerit.

Jubet Concilium Duacense II. actum Can. 2.
anno 874. Calumniatores, utpotè Homi-
nes infames, mitti in Exilium.

Eo loci non morabimur in impugnan-
dis Autorum quorundam monstrosis om-
ninò decisionibus, quos asserere non in-
duit, *in eo tantum occurrere culpam venia-*
lem, si quis calumniatur, & falsis impetat
criminationibus, ut nullam faciat fidem il-
lorum, à quibus malè sibi dictatur. Quæ
Doctrina est prorsus horrenda atque
damnabilis; Ipsâ fronte adversatur Evan- Matth. 5.
gelio, quod è contrario præcipit, ut iis 45.
ipsis benedicamus, qui nobis maledicunt,
& pro iis oremus, qui nos persequuntur
atque calumniantur. Quâ ratione concipi
potest, istius præcepti violationi subesse
culpam tantummodò venialem, postquam
ipse J. C. ejusdem observationi voluit
alligari spem adoptionis nostræ, notam,
quâ Christianus à Pagano distingueretur,

N. 45.

1. Ep. 3.
v. 9.

& ipsam nostram qualitatem Filiorum Dei, cum nempe sic dixit : *Orate pro persequentibus & calumniantibus vos, ut sitis filii Patris vestri qui in Cœlis est*; Et paulò-post; *Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Nonne & Ethnici hoc faciunt?* Hinc est, quòd Apostolus S. Petrus conceptissimis verbis habeat : *Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto, sed è contrario benedicentes, quia in hoc vocati estis, ut benedictionem hæreditate possideatis.*

Superfluum est plura congerere adversus ejusmodi Doctrinam, quæ verbis scripturarum adeò expressis reprobatur. Ipsa damnata est unanimi totius Ecclesiæ consensu, ab Universitate Lovanienfi anno 1657. ita requirentibus Episcopis Flandriæ, à Parisiensi Facultate Theologiæ 16. Julii anni subsequentis, à plerâque parte Episcoporum Galliæ paulò post idem tempus, ac denique 2. Martii 1679. à Summo Pontifice Innocentio XI. Ista Doctrina condemnatur in Propositione, quæ numeratur quadragesima tertia inter sexaginta quinque Propositiones à laudato Innocentio reprobata.

CAPUT XIII.

De Jurejurando atque de Perjurio.

Est hoc omnibus Legibus constitutum, ut in Judicio sacramenta dicantur. Quòd falsum juretur crimen est omnium maximum, quæ Præceptis Divinis interdiciantur, quippè quæ sic habeant: *Non jurabis in vanum.* Illæ voces in vanum hoc nimirum sonant; *Falsum aut inutiles non dices juramentum.* Cui præcepto J. C. aliquid addidisse videtur istis verbis: *Iterum audistis, quia dictum est Antiquis, non perjurabis, reddes autem Domino juramenta tua. Ego autem dico vobis non jurare omnino neque per Cælum, quia thronus Dei est, neque per Terram, quia scabellum pedum est ejus, neque per Jerosolymam, quia Civitas est magni Regis, neque per caput tuum juraveris, quia non potes unum capillum album facere, aut nigrum: Sit autem sermo vester, Est, est, Non, non; Quod autem his abundantius est, à malo est.* Quæ postrema verba pervertentes Anabaptistæ atque Tremuli, Gallicè *Trembleurs*, contendunt interdictum à J. C. quodcumque Sacramentum, neque ullum dicere volunt. Quod tamen nusquam intendit Dominus Noster, cui animo tantum fuit inutilia

Matth.
Cap. 5.
v. 35.

tilia & quæ perperam fiunt, sacramenta prohibere: Est namque Juramentum Actus Religionis, qui fit sub attestazione Divini Nominis, & omninò conducit ad ipsam Religionem publicamque tranquillitatem conservandam. Ipsimet Apostoli, atque inter alios S. Paulus, jusjurandum in opportunis quibusdam occasionibus adhibuerunt, sive cum apud Magistratus appellati sunt, sive cum sese necessitas dedit alicujus veritatis jurejurando confirmandæ. Sic S. Paulus non dubitavit attestari, ipsumque etiam Deum testem appellare, quòd vera forent, quæ annunciaverat; Quod quidem jusjurandum omninò necessarium erat, ut affirmaretur veritas, de quâ nullum dubium superesse debebat. Aliundè verò tota Ecclesiæ praxis & omnes Leges Civiles ipsum jurisjurandi usum comprobant atque confirmant adversùs Anabaptistas atque Tremulos: Adeòque abstinemus à pluribus de propositâ quæstione subjiciendis, quæ agitur inter Protestantes, ipsi, quantum ad nos spectat, insistentes expressissimæ Regulæ, quâ constat, non esse prohibitum jurare, sed tantummodò commendatur, ne jusjurandum fiat nisi positâ certâ scientiâ eorum, de quibus juratur, nec nisi casu necessitatis occurrente, neque nisi quandò exigitur. Quas tres conditiones Propheta Jere-

Jeremias potissimum requirit, ut ex æquitate juramenta adhibeantur: Vult nimirum, ea fieri *in veritate, in justitiâ, & in judicio*. Oportet, juramentum quod adhibetur, esse verum, hoc est, veritatem aliquam confirmans: Quod nisi ejusmodi sit, rationem habet perjurii atque jurisjurandi omninò condemnandi. *In justitiâ*, quibus vocibus commendatur, ut regulæ ferventur justitiæ, neque nonnisi ex justâ causâ amici, aut alius quisquam indicentur. *In judicio*, ne scilicet dicatur sacramentum nisi ita requirente necessitatis casu, nec nisi in Judicio exigatur. Quæ tres conditiones totidem constituunt Regulas infallibiles, quibus observatis, juramenta ab omni iniquitatis labe remonentur. Quodlibet aliud juramentum quod fit, ipsi repugnat Legi, estque crimen prorsus damnabile.

Potest perjurium induplici sensu accipi, aut pro rei cujusdam affirmatione, quam noscitur esse falsam, aut pro violatione fidei, quæ adhibito etiam jurejurando facta est. In priori casu nulla prorsus difficultas occurrit. Affirmare rem falsam & ipsum Deum appellare testem ipsius veritatis, crimen est quod possit admittit, horrendissimum. In posteriori casu distinguendum est, possunt etenim tum promissa, tum juramenta per vim extorqueri, & tunc certissimum est, obligat-

Jerem. 4.
2.

obligatoria non esse. Grassator aliquis tibi necem intentans fauces interceptiens, exigit, à te fieri iuramentum, futurum scilicet, ut ei quinquaginta dupliones Hispanicos in posterum diem afferas: Perperam in eo agis, quòd te constringas ejusmodi juramento, ac mori satius esset, quàm illud jurare, quod adimplere animo nullatenus est; At tandem quoniam quæstio vertitur de vinculo iurijurandi obligatorio, dico, juramentum in prædicto casu extortum, nequaquam obligare in conscientia. Alia verò conditio est aliorum juramentorum, quæ fiunt licet invito animo & in circumstantiis, in quibus vis eadem non intervenit: Promittis certo cuidam viro, cui te pudet aliquid denegare, quòd donare tibi sit fortassè munificus, futurum ut illi pecuniam aliquam concedas. Juramento te exigit astringi ut promissorum tuorum fiduciam habeat indubitatiorem. Repugnat tùm bonis moribus, tùm integræ fidei, te deinceps deesse promissis juramento confirmatis. Est & aliud perjurii genus, cùm scilicet Universitatibus atque Facultatibus sacramentum dictum est, & postea contra earundem Decreta contumaciùs insurgitur: Nunquam tibi licet ejusmodi Decretis apertè contradicere; Si eò usque progressus fueris, non potest non incurrere in notam perjuri tùm coràm

coràm Deo, tùm coràm; Hominibus, nisi forsitàn agatur de veritatibus, quæ essentialiter spectent vel ad Religionem, vel ad Imperium. Quodcumque etenim juramentum in genere præstitum, semper præsupponit, animo nequaquàm fuisse sibi ullam inducere obligationem neque contrà Religionem, neque contrà Imperium, neque vel etiam contrà bonum alienum, juxtà sequentem Regulam Juris: *Non est obligatorium contrà bonos mores præstitum juramentum.*

Reg. 18.
de Reg.
Juris in 6;

Hæc omnium cæterarum loco fit Regula, quòd nonnisi casu necessitatis urgente juretur. Ipsis autem Præpositis atque Communitatibus adhibenda maxima moderatio est in exigendis sacramentis, quæ dicuntur ut plurimùm absque ullâ animi attentione, atque solummodò ut recepto usui & consuetudini quæ obtinet, fiat satis. Indè contingit, à multis prorsus juramenta inconsideratè præstari, & obligationem imprudenter suscipi illius faciendi, quod officio adversatur. *Melius quippè, inquit S. Augustinus, nec verum juratur, quàm jurandi consuetudine & in perjurium sæpè caditur, & semper perjurio propinquatur.*

S. Aug.
Ep. 157.
n. 40.

CAPUT XIV.

De veritabus tacendis, quarum occasione agitur de obtrectione, de secreto atque de circumspectione.

A Mor veritatis, quo Christianus ac vir Honestus potissimum designantur, nequaquam evertit jura Caritatis, Justitiæ atque Prudentiæ. Novit qui sapiens est, intrâ fines consistere, qui cæteris istis virtutibus sibi præscribuntur. Qui quidem constituti fines exceduntur, perperam detegendo veritates, quæ sunt silentio premendæ; Neque enim expedit, illud manifestari quodcumque verum est. Veritate evulgare, quæ vel proximo contumeliosæ sunt vel ipsius famam injustè lædunt, obtrectatio est. Veritates fidei nostræ commissas, absque ullâ justâ causâ prodere, violatio est Legum quæ pertinent ad secretum. Tandem veritates annunciare, quod de iis etiam intellectum volo, quæ Religionem contingunt, nullâ habitâ ratione circumstantiarum temporis, loci atque Personarum, peccatum sæpè sæpius est contrâ circumspectionem & prudentiam. Quæ quidem omnia fusiori indigent explicatione, quæ nullatenus omittenda est præsertim in Tractatu, in quo potissimum studemus consulere honori

nori ipsius veritatis, cui plurimum importari odii potest, si ullâ adhibitâ cautione proferatur.

Hoc intercedit discrimen obtrectationem inter & calumniam, quod prior veritati non opponatur, posterior autem eandem lædat omninò contumeliosissimè. Aliquid mali dicere de proximo nullâ necessitate urgente & cum animo eundem infamandi, hoc ipsum est, quod appellatur detrudere: Si malum quod dicitur, certum fuerit atque verum, non peccatur contrà veritatem, sed contrà caritatem. Falsum est, non posse de quoquam omninò dici malum; Sed neque verum est, posse dici de eo quodcumque malum noscitur. Eâ de re quædam observandæ constituuntur Regulæ.

Duo ergò, ait se S. Basilus, existimo esse tempora, in quibus liceat aliquid mali de aliquo dicere: Videlicet, quandò necesse habet aliquis consultare unâ cum aliis, qui qui in hoc idonei iudicati sint, quo pacto corrigendus sit, qui peccatum commisit; Et item, quandò necessitas poscit, ut periculo consulatur aliquorum.

Celeberrimus Gerson qui totus fuit in discutiendâ ex professò subjectâ materiâ, de eâdem loquitur cum eâ verborum præcisione, quæ quidquid ipsi de eâ possemus habere, prorsùs complectitur:

Inquirendum est igitur, inquit, ad quem fi-

Q

nem

De Ob-
trectatio-
ne.

S. Basil.in
Reg.brev.
resp. ad
Interrog.
25.

Gerson
tom. 2.
pag. 3. qu.
1. resp. ad
quatuor.

nem malum dicitur de absentibus, & occurrunt sex fines generales, quorum gratiâ dici malum potest. „ 1. Malum quandòque de

„ Absentibus dicitur ad profectum docu-
 „ mentumque præsentium, ut scilicet isti
 „ ab eodem committendo malo maximè
 „ prævaveant. 2. Ut consulatur eorum
 „ securitati, ad quos sermo dirigitur, ne
 „ societatem ineundo cùm iis, quos habent
 „ ut viros perspectæ integritatis, ex ig-
 „ norantiâ suâ fallantur. 3. De absenti-
 „ bus licet etiam aliquid mali dicere, ut
 „ nimirùm quod de se dictum fuit, post-
 „ modùm accipientes, indè sumant lo-
 „ cum sese ad meliorem frugem recipien-
 „ di. 4. Malum quoque ex quâdam mi-
 „ sericordiâ atque amico animo aliquan-
 „ dò narratur, exempli causâ, cum ille
 „ qui refert malam aliquam actionem,
 „ id potissimùm intendit, ut tùm sese,
 „ tùm alios incitet ad fervidiùs orandum
 „ pro eo qui culpam admisit. 5. Ejus-
 „ modi sermones non rarò adhibentur
 „ ex levitate animi & secretâ quâdam
 „ garriendi prurigine. 6. Plerùmque ve-
 „ rò ex odio atque invidiâ, ut proximus
 „ indè malè audiatur, aut quoniam ani-
 „ mus ab eo prorsùs alienus habetur.

Ibid.

Ex istis omnibus, quæ possunt in cau-
 sâ esse, cur absentibus detrahatur, duo
 fines ultimi mali sunt & illiciti : *Primis*
autem quatuor modis, pergit Gerson, po-
 test

*est esse non solum licitum, immò meritorium
referre mala absentium.* Non est tamen

nisi cum aliquâ cautione modus agendi
omninò conformandus ad prædicta qua-

tuor principia: Quibus autem cautio-
nibus maximè opus sit idem Autor ibi-

dém indicat. „ Cavendum, inquit, ne,

„ cùm de absentibus malum refertur, ani-

„ mus alius adsit præter eum qui in qua-

„ tuor articulis superioribus comprobatus

„ est: Ne pravi quidam animi malè ani-

„ mati motus in sermones nostros oc-

„ cultè irrepant: Ut perspectum atque

„ prorsus indubitatum sit, nihil in eo

„ quod narratur, occurrere falsitatis:

„ Ut malum nec augeatur, nec verbis

„ exaggeretur: Ut nihil ad actum pro-

„ ximi perversæ malignæque interpreta-

„ tionis accedat. Cavendum denique,

„ ne quod dicitur, plus absentibus for-

„ talsè noceat, famæque eorum sit dam-

„ nosius, quàm possit audientibus pro-

„ desse, atque in eorum utilitatem ac

„ bonum exemplum vertere.

Quæ quidem omnia Gersonis princi-

pia principiis S. Thomæ planè consen-

tiunt. Cæterum, ut de obtreptione ju-

stus horror incutiatur, animo debet illud

Apostoli semper esse præsens, *Detracto-*

res Deo odibiles: Et illud Sapientis, *Abo-*

minatio Hominum DetraCTOR.... Et cum De-

tractor.

S. Thom.

2.2.q.73.

art. 2. in

Corp.

Rom. 1.

30.

Proverb.

34.9. 21.

22.

tractoribus non commiscearis, quoniam repente consurget perditio eorum.

- Neque verò minùs, quam Obtrectatores, condemnandi veniunt illi qui quod suæ taciturnitati concreditum est, enuntiant. *Qui ambulat fraudulenter, inquit sapiens, revelat arcana: Qui autem fidelis est, celat amici commissum.* Sic etiam eâ de re habet Ecclesiasticus: *Qui denudat arcana amici, fidem perdit, & non inveniet amicum ad animum suum.* Et paulò post: *Quòd si denudaveris absconsa illius, non persequeris post eum; Sicut enim Homo qui perdit amicum suum, sic & qui perdit amicitiam proximi sui.* Et iterùm: *Maledicti est concordatio, denudare autem amici mysteria, desperatio est animæ infœlicis.*
- Proverb. 11. 13.
Ecclef. 27. 17.
Ibid. v. 19.
Ibid. v. 23. & 24.

Ex quibus omnibus Sapientis verbis validè prorsùs ac manifestè evincitur, nihil in amicitia debere ipso secreto sanctius esse atque religiosius; Eo ipso amicitiam omninò dimitti, quo secretum invidiosâ proditione detegitur, atque proditioni ejusmodi subesse crimen quàm atrocissimum, quippè Scriptura eandem appellet infœlicis animæ desperationem. *Denudare autem amici mysteria, desperatio est animæ infœlicis.*

Est fatendum, generatim loquendo, obligationem fidei servandæ esse de jure naturali, adeòque ne quidem licere sub

sub prætectu obedientiæ debitæ superiori, quæ secreto commissa sunt, prodere. Ea est ipsissima Doctrina tum S. Thomæ, tum cæterorum quotquot sunt sanioris notæ Theologorum: *Nullatenus*, inquit S. Thomas, *tenetur ea (secreto commissa) prodere, etiam ex præcepto superioris, quia servare fidem est de jure naturali*. Quod principium nullam admittit exceptionem quantum ad ea, quæ sub sigillo Sacramentalis Confessionis concredita sunt: At quod pertinet ad cætera, quæ extrâ Confessionem sub secreti fide deponuntur, sunt à generali Lege illi casus excipiendi, in quibus ageretur de Commodo Publico, de Religione, vel Imperio, quin etiam de graviiori prorsus Privatorum utilitate tum spirituali, tum temporali: Quibus in casibus qui sese servandi secreti vinculo ligat, datæ fidei satisfacere non tenetur, propterea quòd nec potuerit, nec debuerit in se suscipere ejusmodi obligationem, nisi salvo aliorum jure. Debent in istis casibus tum justitia, tum Caritas ipsis de secreto Legibus atque promissis esse potiores; Neque enim ejus generis Leges, non secus ac quæ pro juramento obtinent, constitutæ fuerunt, ut iniquitatis forent quoddam quasi *vinculum atque sigillum*, ut loquitur S. Augustinus. *Impia est promissio quæ scelere adimpletur*.

S. Thom.
2.2 q.70.
2.1, ad 2.

S. Aug.in
Can. Inter
22.

Ifidior. in
Can. In
Malis. 5.
22. q. 4.
S. Am-
brof. lib.
3. de
Offic.
cap. 12.
S. Hye-
ron. in
Chron. ad
ann. 375.

S. Aug.
lib. de
mendac.
n. 23. 6.
tom. 434.
a.

Atque ita intelligendus S. Ambrosius ;
cùm ait, *Non semper promissa omnia sol-
venda sunt.*

Ut autem ad generalem de Secreto
Legem revertamur, possent infinita pro-
pemodùm ex Historiâ laudari exempla,
quæ probarent quantâ cum Religione
eadem semper fuerit observata. S. Hie-
ronymus plurimis laudibus extollit sacer-
dotem quemdam, cui ipsam perpeti mor-
tem præstitit, quam domi suæ latentem
virum nomine Octovianum indicare.
Notatu verò dignissimum est Firmi Ta-
gastensis Episcopi exemplum, quod re-
fertur à S. Augustino. Quærentibus ab
eo Ministris atque Actoribus Imperato-
ris, ubinàm esset vir quidam, quem apud
se retinebat absconditum, generosè ac
constanti animo reposuit, nec mentiri si-
bi licere, neque ubinàm vir quæsitus con-
fisteret, nequaquàm prodere posse : ma-
luit se injuriis atque modis omnibus in-
dignis vexari, quàm secreti fidem vio-
lare ; *Ad Imperatorem ductus (ipse Firmus)
usque adeò mirabilis apparuit, ut ipsi homini,
quem servabat, indulgentiam sine ullâ diffi-
cultate impetraret.*

Ex naturali eorum connexionem, quæ
circa Leges de secreto diximus, apertum
fit quid sit cogitandum de temerariâ cu-
riositate, quâ quis sigilla apposita abrum-
peret, Epistolâsque resignaret, ut quod

volunt alii secretum manere, detegeret. Publicæ fidei interest, signa atque figilla inviolata sacro sanctaque haberi, neque nisi ab iis ad quos pertinet, auferri. Glossa in Decretalem quamdam Epistolam, quam Innocentius III. cuidam Archiepiscopo Senonensi inscribit, sic habet de quocumque qui eò audaciæ progreditur, ut figilla violet Epistolarum: *Ideo est puniendus, tam quàm falsarius.* Ejusmodi temeritas crimen est ingens, si quidem ipsam etiam adjunctam habeat perfidiam, quâ Jus Gentium temeratur: Quoddam injustitiæ genus est, quo perindè fit injuria & ei qui scripsit Epistolas, & illi, cui eadem inscriptæ sunt. Ejus generis temeritas non potest igitur excusari à peccato, nec à peccato mortali saltem in plurimis casibus quemadmodum observatur à S. Thomâ, cui cæteri Theologi consentiunt; Ac potissimum, si juxta accederet causa metuendine ex istâ sigillorum violatione grave aliquod incommodum redundaret vel in eum qui Litteras inscripsit, vel in illum, cui eadem inscribuntur, aut siquid in illis contineretur, quod utriusque multum interesset sub sigillo secreti remanere.

Inter veritates, quas taceri necesse est, recensendæ etiam certæ quædam videntur, quæ pertinent ad Religionem, quasque quibusdam in circumstantiis, aut suppressi, aut nonnisi cum plurimâ sapientiâ ac con-

Gloss. in
Cap. Cùm
olim. 1.
de Offic.
& pot.
Jud. de
leg. verb.
figilla
violanti,

S. Thom.
2.2.q. 59.
art. 4. in
Corp.

aptâque temperandis animis ratione proferri, volunt prudentia atque circumspetio: Nihil eâ in re de nostro proponere animo est, sed insistere vestigiis Sanctorum Augustini & Thomæ, quorum ipsissima verba referemus.

S. Aug.
de Dono
Persever.
n. 40.
Edit. BB.

Sic loquitur S. Augustinus in libro, quem de Dono Perseverantiæ inscripsit: *Facile est enim, imò & utile, ut taceatur aliquid verum propter incapaces. Nam undè est illud Domini, Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis illa portare modò? Et illud Apostoli; Non potui vobis loqui tanquàm spiritualibus, sed carnalibus: Quasi parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam; Nondum enim poteratis, sed nec adhuc quidem potestis? Causas verum tacendi longum est omnes quærere, vel inferere: Quarum tamen est & hæc una, ne peiores faciamus eos qui non intelligunt, dùm volumus eos qui intelligunt facere doctiores; Qui nobis aliquid tacentibus, doctiores quidem non fiunt sed nec peiores fiunt.*

Totus in eâ re S. Thomas concordat cum S. Augustino. Istam nimirum S. Doctor proponit sibi quæstionem, nùm Missionarius debeat christianas veritates annunciare in Regione, in quâ prædicationi easdem à Principe prohibetur: Ut autem rectius intelligatur Responsio S. Doctoris, sunt cum eo distinguendæ plurimæ eæque diversæ circumstantiæ. *Vel prohibetur*

betur tantum à Tyranno aut simul à Tyranno & Populo : Si primo modo , sic cum de multitudine sint aliqui qui audire volunt , non est dimittenda prædicatio ; Quamvis sic sit moderanda quoad tempora & loca , ut ex timore ad Tyrannum non impediatur , & quandoque etiam tunc licet prædicare occultè per domos , sicut ab Apostolis legitur factum.

S. Thom.
quodlib.
12. art.
28. in
Corp.

Quoad alterum distinctionis membrum, hoc est, si Princeps & Populus unanimi consensu conspiraverint in Evangelii prædicationem impediendam, iterum audiatur S. Thomas : *Si secundo modo , tunc debet cedere Prædicator & fugere ad alia loca , secundum præceptum Domini.* Confuli possunt ea , quæ superius diximus, ubi fecimus de persecutione fugiendâ sermonem.

Ibid.

Et item & alia cum eodem S. Doctore rursum adhibenda distinctio, quò satisfiat accuratiùs quæstioni, quam sibi proponit : *Aut (Prædicator) habet curam animarum ,* inquit , *aut non , id est prædicat ex necessitate officii , aut propriâ sponte : Si primo modo ; Sic non debet dimittere gregem , etiam propter periculum mortis , dummodò possit aliquod bonum facere , remanendo cum grege. Si secundo modo , sic etiamsi posset ibi inter tales fructificare , non tenetur inter tales stare , nec ad ponendum animam suam , nisi in casu ; Puta , si aliquis vellet corrumpere fidem , & tunc , ubi periclitaretur , teneretur*

Ibid.

animam pro fratribus ponere, quia hoc est in præcepto in tali casu . . . quia omnia consilia in casu sunt in præcepta.

2. part.
Past. cap.
4.

22. in
Job. 12.

Ex dictis patet, quantum indigeant ii tum consilio, tum prudentiâ, quibus ex officio incumbit annunciare veritates Religionis, ne, dum student veritatem præposterè prædicare, eidem ingens inferant detrimentum: Oportet autem, eos istius semper esse memores, quòd nimirum suum Ministerium sit positum in ædificationem, nec conferri debeat in destructionem. Iis utilitas proximi debet esse loco Regulæ principalis, ad cuius amussim sese accomodent, sive ut animo constanti vocem attollant, sive ut eandem prudenti silentio supprimant. *Sit Rector discretus in silentio*, inquit S. Gregorius Papa, *utilis in verbo; Ne aut tacenda proferat, aut proferenda reticescat. Nam sicut incauta locutio in errorem pertrahit, ita, indiscretum silentium hos qui erudiri poterant, in errore derelinquit.* Addit alibi laudatus summus Pontifex, hoc in more positum esse apud viros sanctos, ut quam in intimis pectoribus reconditam retinent, scientiam non proferant exterius, nisi quandò eandem conspiciunt posse aliis prodesse: *Cùm verò conspiciunt, quia Auditorum vitam loquendo lucrari non possunt, tacendo abscondunt suam scientiam. Ad imitandum quippè viam Domini, quasi ad quod-*

quoddam nobis præpositum signum currimus: Ipse enim, quia Herodem vidit non profectum quærere, sed signa, vel scientiam velle mirari, requisitus ab eo, tacuit.

CAPUT XV.

De veritatibus proferendis.

Rationem tenere non sufficit distinguendorum temporum atque locorum, quibus veritas aut absolutè tacenda, aut verbis aliquatenus temperanda sit; Est prætereà necesse, observari tempora ac circumstantias, in quibus urget ejusdem detegendæ ac palàm proferendæ præceptum. Veritates eò loci solas attingimus, quæ de facto sunt. Quædam verò ejus generis occurrunt, quæ non possunt abscondi, quin peccetur aut adversus obedientiam auctoritati legitimæ debitam, aut contrà caritatem, quâ quisquis ergà proximum tenetur, aut tandem contrà bonam fidem quæ societatis anima est atque vinculum.

Qui Principibus atque Potestatibus honor habendus est, imponit necessitatem, eorundem accedente mandato, veritates aperiendi, quæ certò sciuntur, & quarum declaratio vel rei communis ac publicæ multum interest, vel causæ privatorum inservit, qui Judices imploraverunt

I. Veritates, quæ sunt revelandæ ex obedientiæ officio ac propter bonum publicum.

runt & sese receperunt in eorundem tutelam. Appellatur aliquis ad dicendum testimonium: Non potest seipsum facere immunem à respondendo ad interrogata, quæ legitimâ autoritate sibi proponuntur, nisi sibi filere liceat per peculiares quasdam Leges, quibus in plurimis casibus Legi generali modus etiam constituitur; Quibus casibus seclusis & ipsâ Lege generali totâ, quantum ei subest roboris, extante, quisquis obligatur in conscientiâ, ad obediendum, nec potest imperium detrectare, quin constitutæ ab ipso Deo ordinationi totus refragetur. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*: inquit Apostolus, S. Paulus, *Non est enim potestas, nisi à Deo: Quæ autem sunt, à Deo ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, Deo ordinationi resistit; Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.* Indè sic concludit Apostolus: *Ideò necessitate subditi estote non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam; Ideò enim & tributa præstatis, Ministri enim Dei sunt in hoc ipsum serviientes. Reddite ergò omnibus debita, cui tributum, tributum, cui vectigal, vectigal, cui timorem, timorem, cui honorem, honorem.* Neque verò minori jure est indè inferenda, quæ subest obligatio iisdem declarandi veritates, quarum habetur certa notitia & de quibus interrogare non alie-

Rom. 13.
1. & seqq.

alienum ducunt, ut indè sese cum sapientiâ & æquitate in iis dirigant, quæ pertinent vel ad communem rerum administrationem, vel ad ferendum de diffidiis privatorum rectum judicium. Abstinebimus à discutiendis eò loci casibus, in quibus juxtà Regulas ipso Jure constitutas datur testimonii dicendi immunitas, quippè nihil ejusmodi inquisitio ad nostrum propositum conferat. Satis erit observavisse nequidem istam immunitatem haberi vel etiam ex juramento, quo quis alicui reo fidem factam confirmavisset, futurum nunquàm, ut adversus eum testificaretur. Cùm enim sit ejusmodi juramentum injustum, temerarium atque illicitum, absque novo peccato nequit adimpleri. Summus Pontifex Alexander III. Scribens ad Exoniensem Episcopum, ei declarat, nequaquàm gravari eum debere testimonium audire plurimorum Testium adversus sacerdotem quemdam qui eos omnes, adhibito jure-jurando, adegerat, ad nunquàm detegendam suam culpam: *Eos, inquit, qui sunt juramento astricti in testimonium recipere non postponas.* In quæ verba Glossa sic habet; *Nonobstante juramento tali, quod iniquè fuit extortum, jurabunt dicere veritatem super negotio principali; Cùm illud juramentum fuerit illicitum, & sine peccato servari non posset, cùm celare veritatem*

Alex. III.
in cap.
Intima-
vit. 18. de
testib.
Gloss. in
d. c. jura-
mento,

2.2.q.70.
art. 1.

S. Aug. in
Can. Quif-
quif. 88.

15. q. 3.

Innoc III.
in Cap.
Constitu-
tis. 45. de
testib. &
attest.
Greg. IX.
in Cap.
Olim. 26.
de Accu-
fat. 1. 5.
tit. 2.

tem sit peccatum mortale. Autor autem laudatæ Glossæ suam sententiam confirmat autoritate Canonis cujusdam, quem extractum putat ex Operibus S. Augustini, quemque S. Thomas etiam adhibuit ut ejusdem S. Doctoris fetum : Quicquid sit, sic iste Canon refertur. *Quis metu cujuslibet pro testatis veritatem occultat, (tunc scilicet cum inducitur in testem) iram Dei super se provocat, quia magis timet hominem, quam Deum uterque reus est & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit : Ille prodesse non vult; Et iste nocere desiderat.* Cæterum, sint subdititia nec-ne quæ verba S. Augustino attribuuntur, non minùs vera est atque indubitata Alexandri III. decisio. Illud idem decernitur ab Innocentio III. Papâ occasione cujusdam Archiepiscopi qui simoniæ postulabatur & plurimos è propriis consanguineis fide juramenti adstrinxerat, ne contrà se dicerent testimonium. Quorum summorum Pontificum placitis consonat etiam Gregorius IX. Hæc autem rationum momenta potissimum adducuntur in confirmationem allatorum Decretorum; 1. Quia testificandi officium est juris publici : Porro non potest aliquis privatus, quocumque sese jure-jurando adegerit, quidquam de jure, quod ad publicum spectat, derogare, ut conceptissimis verbis dclaratur ab Innocen-

Innocentio III. in unâ quâdam ex ipsius Decretalibus, quæ Pifaurenſi Archiepiſcopo inſcribitur.

2. Repugnat bonis moribus, quemquam induci ad occultandam aliquam veritatem, quam efferri palàm publici intereſt; Quip- aliter, ut ait Innocentius III. & crimina remanerent impunita, & ex impunitatis audaciâ improbi in nequiores evaderent. *Cùm publicæ utilitatis interſit, ne crimina remaneant impunit, & per impunitatis audaciam fiant qui nequam fuerant, nequiores.*

Si publici commodi cauſâ ac propter debitam Poſtulatibus reverentiam neceſſitas incumbat declarandarum veritatum, quarum certa cognitio habetur, idem etiam ut plurimùm inducit munus caritas, quâ debemus proximum com- plecti. Eſt res criminofa prorsùs atque punienda, quòd quis ex indifferenti ani- mo ſuos fratres permittat erroribus at- que deliramentis ludificari, cùm in eo- rumdem animum ſcientiam ac perſuaſio- nem inducendo veritatis, poteſt eos in viam ſalutis revocare, atque ab illis fu- neſtis caſibus ſubducere, quibus propriâ animi cæcitate atque depravatione miſe- rimi exponuntur.

Correctio fraterna officium eſt, ad quod adimplendum alii ergà alios pro virili parte omnes omninò tenemur. Obligationi corripiendorum fratrum vult ſcrip-

Innoc. III. in Cap. Dili- genti. 12. de foro compet. l. 2. tit.

Gloſſ. ind. Cap. Si dili- genti. in Expoſit Caſus, & v. Pacto privat. II. Veri- tates quæ ſunt ex animo ca- ritatis in proxi- mum enun- ciandæ.

- Scriptura Sacra vim Legis expressissimæ
 Galat. 6. annecti : *Fratres* , inquit Apostolus S.
 1. & seqq. Paulus , *& si præoccupatus fuerit homo in
 aliquo delicto , vos qui spirituales estis , huius-
 modi instruite in spiritu lenitatis.... Alter
 alterius onera portate & sic adimplebitis
 legem Christi.* Istæc onera sunt peccata
 atque infirmitates proximi : supportantur
 autem non solum ; cum in spiritu leni-
 tatis & cum mansuetudine ferantur , &
 cum lubenter ignoscuntur , sed etiam ,
 quando cum caritate reprehenduntur.
 Quod potissimum intelligit laudatus A-
 postolus , cum scribens ad Thessaloni-
 censes , iis commendat , ut eo qui per-
 1. Theff. versè inter eos vivunt , corripiant , *Cor-*
 14. *ripite inquietos* , inquit. Inquietos autem
 eos appellat , qui tranquillitatem Eccle-
 siæ turbant vel impiâ suæ Doctrinæ
 corruptelâ , vel contagiosâ morum suo-
 rum depravatione. In secundâ suâ Epis-
 tolâ fideles eosdem docet , quâ ratione
 fit ista correctionis Lex adimplenda :
 2. Theff. *Quod si quis* , ait , *non obedit verbo nostro ,*
 3. 14. *per Epistolam hunc notate , & ne commis-*
ceamini cum illo , ut confundatur ; Et noli-
te quasi inimicum existimare , sed corripite
ut fratrem. Quibus verbis Paulus nihil
 aliud suggerit , quàm quod ipse suo præ-
 cepto Salvator constituit , quando nimi-
 rum sic dixit *si autem peccaverit in te fra-*
 Matth. *ter tuus , vade & corripe eum inter te &*
 18. 15. *seqq. ipsum*

ipsum solum. Si te audierit : Lucratus eris fratrem tuum. Si autem te non audierit : Adhibe tecum adhuc unum, vel duos, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Quòd si non audierit eos : Dic Ecclesiae ; Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus. Atque ita J. C. istis verbis simul indicat nobis & praeceptum, quod instituit ab omnibus suis Discipulis servandum, & animum ac finem, quibus idem adimplendum est, & denique ordinem qui observandus est in istâ Lege exequendâ. Quanquàm autem prae dicta Lex generalioribus verbis concipiatur, non omnes tamen obligat sine exceptione fideles, neque in quibuscumque generatim rerum circumstantiis, sed eos tantum, qui possunt reprehendendo prodesse. Quæ materia, utpotè gravissimi omninò momenti, quò melius intelligatur, quædam necessariò requirit præmittenda. Est igitur observandum, duplex genus esse praeceptorum, quorum alia dicuntur à Theologis negativa, alia verò affirmativa. Præcepta negativa id fieri prohibent, quod peccatum est : Quemadmodum autem Actus, cui ratio peccati subest, est in seipso malus, finemque habet, qui naturâ suâ illicitus est, sequitur, ejusmodi praecepta obligare semper & pro semper, propterea quòd res, quæ in se ipsâ

S. Thom.
2.2.q.33.
art. 1. in
Corp.

mala est nunquam possit, quaecumque circumstantia accedat, bona evadere. Est praeceptorum affirmativorum longè alia conditio; Præcipiunt nimirum actus virtutis. Porro, ut illis actibus insit integra bonitas, necesse est ad eosdem accedere requisitas omnes circumstantias, quibus reddantur perfectè boni: Indè sequitur, præcepta affirmativa non semper, nec in quibuscumque casibus esse obligatoria, sed in certis tantum quibusdam circumstantiis, ad quas maximè respiciendum est, propter connexionem, quam habent cum eo quod præcipitur; Adeò ut, si occurrerit aliqua circumstantia, quæ fini bonæ actionis opponatur, aut quæ eam destruat, jam ejusmodi actio non sit habenda ut actus virtutis neque proindè ut Actus imperatus.

b id. a.

S. Aug.
l. i. de
Civit. Dei.
c. 4.

Quibus positis principiis, asserendum est cum S. Thomâ, in quibusdam circumstantiis nequaquam urgere fraternæ correctionis obligationem, quippè ejusmodi correctio nonnisi præcepto affirmativo præcipiatur. Si propterea, inquit S. Augustinus, *quisque objurandis & corripiendis malè agentibus parcit, quia opportunum tempus inquiritur, vel eisdem ipsis metuit, ne deteriores ex hoc efficiantur, vel ad bonam vitam & piam erudiendos aliquos impediunt infirmos & premant atque avertant à fide,*
non

DE VERITATE. Cap. XV. 259
*non videtur esse cupiditatis occasio, sed consi-
lium caritatis.*

Quæ hîc habemus de omittendo fra-
ternæ correctionis præcepto, nonnisi
ad eos pertinent qui vitam degunt pri-
vatam, quosque ut plurimum oportet
suum zelum ex eo metiri, quod erran-
tibus congruere magis potest atque pro-
desse. Sunt autem Præpositis aliæ regu-
læ constitutæ: Quemadmodum in suos
inferiores jure fruuntur coactivo, & ip-
sa, quam iisdem adhibere tenentur,
correctio commune bonum spectat, eam
omittere non debent, eò quòd ipsa pos-
sit quosdam inferiores errantes offende-
re; Si namque isti nolint sese in melius
immutare, debet Præpositus poenam ad-
dere correctioni, quæ nihil profecerit,
& hæc ipsum urget obligatio, non so-
lùm, ut impediat, ne errans in malo
perseveret, sed etiam ut caveat, ne ex
spe impunitatis existentur alii ad ejusmo-
di peccata perpetranda.

Dixi privatos ut plurimum oportere
zelum suum ex eo metiri, quod erranti-
bus congruere magis idoneum est atque
prodesse, quia nimirum occasiones occu-
runt, in quibus zelus ipsorum inferio-
rum debet excitari Atque agere in gra-
tiam communis boni, quin etiam in
Præpositos effervesce, qui in errores
gravissimos & in peccata ingentia inci-

S. Thom.
2.2.9.33.
art. 4.

dissent: Quam observationem ipse nobis suppeditat S. Thomas: *sciendum tamen est*, ait S. Doctor, *Quod, ubi immineret periculum fidei, etiam publice essent Prælati à subditis arguendi! Undè & Paulus qui erat subditus Petro, propter imminens periculum scandali circa fidem, Petrum publice arguit. Et sicut Glossa Augustini dicit ad Galatas. 2. Ipse Petrus exemplum majoribus præbuit, ut sicubi fortè rectum tramitem reliquissent, non dedignentur etiam à Posterioribus corripì. In aliis circumstantiis levioris momenti, in quibus nihil fidei immineret, S. Thomas ait, à privatis superiores de suis erroribus adhibitâ decenti reverentiâ atque seorsum esse commendandos: Additque S. Doctor, sic ab Apostolo S. Paulo fuisse Colossensibus commendatum, ut eâ cautione darent consilium salutis Episcopo Archippo, eique dicerent; *Vide Ministerium, quod accepisti in Domino, ut illud impleas.* (Laudatus autem Archippus non erat Episcopus Colossensis, ut videtur opinari S. Thomas, sed istam Ecclesiam, absente Epaphras, qui primus ipsius Episcopus fuit, regebat.)*

Inferioribus verò Legis istius caritatis in Superiores observandæ debet amorem excitare naturalis principii cujusdam consecutio, quod S. Augustinus statuit. Periculum Pastoris ipsos simplices Fideles

deles spectat, eosque debet commovere. *Quomodo & vos alieni eritis*, inquit S. Doctor, *Si tota navis periclitatur?*

Quod ideò dixi, ne in hac quartâ tentatione tanquàm nostrâ propriâ, (ubi opus est, ut ab orationibus non desistatis, nam vos primò naufragatis) minùs solliciti sitis, & pro nobis minùs oretis. Quid enim, fratres quia ad eadem gubernacula non sedetis, non in eâdem navi navigatis? Pia autem ista sollicitudo, quam S. Episcopus simplicibus Fidelibus tantoperè commendabat, non sese tantùm extendit ad continuas atque ferventes orationes, quæ sunt in gratiam Pastoris effundendæ, sed prætereà exigit, ut illi ipsum commoneant infidiarum, quæ ei componi possent, scopulorum, qui forsitan ipsum laterent, viarum obliquarum ac periculosarum rerum, in quas vellet se ipsum conjicere & quascumque tandem aperiant ei veritates, quarum cognitio tùm ad propriam ipsius, tùm ad communem utilitatem gregis plurimùm potest conferre.

Quæ plurimùm obtinere debet in pactionibus, quas Homines secum invicem faciunt, eos etiam bona fides obligat, ad veritatem sibi mutuò manifestandam atque ad eas imprimis detegendas, quarum ignorantia potest vel proximò aliquid afferre detrimenti, vel eum in periculum aliquod adducere. Contractus

S. Augusti
in Psalm,
106, n. 7.

III. Veritates, quas vult bona fides detegi, quæ debet in communi Hominum

incoer-
cio locum
habere.

S. Ambr.
l. 3. de
Offic. cap.
10.

Cicero of-
fic. lib. 3.
n. 50. &
seqq.

ex intervenientibus dolo atque fallaciâ fiunt iniqui & illiciti. Nusquàm licet fallere proximum, aut quod in idem, recidit, eum ex malitiâ ac privato comodo in errore relinquere qui ei damnosus est. Sive vendatur, aut ematur, crimen est, quod honori & conscientiâ perindè repugnat, eum decipere, quocum res habetur atque tractatur. Nullus adhiberi dolus nec potest, nec debet, neque quantum ad speciem, neque quantum ad qualitatem, vel quantitatem rerum, quæ in commercium ingrediuntur. Imò & obligatio inducitur (etiam si forsitan non requiratur) occultorum etiam, quæ rei vendendæ insunt, detegendorum vitiorum, quoties ex eorumdem suppressione posset aut damnum aut quodcunque periculum ementi contingere. *In Contractibus*, inquit S. Ambrosius, *vitia eorum, quæ veneunt, prodijubentur, ac nisi intimaverit venditor, quamvis in jus exemptoris transferint, doli actione vacuant.*

Quæ principia de servandâ in contractibus bonâ fide Juri naturali sic congruunt, ut nec ipsos quidem Ethnicos latuerint. Eadem Cicero ponit ac propugnat mirandum in modum in tertio suo libro de Officiis. Illa ipse adhibet, ad plurimas, quas proponit sibi, solvendas quæstiones. Mirum sanè videtur, Philo-

losophi, cui solum praelucebat lumen
 rationis, decisiones inveniri strictiores
 atque multò severiores decisionibus ple-
 rorumque Christianorum nostri temporis
 Casuistarum. Sic autem se habent quæ-
 stiones quædam, quas Cicero sibi pro-
 ponit, & responsiones, quibus iisdem
 facit satis. „ Mercator Alexandria Rhodum
 „ magnum frumenti numerum ad-
 „ vehit in Rhodiorum inopiâ & fame,
 „ summâque annoncæ caritate: Scit com-
 „ plures Mercatores ab Alexandria sol-
 „ visse, navesque in cursu frumento o-
 „ nustas, petentes Rhodum, in eam In-
 „ sulam jàmjàm adventuras. Nùm ille,
 „ quod certò certiùs novit dicturus Rhod-
 „ diis, an celaturus est, quo silentio
 „ frumentum suum quàm plurimi ven-
 „ dat?

„ Sunt alicujus ædes, quas animo ha-
 „ bet vendere propter aliqua vitia, quæ
 „ novit ipse, cæteri ignorant: Pestilen-
 „ tes sunt & habentur salubres: Igno-
 „ ratur, in omnibus cubiculis apparere
 „ serpentes: Malè materiatae sunt ac
 „ ruinosae; Sed hæc præter Dominum
 „ nemo scit. Quæritur, si istæ empto-
 „ ribus venditor non dixerit, ædesque
 „ vendiderit pluris multò, quàm se ven-
 „ diturum putarit, nùm id injustè atque
 „ improbè fecerit?

Circà ejus generis quæstiones Cicero

primum refert opiniones aliquorum inter sese non convenientium Philosophorum. Deindè pro suâ vindicat ac pro aris & focis defendit eam sententiam, quæ præscribit, in utroque prædicto casu non reticeri veritatem.

„ Ecquid, ait Antipater frumentarium
„ Mercatorem condemnans nonnè
„ minibus consulere debes & servire humanæ
„ societati? Nonnè eâ lege natus es? Ea, quæ habes principia
„ Naturæ, quibus parere & quæ sequi
„ debes nonnè hoc tibi dictant, nimirum
„ utilitatem tuam communem utilitatem
„ esse, vicissimque communem utilitatem,
„ tuam esse? Quomodò igitur celabis
„ Rhodiis, quid iis adsit commoditatis
„ & copiæ?

„ Quoad alteram quæstionem, idem
„ Antipater iterum pronunciat contra
„ venditorem ædium suarum vitia non
„ prodentem. Ita sanè, inquit, injustè
„ ac prorsus improbè facit, istæc vitia
„ celando. Quid enim est aliud, erranti
„ viam non monstrare, (quod Athenis
„ execrationibus publicis sanctum est,) si hoc non est, emptorem pati ruere,
„ & per errorem in maximam fraudem
„ incurrere? Plus etiam est, quàm viam
„ non monstrare; Nam est scientem in
„ errorem alterum inducere.

Cicero, postquàm sententiam & rationes

nes Antipatri retulit, de suo deindè
 subicit: „ Et hæc jam dijudicanda sunt;
 „ Non enim, ut quæreremus exposuimus
 „ sed ut explicaremus. Non igitur vi-
 „ detur nec frumentarius ille Rhodios,
 „ nec hic ædium venditor, celare,
 „ emtores debuisse. Neque enim id est
 „ celare, quidquid reticeas: sed cùm,
 „ quod tu scias, id ignorare emolumen-
 „ ti tui causâ velis eos, quorum interfit
 „ id scire.

*Hoc autem celandi genus quale sit, & Ibid. n.
 cujus hominis, quis non videt? Certè non 57.
 aperti, non simplicis, non ingenui, non ju-
 sti, non viri boni: Versuti potius, obscuri,
 astuti, fallacis, malitiosi, callidi, veterato-
 ris, vafri. Hæc tot & alia plura nonnè inu-
 tile est vitiorum subire nomina?*

Quam suam decisionem autoritate
 Juris Romani, ipsâ Ratione & principiis
 Legis Naturalis comprobat. Duodecim
 Tabulis satis erat, inquit, ea præstari,
 quæ essent linguâ nuncupata, quæ qui
 inficiatus esset, dupli poenam subiret.

„ At verò à Jureconsultis etiam reticen- Ibid. n.
 „ tiæ poena est constituta; Quidquid 68.
 „ enim inest vendendis rebus vitii, id
 „ statuerunt, si venditor sciret, nisi no-
 „ minatim dictum esset, præstari oport-
 „ ere.

„ Sed aliter Leges, inquit, aliter Phi-
 „ losophi tollunt astutias: Leges non ni-

„ si manifestas tollunt & quatenus eas
 „ quodammodò manu tenere possunt.
 „ At Philosophi, adhibitis tum ratione,
 „ tum intelligentiâ, ad earumdem usque
 „ radices extirpant. Ratio igitur hoc
 „ postulat, ne quid insidiosè, ne quid
 „ simulatè, ne quid fallaciter agatur. Ip-
 „ sa Naturæ Lex in istis Philosophorum
 „ rationibus atque in ejusmodi dispositio-
 „ nibus Juris sese loquentem prodit. „ Ex
 „ quo intelligitur, addit Cicero, quo-
 „ niam Juris Natura fons sit, hoc secun-
 „ dum Naturam esse, neminem id agere
 „ ut ex alterius prædetur inscitiâ. Nec
 „ ulla pernicies vitæ major inveniri po-
 „ test, quàm in malitiâ simulatio intelli-
 „ gentiæ.

Et hæc ipsissima sunt verba, quæ de
 propositis quæstionibus Autor Ethnicus
 habebat. Eam, quæ de frumentario
 Mercatore instituitur, plurimi Casuistæ
 ratione prorsus diversâ diremerunt. Sa-
 tis erit eos ad marginem indicavisse, qui
 inter alios notæ sunt insignioris. Nimi-
 um tæderet eorum ipsissima verba referre,
 distinctiones, quas adhibent, & respon-
 siones, quibus diluunt objecta. Aiunt ni-
 mirum, ejusmodi Mercatorem non equi-
 dem peccare contrà justitiam, sed quan-
 dòque posse fieri, peccare contrà cari-
 tatem: Exempli causâ, si nollet diversis
 emtoribus suum frumentum vendere, sed

uni

Ibid. n.
72.

Vid. Sylv.
in S.
Thom. 2.
2. q. 77. à
3. quæsit
unic. con-
clus. 1.
Cardin.
Caset. in
cit. Art. 3.
Sylv. de
Prierio v.
Emptio.

uni tantum vellet vendere privato, qui illud eo potissimum animo emeret, ut apud se retineret reconditum, ac deinde iterum quam plurimo venderet, cui quidem emtori ingens afferret detrimentum, quippe ei necessitas postmodum esset illius frumenti pretio multo viliori vendendi propter abundantiam quæ supervenit, quamque citò citius accessuram Mercator optimè noverat. *Sin autem*, inquit, *eas (merces) minutatim distraheret in varios emptores, neque contra caritatem, neque contra justitiam faceret.* His autem rationum momentis istas decisio potissimum innititur; 1. Scilicet cuique Mercatori jus illud acquisitum esse, ut ex propriâ suâ industriâ atque diligentia profectum faciat.

2. Ab ipso frumentum ultra justum ipsius pretium non vendi, quippe justum illud pretium cum à Magistratu non constitutum est, in communi æstimatione consistat. 3. Sicut venditor nullâ restitutionis obligatione teneretur, si suum frumentum justo pretio vendidisset, quamquam sibi paulò post fuisset renunciatum, ejusdem pretium retrò abiisse, neque ipsum etiam ad restituendum obligari, licet illud vendiderit cum certâ scientiâ jamjam eidem vilitatis accessuræ, quippe in utroque casu mercium eandem speciem in eodem loco, eodemque

Bannez
in loc.
cit. S.
Thom.

Sylv. loco
cit. supra.

que tempore & juxtà pretii eandem existimationem, ut supponitur, vendat.

4. Qui merces aliquas emit, non tenetur, ad easdem cariori pretio exolvendas, cùm novit, futurum, ut illæ paucos intrà dies rarefiant: Ergò venditor qui prævidet, futurum, ut merces paucis diebus imminuantur pretio, non magis obligatur, ad eas minori pretio vendendas, eo, quod secundum communem hominum æstimationem obtinet.

Qui Doctores omnes suam sententiam fulciunt ipsius autoritate S. Thomæ, qui in ipsâ rei veritate eadem habet de subjectâ materiâ, istud tamen addens, futurum scilicet majoris virtutis ac perfectionis, si Mercator ille quod novit de Mercibus intrà paucos dies adventuris, candido animo detegeret, aut de earumdem pretio aliquid saltem subtraheret, licet ex debito justitiæ ad neutrum videatur obligari. *Si tamen exponeret, inquit S. Doctor, vel de pretio subtraheret, abundantioris esset virtutis, quamvis ad hoc non videatur teneri ex justitiæ debito.*

Reverentia, quæ plurima debetur tùm S. Thomæ, tùm celebriori nomini, quo cæteri, quos appellavimus, Theologi gaudent, non obstat, quominus summa sit admiratio Philosophi Ethnici, qui tam sublimia adeoque egregia de bonâ fide

fide in commercio fervandâ scripsit. Istæc siquidem ad altiore[m] perfectionis cumulum ascendere nequaquàm possunt, neque quidquam superesset in iis desiderandum alteriùs, si forent ab eo fontis atque caritatis fonte, qui constituit veri nominis Christianum, derivata. Multi paulisper fuimus in referendis principiis, quæ de istâ morali Doctrinâ Cicero posuit, quoniam quæ continentur in iis, veritates ad Christianos pertinent, iisque potissimum jus competit easdem tanquàm suas reclamandi. Ipsæ veritates quasi aurum sunt Ægyptiorum, quod debent Israëlitæ ditescere, ut inquit S. Augustinus. *Si qua forte vera & fidei accommodata dixerunt (Philosophi)* ait idem S. Doctor, *ab eis tanquàm ab injustis possessoribus in usum nostrum vindicanda sunt.*

S. Aug.
Conf. l. 7.
c. 9.
Idem de
Doct.
Christ. l.
2. c. 18.

CAPUT XVI.

De veritatibus, quas altius perscrutari non debemus.

Omnes, quotquot sunt, naturales scientias mens humana potest jure proprio sibi tanquàm suas vindicare. Inest etenim animæ nostræ, utpotè quæ sit intelligens substantia, jus acquisitum neque ex ullâ parte controversum rimandarum vel ab ipsis etiam radicibus veritatum,

tatum, quæ captum rationis non superantes possunt solo naturali lumine apprehendi. Ipsa, quantum propriæ vires sufficiunt, potest veritates, quas cognoscit diligentissimè perferutari, easdem evolvere atque efficere evidentiores, eas inter se vicissim componere, atque comparare, ut illarum similitudinis vel dissimilitudinis varios respectus concipiat: Tandem hæc ipsi tribuitur facultas, ut ad ipsarum usque principia prima ascendat, vel in remotissimas descendat consecutiones. Modò animus in inquisitionibus ejusmodi non priùs quiescat, quàm acquisiverit notiones claras atque distinctas, nec aliud sequatur, quàm ipsam ducem evidentiam, certissimum est, futurum nunquàm, ut à vero deflectat. Hoc nimirum præstant ipsius considerationes, ut ille indè evadat perfectior, scientiis cumulus addatur, Societati commodum ingens, omnibus denique utilitas plurima afferatur.

Ecclef. 3. Cui juri, quo gaudet humana mens;
 10. Religio non contradicit, quamdiù præscriptos sibi limites ipsa non excedit. Rerum naturalium inquisitio est propriè res illa operosa, quam sapiens appellat afflictionem datam à Deo filiis hominum, ut toto vitæ suæ tempore distendantur in eâ, *Mundum tradidit disputationi eorum*, ait laudatus sacer Autor, *ut non inve-*

Ibid. 8.
 11.

inveniat homo opus, quod operatus est Deus ab initio usque ad finem. Cum non adest superius lumen, quo determinetur animus, licet omninò propriis nostris perceptionibus tutò adhærere: Eadem quippe est rerum merè philosophicarum conditio, ac illorum, quæ nihil ad fidem pertinent, & de quibus S. Paulus habet in suâ ad Romanos Epistolâ sermonem: Potest unusquisque, quam verisimiliorem aut tutiorem putat, sequi opinionem, ac pro modo, quo sibi persuasionem induit, agere; *Unusquisque*, inquit laudatus Apostolus, *in suo sensu abundet.* Rom. 14.
5.

Idem verò dici nequaquàm potest de veritatibus, quarum cognitio pendet à divinâ revelatione: Oportet animum in iis consistere, quæ placuit Deo detegere Ecclesiæ suæ tum in Sacris Paginis, tum ipsius ope traditionis; Eum ulterius progredi nefas est. In id verò totum intendere eum necesse est, ut sanctissimis istis veritatibus se ipsum pascat, easdem secum attentè simul atque humiliter cogitet, eas, cum apprehendere non valet, summâ cum Religione veneretur, ac tandem ad illarum normam sensus interiores ac totam suam agendi rationem accommodet.

Est hoc fidei proprium, ut simplex esse debeat: *In simplicitate fides est*, inquit S. Hilarius. Sæpè sæpius fit, ut cum

Lib. 10.
de Trinit.

cum quis in explicando, quod credit, nimius est, totum, quod debet credere, funditus evertat ac pessumdet. Scire sufficit, Deum fuisse locutum, ipsumque nec falli nec fallere posse: Quibus semel positis, oportet tacere mentem humanam, ac ipsius intellectum totum in obsequium autoritatis divinæ captivari.

Prov. 25.
27.

Iis insidiæ parantur, quos indiscreta sciendi prurigo impellit, ad materias fidei penitus introspectiendas ac nimiam curiositate scrutandas. *Sicut qui mel multum comedit*, inquit Sapiens, *non est ei bonum, sic qui scrutator est majestatis, opprimetur à gloriâ.* Hoc est, qui vult mysteria fidei animo comprehendere, ipsâ veritatum istarum sublimitate, quæ captum ipsius superant, totus opprimetur atque caligabit, & ex quâdam necessariâ consecutione ac in poenam suæ temeritatis in plurimos errores certissimè impinget. Quod ipsum Sæpè Sæpius contigisse, Arianorum, Sabellianorum, Nestorianorum, sacramentariorum, cæterorumque, quotquot fuerunt, Hæreticorum documento comprobatur.

Ecclesiastici 3. 22.
& seqq.

Ut autem ab ejusmodi infortunio præcaveatur, iis est omninò insistendum, quæ nos Spiritus Sanctus ore sapientis commonet: *Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris, sed quæ præcepti tibi Deus, illa cogita semper; & in pluribus*

DE VERITATE. Cap. XVI. 273
*ribus operibus ejus ne fueris curiosus ; Non
est enim tibi necessarium ea , quæ abscondita
sunt , videre oculis tuis. In supervacuis rebus
noli scrutari multipliciter , & ni pluribus ope-
ribus ejus non eris curiosus : Plurima enim
saper sensum hominum ostensa sunt tibi : Mul-
tos enim supplantavit suspicio illorum , & in
vanitate detinuit sensus illorum. Sic istis
verbis sapiens statuit necessitatem capti-
vandi intellectûs in obsequium fidei , at-
que animum retinendi intrâ justos li-
mites humilis moderationis , quæ in eo
potissimum posita est , ut curiositas vin-
catur , & reprimatur vanus ille pruritus
eorum , quæ Deus abscondi voluit cog-
noscendorum.*

Quod idem humilis moderationis offi-
cium divinæ Scripturæ nobis passim com-
mendant : Apostolus S. Paulus vult ,
quæcumque rescindi humana ratiocinia ,
& ab iis fidei deferri summum imperium ;
Omnem suppressi , quæ sese insolenter
extollit adversus scientiam Dei , altitudi-
nem ; Omnem intellectum in captivita-
tem redigi in obsequium Christi ; Nos
in fide stare , nostramque agendi ratio-
nem ad ipsam fidei lucernam , non ad
Sophisticæ rationis scintillulas accomo-
dari. Ipse etiam J. C. cuidam Aposto-
lo fidem habere renuenti , priusquam
propriis oculis vidisset , conceptissimis
verbis declarat , summam beatitudinem

2. Co-
rinth. 10.
5.

Rom. 11.
20. &
ibid. 16.
26.

Joan. 20.
29.

Joan.
12. 46.

Isai. 7. 9.

Ibid. 5. 1.

in eo reponi, quod non videatur & nihilominus credatur: Sese mundi lucem esse prædicat, & ait, cui lux illa per fidem collucet, nunquam futurum, ut ille in tenebris ambulet. Totus erat Isaias inspirandâ eâdem animi dispositione, quâ suis prophetiis adhiberetur obsequium, cum hæc habebat: *Si non credideritis, non permanebitis*, seu juxta 70. Interpretum versionem, *non intelligetis*; Et cum conqueritur, quod reperiatur nullus, qui fidem habeat verbis, quæ Deus in ipsius ore posuerat. *Domine qui credidit auditui nostro?*

Leges istæ de obedientiâ præstandâ ac de captivando intellectu in obsequium Divinæ autoritatis, altiores humanæ mentis spiritus equidem comprimunt, sed nec propriis ipsius luminibus, nec intimis, quos experitur, sensibus adversantur: Dictat ipsa ratio, siquidem divinis veritatibus capiendis atque perspiciendis idonei minimè simus, neque eò usque ascendere noster intellectus valeat, ut de iisdem notiones claras atque distinctas recipiat, necessariò oportere auctoritati, quæ superior est, adhærere ac totum sese permittere. Quin etiam propria experientia nostræque imbecillitatis sensus continuò nobis clamant, inquirendum esse ducem aliquem qui sit ipso nostro intellectu tutior, ne ab illis semitis aberremus.

remus, in quas non nisi solus Deus potest nos introducere atque conducere. Tenebrae, quibus anima nostra tota obscuratur, sic eam ad medullas usque afficiunt, ut ipsa sentiat, quam merito quantoque cum fundamento S. Augustinus dixerit, quemadmodum nequaquam existeremus, nisi Deum habuissemus Creatorem, ita futuros fuisse nos veritatis penitus inscios, nisi ipsum haberemus

Doctorem: *Quia natura nostra, ut esset, inquit S. Episcopus, Deum habet autorem, procul dubio ut vera sapiamus, ipsum debemus habere doctorem.* Absque difficultate cum eodem etiam intelligimus, ut veritatis aeternae fiamus participes, necessarium prorsus esse, nos divinis illuminationibus fidei praeveniri atque illuminari.

Quia caligantes Hominum mentes consuetudine tenebrarum, ait iterum laudatus S. Doctor, quibus in nocte peccatorum vitiorumque velantur perspicuitati sanctitatisque rationis aspectum idoneum intendere nequeunt, saluberrime comparatum est, ut in lucem veritatis aciem titubantem, & veluti ramis humanitatis opacatam, inducat autoritas.

Sed ad intimum etiam ipsum nostrae imbecillitatis sensum accedunt idea atque recordatio summæ Dei omnipotentiae, ut nos efficiant saluberrimæ adeo auctoritatis obsequentes. Ipsa scilicet infinita Dei

De Civitate
Dei. l. III.
C. 25.

Lib. 4.
Conf. c.
15. num.
3.

Idem lib.
de morib.
Eccles.
Cathol. c.
2.

Epist. 3.

agentis potentia validum argumentum est, quo sufficienter impellimur, ad iis omnibus adhibendam fidem, quæ animus noster nequaquam potest comprehendere. Atque hoc ipsum innuit, quod S. Augustinus statuit, principium, cum de Misteriis fidei nostræ facit mentionem, nimirum *Totam rationem facti esse potentiam facientis*. Et verò quid iustitiæ magis congruum est, quàm unius Dei cedere autoritati? Nonnè ratio suggerit, ea nobis esse credenda, quæ veritas ipsa dixit & quæ suprema potentia executæ est? Ipsi Augustino insistamus, qui in suâ Epistolâ ad Volusianum hæc rursùm habet, & cum eo agnoscamus, *Dandum Deo aliquid posse, quod fateamur nos investigare non posse*.

Quod vel unicum principium humanæ rationi subjiciendæ ita sufficit, ut ipsi eadem continendæ solum etiam aptum esset, quanquam fides ei credenda proponeret, quæ evidentiae opponerentur: Sed multùm abest, ut Religio credenda ejusmodi nobis proponat. Plurimæ veritates, quas ipsa nobis revelat, captum nostræ rationis equidem superant, sed nulla reperitur, quæ meritò dici possit naturali lumini aliquatenus contraria, aut in se ipsâ aliquid involvens repugnantiae. Attendatur, exempli causâ, ad Mysterium Trinitatis: Protinùs dicit ratio, hoc quod
unum

unum est, triplex esse non posse; Quod verum est, si res fuerit sub uno eodemque respectu considerata. Sed ratio non dicit, nequaquam occurrere posse sub ullo quoeumque respectu unam quandam trinitatem in aliquâ re, quæ naturâ suâ una sit. Nonnè est in animâ nostrâ naturæ unitas, & facultatum, si sic loqui fas fuerit, trinitas, nimirum memoria, intellectus, atque voluntas? Itâ etiam nonnè distinguimus animum nostrum ab ipsâ, quam habet suimet ipsius cognitione, & ab amore, quo seipsum prosequitur: Animus autem iste, istaque cognitio & iste amor tria sunt, anima verò una est.

S. Aug. de
Trin. l. 9.
c. 3. 4. lib.
10. c. 11.
& 12.

Quanquàm ejus generis comparationes plurimâ sui parte claudicent atque imperfectæ sint tamen evincunt, rem quæ fidei objectum est, neque esse impossibilem neque ab ipsius luminibus rationis ullo modo discrepantem. Jam verò, si rationi fides nihil repugnet sed illud solummodò efficiat quòd ipsa ratio ad cognitiones superioris ordinis assurgat, quas non possemus propriâ quæ nobis inest, facultate assequi, procul dubio grave nequaquam esse debet, à nobis omnimodam præstari totius animi nostri assensionem: Imò verò foret iniquum nolle acquiescere & fidem denegare nostram veritatibus, quæ auctoritate infallibili nobis proponuntur.

Superfluum est plura addere de neces-

fitate atque iustitiâ obsequii, quod adhibere debemus veritatibus, quæ nos docet fides: Sed plurimum interest, hoc potissimum perpendi, quò-usque scilicet in ejusmodi obsequium sit intellectus noster captivandus & quem nostræ rationis usum fides nobis concedere possit?

Quod ut, remotis omnibus ambagibus, resolvatur, primò secernendæ veniunt diversæ veritatum classes, quæ pertinent ad Religionem: Quasdam nobis fides sola revelat; Alias & fides & ratio simul detegunt; Tertia denique species est veritatum, quas ipsa sola ratio tanquàm consecutiones educit ex illis veritatibus, quas fide cognoscimus. I. Veritates, quas nobis fides sola revelat, illæ sunt, quæ potissimum habentur ex revelatione, quâ Deus qui primaria veritas est, easdem Ecclesiæ suæ manifestavit: Atque ejus generis sunt *Mysterium Sanctissimæ Trinitatis* & quæcumque aliæ ejusdem speciei veritates, quæ continentur tum in Sacris Scripturis, tum in Definitionibus Ecclesiæ.

Exigit fides, omnimodam atque perfectam animi totius ac voluntatis nostræ veritatibus ejusmodi præstari, quantum quâ ratione possint existere nequaquam apprehendere valeamus: At ejus generis obedientia non omnem omnino nostræ rationis usum interdicat. Quin potius

potius præsupponit, ut mox observavimus, rationem, certam, claram atque evidentem, ipsiusque fundamento innititur, quod potest ad syllogismum sequentem sic reduci. Quidquid ens summè bonum atque verax, quod ab omni nos fallendi voluntate prorsus alienum est, ens infinitè sapiens atque perspicax, quod non potest semetipsum decipere, nobis declarat, illud profectò debemus absque ullâ tergiversatione credere: Atqui Deus qui hoc ipsum est ens summè bonum atque verax, infinitè sapiens atque perspicax, nobis declarat, in se ipso reperiri naturæ unitatem & trinitatem personarum &c. Ergò absque ullâ animi dubitatione credere debemus, in Deo existere unitatem naturæ & personarum trinitatem, cæterasque, quotquot sunt, veritates, quarum revelatio nobis eâdem certitudine constat.

Habet etiam ratio locum, quæ sibi proprii sunt, actus eliciendi, circa requirenda argumenta revelationis, quæ nos potissimum movet ad habendam fidem atque adhibendum nostrum obsequium. Intellectus quidem sese totum debet permittere autoritati infallibili quæ loquitur, sed omninò jus ei relinquitur inquirendi, nùm reverà fuerit ista infallibilis autoritas locuta.

At verò quoniam inquisitiones ejus ge-

neris circa unumquemque fidei articulum, aut locum habere ut plurimum non possunt, aut etiam simplicibus Fidelibus periculosa sunt, quippè iis nec otium nec ille animi captus suppetant, quibus istis inquisitionibus possint sufficere, Deus iis offert viam & compendiosiore & faciliorem, quâ eorum animi in fide stabulantur atque certissimi firmissimique consistant. Quæ via in eo consistit, ut inhæreant definitionibus Ecclesiæ quæ est infallibilis ex privilegio atque ex perpetuâ assistentiâ Spiritus Sancti, eodem modo, quo & ipse Spiritus Sanctus à se ipso atque ex propriâ naturâ suâ est infallibilis. Qui Ecclesiam istam audit, ipsum Deum audit. J. C. qui ipsius & Caput & sponsus est, Pastoribus, quos ad eandem docendam atque regendam constituit, promisit, sese iisdem ad consummationem usque Sæculi affuturum: Ipsi Ecclesiæ pollicitus est spiritum suum, qui eam doceret omnem veritatem & cum eâ permaneret in æternum: Pro eâ deprecatus est, ut in veritate sanctificaretur, & ejus deprecatio suo non potest effectu defraudari. Ista deprecatio non tantum in gratiam facta est Apostolorum qui tunc degebant, sed & pro ipsorum Suecessoribus, pro Corpore totius Ecclesiæ ac pro singulis atque omnibus Membris, quæ huic Corpori unita remanent & in

Matth.
28 20.

Joan. 14.
26.

Ibid. 17.
20.

& in ejus spiritûs communione perseverant: *Non pro eis autem rogo tantum, sed & pro eis qui in me credituri sunt per verbum eorum, ut omnes unum sint.*

Istis promissis, quibus assistentia perpetua Divini Spiritus ipsi Ecclesiæ asseritur, ac proindè necessitas illius Definitionibus obtemperandi, cùm illa prærogativâ gaudeat, quod futurum nunquàm sit, ut pos-

Matth.

16.18:

sint portæ Inferi adversus eam prævalere, quemadmodum etiam dicit J. Christus.

2. Inter veritates, quæ pertinent ad Religionem, quasdam distinximus, quæ fide atque ratione nobis simul innotescunt. Quales sunt veritas existentiae Dei, veritas immortalitatis Animæ & plurimæ aliæ, quæ nec ipsos Philosophos Ethnicos effugerunt. Quoniam verò veritates ejusmodi revelatæ fuerunt, atque easdem habemus ex autoritate infallibili, cui nulla subesse potest erroris circumventio, iisdem debemus adhibere fidem & obsequium independenter à demonstrationibus, quas mens humana circà eas conficere potest, sicut repugnantiss, quas existimaret in iis occurrere. Ipsam fidem oportet ducem rationi semper præesse in considerationibus, quibus isti permittitur ejus generis veritatibus probandis, confirmandis atque dilucidandis incumbere. Si contingat, mentem in secum perpendendis ejusmodi veritatibus aberrare,

sedulò prospiciendum, ut eadem luminibus revelationis in rectum tramitem statim reducat. Quod infallibili Divini verbi autoritate fulcitur, nobis debet videri infinitè certius, quàm quod sibi tantummodò vindicat præsumptæ ejusdam evidentiae, quæ sæpè sæpius errari ac delirantis animi figmentis obnoxia est, fundamentum. Quod falsum est ex principiis fidei, tanquàm omninò falsum est considerandum ac rejiciendum, quànquàm nihil succurreret humanæ rationi, undè posset ista falsitas evinci, aut licèt etiam ipsa ratio falsitatem istam sub speciosâ quâdam atque fallaci specie veritatis nobis obtenderet.

Quibus tanti momèti principiis, quia Christiani quidam Philosophi eâ, quâ par erat, animi religione non satis institerunt, suo quocum propriis ancillabantur animi luminibus, nimio studio præcipites in errorem abierunt. Scilicet voluerunt, ut sic loquar, rationi tribunal erigere, quod esset ab ipsius fidei tribunali prorsus independens, & quasi veritas posset veritati unquàm adversari, eò usque temeritatis progressi sunt, ut rem eandem assererent, posse simul esse & veram juxtâ Theologiæ principia & falsam juxtâ ea quæ Philosophiæ propria sunt. Quod paradoxum Leo X. in Petro Pomponacio condemnavit suâ Bullâ, quæ à Concilio

cilio Lateranense V. approbata est: Philosophus ille qui Peripateticorum Placitorum erat studiosus fautor, susceperat ex principiis Aristotelicis probandum, animas Hominum esse mortales; Quam conclusionem in trutinâ rationis suspensam contendebat veram esse, quanquàm eandem falsam fateretur, si de eâ pronunciaretur ex principiis Doctrinæ Christianæ. Equidem me non latet, quosdam Autores extitisse, qui voluerunt Pomponacium ab omni erroris labe purgare, ipsius propositioni subjiciendo benignam intelligentiam: At Gaspardus Contarini ejus Discipulus sub eodem tempore eum impugnavit in Tractatu, quem de immortalitate animæ scripsit, & primus incepit falsas atque periculosas palàm facere, quæ ex ipsius opinione tanquàm ex pessimo contagiosoque fonte profluunt, consecutiones.

Temerariæ adeò tamque audacis opinionis consecutaria Lateranense Concilium judicavit, esse quàm citiùs comprimenda solenni ejusdem condemnatione: Eos quoscumque qui postea ipsi opinioni suffragabuntur ac eam suscipient defendendam, *per omnia, ut destabiles & abominabiles hæreticos, & infideles Catholicam fidem labefactantes labe, vitandos & puniendos fore decrevit S. Concilium; Et hæc est, quam adjungit, istius Decreti ratio,*

Concil.
Lateran.
V. sess. 8.

Cum

Ibid. fess.
8. tom.
14. Con-
cil,

*Cum verum vero minime contradicat, omnem
assertionem veritati illuminatæ fidei contra-
riam omnino falsam definimus.*

Concilium, quemadmodum patet, non eundem anthoritatis gradum attribuit fidei & rationi, neque utriusque lumina in librâ pari reponit: Non ait, quod videtur intellectui nostro evidenter verum, eo ipso principiis fidei necessario consonare; Sed decernit, quod nobis videtur habere veri speciem, necessario falsum esse, cum principiis fidei certò certius contradicit. Atque ita exigit & meritò prorsus, à nobis primas deferri ipsi certitudini, quæ ex divinâ revelatione oritur, ipsamque priorem ac potiore nobis esse certitudine, quæ nonnisi ex humanæ mentis ratiocinio derivaretur.

Tract.
Theol.
Pol. 14. &
15.

Ab eâ veritate Benedictus de Spinoza multò magis quàm laudatus Pomponacius, etiam deflexit, cum nempè contendit in suo Tractatu Theologico Politio fidem non adhibendam ut normam, ad quam ratio accomodetur, neque vicissim ad rationis apices esse componenda, quæ fidei sunt: In eo periculum idem interesse hallucinandi, si quis aut rationem ad scripturam, aut scripturam ad rationem exigere intendat: suum unicuique & rationi & fidei competere imperium distinctum, utrumque à se invicem omnino sejunctum & prorsus indepen-

pendens: Philosophiæ pro objecto unicam dari veritatem, fidei verò solam pietatem & cœcam obedientiam; Actandem inter dogmata, quæ fides proponit, plurima occurrere, quæ nequidem sapiant umbram veritatis. Debuiſſet attendere tantæ impietatis Autor, principium, quo fulcit assertiones ita fidei contumeliosas, eſſe principium æquivocum & malè intellectum, ex quo temerario auſu conficit falſiſſima. Scilicet ſic ſe habet principium Spinoſæ, & primus fons ipſius errorum: „Ratio, inquit, Dei donum eſt, lumen cœleſte, quod in noſtris animis collucet, cuſtos atque deſpoſitaria veritatis.

In iſtâ primâ propoſitione, quæ cæteris loco eſt principii, plurima ſeſe offerunt ambigua, quæ, quoniam à Spinoſâ non expedita fuêre, dederunt occaſionem falſis conſecutionibus, quas ex iisdem educit: Extricemus igitur iſtas ambiguas voces; Indè ſeſe magis prodent & quod principio ſubeſt, venenum, & quæ conſequentibus ineſt, falſitas.

I. Vox *Ratio* æquivoca eſt. Intelligi namque poteſt aut de Ratione univerſali, quæ inſtruit & illuminat omnes Homines, quæ non eſt Ens aliquod privatum, neque creatum, & quæ ob oculos omnium ponitur, ac ſeſe manifeſtat quibuſcumque Intelligentiis omnium omninò tem-

temporum atque regionum. Aut ipsa vox sonare potest Intellectum humanum, qui Rationem istam universalem in consilium vocat, eandemque ducem sequitur tùm in perceptionibus, quas concipit, tùm in ratiocinationibus, quas conficit. 2. Vocabulum *veritas* aliquid etiam habet æquivoci : Accipi namque potest pro quâcumque generatim veritate, cujus potest animus noster fieri particeps sive ope revelationis, sive ipsâ evidentiâ ; Aut pro solis veritatibus, quas ex ideis clavis atque distinctis potest idem animus spontè apprehendere. Quibus positis, absque negotio dignoscitur quidquid & veri & & falsi inest principio, quod superius positum est.

I. Verum est, rationem, si priori sensu intelligatur, esse fontem, custodem atque depositariam quarumcumque veritatum, quæ ad captum intellectûs humani accommodantur, & possunt evidentiâ recipere ; Sed manifestè falsum est, rationem esse fontem, custodem & depositariam omnis in genere cujuscumque veritatis. Quædam etenim veritates possunt esse ac reverà quidem existunt, quarum Intellectus humanus fit particeps, & quæ eidem reteguntur ope revelationis atque ex divino verbo, & veritates illæ sunt, quæ sub appellatione veritatum fidei passim apud Theologos
cir-

DE VERITATE. Cap. XVI. 287
circumferuntur. Fides ergò eodem jure,
quo ratio, veritatis est fons, custos &
depositaria, neque titulis istis, exclusâ
fide, ratio potest insigniri nisi ex errore
evidentissimo manifestâque prorsus inju-
stitiâ.

2. Si vocabulum *ratio* sumatur in poste-
riori sensu, hoc est, pro ratiocinatione,
quam animus conficit: Verum est,
posito quòd ratio sese semper rectè diri-
geret, esset semper in consulendo lu-
men sapientiæ æternæ, quo illuminatur
assidua, duces accuratè sequeretur lumi-
nis istius interioris radios, qui lucent in
animabus nostris, & propriæ suæ capa-
citatibus Sphæram numquàm excederet,
verum est, inquàm, tunc futurum, ut
ipsa ratio meritò dici posset, non quidem
absolutè, quomodo designatur in prin-
cipio, de quo, agitur custos atque de-
positaria veritatis, sed convenientius ac
rectius una quædam ex fontibus, custo-
dibus & depositariis veritatis. Ipsa, quâ
tam frequenter docemur, Experientia tùm
in nobismetipsis, istam rationem esse infir-
mam atque plurimis obnoxiam erroribus,
obstare omninò debet, ne largiori manu
in ipsam hodiè profundantur primarii illi
honorificii tituli, quibus per peccatum
ecidit. Omni ferè momento ratio ista te-
nebris ignorantiae obscuratur, indomitis
abripitur cupiditatibus, præjudicatarum
opinio-

opinionum seducitur farragine, sensuum impressionibus debilitatur & ab objecto abducitur; Quotidiè tandem ex imprudentiâ decipitur vel etiam levissimam veri speciem pro certissimâ veritate habendo. In istâ miserrimâ, quâ ratio afficitur, statûs conditione iniquè prorsus sese gereret, qui animo obfirmare velle, nullâ adhibitâ distinctione, ei honorificam impertiri veritatis depositariæ atque custodis appellationem.

In duobus ergò potissimum deficit, quod statuitur à Spinosâ, principium. Ac 1. quidem in eo, quia quod revelationi ex æquo competit, illud efficit solius rationis proprium, quòd nimirum sit *Dei donum, caeleste lumen animas nostras illustrans, custos atque depositaria veritatis*: Seù, quod in idem recidit, quia rationi attribuit, quòd sit lumen omnem, quæcumque sit, edocens veritatem, omniumque, quotquot sunt, omninò veritatum custos ac depositaria. 2. Peccat etiam in eo prædictum principium, quia, nullâ adhibitâ distinctione, humanæ rationi generatim defert, quæ nonnisi sunt propria rectæ rationis, quæ comitem habet semper infallibilem ductorem, ab omni præjudicatâ animi opinione liberatur, & sese eximit quibuscumque insaniarum atque errorum deliramentis.

Quibus de principio Spinosæ præmissis
obser-

observationibus, ad ipsam nunc est progrediendum, quam ex eodem educit, consecutionem. „ Ergo, pergit allegatus Autor, ratio neque fidei, neque „ sanctarum scripturarum authoritati est „ ullatenus subdenda“. Quæ propositio vera, aut falsa est pro diversitate notionum verarum, aut falsarum, quas ipsius principio subjici posse monuimus. Si vocabulo *Ratio* nihil aliud velimus intelligi, quàm universalem rationem, ipsumque Divinum lumen, quo omnium Hominum intellectus illuminantur, & iidem informantur ad cognoscendas ordinis merè naturalis veritates, sub eo respectu verum est, fide nequaquàm exigì, in obsequium redigi rationem. In rebus, quæ sunt omninò Philosophicæ finit fides, propriis suis juribus rationem gaudere, neque præsumit ei quidquam oneris imponere. Quæ evidentiâ & ratione veritates innotescunt, fidei principiis nunquàm adversantur: Indè est, quòd fides rationi liberum usum suarum omnium perceptionum permittat, proptereâ quòd nequeant ipsius fidei luminibus contradicere. Verùm enimverò nunquàm potest ejusmodi discrepantia fidem inter & rationem verè atque realiter intercedere: Cùm enim Deus sit fons omnium veritatum, tùm illarum, quæ evidentiâ manifestantur, ipse sibi non constaret,

Ibid.

si hæc duo genera veritatum, quarum principium est, sese invicem destruerent. Ipsum verbum Incarnatum, quod est Auctor & Consummator fidei nostræ, nihil potest, sub eo respectu consideratum, docere nos, quod non conveniat & concordet cum eo, quod nobis proponit prout Sapientia æterna est atque Ratio Universalis. Sed, si vox *Ratio* accipiatur de ratiocinatione humani intellectus, & ratio sic intellecta, videatur à fide discrepare, tunc falsum est, ipsam iis, quæ constat ad fidem certissimè pertinere, non esse subjiciendam. Quod superius demonstratum est. Quod innititur autoritate infallibili, quæ nec fallere, nec falli potest, omni remotâ comparisone certius est eo, quod non aliud sibi fundamentum vindicat præter testimonium errori ac fraudi obnoxium: Atqui veritates, quarum indubitata est revelatio, & quæ ipsum componunt objectum fidei, fulciuntur ipsius autoritate Dei qui neque falli potest, neque fallere; E contrario veritates, quæ nobis ratione constant, hoc est, humanæ mentis ratiocinationibus deteguntur, pro fundamento habent unicum duntaxat testimonium omni fraudum generi deliramentorumque mille obnoxium figmentis; Ergò veritates fidei multò certiores sunt ac longè indubitatiores eo, quod solius
inni-

DE VERITATE. Cap. XVI. 291
innititur fundamento rationis; Ergò,
cùm inter utramque veritatum speciem
aliquid videtur intervenire discrepantiæ,
quæ fide deteguntur, iis debent esse po-
tiores, quas sibi videtur ratio apprehen-
dere; Ergò in ejusmodi casu fides debet
vincere rationem, & ipsa ratio in obse-
quium autoritatis fidei redigi.

Spinosa, ut defendat suum principium, Ibid.
sic ait: *At scripturæ sacræ potuerunt Homi-
num perversitate depravari atque corrumpi;
Ut quid iis ipse meam rationem subjiciam?*
Quæ quidem objectio nihil efficit quid-
quam adversus ea, quæ posita sunt prin-
cipia: Licèt namque concederetur, po-
tuisse scripturas sacras depravari, indè
conficeretur ad summum hæc consequen-
tia, nempe priusquàm iis, quæ propo-
nuntur in scripturis, animi afferretur ob-
sequium, ipsi animo jus cedere cum at-
tentione considerandi, nùm quæ propo-
nuntur, certissimè contineantur in Libris
sanctis, aut utrùm istorum Librorum tex-
tus non fuerit vitiatum atque interpolatum,
aut etiam, quod ad rem certo certius con-
ducit, an prædicti Libri sibi præstentur
genuini ac veri autoritate Ecclesiæ, quam
perpetua Divini spiritûs assistentia ab
omni cujuscumque erroris scopulo ser-
vans incolumen, efficit infallibilem. Quæ
consequentia etiam si admittantur, illud
semper fixum manet atque inconcussum,

quandò veritas aliqua certissimè continetur in scripturis sanctis, & innititur auctoritate infallibili, qualis est ipsa tum Dei, tum ipsius Ecclesiæ auctoritas, absque ullâ tergiversatione rationem esse auctoritati ejusmodi divinæ atque infallibili subjiciendam, & quotquot circa veritatem eandem ipsi notiones insunt, illi auctoritati cum omnimodo obsequio dimittendas esse, quippè quæ non possint ejusmodi auctoritati contradicere, quin eo ipso certissimæ falsitatis arguantur.

3. Restat jam nihil aliud nisi eas attingere veritates, quæ quasi totidem consecutiones eliciuntur ex veritatibus, quæ innotescunt ope revelationis, Ut autem rectè judicetur de obsequio, quod est ejusmodi veritatibus consequentibus adhibendum, tres earundem sunt distinguendæ species: Consequentia quædam in sacris Paginis continentur verbis conceptissimis expressæ; Aliæ verò, quæ ex aliquo fidei Dogmate necessariò atque evidenter sequuntur; Aliæ tandem, quæ obscuræ sunt atque à principio remotæ. Primæ requirunt idem prorsus obsequium, quod debetur veritatibus principalibus, ex quibus fluunt: Cùm enim utraque prædictarum veritatum species eadem ratione reveletur, iis debetur una Eademque fides, idemque est deferendum promptum atque omnimodum intellectus obse-

obsequium; Quâ de re nulla est omnino controversia. Potest verò difficultatis aliquid subesse circa consequentias, quæ ex aliquo principio fidei sola ratione deducuntur. Si fuerint ejusmodi consequentiæ claræ, evidentes necessariae ac proximæ, jam partes totidem debent esse fidei, & sub eâ ratione totum obsequium nostrum sibi vindicant, modò tamen (quod sedulò observandum est) istæ consequentiæ non opponantur neque contradicant alicui alteri veritati revelatæ. Quod aliquandò contingere potest. Res ipsa exemplo fiet dilucidior. *Filius Dei factus est homo*: Quâ propositione fidei veritas asseritur. Ergo *Filius Dei factus homo, unum habuit corpus, animamque unam*: In istâ assertionem reperitur consequentia, quæ proxima est, necessaria atque omnino evidens; Adeoque ipsa pertinet ad fidem & eâdem ratione credenda est, quâ principium ipsum, ex quo deducitur. Hæc alia est consequentia, quæ ipsi animo clara & evidens videtur: Et ipsa quidem cum uno fidei principio, quantum ex primâ fronte judicare est, necessariam habet connexionem. *Filius Dei factus homo unum habuit corpus humanum*: Ergò in eo quaecumque reperiuntur, quæ sunt naturæ corporis humani propria atque inter alia, quòd fuerit ab alio homine genitus. Quæ consequentia falsa est,

quia eadem Dei revelatio, quâ docemur. J. C. fuisse corpore instructum, nos etiam simul docet, corpus istud J. Christi consuetæ aliorumque corporum communis legis fuisse in ipsâ sui ipsius origine prorsus exemptum. Est igitur una constituta regula, cui necessario inhærendum est quantum ad consequentias, quæ existimantur ex aliquo fidei principio clarè atque immediatè deduci. In eo verò posita est ista regula, quòd nimirum sedulò observetur, nùm revelatio, quæ nobis referat aliquod generale, principium, eidem non apposuerit quasdam exceptiones. Nisi prædictæ regulæ omninò infletur, periculum incurritur in plurimos impingendi errores sive in ratiociniis Theologicis conficiendis, sive in eliciendis consecutionibus, quas nostra mens putaret quàm strictissimè cum suo principio coherere.

Occurrit etiam frequentius errari quoad consequentias, quæ eliciuntur ex principiis fidei, quandò scilicet obscuræ sunt istæ consecutiones atque à principio remotæ. Si quid falsi consecutiones istæ habuerint, quod revelatæ veritati contradicat, eas fides ad suum tribunal, ut ita loquar revocat, & quantumcumque menti videantur evidentes, illa debet cedere, quoniam ab ipsâ fide repræbentur. Si verò nihil eis consequentiis subfuerit à

à veritate Catholicâ alienum, tunc indè efficiuntur opiniones Theologicae, circa quas unicuique permittitur eam amplecti partem, quæ sibi videtur veritati convenientior, adeò ut nota hæresis iis facile non inuratur, qui tenent oppinionem oppositam, & omnes ex æquo sint ita affecti, ut, si visum fuerit Ecclesiæ de opinione controversâ pronunciare, decretis ipsius absque ullâ tergiversatione obtemperent.

In iis autem, quæ hîc asserimus de distinctione Articulorum fide & opinionum Theologicarum, ac de libertate, quæ unicuique relinquitur inter ejusmodi opiniones eam sequendi, quæ sibi videtur veritati mais consentiens, S. Augustinus nobis præiverat. Pelagius, Celestius atque Julianus contendebant à sese crimen hæreseos removere, hæc nimirum profitendo, Agnoscimus Baptismi parvulis conferendi necessitatem, in eo quod spectat ad istum articulum, quidquid fides docet admittimus: Quanquàm in eo erraremus, quòd non haberemus peccatum originale tanquàm causam, ex quâ necessitas Baptismi consequitur, non ideò possemus ut Hæretici condemnari propterea quòd error noster non incidisset nisi in articulum, qui nullatenus pertinet ad fidem, S. Augustinus eis ostendit, eos in eo potissimum errare,

S. Aug.
lib. de
peccato
Origin.
contra
Pelag. &
Celest.
cap. 23.

Id. 1. 1.
contrà
Julian.
cap. 6.

Ibid.

Lib. de
peccat.
contrà
Pelag. &
Celest.
cap. 23.

quodd existētiā peccati originalis non habeant tanquā articulum definitum atque ab ipsā fide traditum : *Hoc autem , undē nunc agimus , ait S. Doctor , ad ipsa fidei pertinet fundamenta* Postquā S. Episcopus sic seposuit articulos fidei , quibus præstandum est obsequium , confitetur , alios occurrere qui , salvā fidei substantiā liberæ disputationi permittuntur : *Alia sunt , inquit , in quibus inter se aliquandō etiam doctissimi atque optimi regulæ Catholicæ defensores salvā fidei compage , non consonant , & alius illo de unā re melius aliquid dicit & verius* Circā quæstiones ejusmodi , quæ non pertinent ad fidem , quā Christiani facti sumus , potest aut veritas penitus ignorari , aut suspendi judicium aut etiam aliter sentiri , quā oportet , atque ex infirmitate ac præposterā conjecturarum fiduciā à vero deflecti ; Neque tamen idcirco quis hæreticus est , quāquā erret ; Ad tribunal rationis , non fidei , est ejusmodi appellandus , ut redarguatur . Ita ferè habet S. Augustinus in Libro de peccato originali ; *Ubi etsi corrigendus est error , inquit , non tanquā hæresis corrigatur : Et qui correctus fuerit , ita dicatur errare , ut non tamen hæreticus judicetur.*

Quæritur verbi gratiā , quis ille sit deliciarum locus , in quo Christiana fides nos docet à Deo collocatum fuisse primum

inum Humani Generis Parentem, qui fuerat de limo terræ formatus, & ubinam terrarum iste locus possit esse? Quæritur in quonam loco existant atque reserventur Elias & Enoch? Dubium nullum est, quin etiamnum vivant & quidem in eodem corpore, quod à nativitate habuerunt: An autem in isto, vel in alio loco consistant, res est prorsus incerta.

Quis, enim, pergit S. Augustinus: Non sentiat, in his atque huiusmodi variis & innumerabilibus quæstionibus, sive ad obscurissima opera Dei, sive ad scripturarum abditissimas latebras pertinentibus, quas certo aliquo genere complecti ac definire difficile est & multa ignorari, salvâ Christianâ fide, & alicubi errari, sine aliquo hæretici Dogmatis crimine.

Res esset sanè peroptanda, quotquot tractandis rebus pertinentibus ad Religionem incubuerunt, istorum S. Augustini principiorum fuisse numquam immemores, ab iisque illud fuisse sedulò semper distinctum, quod ad fidem pertinet, aut immediatam ac necessariam cum eâdem habet connexionem, ab eo, quod ex eâ non educitur nisi per obscuras atque remotas consecutiones, vel ab aliis quibuscumque quæstionibus, quæ sunt ab illâ prorsus distantes atque toto cœlo sejunctæ.

Ex ejusmodi distinctionis salubri cau-

tione adhibendæ incuriâ, tot viſæ ſunt in omnibus ſæculis promanare controverſiarum contentiones, quæ eò uſque excanduerunt, ut indè fuerit, excuſſis undequàque animorum omnium ſenſibus, & ſæpè ſæpiùs conturbata pax, & tota peſſumdata caritas: Ut optimis quibusque atque vel etiam addiſtiſſimis omnium fidei veritatum ſuffragatoribus fuerit infamiæ dedecus illatum, & iniquâ omninò proſcriptione probroſa hæreticæ appellationis aſperſa labes; Cùm nempè ſub iſtis perturbatis temporibus ſeſe unusquisque contentionum ejusmodi diſſidiis vel ex ſcientiâ, vel ex cœco quodam partium ſtudio immiſceret. Quin etiam eò uſque proceſſit in omnibus permiscendis iſta animi cœcitas, ut contigerit, propugnari tanquàm adorandas, ſacro ſanctas atque revelatas veritates, opiniones, quæ, vel in utramque ex æquo partem poterant agitari, vel erant à fidei principii quàm remotiſſimæ, vel ne leviffimâ quidem convenientiâ referebantur ad ipſam Religionem. Hoc nimirum animo non fuit ſatis attentè perpenſum, quòd adhibendo ſcripturas ſacras in impugnandis, vel in defendendis, aut etiam ſyſtemate ordinandis opinionibus, quæ erant merè Philoſophicæ, indè fidei majeſtas everteretur, & impio abuſu ipſa dignitas evileſceret ſacrarum ſcripturarum; Interponendo

do Sancti Spiritûs auctoritatem in conciliandis, aut confirmandis decisionibus, quæ pertinent ad Astronomiam, Geographiam, vel Phisicam, eidem spiritui sancto fieret injuria; Ac tandem, quòd detorquendo illustrationes, quarum participes Verbum Incarnatum nos effecit, ut nobis essent fidei atque morum regulæ, & easdem impendendo in discutendas res, quæ nihil conducunt quidquam, ad mores reformandos, neque nos efficiendos virtutis ac boni ordinis studiosiores, istarum illustrationum usus omnino perverteretur.

Observat S. Augustinus, ex ejusmodi perverso scripturarum sanctarum abusu derisui Impiorum ipsam exponi Religionem. Ii nempe, cum vident, quæ falsitatis manifestissimæ convincuntur, ea demonstrari atque confirmari, ut contenditur sacrarum Paginarum testimonio, eò usque adducuntur, ut sibi etiam fingant, omnibus fidei articulis, qui eodem innituntur fundamento, nihil magis inesse veritatis ac firmitatis, quàm istis aliis omnibus falsis opinionibus, de quarum falsitate sibi propriâ constat evidentiâ.

Ut autem removeantur ac penitus rescindantur prædictæ scandalorum occasiones, quibus fidei tantoperè officitur, atque etiam vitentur incommoda, in quæ sæpè sæpiùs inciditur, sive animo imperii

S. August.
de Genesi
de ad li-
teram. l.
I. c. 19.
I. p. 3.
edit. BB.

perii ipsius fidei proprios ultra limites extendendi, five quia rationi plus quam decet, attribuitur, necesse est, quas jàmjàm constituimus, regulis scrupulosè prorsùs insisti. Nimirum 1. Ut ipsi rationi dimittuntur quæ cumque juris ipsius sunt, nihil eam auctoritate coarctando, nisi in iis casibus, in quibus, aut quæ fidei sunt, sibi arrogaret, aut luminibus revelationis reperiatur adversari. 2. Ut in iis, quæ non nisi ex consequentiis obscuris ac remotis cum fide connectuntur, liberæ Theologorum disputationi permittatur quidquid potest in utramque partem agitari, & illa pars teneatur, quæ tutior videtur & in Ecclesiâ magis approbatur, expectando sine ullâ nimiae contentionis acerbitate, donec Ecclesia ipsa de re controversâ supremum tulerit judicium. 3. Tandem, ut perfecto cum animi obsequio credantur & invincibili nullâque de causâ violandâ fidelitate defendantur omnes sanctissimæ veritates, quæ nobis innotescunt revelatione, non nimiam curiositate eas altius perscrutari volendo, rejiciendoque dubia, aut captiosas fallacesque argumentationes, quibus iisdem attentaret ratio contradicere, quippè ratio sese apertæ intolerandæque prorsùs iniquitatis efficeret manifestam, si pro-

DE VERITATE. Cap. XVII. 301
propria sua lumina, quæ sexentis errorum
infantiis obnoxia sunt, vellet haberi po-
tiora ipsa infallibili Dei & Ecclesiæ au-
toritate, omniaque, nihil quidquam istâ
consideratâ ad propriam suam trutinam
perpendi & ex suo arbitrio dijudicari
contenderet.

C A P U T XVII.

*Conclusio hujus Tractatus. Responsiones ad
Quæstiones quasdam, quæ possunt institui
circa modum detegendæ, annunciandæ,
atque defendendæ Veritatis.*

Differenda de Veritate plurima pror-
sus adhuc superessent, si quæcum-
que possunt ad fecundam immensamque
adco materiam spectare, animo esset in hoc
Tractatu complecti. Sic fuit sermo com-
pressus, ut ea duntaxat attigerit, quæ
præcipua erant, utiliora, atque magis
accommodata ad palatum illorum qui pro-
sequendæ student veritati. Quæstiones
facientes ad quosdam peculiare casus &
longæ rerum enumerationes, quæ con-
troverfiis & alterationibus dare locum
potuissent, omninò resecatæ sunt in eo-
que potissimum totus animus fuit, ut lu-
men afferretur principiis, propriaque iis-
dem adjungeretur probatio, lectoribus
dimissâ illorum accommodatione. Quod
per

pertinet ad veritates Teologicas, sola in earumdem subsidium appellata est inconcussa autoritas tùm divinarum Scripturarum, tùm Traditionis; quæ constituunt fontes, è quibus Ecclesia suas haurit decisiones. In iis verò, quæ veritatum merè philosophicarum propria erant principiis luminis naturalis certissimis atque exploratissimis ipsique evidentiae potissimum institutum est. Quædam denique, quæ fuerant Autores aliqui prosecuti fusiùs, paulò levius perstricta sunt, atque sese ita res imprimis habuit, cùm locus adesse non visus est, aut iis, quæ dixerant, addendi novi quidquam, aut modo nervosiori majorique verborum præcisiones planas efficiendi eorumdem notiones.

Ut autem noster hoc Tractatus magis profit atque procedat omnibus suis partibus expletior, iis quæ in eo desiderari possent, est adhuc paucis observationibus supplendum: Quas quidem in ultimo hoc Capite absolvemus, proprias accommodando responsiones ad tria, quæ possunt institui quæsitæ. Nimirum 1. Circa modum veritatis inquirendæ ejusdemque detegendæ, an sola literarum studia solique humani conatus sufficiant? 2. Circa rationem ejusdem annunciandæ, an sermonis sublimitas oratoriæque eloquentiæ ornamenta sint adhibenda? 3. Tan-

Tandem, quoad modum, quo ipsa vindicari potest ac defendi, an usus concedi possit salis aliquid injiciendi, deceatque stilius vehemens & paulò durior ac acerbior?

PRIMA QUÆSTIO.

An Literarum studia humanique conatus inquirendæ veritati sufficiant?

Cùm sese dedit in hujus Operis decursu locus differendi de rationibus inveniendæ veritatis, sese sermo continuit in principiis tantummodò proponendis in quibus reponi consuevit methodus rationis rectè dirigendæ in inquisitione tanti momenti: At sufficientia nequaquàm videbuntur ejusmodi principia Philosopho Christiano. Intimus ille, quem ab ipsâ fide habet, propriæ suæ infirmitatis sensus & ipsæ tenebræ, quibus intellectus totus obnubilatur, in ipsius usque medulas evidentiam inducunt necessitatis, quæ eum urget, ad Deum recurrendi humili atque ferventissimâ deprecatione, quò nimirum ab illo consequatur, quod ipse solus concedere potest quodque nequit, vel ipsâ consideratâ ratione, aliundè, quàm ab ipso sperari.

Cap. II.

Neque enim animo fingendum est, ut
ait

Aug. in
Joann.

ait S. Augustinus, à quoquam homine posse alium hominem induci in cognitionem veritatis, Si quidem ipsi reverà sint idonei vocis suæ sono corporis aures vicissim pulsare, sed nihil ipse sonus proficiat, nisi intùs adsit, qui cordis auribus interiùs sonet. *Nolite putare*, inquit S. Doctor, *quemquam hominem aliud discernere ab homine: Admonere possumus per strepitum vocis nostræ, si non sit intùs, qui doceat, inanis fit strepitus noster.*

Id. in
Psalm.

Sed nec minùs hallucinaretur, qui sibi persuasionem induceret, animum nostrum ipsam esse lucem, quâ veritas detegitur. *Nolite putare, te ipsam esse lucem*, ait laudatus S. Episcopus. Nam, ut habet in alio loco, *Munus Dei est intelligentia.*

Id in
Joann.
tract. 40.

Istis autem principiis necessitas innititur ad ipsum Deum omnis veritatis fontem confugiendi, ipsum adeundi Patrem luminum, ipsam appellandi in nostrum auxilium veritatem essentialem, ut ipsa sui ipsius participes nos efficiat, & ipsi consequamur intelligentiam. Quùm enim *Deus sit illa lux intelligibilis*, quæ lucet inanimis nostris, & in quo, & à quo, & per quem *intelligibiliter lucent, quæ intelligibiliter lucent omnia*, ut iterùm idem observat S. Augustinus, nonnè indè jure infertur, eum qui animorum nostrorum lux est, ne lux ipsa luceat in vanum pro nobis, esse votis

Idem l. i.
soliloq.

tis

tis supplicibus atque quàm ardentissimis implorandum? *Supplexque*, ait laudatus S. Doctor, *illi qui lumen mentis accendit, attendat, ut intelligat.*

Id. contra
Epist.
fund. c.

Quam veritatem Sapiencia *Æterna* 33.
nullo temporis instantis cessat suis secretis inspirationibus in ipsis cordis nostri interioribus imprimere, significans scilicet, cùm ipsa sit omnium intelligentiarum creatarum principium, ad eam nos esse convertendos, quandò quidem sola possit, quæ intelligentiis dat esse, easdem, ut sic loquar, numeris omnibus absolvere, & quem aptæ sunt recipere, iisdem addere cumulum summæ perfectionis.

Nullo modo cessat, inquit S. Augustinus, *Id. l. i. de*
occultâ inspiratione invocationis loqui ei creaturae, cui principium est, ut convertatur ad Genes. ad
id, ex quo est, quòd aliter formata ac per- Liter. c.
fecta esse non posset. 50.

Cùm animus percipit vix posse ad veritatem usquè pertingere, quia propter plurimas, quibus impeditur, nodorum difficultates, nimis ardua videtur atque intricata, & eidem sese spississima tenebrarum nox objicit, hæc tutissima est ejusdem intelligendæ ratio, quæ tota consistit in oratione: Non ergò consulendus alter homo queratur, ut doceat, quod videtur propriæ intelligentiæ impervium; Satius est ipsum adire Deum Salvatorem nostrum, ut in eo possimus,
V quod,

quod, nisi adjuvante eo, nequaquam possumus. Cui rationi consueverat S. Augustinus totus insistere in difficultatibus quibus aliquando detinebatur, atque quoscumque in negotio veritatis laborantes eidem insistere rationi, auctor ipse est sequentibus verbis: *Qui hoc videre non potest, oret & agat, ut posse mereatur: Nec ad hominem disputatorem pulset, ut quod non legit, legat, sed ad Deum salvatorem, ut quod non valet, valeat.*

S. August.
Epist.

112 C. 12.

Jamverò nihil S. Doctor in iis omnibus, quæ ex ipsius operibus eo loci allegata sunt aliud aut sentiebat, aut significabat, quàm quod Divinus ipse Spiritus nos docet passim in sacris Paginis ac potissimum in Epistolâ S. Jacobi: *Si quis autem vestrum indiget scientiâ, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter... & dabitur ei.*

S. Jac. 1.
5.

Rom. 1.
19. 20.

Ipsa tamen veritas sese non rarò prodit iis etiam qui nullatenus curant ab ipso Deo, qui principium ejusdem est, postulare: Illa, non secus ac sol, indifferenter oritur atque super Bonos & Malos. Quin etiam Philosophi Ethnici, ipso splendescente lumine, quod non aliundè, quàm à Deo venire potest, ejus Divinitatem, sempiternam virtutem, invisibiles perfectiones, & quæcumque possunt solâ ratione in eo conspici, apprehenderunt: Sed in injustitiâ detinuerunt

DE VERITATE. Cap. XVII. 307
runt istam Dei veritatem. Veritas ista
nunquam recipietur eo modo, qui con-
ducat ad salutem; Nullaque quaecumque
fit, usquam cognoscetur cognitione, quæ
ipsius amorem comitem habeat atque ad
ejusdem actus exercendos incitet, nisi
misericordiâ divinâ eam inspirante. *Ut*
possit homo complacere in veritate necesse
est, ut facta fuerit in eum misericordia. Quam
misericordiam non hominis merita con-
sequuntur, neque humani conatus;
Quippè donum sit divinæ bonitatis, &
istud donum fructus sit orationis.

I. p. 3. t.
428. f.

SECUNDA QUÆSTIO.

*An Oratoriæ Eloquentiæ Ornamenta conferri
possint in gratiam veritatis?*

Si sic esset homo constitutus, ut ani-
mum non gereret à veritate aversum, sa-
tis foret, eandem ipsi, qualis est, abs-
que ullo fuce offerri, ut ad ejus cogni-
tionem adduceretur & excitaretur, ad
eam totis visceribus amandam. Post pec-
catum totus obscuratus est ejus intellectus:
Supina quædam ac crassa ignorantia ve-
ritatum magis necessariarum cognitionem
aut ei penitus adimit, aut easdem diver-
sâ omninò ratione ab eâ, quam obtinent,
ei repræsentat. Ipsius voluntas tota suis
iniquis cupiditatibus miserrimè prostitui-
tur:

S. Aug.
de fidē,
spe & ca-
ritate. c.
24.

tur. Indē fit à veritatibus etiam salu-
berrimis quā avertissimus, & circa eas,
quas sese proprius contingunt, turpiter
indifferens. *Nolentibus*, inquit S. Au-
gustinus, *subintravit ignorantia rerum*
agendarum, & concupiscentia noxiarum.

In ejusmodi tenebrarum atque deprava-
tionis statu, sola J. Christi gratia cer-
tissimē potest homini peccatori subve-
nire eā ratione, quæ sit ad ipsius ne-
cessitates accommodata ac tota conve-
niens: Illa sola est, quæ caliginem ab
animo dispellens, valeat eorum, quæ
facienda sunt, eidem indere cognitio-
nem sola est, quæ voluntatis ejus affectus
ad bonum convertens, apta sit eorum,
quorum ipsa cognitionem indidit, amo-
rem excitare. *Gratia, quā facienda nove-*
rimus, iterum ait laudatus S. Doctor,
... *Gratia, quā cognita faciamus.*

Id. l. de
Gratiā
Christi. C.
12. & 18.

Absit, ut prædictorum effectuum al-
teruter aut sublimitati nervisque humani
sermonis, aut Eloquentiæ illecebris at-
tribuatur: Produci scilicet nequeunt ni-
si omnipotenti Crucis J. Christi virtute;
Ipsi totidem sunt fructus ipsius mor-
tis, ejusque Passionum atque effusi san-
guinis pretium.

Non obstat tamen quidquid principiis
istis veri ac certi subest, quominus asse-
ramus, posse & quidem utiliter impendi
in gratiam Christianarum veritatum Ora-
toriarum

DE VERITATE. Cap. XVII. 309
toriae Eloquentiae ornamenta. Interior
Gratia, quae animum hominis intus affi-
cit, ad eundem illustrandum & movet
ejus cor, ad eidem inspirandum, quod
bonum est, saepe saepius imò verò ut
plurimum adhibet ministerium verbi in in-
cipiendis, fulciendis atque numeris om-
nibus absolvendis ac complendis magnis
omnipotentiae suae Operibus. Hoc ni-
mirum efficit istud Divini spiritus ani-
matum verbum, ut infidelis ad fidem
adducatur, Peccatori in ipso summae de-
pravationis puteo demerso salubris in-
cutiatur metus, Justus in adimplendis suis
officiis corroboretur ac confirmetur,
& qui à recto tramite deflectit, ad eun-
dem prosperè revocetur. Est equidem
ipse Deus ut omnium istorum donorum
autor considerandus, sed ipsum verbum,
quod ille ponit in ore Ministrorum suo-
rum, consuevit esse loco quasi canalis
cujusdam, quo mediante ad nos usque
profluunt.

Neminem latet, ab ipsa Dei volunta-
te pendere omnino, quod admirabilio-
res & potentissimi ejus gratiae effectus
annectantur sermonibus incultis atque ab
Oratoriis regulis magis ab horrentibus:
Sed simul fatendum est, Christianum O-
ratorem juxta regulas artis perorantem
ac sese sapienter gerentem, multò magis
aptum evadere atque accommodatum con-

filiis Dei promovendis, qui supernaturales gratiae suae operationes involvere amat specie quâdam agendi externâ, quæ tota videtur ipsi naturali ordini consonare.

In ipsis Ecclesiae nascentis exordiis minoris prorsus necessitatis erat, quàm sub istis hodiernis temporibus, usus humanæ Eloquentiæ. Ipse S. Paulus asserit, à sese eandem nullatenus adhibitam fuisse, cùm Evangelium Corinthiis prædicavit. Scilicet signa magna, sensibiliores spiritus S. Divinaeque virtutis operationes, & prodigiosæ sanationes, quibus Apostoli sermones suos confirmabant, vim plurimam afferebant veritatibus, quas annunciabant: Jam ista locum non habent, & sacri qui extant hodiernis temporibus, Evangelii Præcones eadem prærogativâ non gaudent. Quoniam nunc non agitur de fide barbaras inter & infideles Nationes disseminandâ, non opus est, Prædicatores dono miraculorum insigniri: At verò in eo tentarent Deum, si ea negligerent in obeundo suo Ministerio sibi parare, quæ licet originem fumant ex humanâ Eloquentiâ, nihilominus instrumentorum loco gratiæ divinæ inserviunt, quò regnum ipsius in cordibus Infidelium obtineat.

At verò cavendum est imprimis, ne cum humana eloquentia tantoperè extol-
litur,

litur, quæ de verâ intelligenda sunt, ad spuriam & falsam imprudenter detorqueantur, Est namque falsa quædam spuriaque eloquentia, cujus usus plurimum officit veritati, propterea quod Hominum æquissimorum non possit esse saporis: Atque ejusmodi illa est, quæ in eorum locum, quæ rationi simul ac naturæ comprobantur, substituit fucatos splendores annominationes in lusu verborum repositas, argumentationes longè petitas atque affectam olentes subtilitatem, & gestus numerosiores, ad artemque magis, quàm ad naturam, accommodatos; Quæ removet ab oratione cogitationes solidiores, & probationes persuadendis animis aptissimas, ut eidem nihil aliud immittat, quàm schematismos, seu figuratas dicendi rationes, vocum concentus, periodos numerosè cadentes, frigidas antitheses, & perpetuas exclamationes. Animo non est de larvatâ ejusmodi eloquentiâ quidquam innuere, sed de eâ, quæ genuina est & rationem docet alicujus veritatis juxtâ regulas arte constitutas tractandæ; Quæ dicenda nec plùs, nec minùs, eâque ratione, quâ dicenda sunt, attingit; Quæ nunquàm à proposito digreditur, neque finit ab eodem Auditores suos aberrare; Quæ nonnisi motus concipit opportunos; Quæ denique animis afferens lucem, inflammans pectora,

vim imaginandi concutiens, invincibili quâdam virtute suorum auditorum consensum abripit.

Quæ posterior eloquentiæ species in Christianis Oratoribus jure nequaquam reprehendi potest, quin simul condemnentur Autores sacri & excellentiores Ecclesiæ Doctores, quibus ipsa fuit adeò comprobata, ut eâdem usi sint ipsi & illius usum conceptissimis verbis aliis etiam commendaverint.

Ipsæ S. Augustinus inter alios totus est in suo de Doctrinâ Christianâ libro quarto, in exponendo quâ ratione possit usus Rhetoricæ in gratiam veritatis impendi: Ac primò quidem istud vult pro indubitato principio haberi, decere prorsus Doctrinæ Christianæ Præconem uti oratoriæ eloquentiæ ornamentis.

S. Aug.
lib. 4. de
Doct.
Christ. n.
3. c. 2.

Hæc ipsissima sunt S. Doctoris verba: *Cum per artem Rhetoricam vera suadeantur & falsa, quis audeat dicere, adversus mendacium in suis Defensoribus inermem consistere veritatem. Ut videlicet, illi qui res falsas persuadere conantur, noverint Auditorem vel benevolum, vel attentum, vel docilem proëmio facere, illi autem non noverint. Illi falsa breviter, aperte verisimiliter, isti vera sic narrent, ut audire tædeat, intelligere non pateat, credere postremò non libeat; Illi fallacibus argumentis veritatem oppugnent, asserant falsitatem, isti nec vera defendere, nec*

nec falsa valeant refutare; Illi animos audientium in errorem moventes, dicendo terreant, contristent, exhalarent, exhortentur ardentem, isti pro veritate lenti frigidique dormitent. Quis ita desipiat, ut hoc dicat? Cum ergo in medio posita sit facultas eloquii, quæ ad persuadenda seu prava, seu recta, valeat plurimum, cur non bonorum studio comparatur, ut militet veritati, si eam mali, ad obtinendas perversas vanasque causas, in usus iniquitatis & erroris usurpant?

Neque verò in eo duntaxat S. Augustinus consistit, ut usum Rhetoricæ generatim commendet; Prosequitur præterea omnes ac singulas officiorum partes Oratoris Christiani. Ait, ab eo sedulò esse observanda, quæcumque adhibenda docent Rhetores, ad persuadendos Audientes: Duas distinguit species Oratorum, alios quidem, qui norunt loqui sapienter, sed non habent eloquii facultatem; Et alios, qui ad utrumque à naturâ informantur. Posteriores potiores esse prioribus asserit, quoniam auditoribus suis magis profunt; *Procul dubio plus proderit,* inquit S. Doctor. Vult, priores in scientiâ scripturarum & in earundem adhibendis verbis fieri quàm exercitatissimos, atque inopiam suam ex illo pretioso ac sacerrimo fonte eò locupletare magis, quòd sese pauperiores & nudiores experiantur: *Quantò enim se pauperiorem sentit*

Id. ibid.
n. 6.

Num. 8.

*in suis, tantò eum oportet in istis esse ditio-
rem.* Posteriorum gratiâ, qui ut sapien-
ter loqui, sic etiam eloquenter dicere
norunt, explicat omnes Oratoris partes,
quæ in tribus istis vulgò reponuntur ni-
mirùm doce, delectare & movere : Ip-
sius Ciceronis vestigiis ibidem insequi-
tur, cujus & ipsissima verba refert, &
eadem principia vocibus tantummodò

Num. 30. mutatis deindè exponens, ait, Christia-
num Oratorem ita loqui debere, ut au-
diatur *intelligenter, libenter, obedienter* ;
Hoc est, ea, quæ dicit, absque diffi-
cultate intelligantur, Audientibus afferant
delectationem, & sic persuabilia sint, ut
ipsi iis, quæ audierint, protinùs assen-
tiantur.

Idem S. Doctor descendens etiam ad
singula, quæ spectant Eloquentiam, præ-
cepta, alium locum Ciceronis plurimùm
Num. 34. comprobat in quo magnus ille Romanæ
Eloquentiæ Magister docet, ut quis veræ
Eloquentiæ culmen attigisse meritò di-
catur, ab eo dici oportere *parva submis-
sè modica temperatè, magna granditer.*

Num. 24. Imprimis autem commendat in discendo
perspicuitatem cui vult ita consuli, ut ipsius
etiam causâ & gratiæ sermonis & linguæ
Num. 51. integritas aliquandò negligantur : Tradit
etiam excellentiora principia de necessita-
te variandi stili.

In eodem libro ostendit, Sacris Autho-
ribus

ribus Eloquentiam non defuisse, quod pluribus demonstrat argumentis ductis ex Prophetâ Amos, ex Epistolis S. Pauli, Num. 8. atque ex Operibus Sanctorum Cypriani & Ambrosii: Tandem exemplum re- Num. 53. fert, ex quo licet arguere, quanta vis infuerit propriæ ipsius Eloquentiæ. Nempe cum sermonem haberet ad Populum Cæsareæ, quæ est Urbs Mauritaniæ, ut eos deterreret à vetustâ quâdam & barbarâ consuetudine, quæ in eo posita erat, ut in certis Anni diebus alii contrâ alios pugnarent: „ Tunc mihi visum est, „ inquit S. Doctor, eò usque me pervenisse, ut sermo eos commovisset, non „ quidem cum audiui eosdem mihi loquenti plaudere atque acclamare, sed „ tum demum, quandò adverti eos totos „ in lachrymas effundi; Ex istis lachrymis percipere incepti, quantum in eos „ verba mea roboris habuissent.

Et hæc sufficiunt ad probandum, licere prorsus & quidem absque ullius justæ reprehensionis metu ipsius eloquentiæ subsidium in Christianis Sermonibus adhibere. Plurimi Autores novissimis istis temporibus aggressi sunt eandem è medio tollere atque reprobare quasi indignam, quæ Religionis veritatibus annunciandis sese immisceat: Eamque potissimum ob causam fuimus explanandæ subjectæ quæstioni immorati.

In

Præfat. in
Serm. S.
Aug.

In eorum verò numerum qui voluerunt eloquentiam è Pulpitis Christianis remove- removere mirum est recenseri celebrem quemdam & sanè doctrinâ plurimùm præcellentem Sermorum S. Augustini Interpretem. Ex iis quæ de S. Doctore jamjam retulimus, omnibus datur copia pronunciandi, nùm S. Episcopus et ipsius Interpres inter se conveniant.

Cognit.
fui ipsius,
tom. 5.
Annota-
tione 5.

R. P. Lamy Ordinis S. Benedicti Religiosus notæ prorsus excellentioris atque magnus Philosophus, tùm in suis Libris *De Cognitione sui ipsius*, tùm in aliis quibusdam ex professò scriptis, eloquentiam alienam faceret ab iis quæ Religionem contingunt, sese eidem, quantum ad eum respectum, infensissimum etiam hostem profitetur. Illustrissimus quidam Ecclesiæ Prelatus & postmodum celeberrimus Rethoricæ Professor in seipso defendendam susceperunt Artem, quæ tantoperè prodest veritati. Quod ex nostro est, proposito nobis videtur fecisse satis, ut ipsius & magnam virtutem & utilitarem plurimam commendaremus.

TERTIA QUÆSTIO.

Nùm in Veritate defendendâ jocus sale conditus, stilusque fortis atque vehemens possint adhiberi.

Cùm reprobantur in sacris Paginis falsa gaudia, dissoluti libidinosique risus atque immoderatae scurrilitates, sanè non veniunt in eam justissimam condemnationem quæcumque mentis hilaritudines neque risus, quos intellectus & ratio movent ex amore veritatis, ex lumine prudentiæ, atque ex sapienti judicio, quæ ut in res perversas ac malas concitant indignationem, sic ridiculas ac vanas jocum & risum faciunt.

Agnoscit Propheta Jeremias, quædam occurrere, quæ nonnisi debeant cum joco & risu excipi; *Vana sunt opera, inquit; & risu digna.* Plurima tùm in Scripturis Sanctis, tùm in ipsis Excellentiorum Ecclesiæ Doctorum Scriptis passim reperiuntur exempla jocorum summæ sapientiæ & magni prorsus judicii sale conditorum, qui quidem ex animo caritatis atque studii ardentis principio dictati & inspirati, veritati exponendæ ac defendendæ eò sunt aptiores, quod quidquid habet ridiculi aliquis error, totum sub sensibus vividius subjiciant. Quædam ex
ejus-

I. De Jo-
co sale
condito.
Ecclef. 2.
2. Luc. 6.
25.

Jerem.
51. 18.

eiusmodi exemplis hîc referre sufficiet,
 1. Ut ab omni reprehensione vindicetur
 usus iste qui ut plurimum veritati magis
 prodest, quàm reconditissimæ gravissi-
 mæque abstrusiorum argumentorum ra-
 tiones; 2. Ut eidem certus quidam mo-
 dus certique fines constituentur, ne ni-
 mirum degeneret à sanctitate sui princi-
 pii, quod in ipsa caritate debet totum
 residere, atque desciscatur proculque
 aberret à dignitate sui propositi, quod
 in asserendam aut defendendam verita-
 tem debet tantummodò collineare.

Quando Deus voluit ob oculos pri-
 morum nostrorum Parentum ponere va-
 nam illam spem, quâ delusi fuerant, &
 ipsam eorum superbiæ cæcitatem, quâ
 hoc etiam præsumpserant, ut sicut Deos
 sese sperarent aliquandò evasuros, acer-
 rimam prorsus atque omninò mordacis-
 simam adhibuit ironiam, quæ ut eorum
 insanæ credulitatis ridiculum vividius iis
 exponebat, sic iisdem poenitentiae suæ
 erroris efficacius incutiendæ erat magis
 idonea: *Ecce, inquit, Adam quasi unus*
ex nobis factus est, sciens bonum & malum.
 Habent hæc verba opprobrium acerbum
 & omninò asperum, cuius aculeis Deus
 volebat legis suæ infractores pungere,
 ut dicit S. Chrysostomus. Hæc joci spe-
 cies, ut observat in eodem loco Hugo
 à Sancto Victore, Actus iustitiæ est,
 cum

Gencf. 3.
 22.

DE VERITATE Cap. XVII. 319
cùm is, adversùs quem adhibetur, pro-
meruit, cur sic joculariter perstringere-
tur.

Nemo nescit, quâ ratione sese gesse-
rit Elias adversùs falsos Prophetas, quos 3. Reg. 18. 20.
Achab in monte Carmeli congregave-
rat: Scilicet hoc omninò necesse erat,
quòd Israëlitico Populo manifesta effice-
rentur & infirmitas falsorum Deorum, &
ridicula eorum religio qui iisdem servie-
bant. Quamquàm solus ex Prophetis
Domini Elias remansisset, atque è con-
trario Prophetæ Baal quadringenti &
quingenta viri essent, non tamen ex-
territus fuit tantâ multitudine, cui &
Princeps & Populus patrocinebantur,
ipseque eos omnes in ruborem dedit, non
tantùm Miraculo, quod iisdem conspi-
cientibus perpetravit, sed etiam quàm
plurimo risu cavillando vanas eorum at-
que nullius virtutis superstitiones „ Invo-
cabant nomen Dei sui Baal, ut accerse-
rent ignem super sacrificium, quod
paraverant: Sed Baal nihil ipsis repo-
nebat, nec erat vox neque qui res-
ponderet, quamdiù identidem transi-
liebant Altare, quod fecerant.“ *Cùm-
que jam esset meridies illudebat illis Elias,
dicens: Clamate voce majore, Deus enim
est, & forsitan loquitur, aut in diversorio
est, aut in itinere, aut certè dormit, ut ex-
citetur.*

ψ. 22.

ψ. 26.

Est

S. Greg.
Moral.
lib. cap.
15.

Est omninò laudabilis ejusmodi derisus, inquit S. Gregorius Magnus; Irrisui sanè debebant & meritò quidem esse derisantes isti falsi Prophetæ Baal, qui ignorantia Populorum abutebantur, ut eos ridiculo cultui Idolorum insensibilium atque in animatorum addicerent.

Dan. 14.
6. & 18.

Sic etiam eadem ratione plurimùm risit Babylonorum Rege atque jocatus est Daniel in dolum quemdam crassâ omninò minervâ adinventum, quo Princeps iste jamdudùm deludebatur à Sacerdotibus Belis; Et ait Daniel arridens: *Ne erres Rex, iste est enim intrinsecus luteus, & forinsecus æreus, neque comedit aliquandò..... Et risit Daniel, & tenuit Regem, ne ingrederetur intrò, & dixit; Ecce pavimentum, animadvertite, cujus vestigia sint hæc.*

Proverb.
1: 26.

Ipse autem æterna Sapientia dici meritò potest istorum derisuum atque jocosorum dicteriorum exemplar, siquidem testificetur, futurum aliquandò, ut in Imiorum interitu rideat atque subsannet eos, cum nimirum id, quod timebant, iis advenerit. Quin etiam impellit Justos, ad sese eadem ratione gerendos ergà Peccatorem Videbunt *Justi & timebunt*, inquit Rex Propheta, *& super eum ridebunt, & dicent: Ecce Homo qui non posuit Deum adiutorem suum.*

Psalms.
51. 8.

Ex ejusmodi salis verborum adhibendi usu, quem patet in ipsismet Sanctis Scripturis

DE VERITATE. Cap. XVII. 321
turis suum habere fundamentum, exci-
tati aliquandò fuere Sancti patres, ad
eundem sibi vindicandum non tantùm in
privatis Epistolis, quas scripserunt, sed
etiam in Operibus gravioris momenti,
quæ palàm evulgarunt. Scilicèt non
iis visum est, in eo quidquam occurre-
re, quod vel sui Characteris dedeceret
dignitatem, vel ipsam Caritatem posset
ullatenùs lædere, si quorum errores im-
pugnabant, eorum vanitatem ejus gene-
ris verborum aculeis retunderent, atque
eâ ratione eorum falsa dogmata, exces-
sus, vel etiam sycophantias, in ore at-
que oculis omnium deridenda traduce-
rent.

Cujus rei sese probationes offerunt
prorsùs plurimæ, quas eò loci referre
facillimum esset. Norunt omnes, quàm
accerrimus S. Irenæus fuerit in Gnos-
ticos, quantosque verborum aculeos S.
Hieronymus conjecerit in suis Epistolis
adversùs Jovinianum, Vigilantium, at-
que Rufinum. Quin etiam Sancti Basi-
lius, Augustinus & Bernardus, licet a-
liundè summæ omninò gravitatis atque
austeritatis viri, possent quoque nobis
multa subministrare subtilium urbanorum-
que salium exempla, quæ nec in ipsis
Tertulliani Operibus desunt, qui totius
retrò Antiquitatis fuit Autor frontis
constrictissimæ & omnium severissimus.

Ipse nimirum advertitur sæpè sæpius per jocum irridens in suâ Apologiâ, quâ Christianam Religionem suscipit defendendam à convitiis, quibus eandem Gentilitas infectabatur: Jocosè satis & quidem lepidissimè ludit Romanos eorumque & inanes superstitiones & criminationes falsas, & in ejusmodi acutissimis argutissimisque salibus, quibus ipsa calumniatio multò securius evertebatur, quàm confutatione, quæ fuisset ad propositum ex professò accommodata, partem eorum reponit, quibus Ecclesiæ patrocina-
tur.

Sibi ipsi in eâ re constitit idem Tertullianus in Libro, quem conscripsit Catholicæ fidei causâ contrâ Valentinianos. Ibi namque eum salis adhibendi usum non tantum contendit esse debere procul ab omni vituperio, sed etiam vult, eundem haberi tanquàm regulam generalem, cui potissimum insistant & Doctores & Scriptores Ecclesiastici, cum ita exigunt Argumenta, quibus tractandis incumbunt, & ipsius tùm Justitiæ tùm Veritatis amor eosdem urget, ad injurias, calumniationes, dictaque vel mala facta eorum qui errant, propulsanda.

Unicum duntaxat animo est laudatî Autoris textum referre, quoniam & causam affert, ob quam sit adhibendus usus, de quo quæstio est, & simul nos docet pro-

propriis characteres qui debent inesse ejusmodi jocis ac festivitatem, quæ veritas approbat permittitque venire in suæ ipsius defensionem: Sic autem textus ille legitur in Opere quod postremo loco citatum est. *Congressionis lusionem deputa Lector, ante pugnam. Ostendam, sed non imprimam vulnera. Si & ridebitur alicubi, materiis ipsis satisfiet. Multa sunt sic digna revinci, ne gravitate adorentur. Vanitati propriè festivitas cedit. Congruit & veritati ridere, quia lætans; De æmulis suis ludere, quia secuta est. Curandum planè ne risus ejus videatur, si fuerit indignus: Cæterum, ubicumque dignus risus, officium est.*

Tertul.
advers.
c. 60.

Jamverò duo sunt in istis verbis attendenda, quibus usus salium atque jocorum potissimum comprobatur: Ac primò quidem illud, nimirum, quòd Justitia poscat, quæ ridenda sunt, irrideri. Justitia autem in eo posita est, quòd suum unicuique reddatur. Porro juxtà Tertullianum nihil hominum vanitati magis debetur, quàm ut joculariter perstringatur; *Vanitati propriè festivitas cedit.*

Secundò, quia plurima prorsus reperiuntur, quæ non possent graviter atque seriò confutari, quin indè pondus iisdem accederet: Habet ergò risus in casibus ejusmodi plus efficaciae, veritati-que magis prodest; *Multa sunt sic digna*

revinci, ne gravinate adorentur.

Tertia etiam post S. Augustinum potest subjungi usûs ejusdem adhibendi ratio, quod scilicet Caritatem deceat altiores comprimere spiritus superbiorum, qui nequidem quod in suis erroribus supinum atque crassum est, apprehendunt. Inconsiderata temeritas, malus dolus & ignorantia ejusmodi mala sunt, ex quibus ad sanitatem nequaquam potest homo revocari, nisi eorumdem ei sensus vividissimus incutiatur. Porro nihil est incutiendo huic sensui aptius, quam benevoli ingeniosique joci, quorum operitas omnium omnino derisui offert, quod ex animi coecitate & certo quodam partium studio tanquam indubitatum habebatur. *Ad hoc confundendi sunt, inquit S. Augustinus, ne confundantur in æternum. Hoc sanè illis bonum & optabile prophetatur: Horum facies salubriter impletur ignominiâ.*

Atque ea Caritas potissimum impellebat ipsum Jesum Christum, juxta sanctum Doctorem, cum Nicodemum paulò nimis de se præsumentem repressit. *Noverrat Dominus quid agebat. inquit Sanctus Episcopus, Volebat illum nasci ex spiritu: Ille magisterio inflatus erat, & alicujus momenti sibi esse videbatur, quia Doctor erat Judæorum. Deponit superbiam, ut possit nasci de spiritu. Insultat tanquam in docto:*

Exa-

S. Aug.
Tract. 12.
in Joan.

DE VERITATE. Cap. XVII. 325
*Exagitat superbiam hominis. Tu es Magister
in Israël, & hæc ignoras? Tanquàm dice-
ret: Ecce nihil nosti, Princeps superbus.*

Est ergò veri nominis Caritatis actus;
quòd eorum frontes feriantur, qui vel
suis erroribus, vel suis moribus depra-
vatis omnibus offendiculo sunt ac ma-
lo exemplo: In eumque finem in eos
injiciendæ sunt certæ salium festivitates
ut eos eorum coram Deo clanculùm pu-
deat, ex quibus caritas atque veritas
sumunt occasionem eorumdem rubore
suffundendorum.

At quoniam aliquis posset principiis,
quæ posuimus, intemperanter atque per-
versè abuti, necesse est, quæ servandæ
sunt in usu ejusmodi salium ac verbo-
rum jocosorum, regulas omnes præscri-
bere, atque sub ipsis Lectorum oculis eò
loci colligere: Tres autem sunt ejus ge-
neris regulæ.

I. Verborum festivitas ab animo,
quem Christiana Caritas agat, potissi-
mùm derivetur: Cùm alioquin qui jo-
cum adhiberet, ipsorum quidem Sancto-
rum exemplo insisteret, sed ab eo, quo
inspirabantur Sancti Spiritu procùl aber-
raret. Quod iidem tanquàm misericor-
diæ opus exercuerunt, posset in actum
abire vindictæ, atque ex animo infen-
sissimo denique adhiberi. Scilicet eò ne-
quaquàm spectandum est, ut ex argu-

tissimo quodam dictorio aut ingenii lumen elucescat, aut privata sua injuria vindicetur: In eo est duntaxat incumbendum, ut S. Augustinus docet, quòd actus peragatur caritatis, efficiendo nempe, ut iis, ad quos sermo dirigitur, illud vitium videatur prorsus horrendum, ex justo pudore, quo ille suffunditur, qui consuevit in illud indicare. *Hæc tu misericorditer irride, ut eis irridenda & fugienda commendes*, inquit S. Doctor.

S. Aug.
lib. 15.
contra
Faust. c.

4

Ut supra.

2. Jocus, quem hîc animo est ab omni justâ reprehensione prorsus eximere, debet inniti solius veritatis fundamento. Sola Veritas gaudet jure eos irridendi, qui sibi adversantur, ut ait Tertullianus; Nimirum *congruit veritati videre, quia latens: De æmulis suis ludere, quia secura est.* Mendacio verò nunquam potest ejusmodi deferri prærogativa.

3. Denique debet jocus urbanus esse & summæ plenus sapientiæ, atque veritatem ipsam docens, cui defendendæ adhibetur: Cavendum, ut iterum observat laudatus Tertullianus, *ne risus ejus (veritatis) videatur, si fuerit indignus.*

II. De sti-
lo foti ac
vehe-
menti.

Supereſt jam excutienda pars altera quæſtionis, quam nobis propoſuimus; Nempè, *an Veritati defendendæ poſſit adhiberi ſtilus qui ſit fortis atque vehemens?*

Quæ quæſtio ut accuratiùs ſolvatur, ac ſimul innotefcat, quid SS. Patres eâ de

de re senserint, primo loco distinguenda sunt duo genera Adversariorum qui contradicunt veritati, cujus defensio suscipitur. Vel enim Hæretici sunt, vel Catholici. Inter Hæreticos verò distinguendi sunt illi, quos nimia sui fiducia altumque supercilium effecere sectarum illarum, quæ à verâ Ecclesiâ distrahuntur, Autores atque Antesignanos; Et illi, quos suæ nativitatis infortunium Hæreticis ejusmodi sectis addixit.

Sunt etiam distinguenda duo Catholicorum genera, qui veritati sese declarant infensos: Alii quippè veritatem impugnant ex eo præcisè, quòd luminibus careant, & inconsiderato zelo abrepti, quod falsum est, pro vero habeant; Alii verò veritati contradicunt ex proprii sui commodi intuitu atque ex motivo cupiditatis.

Pro variis prædictorum Veritatis Adversariorum characteribus diversam SS. Patres tenuerunt agendi rationem.

I. Quoad Hæresis alicujus Inventores qui primi signum erroris sustulerunt, & suorum Dogmatum falsitati addiderunt ruptionem vinculi pacis atque Caritatis, locum dando unitatis Ecclesiæ scissuræ, SS. PP. semper in eos insurrexerunt cum impetu verborum multò vehementiori atque acriori, quàm ubi rem cum aliis habuere. Non ignoratur, quibus verbis &

S. Aug.
l. 6.
Oper. im-
perf. con-
trà Julia-
num.

dictis S. Policarpus exagitaverit Mar-
cionem unum ex ejusmodi Hæreseos Ar-
chitectis : Te agnosco, inquiebat illi tan-
quàm Satanæ primogenitum. Sed ne-
que in eos sese S. Augustinus exhibuit
moderatiorem, quandò adversus eorum
impias ac perversas opiniones stilum suum
exercuit : Ipse etenim sentitur eosdem
comparare ad præstigiatores Pharaonis,
ad serpentem qui seduxit Evam, ad An-
ti-Christum qui totus est in Electis in er-
rorem inducendis, ad Lupos qui per di-
verticula atque vias non rectas ambu-
lant, ad Cham qui proprio Patri suo
illudit ; Eos appellat filios Concubinæ,
quorum Ismaël figura fuit, ac tandem
Milites Dæmonis, quibus utitur ad tela
venenata atque letifera in Animas intor-
quenda.

S. Greg.

Incaluit eâdem ratione zelus cætero-
rum omnium Sanctorum contrà Hære-
seos Inventores : Ut aliquid inest eorum
crimini, quod est atrocius atque perni-
ciosius, imprimis studuerunt Ecclesiæ
Doctores, eos verbis vehementibus atque
omni vi argumentorum adhibitâ expug-
nando, coercendæ perversorum illorum
Dogmatum contagioni, & horrori, cui
debent esse fidelibus incutiendo, denu-
datis eorum intimis pectoribus & ipsis
juxtâ propriam formam ac notam natu-
ralem expressis. *Hereticorum pravitas,*
in-

DE VERITATE. Cap. XVII. 329
inquit Sanctus Gregorius, *zelo rectæ fidei* lib. 5.
comprimenda. Ep. 15.

2. Quod ad eos Spectat, qui miserrimi reperiuntur addici Sectis Hæreticorum, quæ jam obtinent, qui hæresim quasi patrimonium quoddam à Parentibus suis acceperunt, quique eandem cum lacte Nutricis suctam, ut indubitatam veritatem toto corde complectuntur, SS. Patres semper existimaverunt, cum iis esse & majori indulgentiâ & multò moderatiùs agendum. Eos nimirum habuere tanquàm bonâ fide errantes: nec animum hæreticum gerentes, licèt hæreseos perversitatibus atque falsis opinionibus imbutos. Quemadmodum ejus generis Hæretici toti sunt in inquirendâ veritate, atque ad eandem, cùm sese obtulerit, sequendam parati, adhibendus est plurimus labor, adhibenda plurima quoque patientia, ut in ipsius cognitionem possint tandem induci: In documentis autem atque in Oratione potissimum reponuntur rationes tutiores, quibus à præjudicatus suis opinionibus animus eorum liber omninò efficiatur. Atque hoc ipsum est, quod S. Augustinus imprimis commendabat Fidelibus eo quod pertinebat ad Pelagianos & præsertim ad Donatistas tunc temporis, cùm colloquia Carthaginis agebantur. *Exhortor caritatem vestram*, inquebat Sanctissimus Episcopus,

S. Aug.
ferm.
357.

De laude
pacis.

copus, ut exhibeatis illis christianam & catholicam mansuetudinem. Nunc curandis instatur, in eoque labor insumendus cum omni, quâ fieri potest, animi consideratione.... Prorsus convicium audis? Tolera, dissimula, præteri; Memento curandum.... Habes quod agas, tolle iurgia, convertere ad preces. Quibus iisdem consiliis consulebat S. Gregorius Magnus Victori atque Columbo Episcopis Africæ Eos, inquit, qui à Religione Christianâ discordant, mansuetudine, benignitate admonendo, suadendo, ad unitatem fidei necesse est congregare: Ne quos dulcedo prædicationis.... ad credendum invitare poterat, minis iisdem & terroribus repellantur.

S. Greg.
lib. 3.
Ep. 35.

Galat. 6.
1.

3. Quantum ad Catholicos, qui non aliâ de causâ obfistunt veritati, quàm propterea quòd luminibus careant, visum est SS. Patribus, cum iis eo modo agendum esse, qui præcipitur ab Apostolo S. Paulo his verbis: *Fratres, & si quis præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis.*

Juxtâ præceptum illud Apostolicum testatur S. Augustinus, sese gessisse ergà Vincentium Victorem: Scilicet iste erat Adolescens, qui Donatistarum partes deseruerat, & quàmplurimos asseruerat errores, in libro quodam S. Augustini confutando. S. Doctor duxit, sibi necessitatem

tem incumbere ad eum respondendi, quoniam is erat, quem ad verum revocandi spes affulgebat: Sed *quantâ potui lenitate tractavi*, inquit Sanctissimus Episcopus. Quæ quidem honesta agendi ratio S. Augustini suo non defraudata est effectu: Vincentius Victor veritati tandem cessit, & de immutatâ propriâ suâ sententiâ eum, mutationem illam tam feliciter fuerat operatus, fecit certiolem; *Ab eo rescripta correctionis ejus, accepi*, inquit laudatus S. Doctor. S. Aug. l. 1. Re-tract. Idem libid.

Si huic sese gerendi regulæ religiosè infisteretur, cum suboriuntur concertationes inter Autores Catholicos, nihil indè detraheretur Caritati, & veritati plurimum utilitatis accederet: Error everteretur absque ne levissimâ quidem Errantis offensione: Vis rationum animos ad veritatem revocaret, nedum ab eadem ii removerentur, atque, ut aliquandò contingit, conviciis, contumeliosis dictis, superbisque fastidiis peracerescent.

Est autem imprimis cavendum, ne in ejusmodi disputationum rixis zelus quidam immoderatus in fanaticum denique desinat errorem, atque in causâ sit, cur tanquàm Hæretici habeantur atque vexentur Orthodoxi Authores qui non aliundè peccant, quàm quia sunt in rebus Religionis acutiores perspicaciores iis ipsis,

sis, qui volunt eos reprehendere. Imminet in ejusmodi casibus periculum, ne, propterea quod eorum & sensus & verba non rectè accipiantur, iis errores imputentur, quos omninò execrantur; Impugnentur ex falsis consequentiis, quæ ex eorum principiis perperam deducantur, ac tandem è Christianâ Societate rescentur Homines fidei integritate prorsùs Commendabiles, qui eidem Societati sincero affectu student adhærere. Quamquam ejusmodi iniquitas rarò prævaleat, prævalere tamen eandem aliquandò quibusdam Exemplis evincitur: *Rarum est hoc genus*, inquit S. Augustinus, *sed tamen Exempla non desunt.*

S. Ang. de
verâ Re-
lig. c. 6.

Unum ex generis istius Exemplis S. Gregorius refert, quod est notatu dignissimum. Joannes, Chalcedonensis Ecclesiæ Presbyter, hæresis insimulatus fuerat: Quos huic negotio laudatus summus Pontifex præfecerat, delegati Judices falsis accusationibus captati fidem præposteram habuerunt. Presbyterum Orthodoxum condemnauerunt, licet se Catholicum esse cum summâ testificatione clamaret, & quanquam ipsi etiam Accusatores, à quibus tanquam Marcianista postulabatur, quid ejusmodi hæresis esset, ignorare sese candidè faterentur. Atque reverà tota erat ejus generis hæresis prorsùs supposititia, & omninò verisimile

simile est, sub appellatione Marcianistarum vel etiam venisse Catholicos qui adhærebant Marciano Chalcedonensis Concilii Defensori quàm acerrimo.

Ejusmodi ratio agendi tàm manifestè iniqua S. Gregorio movit indignationem, eâque de re scripsit Epistolam ad Joannem Constantinopolitanum Episcopum, in quâ summum animi sui dolorem exponit verbis quàm vehementissimis: Ipsos, quos delegaverat, Judices arguit tanquàm reos apertæ iniquitatis, qui sese in toto hoc negotio absque ullo Dei respectu gesserant, quique nonnisi personam ipsam optimi istius Presbyteri damnare contenderant, cùm error, cujus insimulabatur, nihil haberet nisi hæreseos imaginariæ rationem: Eos reprehendit, quasi prævaricatores qui contrâ propriam suam conscientiam egerant, neque ducem alium fuerant secuti, quàm animi malè animati pervertissimum affectum. Hæc ipsissima Sancti Papæ verba subjicimus: *Valdè autem mirati sumus, cur hi qui in causâ fidei judices contrâ Joannem, Chalcedonensis Ecclesiæ Presbyterum, à nobis fuerant deputati, negligentes veritatem, opinioni crediderint, & credere distictè profitendi noluerint; Maxime cùm Accusatores ipsius, Marcianistarum quam commemorabant, hæresim, undè eum reum moliebantur efficere, interrogati quæ esset, se manifestâ professione responderunt.*

Ex

Ex quâ re evidenter agnoscitur, quia personam ipsius sine Dei respectu non justè, sed contrâ animas suas solâ gravare voluntate tantummodò voluerint.

Sumit autem S. Gregorius ex isto facto, quod narrat, occasionem stabiliendi principii, quod plurimum interest esse omnibus persuasissimum, & ad quod maximè peroptandum esset, ut omnes sese fingerent semper cùm inter Catholicos aliquæ sese offerunt circâ res pertinentes ad Religionem, concertationes: Ad istud verò reducitur hoc principium, Scilicet, eorum, quibuscum res habetur, standum ingenuè atque sinceræ confessioni. *sicut hæreticorum pravitas zelo rectæ fidei comprimenda, inquit Sanctus Papa, ita veræ concessionis est integritas amplectenda. Nam si credi fideliter confitenti despicitur, cunctorum in dubium fides adducitur, Atque errores ex incautâ generantur districtione mortiferi. Et hinc non solum errantes oves ad caulas minimè Dominicas revocantur, sed etiam intrò positæ ferinis dentibus laniandæ creduliter exponuntur. Hoc ergò, Frater sanctissime, subtiliter perpendamus, & sub prætextu hæresis affligi quempiam veraciter profitentem Fidem Catholicam, non sinamus; Ne, quod absit, hæresim fieri sub emendationis magis specie permittamus.*

4. Si sic incubuerint SS. Patres in tantoperè commendandis circumspectione, prudentiâ, moderatione atque animi man-

ibid.

DE VERITATE. *Cap. XVII.* 335
fuetudine, quibuscum sit agendum cum
Catholicis qui vel non aberrant à veritate,
vel ab eâdem deflectunt ex imprudentiâ,
absque ullâ malitiâ, atque ex eo potissi-
mum, quòd iis subfit sine lumine ani-
mus; Simul senserunt, sancto zelo ex-
candescendum esse, & cum omni acer-
bitate sese gerendum adversus eos qui,
quanquàm sint Ecclesiæ Filii, tamen
pertinaciter impugnant principia Fidei
& sanioris Doctrinæ Moralis regulas
cum eo animo qui totus cupiditate atque
cœco partium studio abduci videtur.

Cum Prioribus nonnisi lumine opus
est, quia non aliud ad summum in iis,
quàm tenebrarum caligo, venit dispel-
lendum: Quemadmodum, quâ laborant,
ignorantia nequaquàm voluntaria est,
non adhibendus in iisdem reprehenden-
dis nisi moderatus animus.

Exigunt multò plus ardoris nimia a-
liorum de se fiducia eorumque & mali-
tia & mala fides; Et quoniam, quem
habent, animus obstinatus ex depravatâ
eorum voluntate proficiscitur, ideò me-
rentur, quamobrem cum minori cautio-
ne frangantur.

De ejusmodi Adversariis veritatis sum-
mus Pontifex Celestinus loquitur in suâ
ad Episcopos Gallicanos Epistolâ, cùm
ait, eos esse vehementer comprimendos,
linquam iisdem occludendo, quæ adeò
info-

Epist. Celest. Papæ.

insolenter sese exprimit contrà veritatem atque ipsius Defensores. *Ergò corripiantur hujusmodi*; inquit laudatus Papa, *Non sit his liberum pro voluntate habere sermonem*. Adversùs eos exacuendus est ferventis Caritatis aculeus, quoniam eorum animi tumor & elatio non posset solâ mansuetudine sanari: Neque refert quid quàm, propter pertinaciam morbi ejusmodi remedium aliquandò suo defraudari effectu, quia nullatenùs negligenda est medecina, quæ pluribus prodest, propter nonnullorum insanabilem pestilentiam; *Numquid*, ait S. Augustinus, *ideò negligenda est medecina, quia nonnullorum est insanabilis pestilentia*.

S. August. Ep. 93. ad Vincent. Rogatistam. p. 3.

Plurima prorsùs possemus exempla referre salutaris istius ac benevolentis severitatis, quam SS. Patres adhibuerunt adversùs pervicaces Catholicos & veritati rebelles.

S. Augustinus egit cum Pelagio summâ cum animi mansuetudine, quamdiù locus affuit existimandi, non nisi ex ignorantia atque animi lapsu eum peccare: At quandò erupit ipsius animi elatio atque pertinacia, & eò usque crevit, ut jam hæresim inciperet sapere, licet etiamnùm in Ecclesiâ remaneret, ejus communionis prærogativâ gauderet, atque etiam à quodam Palestinæ Concilio fuisset absolutus, S. Doctor existimavit,

mavit, indè futurum, ut ipsius superbia atque animi tumor magis inflarentur, si mitiùs cum eo ageretur: Ulcus aperuit, ut faciliùs sanari posset; *Ulcus sanandum potiùs aperimus*, inquit Sanctus Episcopus.

Est satis compertum, quatà cum as-
peritate S. Hieronymus tractaverit non
tantummodò schismaticos atque Hære-
ticos sui temporis, sed ipsos etiam Ca-
tholicos qui errores aut defendebant
aut fovebant, vel atro dente petebant
integritatem fidei aut morum Episcopo-
rum veritatis accerrimorum Vindicum :
In ejusmodi rerum circumstantis multò
magis, quàm in aliis quibuslibet totus
zelo fidei abripiebatur atque effervesce-
bat. Possunt ea consuli, quæ conjicit
adversùs Joannem Episcopum Jerosoly-
mitanum, qui fidei morumque puritatem
Epiphanii diffamaverat; *Nos sumus in-*
quit, qui Ecclesiam scindimus, an ille qui
vivis habitaculum & mortuis sepulchrum ne-
gat, atque fratrum exilia postulat? An-
ne solus Ecclesia es? Et qui te offenderit, à
Christo excluditur? Rogo quæ tanta est co-
citas? &c.

In ea verò agendi ratione Prophetarum Apostolorumque atque ipsius J. Christi exemplum SS. Patres potissimum sequebantur.

Nunquàm in Evangelio duriores sese

S. Hieron.
Ep. 38.
ad Pam-
mac. ad-
vers.
Joan. Je-
rosol.
Edit. BB.

J. Christus exhibet, quàm ubi rem habet adversus Phariseos & Legis Doctores: Super Cathedram Moyfi sedebant, & fidem quæ tunc temporis Orthodoxa erat, retinebant. Non ex aliquo errore, neque ex ignorantia, sed animo malo proponebant suas objectiones: Poterant, omninò facilè in errorem inducere Populum, apud quem habebantur & suâ virtute & plurimâ scientiâ commendabiles. Ergò multum intererat, eos dari in ruborem, ut eâ ratione caveretur, ne aliis obessent: Atque eum potissimùm ob finem eos cum tantâ verborum asperitate

Matth.
14. 18.

J. Christus eos reprehendit: *Cur me tentatis Hypocritæ*, aiebat illis. Eos indignabundus circumspiciebat; *Circumspiciens eos cum irâ*. Cœcitas cordis eorum ipsi animi dolorem movebat; *Contristatus super cœcitate cordis eorum*. Eos appellat aliquandò Insensatos, Doctores cœcos, serpentes & progeniem Viperarum.

Marc. 3.
1.

Quibus verbis Judæos infectatus est Proto Martyr S. Stephanus qui spiritu sancto totus agebatur, qui plenus erat gratiâ, fide, atque Caritate erga suos Inimicos, à quibus fuit lapidibus obrutus?

Act. 7. 51.

Durâ Cervice & incircuncisis cordibus & auribus, inquit S. Martyr, *vos semper spiritui sancto resistitis, sicut & Patres vestri & vos. Quem Prophetarum non sunt persecuti Patres vestri? Et occiderunt eos qui præ-*
nuntiabant

nuntiabant de adventu Iusti, cuius vos nunc proditores & homicidæ fuistis: Qui accepistis Legem in dispositione Angelorum, & non custodistis. Nihil acerbius nec durius quidquam concipi potest ejusmodi opprobriis, quæ S. Stephanus Judæis objiciebat, ore in eos durus erat, sed corde benevolus. Loquebatur Judæis, inquit S. Augustinus, sæviebat & diligebat.

S. Aug.
ferm. 49.
de Verb.
Mich.

S. Paulus qui sese noverat omnibus omnia fieri, ut omnes Christo lucrifaceret, quique cum Infirmis ipse infirmabatur, vehementer quoque in eos insurgebat, qui quod annuntiaverat, Evangelio pertinaciùs obfistebant: Epistolam ad Corinthios ipse scripsit, quam Tertullianus appellat fulminantem: Dicebatur, ipsius Epistolas esse vehementes, & ipse comminatur, sese, cum fuerit præsens, talem futurum, qualis in suis scriptis videtur. Quod autem faciebat adversus Homines duros, inquietos, audaces & calumniatores, idem præcipit suo Discipulo Timotheo, ut faciat adversus quoscumque Fideles & ipsos etiam Presbyteros qui Ecclesiæ erant offensionis ac malo exemplo: *Peccantes coram omnibus argue*, inquit, *ut & cæteri timorem habeant.* Hoc etiam idem Tito suadet verbis istis; *Argue cum omni imperio.*

Tit. 2. 15.

Eisdem animi firmitatis ac zeli ferventis, quibus Prophetæ veteris Legis effer-

vescebant, S. Gregorius exempla similia narrat & multis laudibus extollit: *In Juniorum profectò oculis quidquid temporaliter eminet, inquit S. Doctor, altum non est.... seque ipsos per spiritalem celsitudinem transcendent, subjecta sibimet intus vident quæcumque per carnalem gloriam foris tu-
ment. Unde & nullis contra veritatem Potestatibus parcant; Sed quos attolli per elevationem conspiciunt, per spiritus auctoritatem premunt.*

Opus Ecclesiæ semper fuit ejusmodi strenuit ac fortissimo zelo animatis veritatis Defensoribus: Ipse Deus est, qui eos suâ omnipotenti Gratiâ tales informat, & spiritus ejus qui eos agit atque movet. Omnibus verò omnino Fidelibus hoc officium incumbit, ut viros ejus generis fortissimos ac potentissimos ab eo qui solus potest eos suscitare atque sustinere, continuis votis & ferventibus precibus exposcant.

F I N I S.

INDEX



I N D E X

C A P I T U M.

- CAPUT I.** *De Veritatis existentia, contra Philosophos Academicos & Pyrrhonios,* Pag. I
- CAP. II.** *De existentia, natura & proprietatibus Veritatis,* 34
- CAP. III.** *Variarum, quæ Veritati subsunt, specierum distinctiones,* 37
- CAP. IV.** *Definitio Veritatis,* 41
- CAP. V.** *De vi Veritatis,* 47
- CAP. VI.** *De Verisimilitudine & Probabilitate,* 52
- CAP. VII.** *De inquisitione Veritatis & mediis quibus ad eam pervenitur,* 91
- CAP. VIII.** *De eo, quod Hominibus incumbit, defendendæ Veritatis officio, atque pro ejusdem defensione quidvis perferendi,* 103
- CAP. IX.** *Eorum exempla qui vel defenderunt Veritatem, vel eidem defuerunt,* 126
- CAP. X.** *De causis inanibus ac futilibus, quæ prætenduntur, ut onus excutiat Veritatis forti cum animo sustinendæ,* ejus-
- Y 3

- ejusdem palàm annuntiandæ*, 141
- CAP. XI. De Mendacio, & de iis quæ
illud sequuntur, 170
- CAP. XII. De verbis æquivocis, restrictio-
nibus mentalibus atque quibusdam aliis
vitiis, quæ adversantur Veritati, 214
- CAP. XIII. De Jurejurando atque de Per-
jurio, 235
- CAP. XIV. De Veritatibus tacendis, qua-
rum occasione agitur de obtrectione,
de secreto atque de circumspeditione, 240
- CAP. XV. De Veritatibus proferendis,
251
- CAP. XVI. De Veritatibus, quas altius
perscrutari non debemus, 269
- CAP. XVII. Conclusio hujus Tractatus.
Responsiones ad Quæstiones quasdam,
quæ possunt institui circa modum de-
tegendæ, annuntiandæ, atque defen-
dendæ Veritatis, 301



I N D E X

M A T E R I A R U M.

A

- A** *Brahamus* egressus est de Patriant fidem Veritatemque defenderet, 128. Ejusdem mendacium, 185. A S. Augustino excusatum, 201
- Academicorum* sententia, 4. Confutata, 6. Ipso-
forum Objectionum responsio, 12-27
- Æquivocationum* & restrictionum mentalium dis-
quisitio, 222-226
- Alexander III.* vult ut Testes audiantur nonob-
stante jurejurando adhibito, 253. Decretis ra-
tioneque permittentibus, 253-255
- S. *Ambrosius* de rebus indifferentibus, 80. In
Contractibus detegenda est Veritas, 262
- Amor* privatus ludit animum, 142
- S. *Antoni* ardor in Religionis gratiam, 168
- Aphraate* zelus, 169. Ejusdem responsio ad Imp.
Valentem, *ibid.*
- Apostoli* multa mala perpeffi sunt pro Veritatibus
Evangelicis, 105, 106, 133. Fugiendo per-
secutionem vitârunt, 116
- Arcefilai* Academici sententia de Veritate, 3
Quomodo à Carneadis Cyrenæi Systemate dif-
ferat, *ibid.*
- Auctoritas* humana Veritates detegit, 23. Et vi-
va voce & scripto, 24. Quo in casu non va-
leat, 68. Intimum sensum cogere non debet
70-72
- S. *Augustinus* de Veritate immutabili, 35. De
menda-

mendacio odio digno , 36. De Veritate ad homines beandos , 37. Contra Veritatis definitionem quandam 44. De Veritatis vi , 48, 49, 50. Contra Academicos , 55. De usu recepto circa Religionem , 81. Ejusdem regulæ circa Pastores persecutione vexatos, 118-120. De scandalo , 155. De mendacii speciebus , 171, 172. Contra faventes quibusdam mendaciis , 176, 177. Num quibusdam in occasionibus liceat mentiri , 178. De mendacio officioso , 190. De mendacio in genere , 193, 208. Quando tacenda Veritas , 248. De correctione fraterna , 258, 261. De fide , 275, 276. De articulorum fidei distinctione , 295-297. De Dei auxilio in Veritatis cognitionem , 304. De usu Rhetoricæ in gratiam Veritatis , 312-316. De joco , 324. Quâ mansuetudine cum Pelagio egerit , 336

B

- S. **Basilius** de mendacio , 183. Quando liceat aliquid mali de aliquo dicere , 241
 S. **Bernardus** de obedientia Superioribus debita , 74-80. De probabilitate & prudentia , 86-89. De præceptis humanis quæ à Lege Divina dissentiunt , 122. De scandalo , 156, 157
Blesensis (Petrus) de pace , 149

C

- C** *Alumniæ* atrocitas respectu Veritatis , 131
 Damna à S. Scriptura , Conciliis & unanimi totius Ecclesiæ consensu , 232-234
Caritas Veritatis declarandæ necessitatem aliquando

quando incumbit , 255. Quem in scopum ,
ibid.

Carneadis Cyrenæi Systema de Veritate , 3

Carthesii methodus in inquirenda Veritate, 100-
 102

Cassianus de mendacio , 184

Christiani tenentur Veritatem inquirere , 95

Quâ persecutione vexati sunt , imperante Dio-
 cletiano III. quo studio primitivi Veritatem
 defenderunt , 113

S. *Chrysostomus* de Doctorum electione , 86. De
 mendacio . 183. Quandam fraudem defendit ,
 209

Cicero de requisitis in Historico , 29. De calli-
 ditate , 219. De servanda in Contractibus bo-
 na fide , 262-266

S. *Clemens* Alexandrinus de mendacio , 182

Mendacium prorsus damnat , 212

Clerici obligantur ad Episcopos rejiciendos circa
 errores fidei , 123

Conditio prætextus ut defensio Veritatis decli-
 netur , 162. Impugnatur , 163--170

Correctio fraterna officium generale , 255, 256

Quomodo à Præpositis exerceri debeat , 259

à privatis , 260, 261

S. *Cyprianus* de variis Libellaticis , 108 , 109

De inconsulto quorundam fidelium zelo , 115,

116. Fugam non improbat sæviente persecu-
 tione , 117

D

D *Ei* veracitas , 19. Ipse Veritates abscondi-
 tas nobis patefecit , 20. Ab ipso Veritatis
 cognitio , 304

Diabolus primus Veritatem abscondidit , 126

Ejusdem sycophantia , 127

E

- E** *Leasar* Legis Doctor mordicus Veritatem defendit, 131, 132
Elias quomodo se gesserit erga falsos Prophetas, 319
Eloquentia utilis est in gratiam Veritatum Christianarum, 312-315
Episcopis quoniam in casu obedientia non debetur, 123. Quid faciendum cum errant circa fidem, 124. Quidam qui sustinuerunt vel deseruerunt partes Veritatis, 139
Eusebius Martyr & Episcopus Venellensis simulationem à Patribus laudatam adhibet, 228

F

- F** *Acta* Historica quomodo recipi debent, 24-34. A Poëtis ornata, 30
Falsitas quid, 44
Felix III. Papa quid scripserit ad Monachos Constantinopolis & Bithyniæ, 270
Fides Evangelii prædicationem supponit, 93-95. Bona fides obligat homines ad Veritatem sibi mutuò manifestandam in Pactionibus, 261-269. Est simplex, 271. Non nimia curiositate ejus materiæ sunt scrutandæ, 272-277. Quem nostræ rationis usum nobis concedere potest, 278-282. A ratione accuratè distinguenda, 299-301
Firmi Episcopi Tagastensis exemplum de secreti fide fervanda, 246
Fuga licita tempora Persecutionis, 116

G

- G** *Erson* de obtrectione, 241, 242. In hanc cautiones adhibendæ, 243
Gothfrigus Vindociensis de Clericorum Laicorumve

rumve renifu adversus præpositorum decreta,
121

S. Gregorius magnus de scandalo respectu
veritatis 156. de mendacio 214. de veritati-
bus à Doctoribus tacendis vel proferendis
250 quomodo gerendum erga errantes 330
probe perpendendæ hæresis accusationes ,
333. 334.

S. Gregorius Nazianzenus de veritate 34. quò
usque veritas tueri da sit, 150-153

H

Hæresis alicujus inventores vehementer argui
debent 327

Hieronimus mendacium abhorrebat 212 quo-
modo tractaverit Schismaticos eorumque fau-
tores, 337

S. Hilarius de vi veritatis & fidei 48 de obe-
dientia nobis à Deo præscripta , 73

Historicorum officia circa veritatem 125

Hugo à *S. Victore* quomodo mendacium excu-
sat 185. in locum Genes. III. 22. 318

Hypocrisis annumeranda mendacis 228-231.

I

Iacobus à mendacio vindicari non potest 186

quomodo à *S. Augustino* excusatur 201.

Jeremias cur renuerit constitui Propheta super
Gentes 144. ab eodem juramenti requisita
237

JESUS CHRISTUS præviderat veritatem
impugnatum iri 104. Discipulos adhortatus
est ut nihileminus eam tuerentur Ibid. fu-
gam permittit ob persecutionem 116. pro so-
la veritate passus est 157. ab eodem desumi-
tur auctoritas in gratiam mendacii 187. *S. Au-*
gustini Responsio 202-204. homini peccatori
& in tenebris jacenti gratiâ suâ subvenit 308.
Pharisæos & Legis Doctores acriter repre-
hendit 338

Ignantii

Ignatii animi candor 220. quid de æquivocationibus censeat Ibid.

Innocens XI. æquivocationes & mentales restrictiones damnat 220

Jocus sale conditus 317. ad veritatem tuendam facit 317-325. reguæ observandæ 325

Jonas cur exeat at munus prædicandi Ninivitis 144

S. Isidorus Pelusiota de veritatis efficacia 51

Julianus Tyrannus quomodo Milites Christianos à Religione evertarit 135 138

Jusjurandum quo Doctores Facultatis Theol. Parthenensis astringuntur 126. eo abutuntur milites Annibalis 219. ex omnibus Legibus in judicium constitutum 235. licita & illicita 235-237. 253. requisita 237. quo in casu non stringat 237-239

L

L *Aici* quonam in casu de Doctrina conqueri possint 123

Legendæ fabulosæ sunt narrationes 31

Libellatici quinam 109 damnantur in primitiva Ecclesia 110

M

M *Achabæi* septem Fratres veritatis partes fortiter tenuerunt 128-130 æque ac ipsorum Mater 130. 131

Masseus de Ignatii animi candore 220

Malebranchius de veritatum distinctione 39

Mendacium odio dignum 36. variae mendacii species 171. num possit esse licitum 173. saltem quibusdam in occasionibus 178 exempla 185-188 speciosa arguenda quibus tolerantur 188-195 in S. Scriptura prohibetur 198-200

Messalianitæ legitimas quascunque mendacii species habebant 173. confutatio 173-177

Militum Juliani lapsus & pœnitentia 135-138. mili-

- militum Annibalis simulatio artificiosa 219. à
 Senatu Romano puniuntur Ibid.
Moses quâ exultatione apud Deum usus sit ne
 Pharaonem adiret 143

N

- N** *Estorius* cur in ipsum insurrexerit Po-
 pulus Constantinopolitanus 120

O

- O** *Bedientia* cæca damrantur 70-80 à Christo
 70-72 à Pau'o 73. à S. Bernardo 74-80
 obedientia superioribus præstanda impedire
 non debet quominus veritatem tueamur 157
Obtrectatio quid 241. ejus finis juxta Gersonem
 241-243. cautiones adhibendæ 243. à Deo
 damnata Ibid.
Opinio quid 53 utri standum inter duas æque ve-
 rifimiles 64
Origenes de mendacio 180-182 quomodo lici-
 tum putavit 208
Otio affectus non suscipit partes veritatis 141.
 de quo Terentius 142

P

- P** *Acis* amor est prætextus ne veritas defendat-
 tur 145. 146 ejusdem prætextus confuta-
 tio 146-152
Papæ Decreta quoniam in casu rejicienda 124
Pastorum officium Persecutionis tempore 117-
 120 à privato argui possunt si à fide aberrant
 121
S. Paulus de veritate & pace 148 ultra potior
 149 simulationis arguitur 188. quomodo ex-
 cusetur 204. 209 in eos qui Evangelio perti-
 nacius obstinebant vehementer insurgit 339
Perjurium quotuplici sensu accipiatur 237-239
 regula hîc observanda 239
Persecutio quomodo fugâ vitanda sit 116
S. Petrus simulationis argutus 188 non ab omni
 simulatione vindicatus 274

- Plato* non omnia in dubium revocabat 2. de mendacio 180
- Poetae* veritati nocuerunt 30
- Pomponatii* Philosophi Peripatetici Systēma de animi natura 282. à Leone X. & Consilio Lateranensi damnatum 283
- Præcepta* sunt vel positiva vel negativa 257
- Priscillianistæ* omnia mendaciorum genera tolerabant. 173
- Probabilitas* quid 54. ejusdem abusus 56-58 ejusdem usus 57 pro gradu admittenda 53. alias periculosa 58. 59. quomodo sequenda 60-62
- S. Prosper* de divina gratia in intimo corde 93
- Prudentia* quando probabilitati adhæret 86 eura necessaria 86-88
- Pyrrhonii* quamvis veritatem negabant 4 propugnantur 6-10 objectionum confutatio 12-22

R

- R**atione verbo Dei fidem adhibemus 21. quomodo distinguendum quod ad fidem vel rationem pertineat 279-284 Rationis variae acceptationes 284-288. ejusdem disquisiti contra spinosam, 284-301

S

- S**candali metus est prætextus qui affertur ne veritas sustineatur 152 Responsio 153-157
- Scientia* quid 53
- Secreti* violatio quid 240 secreti violatores in S. Scriptura damnantur 244. Secreti fides de jure naturali Ibid. Exceptiones 245. exemplum insignis 246. circa sigilla apposita ibid.
- Sensus* non omnium perceptionum origo 14. 15. quomodo sunt erroris causæ 16-18. ex illis quædam cognitiones hauriuntur Ibid.
- Silentium* quando adhiberi vel prorumpi possit 122. 123. assensum valet 123
- Simulatio* veritati opposita 227. artificiosa ab Ethnicis damnata 219. & merita 227. quædam

- dam laudantur Ibid
Socrates quo sensu dixit se nihil scire 2
Solitarii pristini Orientales ex modestia mentiebantur, 195
Sozomenus de ignorantia Populi Alexandriae 166
Spes minima fore ut veritas sit victrix aduersus multitudinem vanus praetextus 158
Spinosa (Benedictus) fidem à rationem diiungit 284. ejusdem Principii confutatio 285-288. coniectaria falsa 289 292
S. Stephanus acriter Judæos insectatur & objurgat non sine caritate, 338
Stylus num fortis & vehemens veritati detendendæ possit adhiberi 326-340. distinguendi sunt Adversarii 327 vehementis exempla 336-340
Synesius Episcopus Pelusiota de mendacio, 184

T

- T** *Acitus* de Principum Historicis, 28
Tertulianus de veritatis vi, 49. De veritate inquirenda, 96. De fuga tempore sævientiis persecutionis, 111, 112, 117. De joco adhibendæ in usum veritatis, 322, 323
Theodoretus de quorundam Monachorum zelo; 169
Theodorus Studita de modo veritatis tuendæ 151. Adversus praetextum à multitudinis auctoritate deductum, 166-162 Adversus praetextum ex ipso vitæ statu eductum 164. Ejusdem tituli, Ibid. De proximi edificatione & scandali metu, 165, 166.
S. Thomas de Probabilitatis Quæstione, 89. De scandalo, 153--155. De hypocrisi, 129. Quomodo Missionarii veritatem tacere vel annuntiare debeant, 248--251. De arguendo Prælato, 260

Traditio

Traditio quomodo fidei regula infaillibilis, 32
Traditores quinam, III

V

V *Eracitas* quid, 45
Virisimilitudo quid 52. abusus 54-58. 82-84. usus
 54-60. ejusdem gradus considerandus est 58.
 quomodo sequenda, 60-65
Veritatis existentia, 5, 10. revelata, 20. Lex
 æterna est, 34. Unica, Ibid. Immutabilis,
 36. homines beatos efficit, 37. quoad nos mul-
 tiplex, 37-41. Simplicissima, 41. ejusdem de-
 finitio, 42. vis 47-49. querenda, 92. cur 95-
 98. quibus modis 99-102. quoniam in casu de-
 fendenda, 114-126 de causis inanibus quæ præ-
 tenduntur ne annuntietur & sustineatur, 141-
 170. non aliarum virtutum jura evertit, 240.
 de veritatibus proferendis. 251-269

F I N I S.

Du Pin, Louis Ellies

Tractatus philosophico-theologicus de veritate

Coloniae Allobrogum 1737

Regensburg, Staatliche Bibliothek -- 999/Theol.syst.462

urn:nbn:de:bvb:12-bsb11118178-8

VD18 14443775-004